LIETUVOS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS LEIDINYS NR. I.

SIMANAS DAUKANTAS

Darbay senuju Lituwiu yr Żemayczius 1822

Spaudai paruošė
Vaclovas ir Mykolas Biržiškai

KAUNAS ~~~~ „Spindulio“ Bendrovės spaustuvė ~~~~ 1929

Prakalba.

Toji visuomeninė atmosfera, kurioje plito ir augo 1803 metais perorganizuotas Vilniaus Universitetas, ypatingai kėlė bendrą Lietuvos kultūrą ir gaivino lietuvių literatūrą. Gražiai žydėjusi XVIII amžiuje Mažojoj Lietuvoj, bet visiškai apmirusi Didžiojoj, ji buvo reikalinga pakitėjusių visuomeninių ir politinių apystovų, kad užimtų Lietuvoje prideramą vietą. Jau nepriklausomybės nustojimas privertė Lietuvos šviesuomenę įsigilinti į nenormališkas Lietuvos gyvenimo sąlygas, privedusias prie politinio krizio, o tos šviesuomenės dalį vertė susidomėti ir ta niekinama ikišiol liaudimi, kuri ateities kovose galėjo vaidinti sprendžiamą vaidmenį. Napoleono trumpalaikis viešpatavimas Lietuvoje 1812 metais plačiai išjudino visą visuomenę, atgaivino senąsias svajones, suartino Lietuvos visuomenę su tomis idėjomis, kurios viešpatavo tuo laiku Vakarų Europoj. Naujas politinis pralaimėjimas išmušęs iš po bajorijos kojų viešo politinio gyvenimo pamatą, privertė kreiptis į veik vienintelę jai viešojo darbo prieinamą srįtį — į kultūros darbą. Jo centre stojo Vilniaus Universitetas. Ūgdydamas lenkų kultūros viešpatavimo Lietuvoje ideją, jis nejučiomis suvaidino didelį vaidmenį ir lietuvių patriotiniam judėjimui kilti, lietuvių literatūrai atgyti. Šis judėjimas iš Universiteto ėjo įvairiais, ikišiol dar nepilnai nušviestais del medžiagos trūkumo keliais *). Savitas, dar galutinai neišmiręs žemaičių patriotizmas, keliolikos paskutinių politikos gyvenimo metų įtakoj atgijęs, ypatingai susispietusios Vilniuje jaunuomenės tarpe; susidomėjimas Lietuvos praeitim einąs iš Vokietijos, Lenkijos ir Rusijos, jau nekalbant apie pačią Lietuvą; didesnis artumas liaudžiai, nes ir tos jaunuomenės dalis ne bajorijai, bet liaudžiai priklausė; įsiviešpataująs tuo laiku literatūroje romantizmas — vis tai veikė ir tą nedidelį būrelį studentų žemaičių, kurie 20 metais praėjusio amžiaus buvo susibūrę Universitete. Raginami ir iš šalies ir iš vidaus — senesniųjų patriotų ir pačiam Universitete susidūrę su Kantrimo 1822 m. pasiūlymu lietuvių kalbos katedrą įkurti **), o iš kitos pusės giliai užgauti tautiniuose jausmuose, kad ir tokiais pvz. J. Kossakovskio viešais pareiškimais, kad už

---

*) Mykolas **Biržiška**. Lietuvių literatura Vilniaus Universiteto metu. Vilnius 1921.
) **S. Pigoń. Z dawnego Wilna. Wilno 1929.

kokio šimtmečio lietuvių kalba susilauks tokio pat likimo, kaip ir išnykusių senprūsių, *) — tie jaunieji lietuviai - žemaičiai jaunu karščiu puola į literatūros konkretų darbą ir pasiryžta trumpu laiku užkišti visas jos spragas — duoti ir bajorijai ir liaudžiai reikalingų knygų, tiek svietiško tiek dvasiško turinio. 1823 -- 1825 metai tuo atžvilgiu duoda lietuvių literatūrai daug daugiau, negu keliosdešimts metų prieš tai. Į tą keletą metų Kajetonas ir Cyprionas Nezabitauskiai duoda lietuvių literatūros istoriją, pirmą paveiksluotą elementorių, ūkio knygą apie bites; Simanas Stanevičius — ištraukas iš Daukšos postillės, perspausdinimą 1737 m. jezuitų (Jaknavičiaus) gramatikos, knygutę apie „darymą valgio“, šventą istoriją mokykloms, rašo įgarsėjusį Arklį ir mešką, Žemaičių šlovę ir kitus eilėraščius, renka dainas ir gaidas joms; Vizgirda, Polovinskis, Rūpeika, Smolskis, Strazdas leidžia liaudžiai skiriamas knygutes; kiti, kad ir neišgali išspausdinti, bet tuo pačiu laiku ruošia savo rankraščius — A. Butkevičius, A. Pabrėža, Rapolas Aleknavičius, Dionizas Poška — lyg iš anksto nustatytu planu stengiasi iškarto apimti visas iksiol pamirštas lietuvių literatūros sritis. Jų tarpe matome ir Daukantą, kuris 1824 m. parengia Fedro pasakų vertimą, išspausdintą tik 1848 metais.

Prie to judėjimo krypties, kuri tuo laiku reiškėsi, savaime jam pamatą turėjo sudaryti Lietuvos istorija, žemaitiškai parašyta, tik, deja, iksiol neturėjome jokių tikrų žinių, kad tuo laiku ji buvusi pagaminta. Pasakojama, kad kancleris Rumiancovas raginęs Kajetoną Nezabitauskį rašyti Lietuvos istoriją **); plačiai kartojama (Jucevičiaus ir kitų), kad neva Jurgis Plioteris buvęs Lietuvos istoriją žemaitiškai parašęs, minimas vardas Poškos, galop ir Mažojoj Lietuvoj mokytojas Budrius ruošiasi lietuviškai Lietuvos praeitį aprašyti. Tačiau tarp tų istorikų neminimas Daukantas, kuris vėliau visą savo amžių buvo istorijai atsidavęs. Tiesa, į Lietuvos Mokslo Draugijos archyvą patekus jo Istorijos Žemaitiškos rankraščiui, be datos, ši spraga kiek buvo užkišta, tačiau rankraštis buvo priskiriamas daug vėlesniam laikui ***). Spausdinamas čia rankraštis pilnai dabar tą istorijos trūkumo spragą užkiša. Dar daugiau. Rankraščio pagaminimo data, iš prakalbos gerai nustatoma, atskleidžia ir Daukanto tikrąją rolę visam šiam literatūriniam judėjime; ne jis buvo paragintas tų minėtų aukščiau raštų imtis Lietuvos praeities tyrinėjimo, bet kaip tik iš tos istorijos dar 1822 metais parašytos eina ir kiti literatūriniai darbai kitų lietuviškų to laiko rašytojų, pradėjusių tik 1823 metais rašyti ar spausdinti. Šis rankraštis lyg visą judėjimą pamatavo.

---

*) Rocz. Tow. Król. Warszaw. Prz. Nauk T. XVII 1824.
) M. **Biržiška 1. c. 9 p.
***) A. **Janulaitis**. Simanas Daukantas. Vilnius 1913 m.

Bet ir jis turi savo praeitį. 1919 m. spalių 19 d. Širvintų karo komendantas persiuntė apsaugai Kaunan į Centrinį Valstybės Knygyną*) Veprių savininko Marijono Plioterio biblioteką, vėliau jo parduotą Centriniam Knygynui**). Tarp tos bibliotekos knygų susirado ir 1822 m. rankraštis be autoriaus vardo „Darbay senuju Lietuwiu yr Żemayicziu“ su Jurgio Plioterio (1836 m. mirusio) bibliotekos štampu (Bibliotheca Georgii Comitis de Plater). Faktas, kad knyga įeidavo į Jurgio Plioterio biblioteką pats jau sako, kad ši knyga ir buvo anoji neva Plioterio rašyta Lietuvos istorija, bet yra ir tikresnis liudymas. Buvęs Jurgio Plioterio bibliotekos vedėjas Simanas Stanevičius laiške rašytam į Teodorą Narbutą 1836 m. balandžio 16 d. (Vilniaus Viešoji Biblioteka Б 4—185, žinia iš Mykolo Biržiškos) rašo, kad tarp Plioterio bibliotekos rankraščių yra vienas žemaitiškai rašytas, kuris apima Lietuvos istoriją nuo pradžios iki Vytauto ir Jogailos mirties, tik šis rankraštis nesąs paties Jurgio Plioterio darbas, bet yra kopija kito rankraščio, vieno iš jo prietelių jam paskolinto paskaitvti. Čia aiškiai kalbama apie tą patį rankraštį, tik aštuoniasdešimčiai metų nuo to laiko praėjus atrastą.

Rankraštyj nėra padėtas autorius ir pats jis rašytas ne viena ranka, gal būt tik pradžia Daukanto rašyta. Kitos rankraščio dalys yra kopija, kas matyt kad ir iš to, jog vietomis yra pakartojimų, kaip pvz. rankraščio p. 591, ar kartais praleistos ištisos eilutės, kurios paskum betikrinant, įrašytos. Tačiau nėra mažiausios abejonės, kad patsai originalas, iš kurio nurašinėta, yra Simano Daukanto darbas. Kad ir nėra galima Kauno darbo apystovose lyginti su anuo Lietuvių Mokslo Draugijos Daukanto rankraščiu, tačiau užtenka palyginti jį su išspausdinta 1893 ir 1897 m. Plymouth'e Daukanto Lietuvos Istorija. Nors ten spausdinta iš daug jau platesnio varianto ir bespausdinant taip iškorreguota, kad Daukanto kalbos savybių ir visai nebeliko, tačiau užtenka sugretinti atskiros ir vieno ir antro darbo charakteringas vietos, kad visos abejonės del Daukanto autorystės išnyktų. Pavyzdžiui galima paimti kad ir Vorkslos kautynių aprašymą [1822 p. 795 ir tol. (sp. 186 ir tol.)—1897 m. p. 218 ir tol.], ar Žemaičių raštą į krikščionis [1822 m. p. 807 ir tol. (sp. p. 191 ir tol.) — 1897 p. 226 ir tol.] ar bendrai daugumą įvairių prakalbų tekstan įterpiamų — vienam ir antram darbe jos kartojami pažodžiui.

---

*) E. **Volter**. Simano Daukanto jaunatvės darbai ir raštai — Švietimo Darbas 1920 Nr. 8-9, 45-49 p., Nr. 10 30-32 p.

**) Nežiūrint, kad savininkas knygas pardavė, jos iki šiol figuruoja Chwalewiko Zbiory polskie II 457 p. kaipo lietuvių „užgriebtos“ knygos.

Be šio pirmojo Daukanto darbo rankraščio — Lietuvių Mokslo Draugijos rankraštis bene bus jau vėlesnis ir paties Daukanto kiek išplėstas — išsiliko ir kitas jo nuorašas, leidėjams, deja, tik spausdinimą baigiant į rankas patekęs. Jono Krizostomo Gintillos bibliotekos katalogą žiūrėdamas (katalogas yra Žemaičių Kapitulos Bibliotekoj), buvau užtikęs jame paminėtą rankraštį — Darus Lietuwiu er Žemayczių 1833 su pažymėjimu paišeliu prie knygos Uvainio pavardės. Rankraščio nematęs buvau pažymėjęs jį Bibliografijos II dalyj (652 Nr.) Uvainio rankraščiu. Tačiau šio rankraščio negalima buvo surasti nei vienoje bibliotekoj, tarp kurių buvo suskaidyta Gintyllos biblioteka nei Kapitulos nei Žemaičių Seminarijos nei Kretingos vienuolyno bibliotekoj. Keletai metų praėjus nelauktai buvo atsiųstas Universiteto Bibliotekai rankraštis užvardintas: Darus Lietuwiu er Žiamaitiu suraszy S. Tiewelis Metusy 1833. Apdare paišeliu pažymėta: Uwojń ir Gintillos Bibliotekos ex-libris. Pasirodė tai esą anas neva Uvainio rankraštis, kelias dešimts metų prieš tai dingęs ir susiradęs privatinėse rankose. O jo sulyginimas su Daukanto Darbais parodė, kad tai ne koks Uvainio istorijos darbas, bet kitas nuorašas to paties Daukanto originalo, kiek kitoj tarmėj išlaikytas ir vienoj vietoj net pilnesnis už Plioterio nuorašą: Plioterio rankraščio p. 41 išleistas „Suligintas Tiewe musu Erulu su Tiewe musu Lietuwiu, Prusu, Letiu arba Latwiu er Žiamaitiu", nors ir pasakyta, kad jį „cze szalip prilipsiu"; Uvainio rankr. 23 p. jis pilnai įdėtas. Bet ir kalbos atžvilgiu Uvainio rankraštis gal būt yra tikslesnė Daukanto pirmojo originalo kopija, ko negalima pasakyti apie Plioterio rankraštį. Tačiau gautas tada, kada jau žymesnė dalis Plioterio rankraščio buvo išspausdinta, jis negalėjo būti paimtas šio leidinio pamatu.

Spausdinamas Daukanto rankraštis apima 885 p. formato in quarto, (22 × 17 ctm.), suskaidytų į 111 „arkušų" — lankų, 8 puslapių kiekvienas. Pirmieji 64 rankraščio puslapiai — pirmas § iki Kalbai senuju Letuwiu yr Žemaicziu — rašyti viena ranka, primenančia paties Daukanto raštą; šios dalies ortografija kiek skiriasi nuo kitų dalių, nes čia vartojamos ir raidės ų ir y nosinė (paskutinė spausdinyj palikta kaipo y, nes spaustuvė atatinkamo ženklo neturėjo). Šioj dalyj, kaip ir vėliau, yra tiek šone, tiek tekste kita ranka padarytų pataisų, matyt su aiškia tendencija keisti šiaurės žemaičių tarmę į pietų žemaičių. Rankraščio p. 65 iki 663 (iki § XIX Gedymynas dydis Kunig.) rašyti visai kita ranka, mažiau pratusia rašyti, su pastabomis šone ir net prierašuose irgi matyti ne Daukanto; kadangi keliose vietose prie tų pastabų pridėtas D. P., tai tenka manyti, kad ši rankraščio dalis buvo korreguojama Dionizo Poškos. Nuo 603 p. (§ XIX) iki 749 p. (§ XXI) rankraštis nurašytas trečio asmens, to paties, kurs dėjo pataisas anksčiau. Kadangi, be to, visos pa-

taiscs su parašu D. P., kurios anksčiau buvo dedamos ar šone ar net prierašuose, dabar įnešamos į patį tekstą skliausteliuose su tuo pačiu parašu D. P., tai matyti šią rankraščio dalį nurašė Dionizas Poška, kuris ir savo nurašomam tekste iš karto keitė tarmę. Kartu faktas, kad Poška dalį rankraščio pats nurašė, leidžia mums tvirtinti, kad nuorašas pagamintas ne vėliau kaip 1831 m., kada Poška mirė, kad tuo būdu jis padarytas anksčiau už Uvainio nuorašą.

Galop, paskutinė rankraščio dalis nuo p. 749 (§ XXI Jogaila yr Witauds) nurašyta vėl kita ranka. Kadangi ir čia pasitaiko tekste skliausteliuose Poškos pažymėjimų, tenka manyti, kad nurašinėta iš Poškos nuorašo. Bet trijose vietose — p. 755 (sp. 174), p. 877 ir 878 (sp. 212) yra skliausteliuose pastabų su parašu S.S. — greičiausia Simano Stanevičiaus, kurs, kaip žinom, buvo Plioterio bibliotekininku. Ten, kur Daukantas rašė zdroda, o Poška ją taisė „wiliu" — Stanevičius paaiškino „payniewa". Tokiu būdu patį rankraštį nurašinėjo bent keturi žmonės. Be jų, atskirą nuorašą turėjo Uvainis ir gal būt ir Poška; kad ir nebuvo spausdinta, knyga visgi ėjo per rankas ir plačiai galėjo paplisti.

Žinoma, del tos priežasties jos kalbinis grynumas šiek tiek galėjo nukentėti; kad pats Daukantas ir nesistengė čia sudaryti platesnės Lietuvos visuomenę apimančios literatūrinės kalbos, kaip tą jis mėgino savo 1850 m. Pasakojimuose (juose jis rašo: rasziau pagal kalbos tos apikartos, kurioie man rodies daugiau esant skaityti mokantiû), tačiau kiekvienas nurašytojas ir nesamoningai įnešdavo šiek tiek savo tarmės savybių, o Poška matyt ir samoningai į savo tarmę taisė. Bet ir šiaip kalbos atžvilgiu šis darbas yra daug tobulesnis už kitus to laiko darbus ir kalbininkams nemaža medžiagos suteiks, kaip jis jau davė prof. Frenkeliui, kuris jį plačiai dar iš rankraščio sunaudojo.

Tačiau svarbiausias motyvas, kuris privertė Universiteto Biblioteką šį rankraštį paskelbti, buvęs tas, kad čia turime reikalo su didžiausiu ir žymiausiu literatūriniu lietuvišku kūrinio Vilniaus Universiteto metu. Pasirodęs 1822 m., kada Daukantas, matyt, tik ką buvo Universitetą užbaigęs, jis savo turiniu ir tonu, mintimis ir čia išreikštais jausmais geriausiai apibūdina tą ūpą ir tendencijas, kurios viešpatavo tuo laiku jaunosios lietuvių šviesuomenės tarpe. Šis darbas visai neobjektyviai parašytas, savo istorinėj dalyj sukompiliuotas iš nedidelio skaičiaus tuo laiku Daukantui žinomų svetimų raštų, bet visas nušviestas jo pažiūromis į lietuvių tautą, žinoma negali būti įvertinamas kaipo istorijos darbas, bet tik kaip literatūros. Ką tik studento suolą apleidęs, netyręs nei savųjų, nei užsienių archyvų, jis visai nesiremia kokia archyvine medžiaga, bet vien kompiliuoja daugiausiai iš Stryikauskio, Kojalavičiaus, Kotzebue ir Karamzino. Vėliau, pilnesnėj redakcijoj, šie šaltiniai jo žymiai išplėsti ir patik-

rinti, kai kur nėt veik visai pakeisti, kaip pvz. Kotzebue pakeistas Voigtu. Bet aukštinimas praeities, prisirišimas prie savo krašto ir žmonių, neapykanta jos priešų — pasiliko tie patys.

Rankraštį spausdinta ištisus trejus metus: rinkimas iš neįpratusiems rinkėjams sunkiai įskaitomo rankraščio, neįprasta rašyba, likvidavimas valstybės spaustuvės ir spausdinimo perkėlimas į „Spindulio" spaustuvę, sunki korektūra, kur tekdavo raidė su raide lyginti su originalu, viskas tas netik užvilko spausdinimą, bet ir atsiliepė pačiai knygai — korrektūros klaidų neabejotinai neišvengta. Korrektūrą skaitėm dviese — aš su broliu Mykolu — tik pabaigos keturiosdešimts puslapių teko vienam skaityti. Tačiau turime vilties, kad šis bandymas duoti naująjį leidimą vieno žymiausio lietuvių literatūros darbo pirmos XIX am. pusės tokioj formoj, kaip jis iki mūsų laikų išsiliko, nebuvo bergždžias.

Rankraščiui charakterizuoti duodama čia: 1) spausdinamo rankraščio antraštinis lapas, 2) vienas puslapis iš prakalbos 3) ir pirmas puslapis Poškos(?) nurašyto dalies rankraščio, 4) Uvainio rankraščio antraštinis lapas ir 5) pirmas prakalbos puslapis ir 6) prakalbos vienas puslapis iš Daukanto Fedro pasakų vertimo 1824 m. rankraščio.

Spausdinant teksto visai netaisyta, paliekant net aiškias klaidas ir ne vietoje pastatytus atskyrimo ženklus. Tiktai pačioj pabaigoj, 40 paskutinių puslapių, nurašinėtojų klaidos buvo atitaisomos sulig Uvainio rankraščiu — anksčiau paties to rankraščio nesant, to nebuvo galima daryti. Nesant spaustuvėje raidės y su dviem taškais viršuje ji visur buvo pakeičiama *ij*.

Vaclovas Biržiška.

Kaunas, 1929 spalių 22 diena.

---

me jū ukes, wysu pyrmu yszpliè=
sze jems luosibe, paskuy wèr=
gus jou gelżyneys apkkltusy,
gatżudems pamète.

Winog Lituwys Żemaytys
yr tik nèdaymu kentièdamas, bo=
gyn dar szenden swètyma gynkta,
i tolymus krasztus, ant lipyma To,
kursay jo waldżoju darės, yr ne=
suprasdamas jo kalbos ley sawa krau=
jū už jū, wysdamos, jog ansay jem
jo luosibe pagranżyns: numū buda=
mas dyrb dina yr nakty sawa Tomi=
lestoms, kuri nesuprant jo guodantis.
Tose ~~porzuwose~~ atklanėse mażne, (Sakau) wargu,
Lituwys Żemaytys winame tyktay
sawa szwentame tykièjyme rand
kantribe yr atputo laukdamas
pagalbas nu sawa wysu auksziau=
se Diewa. – Bet ney tokes, sakau,
rustas dinas ne yszdylde dar jū szyr=
die praejusiu laymyngu layku:
Kaypogy dankey szenden dar Litu=
wys ar Żemaytys kruwyna pra=
kayta nu kaktas nubraukys, tar,
weyzièdamas gaylynga akū i iras

szalyp stowenczios

1. Iš Daukanto „Darbų“ prakalbos.

§. XIX. Gedymynas dydis Kunygayksztys Lituwos.

Arkusz 176.

Tieunay Lituwos yr Zemaycziu netrukdamis pabaydejusis Wyteni susyrinka i Kernawa buweiny Lituwos yr tynay Gedymyna sunu Wyteny dydziu Kunygaykszcziu Lituwos paliela.

Kryksziuciays kayp regiejem tokiose nedaymose Lituwiu yr Zemayczu norieje naudiety. kaypogy Krizeinus iszsauzusis i pyli Jurburga yr ne ysyfakitas tynay genbes sujemusis i Prusus ysrwitoje. Paskuo apgule Kauna. Gedymynis pyrm sawa dar pakielima rasze Gosztautuy uriug dransem tuokartu Kamendotuy Kauna

2. Iš Daukanto „Darbų“ D. Poškos nuorašo.

DARBAI

Lětuwiu er Ziamaitiu

surašzy

J. TIEWELIS.

u. a.

Non est generosorum hominum res alienas quaerere, et pati sua per ignaviam amitti. Dyonizius de Halicarnasa. historia Libro V.

Metusy

1833.

3. Uvainio Daukanto „Darbų“ nuorašas.

Darai Senowys, Letuwems er Zžiamaitems szenden pripažįstamis.

Rasztuosy senowys tonke ira mynawojama sziaury, kuren rasz̧itoje Greku wyjnor Esperyjos kytor Yperboryjos krasztu wadynai; nes tonkesne tijnay ira dar garbynama gymynie to krasztu wadynama Skytas arba Skalotas, dyde garsi wysamy pasaulee sawa wyjsziems, sawa dorybe, er sawa dronsiby. Giwena ta gymynie kyta karta tomsiosy gyrosy tu krasztu kuriosy szenden gywen Letuwe, Zžiamaite, Prusa, Kurziame, Lete arba Latwe er Krie-we. – –

Pagyrtas daru raszitos senowys, aprasz̧idamas to gymynies buda er nekurius apsyejemus, saka, iog tyj Skyta mediodamis, marne koinas tursieijs žyrga mokonti zwieri eszwidus on pykwi tupkyjs, idant zwierrow mažu roditumes sukwes ligo biega szunis piedsake: medioklis eszwidys szwwy teiky paukszti arba zwieri, wysu pyrmu witsziz į parwiery, paskou piedsakses suindy er žyrgu wysy (I).

Tas patsai raszitos tolaus pasake, iog Skyta sawa numyrielsius tep tasdomsis: Tus myrsiusius, kuryj netejsinga giwena on szios Pasaules siisnyms er warmoms on pena į tauhus eszmetej; o tus kuryj teisinga giwenusis myry, kunus iu su wysumilemiausiu tarnu, su žirgu, su piedsa-

kes, su

(I) Herodotus histor: L. IV. Cap. R X II.

4. Iš Uvainio nuorašo prakalbos.

Prakalba

Žinau, iog žâmaite senowês pasakas geb pasakote, ir iomys mokite sauo jaunûmenę, kaip swieti elgtęis ir kaip gudriû ir iszmintingi žmogiu bute; asz noriedams, idant ije ne wen kô pasakote, bet ir skaitite turetum, iszguldziau žâmaitiszkay Rimionû pasakas, tas kurios iki sziot wiliko rasztusê. Brunkiû iês zinote ne wen paugusiyjsims bet ir maziyjsêms, tarp kuriû, rasi, rases ir tokiû bernelû kuriy gindamys awetes ganite kisz i ont ta muno mažą kningelę, ir ont ėzelę siedusys, weizies tenay kaip Rimionû witkay, awys ir szunys tarp sawês barâs; tiy ras sau daug tenay pamoksto, kaip swieti elgtęis, kaip gudriû ir iszmintingi tapte, ko zinoiems kieykweinam ira naudingi ir rekalingiû: kaipogi tonkė atsitenk szemi swieti, iog pirmi piymenelys, awetes pas tėtųszi ganęs, paskû sauo gudribû ir iszminti igauen milionus swieto waldite. Bet iki nepradiêięs pasakote wis su pirmi apgraybiû pasakisiu apie buda, ir priwatumus pasakôs.

5. Daukanto Phaedro pasakų 1824 m. rankraščio prakalba.

Arkusz 1.

Darbay senuju Lituwiu yr Żemayczių

Non est generosorum hominum res alienas quaerere, et pati sua per ignaviam amitti.

Dyonizius yž Halikarnas.
hist. Lib. V.

PRATARÝMAS.

1. Wéyzent gylúse amżiúse i gymynes, diwitis reyk, ysz jų iwayriu átmaynu kaypogy winas, moksłu atsyżénklynuses, kytas pasydáriuses walditojomis wysos pasaules, kytas búwuses yłga łayka powiziumi doribes yr teysibes, kytas sawa amatù yr prekibà surynkuses turtùs wysa swieta. — Ay joms!... wysas jau pakárcziuy yszgaysza, prapultiey begalyne łayka!.. Wełtu szendin kiełusius (*kiełusius: było:*) ysz graba garbyngas Grekas sawa *Panteona*, o styprus Rimionys sawa *Kapıtolium* irose tiewyszkes iszkotum! Arba ką sakitum ansay yszmyntyngas Skytas, atsysiedys ant kapu, weyziedamas i tólymus sawa popósunius *Létuweys*, *Żemayteys*, *Prusays*, *Łatweys*, *Joudwieżeys*, *Kurżemeys*, pramyntus, yr paskandyntus gałżudiese, apwérgtus yr tarp giwolu paskaytitus? Negut pasygaylys jų, ysztartum su paskuju apgynieju Rimionu luosibes, tus żodżius: „*O doribe! tuszcziu esy żodżiù szioje pasaulie!*".

Tokes atmaynas gymyniu rustyntu kikwina protynga sutwieryma, jey anos niejoky żenkła, buwyma sawa, nepalyktum. Bet noris paczes gymynes yszgayszta, winog ju rasztay palikta, o anųse jų amżyna garbie użraszita, kurios niekoke galibe szios pasaules negal ysznaykýnty. Dieltogy lynksmynas dar szenden szwisus Grekas, jog ira mokitoju pásaules, o dydżiûjes styprus Rimionys, jog parásze istatymus wysàm swiétuy! Taygy kad móksłas yr gudribe gymynes ira ámżyna yr wysù didżiáuse garbè, dielkogy Lituwey yr Żemaytey ne gal stengty, idant dasiktum tą łaypta szwisibes, ant kurio yszsykiele kytas gymynes? użwys, jog kikwina gal pelnity garbe, ne tyktay winu kardù, bet yr pacziu môksłu: kaypogy Aténay ne diel to win' ira garbynamys, jog Kserksesa galibe sutriemy, bet jog yszkała buwa gudribes wysa swieta.

Teb tur dar Lituwey yr Żemaytey wysa brangiausy palykyma sawa bocziu, prabocziu, tay ira: sawa kałba, kurę idant yszpliesztum ysz nasrû wys' rinancze łayka, yr pastatitum szalyp kałbu mokitu, tur aną szenden dáylynty. Myndamys użwys ant to, jog reta gymynie, su toke kantribe yr narsibe gine sawa

luosibe, su koke senu dinu Lituwey yr Żemaytey, kuri rupesnie niekuomet ne nusýmyne, kartays rústose dinose braydidamy (bráydziodamy) kraujuse sawa brolu, dar ant jų kunays sawa luosibe gine, yr nekarta pélenûse sawa numû, paczius népritelus łáydoje. Daug kartu patys apgulty pyliese, neb stengdamys atremty népritelu galibes, welyjos irose pyles użsyrausty ne kayp jų wérgays tapty· Ayszkey gal sakity, jog Lituwey Żemaytey par yłgus amżius, (kayp tuojau regiesem') gyme yr myre tarp kardu, gyndamys sawa tiewyszke nu népritelu. Bet ko nepargalies pýktibe swieta! kury negaliedama paweykty sawa kantribè narsiu poposuniu Skytu, léydos ant nedoribes! kaypogy tuojau pasykłojusy winibè tautos yr ateynanczè pałaymà ukis, kylty ju jeme niekynty, kantribe żadáys ramdity, senu dinu użtłaykymus naykynty, naujus diety, tayp maż pamażu tautyndama anus nu jų ukes, wysu pyrmu yszpliesze jems luosibe, paskuy wérgus jau gelżyneys apkáłusy, gałżudems pámete.

Winog Lituwys Żemaytys yr tik néłaymu kentiédamas, bogýn dar szenden swétyma gynkła, i tólymus krasztus, ant lipyma To, kursay jo walditoju daros, yr nesuprasdamas jo kałbos ley sawa kraujy uż jy, wyłdamos, jog ansay jem jo luosibe pagranżýns: numij budamas dyrb dina yr nakty sawa Jomilestoms, kuri nesuprant jo guodentis. Tose atkłaniese mażne, (sakau) wargu, Lituwys Żemaytys winame tyktay sawa szwentame tykiejyme rand kantribe yr atputo łaukdamas pagałbas nu sawa wysu aukszcziause Tiewa. — Bet ney tokes, sakau, rustas dinas ne yszdylde dar jų szyrdie praejusiu łaymyngu łaykû: kaypogy tankey szenden dar Lituwys ar Żemaytys kruwyna prakayta nu kaktas nubraukys, tar, weyziedamas gaylynga akŷ i iras szalyp stowenczios sawa pyles: *„Szytay! żenkłay luosibes muna boczıu, praboczıu!“*.

2. Ant dydesnes nèłaymas tos gymynies, nedaug tebuwa tokiu wiru, kuri butum atsydiejusys surászy jos darbus, ne tyktay senowes, kurius jau amżyna mygła nepárregema łayka seney użdenge; bet yr tus darbus, kuri sawa tamprumu wysa Eyropa, par kelys amżius, judyna. Kaypogy du tiera żynomu wiru, (kyty gal dar buty użsliepty klosztoriaus kokio kerczio) kurjuodu surasze darbus Lituwiu yr Żemayczıu.

Pyrmásys *Stryikauskys* gymyma Lenkas, budamas Warniuse Kanaunynku, surásze lenkyszkay darbus Lituwiu yr Żemayczıu, jauge su darbays Lenku yr Gudu: dieltogy ira dydey ikirùs skaytiti, norentem żynoty darbus winu Lituwiu yr Żemayczıu.

Antras *Wejuk's Kojaławycze* (arba kayp Lituwey wadyn *Kojałas*) gymyma Lituwys nu Kauna, Jezawytas, garsus moksle sawa amżiuje: pagáylys sawa gymynies użmyrsztós yr apléystos, surásze łotiniszkay jos darbus. Daug gerésnys ira uż Stryikauske: kaypogy yszguldymas darbu, skaystumas kałbos, ayszkumas żodżiu, nebgal buty gerésnys niekokeme raszte; tayp, jog skaytitoj's parbiegdamas darbus pyrm kelu szymtu metu buwusius, tares szałyp jų bestówijs. — Winog jo istoryja, ira trumpa, yr daug dar truksta, użwys toje dalie, kurio aprasza darbus pagonu Lituwiu Żemayącziu: bet jaunam Lituwiuy ar Żemayącziuy, norentem yszmokty łotinyszkay, nebreyk gerésnes knyngas.*)

3. Szeme muna raszte noriejau asz lituwyszkay apraszity ben pawyrszeys (pawyrsziuj) darbus Lituwiu yr Żemayącziu, yr stengiau ben dyduma paweyksła jos senu dinu apsyejymu yr użłaykymu parodity; ne tyktay idant skaytitoj's geresney yszmanitum paczius darbus, bet idant galietum dar pażynty pałaykus tos tautos ant żeme ar żemie szenden tebesanczius, kurius daug kartu atsytynk rasty: idant neżynowas nedaritum tayp, kaip winas (:giedżiuos warda mynawoty:) radys gyley żemie spiżiaus sztaba pawiedy i koky tynay garsy Wieszpaty arba kariowedy, niekam nepasysakys i warpa jy sulidyna; kursay kad butum kytims wirams parodys, but galiejys deszymtys warpu nulidynty du kartu didesniu, uż tą manta kurę butum nu ju gawys uż toky brangy pałayka. — Reyk żynoty, jog niekélys szeyp weyzent, skatykelys ýszkastas, gelżgalelys ar kulýs iwayrus su balsiemis, tay ira: lyteromys, diel żmogaus winog żynówa ira brangesniu dayktu, ne kayp kely szymtay musztu arba raudonuju. — Ligy dały senu dinu *daynas* gal daug atmynymu yr páłayku senowes rodity, kures dar szenden noris retay, bet daugio wito tebdayniu.

Ne win's skaytitos, skaytidamas muna rásztus, rugos, jog asz anųse Lituwius yr Żemayczius daugio wito gyru; o darbus yr karius Krykszczionu peykiu kaypo neteysynga daromus. — Bet jey Rimionys yr Grekay noris pagonys,

*) Rasze dar Lituwos yr Żemayczių Jsto[ry]ja *Rotundas Milesius* Burmystras miesta Wylniaus; kayp tą gal regiety jo grometo raszito *Mykałojuy Radżiawyłuy* metuse 1560. 12 dino Sause mienesis; kury ar prapuole, ar iky szey dinay kokio kerczio klosztoriaus bekérpie dulkiese?

Mykolas (Michalon) Lituwys taypogy parasze *istoryja Lituwos*, bet prapuole, o tyktay nuołauża nu jos pałyka: „*Michalonis Litvani* de Moribus Tartarorum Litvanorum et Moschorum Fragmina X. Basileae 1615"

teyp szenden ira garbynamys nu wysu Krykszczionu uż sawa doribe yr kantribe, dielkogy Żemaytys arba Lituwys negal buty gyremas, jey kantrey gine sawa numus yr luosibe nu népritelu, milieje doribe o neapkente nedoribes. — Asz tam ne kałtas, jey Krykszczionys tu amżiu buwa użmyrszy tą prysákyma Wieszpatis Yszganitojaus: *„miliek artyma sawa kaypo patsay sawy"*. Sekdamas teysibe muna raszte, asz turiejau tayp raszity, kayp rasztuse senowes radau: jey kursay ne nor tykiety, gal eyty yr weyziety, asz parodżiau ysz kur anus yszrasziau.

Ant gała rases yr tokiu gałwocziu, kuri kernôs muny, jog asz darbus Lituwos yr Żemayczìu trumpay te aprasziau, bet yr tame trumpame dar aprasze, daugio wito apsyrykau, daug yr apleydau yr ne kayp reykent anus suriedżiau: użwys rugos jog ne yszrodżiau ayszkey kyltis gymynies, riedas, gudribas, buda, turtu yr jos gales. Atsakau muna kernotojems, jog asz ne diel mokitu wiru yr gałwocziu, bet diel tu motinu rasziau, kurios geb sawa waykams darbus jų bocziu prabocziu pásakoty: o be rasztu daug kartu apsyrynk. — Noriejau wiel muna rasztu parodity népritelems Lituwos yr Żemayczìu kałbos, jog kikwinas norijs gal raszity lituwyszkay jey tur spieka, ligy daly kayp yr kyta yszdaylynta jau kałba. — Dieltogy wyluos, jog mun tayky skaytitojey, kaypo pyrmam raszitojuy toj' kałboj, dowynos wysus muna apsyrykymus: ant gała jey ani muny ligyns noris su *Papiriusu* Rimionu, asz yr tuo dżiaugsiuos yr lynksmynsiuos, jog pyrmasys tarp Lituwiu, gudresnems wirams norentems raszity, kela praskiniau.

Raszita metuse 1822.

PARSKIRYMAS I.

Darbay Senowes, Lituwems yr Żemaytems szenden prypażistamys.

§ 1. Żynia apey gymynes Lituwos yr Żemayczių pyrm gymyma Krystaus.

I. Rasztuse senowes tankey ira mynawojama sziaure, kurę raszitojey Greku winur *Esperyjos*, kytur *Iperborejos* krasztu wadynay: bet tankesney lynay ira dar garbynama gymynie to kraszta wadynama *Skytays* arba *Skalotays,* dydey garsy wysoje pasaulie, sawa wisziemys, sawa doribe yr sawa dransibe. — Giwéna ta gymynie kyta karta tamsiose gyriose tu krásztu, kuriuse szenden gywén Lituwey, Żemaytey, Prusay, Kurżemey, Latey arba Łatwey yr Kriewey.

Pagyrtas darbu raszitoj's senowes Erodotas, gymyma Grekas, apraszidamas tos gymynies buda yr nekurius apsyejymus, saka, jog ti Skitay medżiodamys mażne kikwin's turiejys żyrga mokanty, żwiery yszwidus ant pyłwu luptis, idant żwieriuy mażu roditumes, su kureys ligey biega szunys piedsákey: medżiotoj's yszwidys paukszty ar żwiery, wysu pyrmu wilyczė jy parwerdawa, pasku piedsákeys siundidawa yr żyrgu widawa[1]).

Tas patsay raszitojus tolaus pasako, jog Skytay sawa numyrielus tayp łáydojusys: „Tus myrusiųsius, kuri neteysynga giwena ant tos pasaules szunyms „yr warnoms ant pena i łaukus yszmesdawa; o tus kuri teysynga giwenusys „myre, kunus jų su wysu milemiausiu tarnu, su żyrgu, su piedsákeys, su walgiu „yr su wysu tuo, ko jam giwam esant pry uky reykiéje, ant małku padiejusys „dégyndawa; paskuy gentys yr bendray supilej jų pelenus i kule ar mole ynda „żemie pałáydoje, o ant wyrszu jos mynawoney yszpile roga arba kapa payłguotyna, tay ira: kalnély winu gału auksztésny paweyksłu *elypsos*". Dydumas tokiu rogu arba kapu ne buwa ligus, winy turieje dwilyka, kyty asztuonius, kyty kéturius mastus aukszcze. Kopas kariowedżiu, wiszpacziu, yr kytu garbyngu wiru, kures wysa gymynie par kélus metus pile buwuses dydey auksztas. Kasusys tokes rogas ipatyngay winame łauke kelys arba keles deszymtys, kartays yr kelys szymtus[2]). Ti kapay wadynas dar szenden senu dinu itarymu

---

1) *Herodotus histor.* L. IV. C. XXII

2) *Narbut Tygod. Wileń.* 1817. Nr. 71. w tomie III

Kurganays tai ira kur wysa ira ganu żmoguj. — Tokiu kapu Skytu jau daugiaus ne 2000 metu ysztwierusiu, gal dar szenden Lituwo daugio wito regiety, użwys tis Rogaczewu pa Dnieprie yr tis Wyłkmerge. — Ti apsyejymay Skytu dydey pawiedy ira apsyejymams senuju Lituwiu yr Żemayczіu, kurius tujau regiesem'.

Kytas raszitoj's, wardu *Justinus* gymyma Rimionys, tayp aprasza szius krasztus yr buda tu Skytu: „Skytyja kury i sauliéteky tráukes' użdaríta ir' ysz „winos puses mare juodánja, ysz antros káłnays *Ryphejeys*, nu użpakale Azyja „yr upe *Phasys*. — Jra dydey płaty yr yłga. — Gywéntojey żeme ne dalyjas: „nes po dikas pustínes kłajódamy, yr galwyju arba awių burius ganídamy, dyrwu „ne ár', yr numų, ney trobų, ney áptwaru neprywáła. Paczes yr waykùs ant „rátu ważióji, kurí skuromys nu litaus yr sniga apdengty, trobų wita użstô. „Teysíbe tautos dydżiaus apgymymu ne kayp istátymays użłaykoma. Niejôk's nu„sydiejymas nier' sunkésnys uż wagiste: nes żmónes be trobų yr twártu, gal„wyjus yr awys po myszkus łaykídamy, ką galiétu yszsáugoty, jéy wogty wale „bûtu? Auksa yr sydábra tayp ligey niekyn', kayp kytas tautas pageyd'. — Pinu „yr medumý maytynas. — Werpałų yr drabużiu ne pażîst: kad anùs spéygay wy„ryn, káyleys użsydára. — Toke padoriste apsyejymu, pagymde tarp jų teysíbe, „kadang nieka swétyma negeyd'. Juk tenay tykt ira turtu nôras, kur ira jų „wartójymas.“ Tolaus su dżiaugsmu yr dusáwymu tus ysztar żodżius: „O idant „kytas tautas lígey pasykakdyntu yr swétyma negeystu! ysz tisos, ne bûtu tîk „kariáwyma par wysus ámżius yr po wysas szalys żémes; géleżys ney szarwas „ne żawyntu żmonių, yr kikwin's sawa tykt smercziù te myrtu. Stebuklyngas „taygy rôdos dáyktas, jog jéms prygymymas tay dáwe, ko Grekay daugumu „môksła, ney prysákymays protíbes igîty ne gal, ney szwytrus pajunkymay pras„tám buduy pasyelgyma ne prylîgst. — Tayp tay gerésne pas anų ira neżyne „pyktuma, nekayp pas tųju pażyntys doribes“[3]).

II. Septineys szymtays metu pyrmiaus iky ne gymus Krystuy, (pasako tas patsay raszitoj's) jog buwys tarp tu Skytu, gymyniej' wadynamoj' *Getay*, garbyngas wiras wardu *Gíweleyzys*. Tasay yszmokes sawa byczulus jawus siety yr augynty, idant ani galietum kuna sawa jausty mysdamys grudays yr wayseys, ne kayp uogomys yr gyliemys, kuriomis lig sziol myta. Gymynie uż toke jo geradiejiste paskayte jy uż sawa Diewayty, kursay żmogaus giwibe auklie[4])

Pasako tolaus wyrsziau mynawotas raszitoj's, jog to paczio gymynic *Getay* buwys antras garbyngas wiras wardu *Zamolksys*, dydys gałwoczius yszmyntyngas, gudrus yr żynąs żmogaus buda, milys doribe, neapkentąs ne doribes: kursay regiedamas gymyne sawa be riedos yr noriedamas aną sutwyr-

---

[3]), *Justinus histor,* L. II. c. II.

[4]). Praelectiones in Universit. Litt. Caesar. Vilnens. ab. an. MDCCCXVIII ad ar MDCCCXIX.

tynty yr pałaymynty istatymus anay protyngus pàrdieje, ysz kuriu wysu garbyngiausijey iky sziol ti be użlyka. Wysu pyrmu mokes sawa ukynynkus jog kikwinas żmogus ne beng giwényma ant szios pasaules, bet eyt uż gerus darbus i antra daugiaus łaymyngesny; ligy daly yr ti kuri uż numus sawa, gyndamys jus nu nepritelu karie myre, gawa nu Diwu lynksmibe nepabengta yr saldy atylsy auksztibiese [5]). — Reges jog tos lynksmibes wyłdamis' Getay kantrey kantresney kariese grumies su nepriteleys: kaypogy pyrmiaus wèlyjos ant witu myrty, ne kayp nepritelems pasydúoty. — Ant gała lipys senus yr łuoszus, kaypo niekam néderanczius ant apiera Diwams dégynty: kuriju paskuy gymynie ant pamynkła jo yszmyntis, tarpe sawu Diewayczіu patylpyna. —

Jra dar tayp pat rasztuse Greku mynawojamas garbyngas wiras tu pacziu Skytu, wadynamas Anakarsys, kursay noriedamas geray isteykty uky sawa, eje mokitis' i Greku szaly garbynga tame łayke moksłu yr gudribe. Ansay ten to dasike sawa yszmyntý, jog Grekay jy sekmuoju gałwocziu pásaules wadyna. Neżynomys ira wysy atgaley jo giwenyma: rasztay kurius buwa palykys, sumyszymuse gymyniu pragaysza. — Winog apey jo yszmynty toke ira pásaka. Kokeme tenay surynkyme nekuri Grekay kłaususys Anakarsy: *koke rieda ira geresne diel ukės?* Szys anyms atsákys: *Ta, kurio ira nedoribe sudrausta, o doribe pajausta.* — Tayp pat kytame suejyme noriedamas nekursay Grekas Anakarsy kaypo praszaleyty ispiety, tare sawa bendruy kursay Anakarsy terawos: *ko nory dasyżynoty nu żmogaus ne mokitos szalis?* Anakarsys jam atsáke: *Tisa, esu asz ysz ne mokitos szalis, dieltogy atejau i tą kraszta mokitis', jog pargriżys galieczio buty geru wiru, yr muna ukynynkus wysokiu guddribu yszmokity; reges jog mun bus garbie? Bet koke tau ira szenden grieda, jog tu yszmyntyngo szalie gymys, nedoru esy jos ukynynku.*

Skaytitojey użwys praszaleytej diwises, jog asz tus wirus garbyngus noriu patalpynty Lituwos gymynie: bet jey pyrmijey Lenku darbu raszitojey dar dwilyktame amżiuje teb wadyn Prusus yr Lituwius *Getays* [6]); jey daugibe mokitu żmoniu seney jau anus Lituwos gymyney pripażyna; jey kałba, apsyejymay szios dinos Lituwiu sutynk daugio wito, su kałbà yr apsyejymays szenden Mołdawyonu, to wito giwénanczіu, kurio kyta karta Getay giwena; jey mażne wysas páwardes Lituwiu, Prusu, Żemayczіu bengas tomys balsyniemys *ksys, sys*; jey ant gała ápdaras senuju Lituwiu ira pawiedùs suwysu i apdara Greku [7]); kurygy gal gymynie teysyngiausey atsyszaukty jų, jey ne gymynie Lituwos yr Żemayczіu?

Ne gal dar szenden ayszkey żynoty kokio gudribo, kokeme moksle yr kokio galie Lituwos gymynie buwa senowie, yr su kokeys krasztays pażyne

---

[5]) Eaedem *Praelectiones.*

[6]) *Kadlubius* L.4.

[7]) *Kotzebue Preus. aelt. Gesch.* Th. 1. k. 1.

turieje. Winog paty kałba Lituwos roda dar szenden, jog ta gymynie turieje senowie sawa rieda, sawa waldze, ukyszkus istátymus, sawa tykiejyma yr sawa raszta wadynama *Runu* — *rasztu*, szenden su wysu użmyrszta, kureme winog garsus wiras moksle *Thunman* ne kelys żodżius lituwyszkus, bet wysas małdas tenay pyrm tukstantys rasy metu raszitas yszskayta yr roda: jog tas rasztas buwa senowie tykruju rasztu senuju Lituwiu yr Prusu.*)

Użlykusijey pałaykay senowes Lituwiu yr Żemayczių gymynies tą paty roda. Kaypogy żynoma ira wysyms jog Krizokay kariese su Prusays yr Żemayteys, użjemusys jems *Rusne* sała aple kury sriaut Nemunas i Baltyjos jura, rada tenay griaudamys mura bażnicze pagonu ałtoriuj' idieta kuly, dydey użłaykoma nu pagonu su paraszu łotinyszku; kureme kulie buwa użraszita, jog *Nemun's* łaywu wiresnesys ysz Kartagos atejys i Lituwa juru, pagal metuse 115. pyrm gymyma Krystaus[8]). Tą tada kuly (kayp saka ysz *marmura* buwusy) Krizokay nusiunty metuse 1250. gymus Krystuy dowenom's Popieżiuy *Jnocentuy IV*. i Rima: kursay su dydżiu dżiaugsmu jy atiemys, Krizokams i jo wita powiziu szwentojy atsiunte, lipdamas pakabynty i kule wita ne pagonu bażniczio, bet jau krykszczionu. Tas kulys mumys roda, jog Lituwey żynoje jau Apryka, yr su je bendrawos, dar pyrm gymyma Krystaus. —

Mokitas żmogus rasza, jog iky szio łayka teb esanty panemuniuse pásaka jog Nemun's buwys garbynamas uź Dęywiste yr turiejys Nemunaycziuse ant skardżiu Nemuna sawa bażnicze ant kurios witas szenden dar iras senu muru i kuli jau pawyrtuses [9]) yr i żeme susmegusu rodos. — Mynawo *Stryikauskys* yr *Kojaławycze* tus atejunus noris truputy kytayp: apraszidamu darbus Lituwos yr Żemayczių.

Ira pásaka użraszita, jog neseney dar apikarto Raseyniu panemuniuse dayniawusys żmones wysa kelóne tu atejunu, kurios dalikas toksay ira: „Wandeneywey yszeydamis ysz juras płauke Nemunu pagal, iky upyi Dubisay, yszwidę tenay bażnicze, tare ysz dżiauksma *sze* — *radom*, kurę witowe pramyne paskou *Seredżiumi*. Płaukdamys tolesney Dubisa no„rieja atlsietijs szietre ant skardżiu yr tare *cze kyszkem żenkłus* tay ira żi„mies karunele: nu to łayka witowe arba miestelys tape wadynamas *Czekyszky*. „Płaukdamys dar tolaus rada dydeles yr tamses gyres o neb galiedamys be „stenkty tare *e! ira gałas!* kury witowe iky szey dinay wadynas *Eyrogała*. Bet „neb galiedamys nie medems be stynkty pasáke *bet yr gałas*, kury witowe „szenden teb wadynas *Betygała*". Wadowu yr wiresniuju tu atejunu buwys tayp pat wardu *Nemon's*[10]).

---

*) Atmynamay dar buwa yszkasusys tis Eyrogała, kuly ketwyrtaynyszka, ant kurio buwa *runu* raszitynes yszraubtas: kury kuly Wiskupas Naruszewycze patsay sakies regiejys. *Czacki o Lit. i Pol. praw.* T. 1. k. 10. nota 54.

8) *Narbut Tygod. Wileń.* 1817. № 71. w tomie III.

9) *Narbut Tygod Wil.* 1817. tamże. 10) *Narbut Tygod. Wileń.* 1817. № 71.

Rimionys pargaliejusys wysa pasauly prisz pat gymant Krystuy, norieja dar żynoty wysa płatuma yr dyduma żemes, yr pażisty gymynes tołose szaliese giwenanczes. To diejusys Tiewunay arba Senatorey, wałdant uky Rima Cezaruy yr Antonyjuy, lipe keturyms mátynynkams dydyms gałwoczems yszmatuty wysa pasauly. Ti mátynynkay par 32. metus, wina mienesy yr deszymtys dinu yszmatawa, yr apraszusys wysas gymynes, wysa sawa darba sudieja rasztynîcziese arba arkywuse Tiewunu. Noris ti rasztay sumyszymuse gymynies Rimionu pragaysza, winog, ysz tu apraszu *Etikus* buwa pataysys trumpa yszrasza, ysz kurio żynoma ira: jog wysa pasauly pagal jų nuomones keturiomys juromys buwusi aptekusy, yr ant saulielidze krasztu giwénuses gymynes *Gothu*, *Turingu*, *Alanu*, *Bastarnu*, *Sarmatu*, *Erulu*, *Ettu* arba *Lettu*, tay ira *Lituwiu*[11]). Kas tam szenden galietu tykiety, jog Lituwiu gymynie pyrmamenjy amżiuj' jau giwena to wito, kurio szenden, jey to rasztay neroditum!

Pinkerson's stygawo sawa rasztuse jog Eruley yr Sarmatay winos gymynies buwa yr wina kałba kalbieja. Tą paty saka antras garsus wir's *Maltbrun* stygawodamas [12]) jog Żemaytey kyta karta wadynos Sarmatays: kaypogy praszaleytey negaliedamys ysztarty żiaudżios raszitynes *ż*, rods galieje uż Żemayczius *Sarmatus* paraszity. Tas patsay raszitojas teysyngay daroda, jog kałba Sarmatu buwa ta paty, kury szenden tebkałb Żemaytey, Prusay yr Lituwey: tay teysibey nieksay negal prisztarauty, kaypogy żynoma ira, jog Lituwiu gymynie buwa dydey płaty; atmynamuse dar łaykuse giwena ant upiemys *Elba*, *Odera*, *Wisła*, *Nemuna* yr *Daugawa*, kuriu paupiuse yszkasty szenden Diway ira ti patys kurius garbyna Lituwey yr Żemaytey, gymynes panemunie, padaugawie szenden dar begiwenanczes. — Toke tada dar tiera żyne aple Lituwiu gymyne pyrm gymyma Krystaus.

§ 2. Żynia apey gymynes Lituwos yr Żemayczïu po użgymyma Krystaus.

Pyrmamenjy amżiuje po użgymyma Krystaus pagyrtas raszitoj's apsyejymu *Germanu Tacitus* saka: jog tose szaliese kuriose szenden giwenay Lituwey, Żemaytey, Prusay, Letey arba Łatwey, buwy tenay kyta karta *Peucinay*, *Weneday*, *Penay*, *Estay:* o tu paskuoju budas yr tykiejymas winoksay su Sweways arba Żwiedays; maż te diewe gelżis gynkłu, bet uż wysas sziaures gymynes daugiaus sugebuo siety, arty, yr pajuriuse gyntarus łasity[13]).

Antrame amżiuje po użgymyma Krystaus tayp pat garbyngas krasztu raszitoj's *Ptolemejus*, wyrsziau mynawotame kraszte saka giwenus gymynes: *Oeneday*, *Galynday*, *Sudenąy*, *Kareotay*, *Saley*, *Osay*, *Weltay*, *Finay*, tarp

[11]) *Bohusz Roz. o daw. nar. Litew* Czę. 1. k. 41.
[12]) *Maltbrun Tableau de la Pologne* 1807. à Paris.
[13]) *Tacitus de morib. Germanorum* 45 — 46.

kuriu winog Letu arba Lituwiu nemynawo: ligy daly upes: *Kronas* (saka Nemuna pyrmu tayp wadynus), *Rubon's*, *Toruntus*, yr *Kesynus;* winog kayp gymynes tayp yr upes su wysu szenden nesuprantamas, neżynomas yr nepażistamas[14]).

Paskiaus gymynes sziaures teyp rodos isyszeymiejuses, jog nebgaliedamas beyszmysty sawa szalie, leyda wina daly sawa szeyminas iszkoty giwenyma swetymuse krasztuse, tokiu pariedymu. Surynkusy koke noris wina gymynie neapregamuse łaukuse parsyskire kayp dyduomene yr turtyngy, teyp yr żmones i trys dálys su pełnu, su wysays turtays. Paskou lieme tarp sawes, kurey ysz tu tryju dalu reykies numus palykty. Nuliemus ta dalys, kurey yszkryta apleysty tujau apskire sau walditoju, kursay wede anu i swetymus krasztus sau giwenyma iszkoty. Reges jog toke dalys gymynies sziaures atsyskijrusy nu kytu, buwa teyp wadynamy *Eruley* (Heruli) Rimionu rasztuse.

Budas tu Erulu teyp ira apraszitas senowes rasztuse: „Eruley lengway, „galy (g a l e n t i s) kantribie, szałmu arba brilu gelżyniu yr szarwu karie nediewen- „tis; apsywyłkusys tyktay nudewietays drabużeys yr pasyjousussys, ranko wina „skida turiedamys, pouł i mûsza. Tarnay ju nie tos skidas neturiedamys „kariawa, kaypogy atsyżénklynusys tyktay kantribè yr narsibè karie, dowynom's „anou tegaudawa nu sawa kariowedżia. Retay yr teyp proguma tyktay tepar- „galemys: dieltogy ne buwa t a u t o s senowie kury ne but' ju tełkusy i kare[15])".

Antras raszitoj's mażne tą paty sâka tays żodeys: „Eruley wysu smar- „kiause gymynie yszpażistanty sawa tykiejyme daugibe Diwu, kurius maldida- „ma, dégyna senus yr łouszus ant apiera. Żmonas, kurios wirus sawa dydey „miega, myrus wirams, turieje ant jų kunays sau gała padarity; o jey to ne- „dáre n e a p w e y z a m a s yr neapkentamas sawa giwata benge. Wysoumet' „kariese grumies narsey yr dika iky paskouje, lousibe sawa t a u t o s użtu- „riety"[16]).

Tokiu Erulu atsyskirusy wina dalys nu sawa ukynynku yszeje su w a l d i- m i e r u sawa Malabatu metuse 250. gymus Krystuy i saulieteky kraszta Rimionu, kuriu tu kartu waldidamas Walieryjonas Ciecorius kruwynay kariawa su Persays. Noris Galienus jo kariowedys buwa ysz pyrma atriemys tus Erulus, winog Ciecorius regiedamas, jog niekayp jų nepargalies, jeme ant gała jus głáboty, kaypogy jų kariowedy Malabata rodnouju sawa paskire yr jo gymyney leyda sawa kraszte giwenty tis juodosem's jurom's. — Jog ti Eruley buwa ayszkey szaku Lituwos gymynies tujau regiesem.

Ketwyrtamenje amżiuje gymus Krystuy *Jordanes* w y r s z i a u s mynawotas garsus raszitoj's, gymyma Gudas (Gothas) sziaures giwentojus, apraszi-

---

14) *Ptolaemeus* L. III. 5.

15) *Jordanes de reb. Get.* 7–16.

16) *Procopius Cesar. de bello Gothico* II. II.

damas waldże yr galibe sawa gymynies, saka: jog *Ermanarikas* wiszpat's Gothu (Gudu) igawys kardu sau waldiste wysos sawa gymynies, nukariawa dar metuse 370. gymusem Krystuy, *Skytus*, *Tuidus*, *Wos*, *Merens*, *Mordens*, *Remnis*, *Karis*, *Rokos*, *Todzuns*, *Athual*, *Naues*, *Rubegentis*, *Koldos*, yr użjeme *Oenedus*, *Estrus* yr *Erulus*, wysas tas gymynes tuse pászaluse giwenanczes, kuriuse giwen' szenden *Prusay*, *Lituwey*, *Żemaytey*, *Letay* yr *Kriewey*. Tarp wysu tu gymyniu tar', Eruley winy ne noriedamys iky paskouje Gothams pasyduoty kruwynay yr dydey yłgay su jeys kariawa, ant gała winog Gothay pargalieje m a r y n g o s e kariese Erulus (:reges tus kuri pajurie joudoje giwena:) yr anays walde[17]). Ne yłgay tas Ermanarikas te dżiaugies teyp dydże waldiste; kaypogy metuse 375. *Unay* gymynie arba tauta, teyp wadynama, nu saulieteke ysz Azyjos atejusy, kruwynas kares padnieprie su Gothays dáre yr jus pargalieje: paty wiszpaty Ermanarika nukawę yr wysa gymyne Gothu i walde sawa pajemę, nuslynka su gaujomys swieta it debesymys i saulielidy Eyropas; bet tenay maźne wysy gała gawa, paweykty tis upe Renu nu Pranku, Burgundu yr kytu Germanu[18]).

Po nupúole Gothu, Eruley teb buwa wiel isyszeymiejusys, jog yszleyda giwényma sweczio szalie iszkoty wina daly ukynynku sawa su kariowedżiu *Odoakru*, kursay dar pajemęs Turyngus, Seyrus yr kytas szakas Erulu gymynies, eje kraszta Rimionu kariauty. Wysu pyrmu *Panonyja* arba kayp szenden wadyn *Wyngryja* użjeme; i Ticinum yr Pawyja dydey stypres w i t o w e s yr pylis w i e t r u isyłaużys, Orestesa broly yr kariowedy Ciecoriaus sugawa, kury winog ne tyktay giwa bet turtynga yr apdowenota paleyda. Tolesney niekas nebgalieje priszyngauty r y m t y m s pułkams Odoakra, kuri żengdamys nu pargales i pargale, winu żigiu Jtalyja użjeme. Atejęs pasku tis Rimu buweyne tuokartu wysós pasaules, geyde tujau nu Augustule Ciecoriaus, idant aduotum pusy Jtalyjos Erulems norentyms tenay giwenty. Ciecorius ant to paabejoja, o Eruley tu tarpu nebsułaukdamys atsákyma ieje i Rima, yr Augustuly paty nu sosta nukiele; rieda Rimionu yszwerte, yr p a t y w i t o w e arba miesta Rima (Roma) nuplieszę, jeme Rimionymys waldity.

Łaymyngay jus riede Odoakras 14 metu newadyndamos ney Ciecoriu, ney Wiszpacziu. Zenonas Ciecorius Ritu negaliedamas pasku yszgauty Odoakra ysz Jtalyjos, igundyna *Teodorika* dydy wiszpaty Gothu użlykusiuju, kariauty su Eruleys, żadiedamas jam wysas tàs żemès aduoty, kures nu Erulu atkariaus. To pameylys Teodorikas 200.000 kariu atwede i Jtalyja, yr smarkes tynay yr kruwyna(u)s k a r i u s dare toke gauja swieta atwedys su Eruleys. — Winog noris Gothay tik kareywiu turieje, noris tankey pagałba ysz numu gawa, winog yr teyp niekayp negalieja kantribes yr dransibes Erulu pargaliety. Kaypogy tą regiedamas Teodorikas wiszpat's Gothu leydos ant nedoribes,

17) *Lelewel* Dzieje Star. 18) *Lelewel* Dzieje Star.

idant tyktay galietum pargaliety Odoakra: to diejęjs wysu pyrmu yszdawe jam dydey smarky yr kruwyna musza, kurio pargalietu tapys nu Odoakra, jeme kłuikty nu jo sandára yr u ż g a n a. Odoakras nieka pykta nemanidamas padáre sandara su Teodoriku: kursay kaypo butum ysz to dżiaugsma (jog tarp sawes toke dyde kare pabenge) pakiele łabay dyde g i e r y n e, i kurę Odoakra su dyduomene Erulu pakwites; lipe tenay paty Odoakra su wysa dyduomene, nemyndamos ant szwentuma wisziu yr sandara, n u ż o r d o t y.

Teyp nugaławys Teodorikas Odoakra te galieje i Rima ieyty yr juomy waldity. Turiejos' dar Eruley nekuriose pyliese Jtalyjos par trejus metus, bet wysur parsekiojemys nu Gothu apleyda ant gała su wysu Jtalyja, yr patys yszsyskayde. Wina jų dalys nueje ełgauty Justinyjanuy Ciecoriuy Ritu, kury sugriżusy pasku i Jtalyja su tays pateys Gothays metuse 541. gymus Krystuy, kariawa, yr dydey yłgay Ciecorems Ritu ełgawa, winog wysuomet su numyszkeys susyżynodama, nu kuriu trukusy kariu ne k a r t a reykaława. Antra dalys tu Erulu griżdama numon muszies kelie su *Longobardays*, nu kuriu paweykta wos su atgaleys par Sławionu szenden Lenku żeme metuse 490 (493) bepargriża. Trecziojy dalys atsyskirusy nu sawuju i *Redingothyja* szenden Meklenburga wadynamanjy żeme nueje, yr tenay apsygiwena, kury dar XVI amżiuje buwa dar yszskirama nu kytu giwentoju to kraszta.

Noris rasztu tu Erulu nieksay iky szey dinay ne rada, winog ne tyktay wysoky pałaykay senowes, bet paty ju kałba ayszkey s t y g a w o szenden, jog ti Eruley buwa gymynies Lituwos. Kaypogy ira użraszita małda „*Tiewe musu*“ tu Erulu kałbo, kuri apsygiwena Meklemburgyjo. Małda ta roda ayszkey jog wysy Eruley kalbieje lituwyszkay: o tą „*Tiewe musu*“ diel pastyprynyma tos teysibes, norentyms wys ką żynoty żmonyms, cze szalyp prilipsiu su wysomys szakomys Lituwos kałbos: o tokiu budu kikwinas skaytitoj's patsay galies pamatity.

Kares tu Erulu turieje buty bayses yr kruwynas su Gothays, jey dar trilyktamenje amżiuj', Prusay apkryksztity, datyrdamys smarkiu antpuolu nu Nadrauju yr Szalauju, teyp pat Prusu tyktay dar pagoniu, itarloje jus *Gothays*, myndamys mynawojamas pasakomys tas bayses g a ł ż u d e s yr smarkius antpuolus Gothu, kuriu boczey praboczey buwa datirusys, mażne par trys amżius [19]). Bet daugiaus reyk diwitis, jog szenden dar tarp Lituwiu tebier' patarles, kures Lituwey użwys Żemaytey supikęi mynawo tardamys: „*grudas ar ne Goth's* (Gud's),“ „*Ko* arba *kur grudis Gothe!* (Gude!)“

Jog ti Eruley żynoje Rimionu kraszta, tenay p r e k i o j e yr p a ż y n e s turieje gylo senowie: tą s t y g a w o kulys yszkastas panemunie tis *Tyłże* metuse 1775, szenden Muzeo karalaus Prusu Berline łaykomas. Tą paty roda

---

[19]) *Bohusz* O Jęz. i narod. Litew. Rosprawa. Czę. 1. k. 13.

powizey arba weyday Ciecoriu Rimionu, atkastý wyrsziaus mynawoto sało *Rusnie*, tarp kuriu winsay ira *Nerona* Ciecoriaus, antras *Klaudyjaus*, o tretesys *Erkule*.

Jog ti patys Eruley ełgawa Ciecorems Ritu kariuse, yr tenay pasypelnę i numus karszyntis griża, stygawo mums tą teysibe yszarty metuse 1740. tis *Osterody* ne toli nu Tylże 1134 szmota mantos su powiziu Ciecoriaus *Septimaus Sewera*; yr teyp pat yszarty metuse 1822. ne toli nu Kłaypieda 96 szmota auksa mantos, tarp kuriu 40 ira Ciecoriaus *Teodozyjaus*; 9 Ciecoriaus *Walentynyjona*; 21 Ciecoriaus *Onoryjaus;* winas Ciec: *Konstancyjaus;* 9 Ciec: *Arkadyjaus;* 5 Ciecorienes *Placidos;* winas Ciecorienes *Eydoksyjos;* 2 Ciec: *Onoryjos*, yr 2 su nepażistamays weydays[20]).

Kas gal dabar ne tykiety jog Lituwey, Żemaytey, Prusay, ne ełgawa tyms Ciecorems, jey pargriżdamys numi karszyntis jų pynyngus arba manta su sawymy parnesze?

Kikwinas dabar gal weykey suprasty, dielko ira teyp daug żodżiu łotinyszku, użwys patarlu lituwyszko kałbo? Dielto jog Eruley budamys su Odoakru 14 metu Jtalyjo, kalbieje su Rimionymys łotinyszkay, ligy daly yr ti kuri Ciecorems ełgawa mokieje Łotinu kałba, kuri pasku pagriżdamys numi parnesze su pynyngays kałba tu krasztu, kuriuse buwa użsygiwényj *).

Tą regiedamas dabar skaytitojus gal pripażynty yr tą teysibe, jog ti *Eruley* ne wadynos Eruleys bet *Ejuleys*, tay ira eytanteys arba kelaujenteys i swetymus krasztus. Gal buty jog raszitojey praszaleytey nemokieje Erulu kałbos, dieltogy noriedamy ysztarty Ejuley parasze Eruley. —

Ne winsay Lituwys, Żemaytys, Prusas, nuleys rankas skaytidamas tus pałaykus senowes, yr regiedamas, jog *Eruleys* kyta karta prámyntas Lituwiu, Żemayczíu, Prusu, Łatwiu gymynes noris úżmyrsztas yr paniktas nu wysa pasaule, tebgiwen dar ant apkerpiejusiom's irom's tiewyszkes sawa. Kikwinas, sakau, ne atsydiwises, jog Lituwey, Żemaytey, Prusay, Letay, turiejusys pażyne su Karthagynionymys, kariawusys daugiaus ne 300 metu kruwynay su Gothays, waldżiusys ant gała 14 metu paty Rima buweyne pasaules, szendina patys tape swetymu wałdomys yr nu wysu neapweyzamys!

§ 3. Żynia apey Waydewuta Wieszpati Lituwos, Żemayczíu yr Prusu.

Gal manity ant gała kas diejos Erulu gymynie, po tokiu żigiu yr k e l e y w i s c z i u: kaypogy winy pargriża numon turtyngays, kyty wargaleys, bet abejy użmyrszusys tykiejyma yr istatimus ukis sawa. Ełgaudamys Rimionu Ciecorems iguda tyngyniety yr plieszty: pargriżusys numi norieje, idant kyty

---

[20]) Dziennik Wileń. 1822. Tom III. № 9. Str. 130.

*) Ti Eruley pargriżusys dar numi mynawoney (jog 14 metu Rimu (Roma) walde) sawa ukie garbynga witowe arba miesta y s z p a m a t á w a yr aną *Roma — nova* arba *Romowe* prámyne; yr uż buweyne sawa ukis yr wysu wiresnibiu paskire: kayp tujau regiesem.

jems dyrptum yr ełgautum, yszpyrma baugindamys, paskuo galę prisoukdamys pri darba wargdinius żmones; kuri winog wargdiney nenoriedamys lousibes sawa padouty, rágynamys dyrpty priszyngawa, waydyjos, kas dina paskou kariawos su turtyngays. Tarp pacziu turtynguju nebybuwa nie winibes, nie pataykas; géntys pouldynieje ant genczių, waykay ant tiewu, kikwinam rados pawoju begiwenty. — Pàsáko, jog tokeme sumyszyme ukis, radyis winog wiras yszmyntyngas, bukłus yr gudrus wadynamas Waydewutus, kursay lynkiedamas łaymos uke sawa, suejusyms wysyms ukynynkams pas witowe *Oneda* szenden *Baigu* wadynama, buk teyp jems tarys: „Jey turet byczių prota, reykałus ukis, „diel kuriu cze susyrynkot, galet łaymyngay nubengty. — Kikwinas giwentoj's „tarp jusu, kursay tur bytes sawa numųs', żyna geray, jog anos wina bytyna „tetur, kursay jomys patsay rieda, yr teyp jo wysas kłausa, jog ką isakítas tu-„jau nudyrb yr toukartu te yłs kad darba nubeng: kaypogy slynkes yr nédarbes „ysz aule łaukàn wara. Tą wiray! regiedamys kas dina akymys sawa ayszkey „galet sekty bytes, diel naudos ukis sawa. Yszrynkket wina tarp sawes wisz-„pacziu arba kunygaykszcziu: tas jusu lousibe użłaykis, waydus yr barnes tay-„kyns, abidas yr muszius sudraus, teysibe yr pryguliejyma kikwinam daris, jau-„trey wysu turtus sáugos; bet idant teysyngay yr riedey wys tą pyldity ga-„lietum, turet douty jem waldże yr gale, tay ira pakelty jy sawa Wiszpacziu." Tą Waydewutuy kałbant wysy tilieje, bet pabengus atsáke: „galy buty [21]) „bytynu arba wiszpacziu bet mes niekam newérgausem." Ant gała dinà ne metù apskire jy sawa wiszpacziu, kursay kayp imánąs stenge teysibe wysyms darity yr wargdinius żmones gousty; winog yr teyp nebuwa su wysu pátaykas: dydoumene wysoumet nowyje wargdinius żmoneles, kuri nebsułaukdamys atlidos sawa wargu tame szyrdgile grobe i gynkła dyduomenes naykynty; daug kryta doru yr nedoru tame numkarie. Paskuy żmones wargaley gawusys wyrszu yr pażynusys sawa gale, nebnorieje niekayp bekłausity patis Wiszpatis, yr patys sawy jeme riedity. Tokeme sumyszyme gymynies arba tautos buk stojyis po szwentu anżoułu (aple kury tujau gyrdiesem) *Kriwe Kriweytu* wysu wiriausys kunygas, senelys prażylys it wobelys, apreyszkys sawa gymyney, jog Diway patys lynkieje rieda ukey isteykty, yr wiresnibes tarp sawys yszskyrty,e idant tauta arba gymynie be riedas neyszgaysztum. Noris żmones atsylipe, jog niewinam newérgaus, ney tokios wiresnibes kłausis, kury jus wełtou sunkynsay yr welyjes ani pyrmiaus to wito lousays myrty, ne kayp par nepabengtus amżius dydoumeney wérgauty [22]). Winog ant gału gáła, su tu yszmyntyngu senélu, kaypo sawa yr Diwu tarpynynku, toky sutaryma tarp sawys padare. „Waydewutas bus wiszpacziu kayp pyrmu buwys, bet niewinsay dydoumys ne-„dydżiouses yr ne sunksay niewina żmogu be nora wełtou pry darba; bet

---

21) *Kotzebue* Preuss. aelt. Gesch. Th. 1. k. 1. 38.
22) *Kotzebue* parodito wito.

„kikwinas dydoumys noriedamas darbieje, meyłaus wargdiny bendryngay „(pritelyszkay) yr jem użmokesny teysyngay uż jo darba dous. Ant gała ti „te bus dydoumeys, kuri gerays darbays yr doribe uż wysus dydesney „atsyżenklyns, winog niekokios wyrszutynes parskiras, tarp ją, żmoniu wargdiniu yr dyduomiu daugiaus neby bus.“ Teyp wargaley żmones sawa lousibe użstyprynusys giwéna paskou yłgus amżius łaymyngay.

Waydewutas nubengęjs kersztus numuse yr turiedamas waldże, ne jau ant winays atłaykays Erulu, bet ant wysom's tom's gymyniem's, kures szenden Prusays, Lituweys, Żemayteys, Letays, Kurżemeys, wadyn, kurios winus yr tus paczius tiewus yr motinas turieje su Eruleys, (kayp tą wyrsziau regiejem:) tapys, sakau, teyp dydżiu Wiszpacziu Waydewutas, jeme kariauty su Mozurays sawa artymays, kuri tame sumyszyme Waydewuta ukis, jeme grobstity jaunas mergaytes Lituwems yr Prusams. Waydewutas po kelys kartus nuleydęs sawa siuntynius goudies Mozurams, idant ani to nedaritum: bet Mozuray nie teysibes dare, nie lowies sawa ipratyma. Waydewut's regiedamas, jog ne bus doros, surynkęs sawa rymtus karius eje i Mozuru żeme yr tenay kruwyna kowy padarys, pargalieje Mozurus yr dony arba doukly kas meta lipe sau mokiety. To datirusys Mozuray, tikies ysz wysos gales i kary, o idant pastypryntum sawa gale uztelke *Czembeka* Roksolanu (tay ira Gudu) Wiszpaty, yr toke gauja kariu turiedamys, trauke Mozuray i tą daly Lituwos, kury szenden Prusays wadyn, kureme tenay Waydewuta kare norieje Mozurams kely użstoty, bet i kruwyna musza sustoje. Yłgay yr dransey grumies Waydewuta pułkay su nepriteleys, winog Mozuray taykumu gynkłu yr gaują kariu pargalieje Waydewuta. Mozuray igawusys i ranka pargale wolawos kayp imanu Lituwos yr Prusu kraszte: pliesze ką kame użpoule, yr sujemusys neapseykamas geribes numon parwyrde [23]).

Ne yłgay Mozuray te lynksmynos tà pargalė, kaypogy Waydewutas ipikęs ant tokios ją neteysibes, sutrauke wysa sawa gale, yr yszmokys sawa karius Mozuriszkay kariauty, trauke i Mozuryjos kraszta. Susytykys su Mozurays tis rubeżiumy, su neyszsakità smarkibė susygrume: yłgas wåłandas aby pusy warżies pargale, tukstantes kryta, kraujey warwieje, winog pułkay Waydewuta parłauże Mozurus. *Bronisławas* ją kunygayksztys yr *Czembek's* wiszpat's Roksólanu kariowitie palyka. Lituwey, Prusay, atgawa wys tą ką buwa jems Mozuray yszpliesży, mergaytes, auksus, sýdabrus yr łabiba. Sa̋ka, jog uż toke pargale Lituwey su Prusays diekawodamys Diwams, sudegyna ant apiera bałta żyrga su jaunykayczіu Mozuru. *Andysławas* sunus Mozuru kunygaykszczia atleyda tujau siuntyniùs pas Waydewuta su dowenomys, kłoukdamas jo meyles yr palaubos, kursay pakłause jo, sandara su Mozurays padare. Nu to łayka

[23]) *Kotzebue* Preuss. aelt. Gesch. Th. 1. k. l. 42.

abejes szálys giwena sutayko yr łaymo, turtay, geribes, łabiba pry wysu użdorius łauże.

Teyp Waydewutas garbyngay riedidamas tas gymynes, metuse 573 gymus Krystuy myrys, turiedam's szymta metu, yr diel naudos dar sawa t a u t o s tus istatymus palykys. „Senus yr łouszus ant apiera (buk isakys) dégynty; wirams wina paty temiegty; wiszes kou geresney użłaykity". Łaukus buk ukynynkams padalyjys, ore pargerbys, geras weysles galwyju iweysys, mydu dyrpty yszmanys, diel maldyma Diwu wysu wiriausy Kunyga apskirys, yr jy *Kriwe Kriweytu* itarys, ant gała paty raszta yszmanys, koksay tas rasztas buwa wyrsziau mynawojau.

§ 4. Żynia apey Kurus (:Choray:) arba Kurszius—yr apey Wariogus.

Nu smerty Waydewuta iky dewyntoje amżiaus, nieka nebier randama rasztuse apley tą szaly; bet tame amżiuj', tay ira metuse 862 teyp win's raszitoj's saka, gymynie wadynama *Choray* (:Kurszey:) noris tolyma nu Żwiedu kraszta, winog kłausanty pyrmu ją wiresnibes, bet paskou yszpaykusy donis jems użsyżadieje nebmokiety. Dasyżynojusys tą *Danay* patike ławwus yr yszeje par jures tu Kursziu kariauty, yr idant jems łabiba yszpliesztum, żeme użymtum yr paczius apwergtum, nieka ne ketyna skųsty. Pajutusy gymynie Kursziu ateynant Danus, susyrynka tujau i penkes pyles, yr teyp styprey su Danays riemies, jog jus wysus yszmuszusys, ławwus użturieje, auksa, sydabra yr wys kas buwa ławwuse atieme.

Tą paty meta *Olawas* wiszpat's Żwiedu yszgyrdys toky nupouly Danu, yr noriedamas tą nuweykty ko Danay negalieje, sujeme kareywius yr eje kariauty Kurżemiu. Wysu pyrmu użjeme w i t o w e pajurie tis eżeru wadynama *Seeburg* (reges Lipoje) kuri 7000 Kurżemiu gine, winog Kurszey nestynge, yr Żwieday pargaliejusys jus w i t o w e paty yszgriowe. Paskou ti Żwieday arba Skandynaway atleydusys numi sawa ławwus, eje gylaus i ją żeme, penkes dinas kelaudamys żemes kelù, ateje tis pylè wadynama *Apouly*, kurę Kurszey yłgay yr styprey gine, winog nestynge; Żwieday yr tynay isyłauże kuryms wys tą adouty turieje, ką buwa Kurszey Danams atiemy, yr dar uż kikwina *Apoules* ukynynka pusy swara sydabra douty, yr dony Żwiedams mokiety apsyjeme [24]).

Kyty raszitojey saka, jog tuse pacziuse metuse 862, atejęs buris gymynies wadynamos *Wariogay* ysz juriu, użjeme pyles Kriewiu żemie Jzborska yr Naugoroda, użmuszusys paskou ju kunygaykszty *Wadima*, wysos Kriewiu — żemes w a l d i m i e r a y s tape. — Ti Wariogay plieties dydey weykey, kaypogy metuse 912 ne tyktay wysays Krieweys walde, bet yr Gudu żeme su ju buweyne *Kyjawu* użjeme, yr Kriewiu gymyne teyp sujauge su Gudays, jog szenden Kriewey kałb gudyszkay ne sawotyszkay. Ti Kriewey buwa szaka

---

[24]) Essai crit. de l'hist de Livonie p. Cte Bray. T. I. pièces detachées et jutif.

Erulu arba dydżios gymynies Skytu, yr kalbieje winà kałbà su Lituweys, Żemayteys, Letays, Prusays, kuri budamys jau waldżio Wariogu, paskou Gudu, yłga łayka dar sawa kałba użłayke; kaypogy daugiaus ne pus antra szymta metu buwus, po użjemyma Kriewiu żemes dwy kalby, saka, dar tynay buwusy: wina rasztyny, tay ira, Gudu, antra żmoniu tay ira Kriewiu. Tą teysibe jog Kriewey kalbieje Lituwos kałba tas mums daroda. Wina jog kałbo Gudu, ira mażne treczioje dalys żodżiu lituwyszku ijaugtu; antra, jog Kriewey arba Kriwiczey noris kałb szenden gudyszkay aple *Połocka*, *Twera* yr *Smolenska* sawa kyta karta buweyne, winog teyp kałb dydey iwayrey yr pawelkynay, jog tykrijey Guday ysz ją ticziojes; ligy daly kayp, jey Żemaytey yr Lituwey kałb pawelkynay lenkyszkay ysz kuriu teyppat joukas Lenkay. Kaypogy kałba Lenku yr Gudu, tay ira wysu Sławionu ira greyta yr trumpa, tu tarpu kałba Lituwiu yr jos szaku ira pawelkynà yr i dayne pawiedy. —Ti Kriewey ne tyktay winoke kałba su Lituweys kalbieje, bet dar winoky bałta apdara diewieje, reges jog Lituwey esanczius jau Kriewius Gudu waldżio, pramane jus *bałtayseys Gudays*, kurius yr lig szey dinay teb wadyn, noris ani bałtu drabużiu nebneszio.

Jra raszitoju, kuri *stygawo,* jog ti Wariogay ne tyktay Kriewius yr Gudus użjeme, bet paczius Lituwius yr Letus prisunke sau dony mokiety, bet ani tame daykte dydey apsyrynk: kaypogy tame pateme dewyntamenje amżiuj', tay ira metuse 890 gymus Krystuy, *Wulstan's* Anglis gymyma, pagyrtas raszitoj's yr wyndrauis apsywiszieję̨s wyndraudam's pasaulie pas gymyne wadynama *Estay*, giwenanty ant tu pacziu krasztu, ant kuriu giwen szenden Lituwey, Prusay, Żemaytey, Letay, Kurszey. Tasay noris palyka rasztus sawa wendraunes łotinyszkay raszitus, winog negalietum szenden żynoty kokeme kraszte ansay wyndrawoje, yr koke gymynie (arba) wydana tame amżiuje *Estays*, pas kurę jys wiszieje; jey ansay nebutum, raszidamas łotinyszkay sawa rasztus, iraszys, kelys żodżius kałbos tu Estu, kuri jy wáyszyna. Ansay saka teyp: „Regiety „Estu kraszte daug pylu, kurios kikwina tur sawa wiresny wadynama **Kunig**, „kursay niekoky kyta ant sawys waldimiera neżyna.“ Tolaus tar: „Turtyngy „ger **kumelos** — **pienos**, żmones yr ełgoczey mydu, kurio dydey gausyngay ira „Estu kraszte: winog **aalos** neger.“ Ant gała saka: „jey turtyngas myre, iky „sudegynant kuna tuse numuse **gierine** buwa.“ Kursay Lituwys, Żemaytys, Prusas radys skaytidamas tus żodżius: **kumelos** — **pienos, mydus, aalos, gierine, kunigs,** nesakis jog *Wulstan's* wiszieje pas Lituwius, Żemayczius, Prusus ysz kuriu kałbos ira ti żodey yszymty yr iky sze dina dar suprantamys nu tu wysu gymyniu, kaypogy szenden dar Letay arba Kurszey teb wadyn dydoumeny *Kungu* [25]).

---

25) Bohusż Rospr. O Nar. i. jęz. Lit. .Cz. I. 54.

Teyp senusius Skytus, Sarmatus, Getus, wadyna pyrmu Eruleys paskou Estays ant gała Kryk̓szczionis (kayp tujau regiesem) atéjusys jų krykszt̓ity p r a m a n e Kareleys, Krieweys, Jodwieżeys, Prusays, Lituweys, Żemayteys, Letays, Kurżemeys, Liweys. Darodity kayp parsykeyte Skytu gymynies pawardie i Erulu, Estu yr kytu, reyk ył̓gu rasztu yr yszguldymu, kuri ikyrietum sk̓ayti-tojuy yr ne sutyktum su mana trumpu apraszu, kureme noriu tyktay padouty pawyrsziom darbus Lituwiu yr Żemayczįu: dieltogy paliktu tus darodimus gudresnems wirams suraszity ipatynguse rasztuse. Tame muna sąrasze gana bus diel Lituwe yr Żemaycze żynoty jog Skytay łáydoje, giwéna yr teyp dáries kayp senijey Lituwey Żemaytey; jog Eruley yr Estay kalbieje tą paty kałba kury szenden teb kałb Prusay, Lituwey, Żemaytey, Kurżemey yr Letay su maża atmayna kurę jų wargay yr nełaymas yszrada.

§ II.

Kałba Letuwiu ir Żemaiczu.

Grażumas ir dailumas kałbos Letuwiu Żamaitiu roda aiszkiej iog ana ira tykra wijna ir pirmaniy kałba szaurys giminiu nu neatmynamu amżiu senowis, ir tejp iszdailinta ira buwusi kyta karta, iog szenden dar kas tur prota ir auksa płunksna Omera ar Wirgili, tas sakau kou noredamas tou gał gudrej gudresnej raszyti toj kałboj. Tou teysiby pagirtas d a y n i s Donełaitis darodi sawa garbingo D a y n i e *metu łayka* [1]). Ne asz tou s t y g a w o i u bet kyty mokity wiraj żinų kap rejk raszyti ir kokie kałba gera ira ont raszyma[2]). Jwairau ana tarp kitu kałbu tou, iog ne tur sawep dwyiu balsiu arba literu f ir h. Wyinog ira ir tokiu mokitu kuryi s t y g a w o iog Letuwas kałba buk esonti soumieżyniu wysokiu kałbu, bet tyi wiraj tan stygawo patis nemokidamis geray tos kałbos bet parskaicziusis nekurius iszgułdimus isz wokiszka, arba Lankiszka, kałba, kuriusy radusis tiktaj kelis żodius swetymus ir diel tu kielu żodiu wadin Lietuwos kałba nouszłowoms wysokiu kałbu. Wyinog tu wiru s t y g a w o y i m a s nieka nie darodis, gaiłu tiktay ira weyzant i iu rasztus iog anyi kitosy żyniosy pardaug dydejs, o toiy dydej mażajs wirajs rodos. Jey anyi patis mokietum tou kałba kytep sakitum ir dar diwitumes isz to, iog ana lig szio łaiko tep graży tep teisingu parbuwa. Linkiety dar rejk idant ta kałba aiszkej butum iszguldita, diel aiszkesni pażynyma atmainu gymyniu wydutyniu amżiu be kurios negalies niekumet aiszkiey iu suprasti. Beto dar, kas ira linksmesnij żmogouy iey ne kałba kuren iszmokis nu tiewu, motinu, numi augdamas; apreiszkai paskou

---

1) Donełaitis.
2) Kotzebu Preus aelt. Gesch. T. I k. 3 Narbut knin: wirszu minawota.

geidyma ar linkieima bendruy arba sawa miegamaiay? Kas ira meilingesniu žmoguy wargdyniuy noris ijrosy tiewomys sawo yłsantem iey ne mynawoty tas nełaimas, gałżudes ir wargus praeiusius, tà patý kałbà kury iu boczej boczey anas kyntiedamies goudies. Kałba sakau padoud ateinanczioms kartoms be rasztu, be kuliu, be pamenkłu kares gałżudes łaimas ar nełaimas pyrms 1000. metu buwuses. Ongału kałba atskyr pates gymynes wyinas nu antru: diełtogi ira wysudydżiausy zmogaus priwyliy, kurios nie koksay kraugeris negał iem eszpłeszty, negut wynkartu tiǩtay su io giwiba. Kaipo gi gymynie wysa gał nustoty turtu, numu, paczios tiewainys; bet kałba io wysůmet su iůmi palyksai, kienties wargus, wergiste nowis, bet kałbos sawa niekůmet neożmyrsz. Regem tą teysiby paczio giminie Letuwiu, Žiamaitiu, Prusu kuri datirusi neapraszomu wargu, rupesniu, nełaymu, wisa nustoiusi, turtu ir tewainis, kruwinas *kares* wesdama, ongała wergaudama par tyik amżiu swetimoms giminiems winog teb kałb dar szenden Letuwej Żamaitej Prusaj Letej tą paty kałbu kury kałbieiy iu prabocze Eruley pyrm tukstonte metu kuren ne rasztay ożłayky bet motinas on kuriu kaułajs senej iau spind sauly su żwaysdiemis!

§ III.

Prekiba senowiu Letuwiu ir Żemaitiu.

Niekamy niera aiszkej paraszyta, kokes pażynes turieiy Letuwas gymynes su tolimajs krasztajs. Wyinog skaytant ne kurius rasztus senowys, gał aiszkiej minty, iog krasztas Žiamaitiu, Prusu, Letu wysu tolemůsiusy łaikusy żynomas swieczioms szalems buwa. Gyntars szenden nedydzios montas dajǩtas wynog wysupirmusiusy rasztusi senowis minawoiemas ira, ir ne su auksu bet su pacziu żemcziugu ligynamas.

Erodotos giwenąs pyrmiaus 450 metu pyrm Kristusa patsay dejou rasztusy sawa iog pyitynes szalis Letuwos łankidamas negalieyis teysingaj dasyżynoty gintaru wyitas, kurio anyi wiky, saka tyktaj, iog jam Skytay pasakojusis jog anus gauną anyi isz szaure ir wadiną *sokros* ta ira groudas, grekay wadynusis saulis aszaromis. Gał buty iog Fenicijonis pyrm tryiu tukstantiu metu atradusis Baltyios jura prekioyi su Prusajs Žiamaitejs Letejs nu kuriu gawusis gintarus parweży i Azyiy ir Greku szali; kaipogi regiem wyrszaus § 1. iog, Kartagaj iau par pusantra szimta metu pyrm gimima Kristusa tus krasztus żynoiy[1]).

Żynoma tepat ira isz io potyis rasztu, iog Dioskorios wadynama wyitowe paszale joudosis juras tep garsinga buwusi io omżiouy prekibů, iog tenai ant jomarku po 300 gymyniu arba taucziu loubonczių sueity ir kyik wyina tynay

---

[1]) § Narbut kningo minowoto.

iwairý kałbà kałbieiusi. Kas gał stygawoty iog tenay nebuwa Prusaj Letuwej Żemaitej.

Paskiaus Erodota szimta metu buwos pirmas Piteas dydis żwaisdżynis aiszkiej iau saka, iog gintarus Baltyios juros gaunai.

Pirmame omżiouj gymos Krystuj Nerons cie(c)iorius Romos iszsiunty żynowa i bałtyios juros pászalus ieszkoty gintaru, kursay pargriżdamas isz tynay daugibes saka su sawimi parneszys, tarp kuriu winsay łuytas 13 swaru swieris, wynog to niera mynawoima kap pati gymynie wadinos ont tajs krasztajs giwenanti[1]).

Paskiaus wyrsziau mynawotas raszitos Tacitas wadyn tou kraszta kuremy gintara wiky Estajs ta ira ritajs, dielto iog Letuwej Żiamaitej, Prusaj Letej buwa ritusy pagał Wokitiu arba Germanu, kaipogi senoj wokyszkoj kałbo ritaj wadinas *Eöst*.

Penktamyiy omżiouj gymus Kristuy saka, iog tyi Estaj nusiuntusis dowinomis daugiby gintaru Teodorikouj wieszpacziouy pargalietojuy Erulu i Rima, kursay ożtus gintarus dydej szyrdingaj Estams diekawo gromatoj, kuri iki szejdinaj teber ożraszyta rasztusy. Nu ko gał manity, iog yr tamy omziouj dydej brangy tebibuwa dar gintaraj. Estay tyi kaip regieiem wyrszaus kałbieyi Letuwiszkay.

Ne tiktay Żiamaitej, Letej, Prusaj, Letuwej tou kartu Estajs wadinamis patejs gintarejs te prekioiy su swetimoms szalimis bet dar ir kytajs brangejs dajktajs wartowoies, taj ira kaylejs puikiu puikiesniu sabału, kiauniu, audyniu, webru, udru, juodu łapiu, łusziu, meszku kuriu dydes daugibes leida par wóndeny i swetes szales, ligy daly prekioiy waszku, medumi kurio dydes daugibes turieiy. Ausdamis numyi płonus audekłus, kiłtus myłus, nerdamis żekies, wełdamis keczius, kylymus, wyłnones, noris patis sawi poikiey mokieiy apdarity wyinog gelżyis ir nekuriu kyłtu giełombiu rejkaława nu swetimu krasztu. Ne tyktay i swetymus łaiwus tus turtus łodawa, bet ir patis daugibes sawa łaywu leida i sweczes szalis[2]). Turieiy Letuwej ir Żemaitej pagonymis dar budamis monta arba pyningus, żodey patis iu kałboj tou teysiby daroda; kaipogi *musztynis* ta ira szmotas sydabra nu dydesny łuita arba szmota numusztas; *skatykas* mażas pyningélis tep wadinamas nu żody skaytity. Szenden dar Letuwo ir Żamaycziusy daugio wyito tebwadyn stombius pyningus musztynejs, o smulkius skatykajs. Kaipogi metusy iau 862. Żwiedams isyłaużus i Apoulys pyli Kurżiamey dawy jems oż kyiwyina ukynika Apoulys pusy swara sydabra. Grażej paskiaus, ta ira, metusy 1192 Liwey ontpoułusis Talibada karwedi Letiu io pylie prisunky jy adouty manta kurios 25 markas tep wadini(a)mus

---

[1]) Bohusz cz. 1.

[2]) Kotzebue Pr(e)us. aelt, Gesch. T. I. K. i.

pyningus, szios dyinos skaitlu butum szymtas musztû atiemy[1]). Metusy 1276. Naugorodo didzioie kurio 400.000. pacziu giwentoiu buwa wisa garbingiausio wyitowie tamy łayky prekibà, rasza iog tenai skaytyniesy kytos montas nebuwa kaip Litowos wadinamas *skatykaj* ir szwedu *arturey*. Kaipogi patis Gouday paskou maskolejs wadinamis sawa monta te pradieiy kalty 300 metu paskiaus ta ira 1420. kuryi lig to łayka Letuwiu ir Totoriu monta d i e w i e i y[2]).

Sudiemes prekiu arba taworu buwa Kauny, Wiłkmergie, Raigrady, Wilniuy, Pałango senoie, prekioiy Letuwej Żiamaitej Prusaj, su Lenkajs, Mazurajs, Goudajs, Totorejs, Żwiedays, Anglejs, ir wysubrangiausius sawa taworus lejda i Kijawa, Naugoroda dydij ir Pałonga. Uż wys nu padarima sondaros su Goudajs metusy 1200 prekiba Letuwos kas karta płatynos ne tyktaj wisokiu amatu iszdarbiemis bet ir patejs jawajs. Reges iog, tamy łayki Letuwej Żemaitej noredamis onturety prekibia sawa kraszty upis tyjsyna ermoky idant galetum p r e k i lengwiaus wandeniu leisty ne żiame weżty[3]). Tau teisibe gał szenden kożnus ważůdamas nu Keidainu i Kauna regiety, isystebieiys i upi Newieża iog ana aiszkie ira buwusy pirm 600. metu paertinta ir patyisinta.

Żijday tiktaj te pradieyi prekioty ir wartawotyis Letuwo metusi 1326 parwesty i newaly isz Lenku żemes, noris anyi pirmiaus, ta ira 1150. metusy buwa atbiegusis iszginty isz Gudu i Lituwa, wyinog idant but tenai prekioyi niera to rasztusy; bet nu wyrszaus mynawotu metu Wylniouj jau turieiy numus prekibas, ir wartawoies, bet geresney but padary senyiej Letuwej Żamaitej idant but ne wedy isz Lenku tos pyktos lygos, kuri iki szej dinaj dżiowyn Letuwos ir Żamaitiu kraszta apgaudinedama z m o g e i w i u s wargdyinius[4]). Wysor w y i t o w a l i e s y arba miesteliusi nieka nie dirbdamis żyday wyinu suktiby turtingajs tapstai. Linkiety rejk idant krikszczonis Letuwej Żemajtej isygawusis i skatyka patis eitum i miestalus er tinai prekiotum ir wartawotumes krykszczionis su krykszczionimis. Tou kartu żidaj nebturiedamis ką beapgaudinety patis i dyrwa eitum, tou kartu iszmanitum kajp sunku ira tawora igauty. Tou kartu ir wyituwies ipuikietum ir ukininkaj iturtietum, kajp iej wokitej kuryi niekap nekient żydu sawa miestusy arba w y i t o w i e s y ir wyiny patis łaimingay giwen.

§ IV.

Powizius apsyeiymu senuiu Letuwiu ir Żiamaitiu.

Senijiej Letuwey Żiamaitey buwa żydromis akimis, nugoustios pożwyłgos, skaisty weida, płauku yłgu ir tomsie gełswu, stomby, sweyky, stypry, wałge ir

---

1) Bray essai crit de. l'hist. gesch. T. I. K. I.
2) Storchs hist. statist. Gemaelde des Prus: Reichs T. III.
3) Narbut Tygod: Wilen. r. 1817. 4) Narbut Tygod: Wilen. 1817

giere wydutynej; dełtogi tankiey galeiy regiety bocziu su dukteryis sunu i kary iojenty[1]).

Abdaras iu toksai buwa koki gał dar matity szenden nie kuriosy wyitosy ant sukumpusejs nu wargu Letuwejs ir Żiamaitejs. Trumpus kobotus lig kély, szyksznas dyržu apsyiousus is, peiliu oższykyszusis ir iłgas kelnes lig pieda diewiejy o wijżynoms arba naginioms austies. Kakła adara łayky, marszkiney su sygely ożsekty krutis dengi, numiji daugiau po łauku wajkszczioiy, i łauka ir kary eidamis meszkos kapuza apsymowy[2]). Niewynsai nepouszies, auksa ir sydabra niekina kaip iey iu proboczey Skytay, błomas puikiu puikiesniu saboliu kiauniu audyniu i dydey rejkalingus giwenymy dajktus, ne i pyningus praszaleitems temayny. Abdary nie kokios parskiras tarp kunigayszty ir żmogaus nebuwa; patsay Jogaiłła didis Kunigaykształis Letuwos ir Lanku Karalus metusy dar 1400 kailinius awy kaylius ligi daly su żmonimys dewiejy[3]).

Myta giwolejs, żwierimis, żuwimis ir jawajs kurius mokieiy siety ir auginty. Żwieris mediesy piedsákiejs ir kurtajs piudy, o paukształius sakałajs ir wanagajs gaudy, żuwis tinkłajs ir wynterejs żwejoiy, karwes kumeles miłża, awes kyrpa, bytiu ne tykta pyłnus darżus; bet ir medes pyłnas tureiy. Dirba ir gery ału ir mydu, bet turtingijiej kumełys pyina. (Wyrałaj tyi buwa wysu skanyiej: batwynej, juka, szupynis ir sruba). Lenus, drobes, myła, kailus tyikty mokieiy, poudus dyrbti, girnas kałty, kulus skałdity ir mażus szmotelus gintaru i dydżius lijpity żynoje. Raszyty kunegay patis temokieiy kuryi raszy ont tosziems, kulejs, yr mauknomis.

Pirtys buwa iu wysudidżiausy waisty i kuren kas nedielio karta ejy. Tokius temokieiy amatus senijiej Letuwej ir Żiamaitej.

Łayka dyinos ir naktyis tep skaity *Szwintai*, *praszwyta, wokiesnis, sauletekis*, *pusritelis*, *pusritis*, *priszpyitis*, *pyitaj*, *pokaitis*, *popókayty*, *pawakary, pawakaréli*, *saulielidis*, *breksztont*, *subrieszkus* arba *sutemus*, *wakaras*, *iszwákares*, *prisznaktowydas*, *naktowydas*, *imigis*, *pyrmyiej gaidej*, *antiyiej*, *gaidej*, *kełamas laiks*, *priszauszra*, *ausztant*. Metu łayka dalyie i dwileka menesu, kuryi tep buwa wadynamyis Syikis, Sausis, Kowas, bałandis arba karwelis, Giegużies, Byrżelis, Lyipas, Rugpiutis, Szyła, Spaliu, Lapkrystis, Groudis. Metus skaity nu dydżiu kariû, nu twanu, nu wietru, nu audru[4]). Gulieiy kyitaj, walgy stombej żuwi, mesa retaj wirusy bet daugiaus kiepta ir dżiuwusy su nekurejs darżu waisejs. Szyinu ir szaknymis giwolius maytyna, turieiy dar dydżius burius żyrgu medie augantiu, kuryi żima paiedusis szina pri żagu, snyigus po eglinus, berżijnus dulkindamis łaygy, o pawásari wyn kartu su kytajs

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. K. 2.
[2]) Tas patsai to patio wyito.
[3]) Herbert a Fulstin hist. Pol I. 14 17.
[4]) Kotzebue Preus. aelt. Geschich. T. 1. K. 2.

galwyiejs łankosy ganies. Szenden dar Żiamaitys iszwidys poiki żyrga saka *it medes żyrgas* winog io mesos ne giwoliu ant apera musztu newalgi. Douna kieply er mydu dyrpty mokieiy.

Wyiszes tep dydej ożłaiky iog tas szeymynikas ne milieiy sawa swety, iey ansai pawaiszyntas galieiy dar keltyis nu skomy arba stała: kaipogi tokiemy atsyeimy idant szeimynikas ne taptum ożgiedintas lyipy kyik winam numyszkiuy swéti ongerty, kursai nu kyik wina turieiy pagerty, szenden dar niekamy tep neragyn sweczu kaip Żemaicziusy. Susyrinky i g e r i n e s ne użmyrsza niekumet sawu dyiwu ir niewinsay pirmu ne giery lig nuliys truputi on garbies aukszcziausioms galibiems, kaypogi atsykielys senelis nu skomy tary: „Jey musa Dyiwaley polinkieiy mums linksma wałondely ne użmirszkiem ir iu kaipo musa użtaritoju". —Paskau apwariusis keleta kartu pakarcziouj raga, iemy pasakoty kares ir żigius garbindamis kontriby ir dronsiby sawa boczіu prabocziu.

Trobesius staty swejkus ir dailius isz ranstu kurius gał regiety Letuwo ir Żiamaicziusy, kurius wadyna numajs.

Diel użdangas nu nepreteliu pily pyles, tokiu spasabu, iszkasusis żiemie dydely myiga arba douby idyrba tenai syinas mura, arba dydeliu ranstu ir toky daugiby tenai kambariu isztaysy iog keles tukstantes kareiwiu r a y t u ir piescziu tynay talpynos, wijna onga tebuwa. Wyrszu tokiu kambariu żiamy apipily arba mura boksztu apgoby. Tokes pylis buwa wisoumet ont kałnajs, on skardejs upiu tarp wersmiu ir bału, idant nepretelej negaletum taykej prisyartinty. *Kares* łaiku wysos geribes ukiniku tenai buwa użsleptas[1]). Cziukuriy patemy gintuwys karunely blizgieiy su Letuwos żimy. Szalie pylys stowieiy dydey auksztas steibas sziaudajs smalynajs aprisztais, kuri igulie pylys iszwidusi atsyartynanczius nepretelius ożdegy, idant gaisras iszwidy on pagałbas pyles ukininkaj isz apikarta skubietum. Tokiu pyliu daugibes ira Letuwio, Żiamaicziusy, Prususy ir Letiusy susmegusiu jau i żiamy, kures szenden iszkiejktajs welniu giwenimajs wadynai! O rusta dyina! Kas galetum tykiety idant żmogus galietum użmirszty tep dydey pałajkus sawa t i e w a y n y s? Tas pyles on kuriu ijromis ne karta praszaleitis pawargis ylsiedamas apsywerk atmynys dransiby ir kantriby tu wiru kuryi welyios użsyrausty ijrosy tu rumu ne kap wergajs tapty, tas sakau szenden szwentas wyitas dieł Letuwy ir Żiamayty, kuriosy guł nurudieyi ginkłaj tarp grabu, iu boczіu prabocziu wadin welniu yr baydiklu giwenimajs!

Numus nauius tep szwenty, kuri apsyeiyma *ikuriem's* wadyna. Wysu pyrmu ileida gaidi su wisztu i wydu, kuriu niekumet negaława, paskou iû rytyna du kiepału dounas, wyns znoczyiy wijra antrus moteri (żmona), kursai isz anoudum bereitiedamas auksztynaksai apwyrta, tam isz m o t e r i u liemy onkstesny gyltyny arba smerti. Tos dounas patys newalgy bet ubagams iszdalyiy. Pyrmasis swetis iżengdamos i naujus numus turieiy poulty ant żia-

[1]) pu Bray Essio cziligu del hist de C. T 1. Ch 1.

mys tarsi apsybrydys kou, ir wieżlibo asło walodamas sakity: „*tayo gal tawy giwenymy łaymely yr skalsely wołotys*". *Gieryny* benges ikures[1]).

Negebieiy kupeto giwenty po kielis arba keles deszymtis keimu bet atsykyimynieyi wydurie medys po wyina. Tan gał dar aiszkej Żiamatiusy ir Kursziuse regiety kur giwentoiej iszsyskaidy giwén ir welitume myrty ne kaip kaimo (kupeto) giwenty.

Senyiej Letuwej Żiamaitej turieyi sawa dydoumeny wadinama kunegajs, tarp kuriu nekuryi buwa tieunajs arba senatorejs, kuryi niegymy anajs; nes pati gymynie skiry tarp sawys tus wirus i tieunus, kuryi sawa dransiby ir kontriby kariesy, o dorijby ir gerajs darbajs pakajuy buwa atsyżenklyny; wysy lousy giwéna niewyino werga nebuwa, wiresnijby patîs sau skiry, szenden dydoumeny bajorajs wadyn, nu Goudyszka żody *bojar*.

Kyikwyinas ukininkas jojy i kary, o numusy teip ożsyłayky. Jaunoumeny neweikie apleida sawa gimtusius numus, *potiawos*, pelnies, i kares eiy pas tiewa bebudamis, wadinos anyi auglynikajs arba pasielynikajs, ta ira iog anyms kytos ełgos tiewaj nedawy kap tikta sawa pragiwentos żiamys skiautely i kuren pagał sawa nora koki tinkamis jáwa galieiy siety, auglynikaj nes wysoumet tiewuy dyrpty ir uky wyłkty turieiy; wyinog abdyrbusis tiewa darbus, galieiy ir sau dyrpty. Tiewaj leida iems giwolus onturiety oż wys żyrgus ir ipatinga giwényma westy sawa drabużi iems doudamis. Tokyi auglinikaj buwa dydey turtyngy, o iu teway nie gała neżinoiy sawa gieribiu ir turtu budamis ir apdyrbamis ir apgynamis nu sawa wajku: Tyi auglynikaj turieiy puikius puikiesnius żyrgus on stelingiu łaikomus, on kures reikint i kary jojy. Mażyiej sunus wysoumet karszyna tiewus ir buto polyka, kaipogi dydyiej ar kariesy iszgaisza ar praturtieiusis sau buta igyiy; merges nu tiewu nieka negawa, nes lig isztekontes kraiti sau kłoiy, tiewa dounu ir tiewa apdaru, ir ta buwa mergaty turtingesny ir dydesny gaspadyny, kuri dydesni kraiti. mergaudama *sukłoiy* sukrowy.

Letuwej Żiamaitej apdara neparmainy, nes on tau pati drabuży kuryi diewieja meszkynu apsymowusis jey tos kuryi neturieiy kyrieiu apsywiłkusis, meszkos kapuzu ansymowusis i kary on tep puikejs ir greitajs żyrgais ioiy, iog raszitoiey tu łaiku ne iszmana ius kap gyrty sawa rasztusy. Szenden tu żyrgu weisly isznika su lousiby gymynes, isz kuriu reges iszsyweisy paskou darba arklej galį wergauty ne kariauty. Kas tou szenden tykietum weiziedamas i Letuwiu Żiamaitu kumeleles kap erkieles, iey rasztay to nestygawotum. Wyinog dydey retay gał dar tokiu puikiu żyrgu Żamaytiusy regiety.

Tep milieiy żyrgus, iog ius senyiej Żiamaitej oż tarnus sawa łaimos ir nełaimos turieiy; diełtogi niera senu dyinu dayinies Żiamaitiszkas kurioiy żyrgas ne but mynawoiymas.

---

1) Simon Grunau Tract. III. c. 2. § 1.

Mirty karie oż lousiby ir tiewainy buwa wysu dydżiausy garby senyisyms Letuwems ir Żiamaitiems ir wysuwertiausy nûpełnu (usługu) pas Dyiwus. Kaipogi szenden dar Żiamaitej pasakodamis aple pargales ir nupoulus kariesy, garbyn tus kareywius kuryi karie su nepretelejs kariaudamis myry; o lykusiuiu noris pargaletoiu nie mynawoty nemynawo: senudyinu dar Żiamaitiu kariu dayniesy, tas kareywys tegalieje sawy wadynty kariu arba kap szenden wadyn tyrielu, kursay karie buwa myrys. Trumpomas raszto neleid mon tas daynies cze prylyipty, skaititos pats tau regietum.

Ginkłaj iu buwa ragotynes, kardas dydeles truputi ożlinkuses, wiliczes, seidokaj, gelżys warpstis, użtruczijtas, kures isz atsto ont nepreteliu łaydy, piestyiej kariawa su bardyszejs, o kartajs ir su bruklejs, gałusy szwyna pripiłtajs i żmogaus auguma dydejs. Eszeidamis i kary aprinka sau karwedi, kuri paskou Kriwe Kriweitiu paszwyntus arba pałaiminos wyresnyiej pakiełusis ii ont petejs neszioiy paeiluy kareiwiu kuryi sweykina ij sawa karwedżiu. Toksai pakiełtas wiresnesis wadynos wieszpatiu, iog wis pats dary pagał sawa norà kari arba Kunigaikszt iu ta ira ont wysos dydoumenys wiresniu buwo, winog ir toky galy turedamas ne karys, ne sandara su nepretelejs be sueiema ir rodas (terawimos) tieunu darity negalieiy.

Eidamis i kary iey turieiy żwałgitoi nepreteliu sugauta, tou priryszy i pry medy wiliczy parwiery ir wysu dranseiiej kareiwej prypoułusis weizieiy isztraukos wiliczy kraus ar s u l o i y, tou kartu łaima sau karie liemy, iey su konpynu kraus triszka, karie nałaimas wilies. Pauksztis praliekdamas daug kartu nugondyna eitontius i kary ir kowi su nepretelejs paskubyna ar ożturieiy: kaipogi iey erelis, arba bałundis, joudwarnis, warna nu nepreteliu on sziu lieky ton kartu pargały sau liemy; bet iey wyłka, bryidi, łuszi, pely arba ligoni paregieiy wilies nełaimas ir nupouly karie. Yłgus trubus medy arba kap kyta karta wadyno t r i m i l t i u s pusdamis i musza żengi su nepretelejs grumtys su kurejs szenden dar gał gyrdiety dyde reta jaunoumeny gyrosy Żiamaitiu linksmynontis, kuriu skaistumas garsumas ir rustumas bałsa nesuliginamas ira nie su kokejs wary trubajs. Sustoiusi iotys i kary iszmety isz toła warpstis ir wiliczes ont neprieteliu atweiu atweies, winog patis nu nepreteliu neprigaunamis kurius tep nuwargynusis, guly on gała d u r s a r a y isz wysas galys ont ju ir k a r d o m y s arba ragotyniems naykina neprietelus iki paskuiy. Daugiaus kariawa rayty ne piesty. Turieiy kariaudamis karuneles arba papartius kuriosy żwieris, giwolej ir balses arba lytaras buwa iszspaustas. Trakyszkie dar turieiy sawa paparti su tokiomis balsiemis metusy 1410. garbingo kowie Grunwaldy ir Tenenberga kuryi ta gárbingo dyino oż wysos gymynes dydesney atsiżenklyna[1]). Sundaru ir bendristas, żenkłu buwa padawymas ronkas artymouj sawa. Jej kas prisika dary, tou kartu deszynu ranka on sprandu padieieis turieiy, o su kayry

[1]) Kotzebu Preus. aelt. Gesch. T. 1. 3 K.

szwenta użauła ďasylitieiy, o paskou żiamiu sauiy pagrobies on gałwos pily. Pargali apturieiusis liemy, kuri reksay isz dydoumenys nepreteliu ƙalyniu Dyiwams oż pargaly ont apiera deginty: kaipo gi kuri nuliemy tou tujau su sząrwomis su io żyrgu on kruwos małkas sudegina.

Gauta grobi karie i tris dalis dalyios; wyina dawy kunigams kaipo tyms kuryi nu Dyiwu pargaly iszmeldy, ontra kareiwems kuryi nepretelus pargalieiy, tretyiy rubeżiu saugotoiems. Nubengus kary kyikwyinas pargriżys numyi auglus sieiy o kunigaiksztis arba karwedis nie jokios waldżios nebturieiy ir tapy wieł ukyniku. Jaunoumeny senuju Żiamaitiu tep pratinos i kary, dyinas raity gyriesi mediosy meszkas (,) szernus, łuszis, wyłkus, bryidius kurius ontnokusius ragotyniems warsty ir szunimys siundy, o wakara numyi sugriżusis negiedieies su motryszkousiems werpty ar myła welty. Dieltogi ipratusis i darba ir łauka kares ir żygius tolymus tolymesnus oż nieka turieiy. Motryszkoses noris graksztes ir dailes ir garbingas audieies, wyinog iszeius wiryszkyisems i kary ary, szyina piowy, ir wysus darbus dyrba. Diewieiy yłgas sermiegas, ta ira apwałkałas miegus sergous, kurios sermiegas buwa ylgesnis oż kabotus wijryszkuju gał anas regiety ont motryszkomis apigardosy Wyłkmergys, Upitas, Kurszie ir Prususy. Żmonas on gałwoms rutulus isz nometa diewieiy, o mergajtes skłastysy płaukus supintus neszioiy (diewieiy) marszkynej balty wysu iszeigyniu apdaru buwa, kakłus adaras, antis tikta sygely użsektas krutis dengy, syionus turieiy trumpus ir an petes bałta wyłnony snyiga bałtiu neszioiy, ir tamy apdary tep joms graksztey buwa iog anas gulbes wadyna. Nie koksay kytas kuliorius netyka tep dydey Żiamaitiems ir Lietuwiems kaypo bałtas. Wieras kryszczioneszkas nenorieiy prijmty idant apsykryksztyiusis ne nustotum sawa bałta nometu ir wilnionu. Dieltogi Jogaiła dydis kunigaiksztis Letuwos ir karalus Lanku idant ies ikusotum kryksztityis szymtas rytyniu bałtu plonu drobiu Lietuwiems uż wis Żiamaitiems bures anas kryksztidams dawy, kaip tolaus regiesem[1]).

Jaunikis pamiegis mergaty ir noredamas su anu patioutis iszsiunty sawa bendra, kuri pirszliu wadyna pas ios tiewus anas meyłauty, kursay jaunoiy giwenima ir turtus anyms apipasakoiy. Jej tiewams giwenyms, o mergatey jaunasis patyka tujau suderieiy. Pargriżus paskau jaunasis numyi tyikies i parietka ir użwadynyis sawa gentys ioiy iaunasys parwiedłauty, nu to io bendra ir gentis wadynos wiedles, ta ira, wiedieies. Jaunoiy isz sawa puse tyikies wieł i parietka ir gyntis kwyity kuryi anou turieiy numus jaunoiy sekty ir wisziety ar ira wys tas kou pyrszlis kalbieiy. Prisz tay dyina kuryi iaunasys kietieiy atjoty buwa pintuwiu wakars wadynamas: kaipogi jaunas mergaites susyrinkusis wysa nakti iaunouiy piny ir pouszy linksmindamas anou kuri dydey nuliudusi tonkiey raudoiy mindama iog tuiau pabenksai sawa jaunas dyinas! Jaunouiouy atjoius

[1]) Strykowski.

keles dyinas giery ir linksmynos gentis. Paskou iszleidant isz tiewa numu, jaunouiy paskoui karta, gintis ios ta ira posekieie daridamis anau arba martaudamis tep tary martey, tep wadynas iaunoiy[1]): „Kas bepataisis tiewalems łowa? „Kas benumazgos iu koies? Kas bepalesins milemas wyszteles? palyikti ka„mineli pas kuri szyldes? Kas beatnesz medżiu i ugnely idant nużwarbusius „tiewalus suszylditum? Milemoiy ugneli kas besuraus tawi?" Tu tarpu marti graudey werky kuren wyiny goudioiy, kyty parkalbynieiy. Atważiouint i kyima iaunoiy, numyszkis tujau iszeiy prisz karkles sutykty swetiu, wyino ranko turedamas deganty pagali, antro pyłna raga mydaus. Tris kartus apeiys apsuk ratus jaunuiuj tary „Jaunoie saugok ugni numusy tiewa tawa" ir raga mydaus anay gerty padawy paskou paważiawa po onga numu. Szarpus kieleweżis turieiy isz ratu iszszokys sosta abrusu apryszta lig jaunoiey ne iszsiedus isz wydaus iszboginty, uż kou marti kelweżiou abrusa dawy ir antra karta pati mydu giery, o kielweżis wiel turieiy tu tarpu sosta arba kriesła i wydu iboginty. Paskou numiszkey mazgoiy jaunyisems koies ir tou wundeniu szłaksty łowa jaunuiu, numu bołdus, swetius ir giwolius, tujau padieiy iaunisyms medaus walgity, paskou użryszusis akis wedy pas onga kyikwyina trobesyi kurio duris jaunyiey su koiems deszinasiems turiejy trinkinty, o swetey szalyp stowiedamis ir grudus ant iu berdamis tary „Buk steiganty gaspadynv garbink Dyiwus, o nieka netruksy". Tau kartu pasekieiey parweyzieiusis buta iey to nerada kou pyrszlis pyrszdamas pasakoiy esont tujau ij kaipo małagi pakory; szenden dar tas ożłaikimas kamy nekamy Żiamaicziusy tebiera. Pargriżusis nu trobiesiu gerdamis ir linksmindamijs jaunaiey skłastus nukyrpa wyinog waynyka diewieiy żmonu budama iki sunu pagimdonti[2]).

Noris pagonis wyinog doriby ir padaruma dydey styprey tarp sawys saugojy: kaipogi kas iszżargina mergaty arba żmona diel atgyiżyma pykta nora, tas apskundus i weresniby ugnie giwas buwa sudegintas. Swetmoteris ir swetmoterius jaunus riksztioms płaky, augusius tepat ugnie giwus degina o iu pelinus on križkielejs iszbarsty ir wajkaj iu kunigajs tapty negalieiy. Jey koumet pati wira kiernoiy neteisinga, tou kartu nu kaima iki kaimo kuli tousioiy pakoł kunegas nepasaky ganu[3]).

Kyikwyinas galieiy tris pates turety, bet wyina tebuwa seimynyky o kitas ełgacziemis, bet ta ira netyisa, krykszczionis neapweżiedamis pagonu tep rasza: wyina teturieiy.

Cze reges skaititoiau iog noris pagonu wyinog iszmintingy ir gery buwusis istatimay; kaipogi wysur ira dariby goudama, o nedaryby draudama; nes ira ir tokiu istotimu, kuryi roda aiszkiey, iog anyi kaipo pagonis neturieiy krykszczoniszkas szwyisibys, ir to moksła kursai ira ewangelyio szwento; ta

---

1) Kotrzebue Preus: aelt. Gesch. T 1. K. 1

2) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. 1. K. 2.

3) Tasai tynai.

ira, milety artyma sawa kaipo patsau sawi, ko Letuwe pagonis nedary. Kaipo gi myrus wiruy, żmona żieławodama (raudcdama) io turieiy wyina dyina ir nakti on grabu arba kapajs wira guliety, o iej dydejij miliejy sau gała tynai padarity.

Kudykius łouszus, akłus tou gymusius Dyiwams ont apiera dégyna. Lygonis kuryi yłga kaipdamis nemyry, pyrmu waistieies, gerdamis beržu suła, paskou pyrksznis isz szwentos ugnys, iey tomis waistiemis ne pasygelbieiy patis sawi Dyiwams ont apiera degindynos. Tokius kudykius ir lygonis degindamy tary, tieway arba gentis „Eik Dyiwu słaugity iki mums ateinant".

Nu tu istatimu gał manitys kas ti tos: kas ta ira pagonys noris iszmintingas.

Wagi priryszusis pri diba płakyna rikszt iemis, oż treti apsywogima, szunimis sudraskidyna; ligy daly karoiusis tou wira kursai daugiaus ne trys pates tureiys.

Ożmusztoiy żmogaus gentis galieiy rakali, ta ira razbaynika koumet noris ożmuszty iey onsai nienorieiy iems ożmokiety montos o ż w i r g e l d u wadynamas uż gałwa nuraktojy nabasztyka wira.

Wyiszes ir żmonista buwa wysudydżiausey użłaikamis pas Lietuwius ir Żiamaitius; patsai żodis swietis, ta ira, swetymas żmogus tou daroda iog senyiej Letuwej Żiamaitej te pat gebieiy wyiszes onturiety kaip iey Skytay iu praboczey tejp garbynamis Greku rasztusy. Kaipogi asztontamyiy omżiouje, wijnas raszytoius girdamas Letuwius Prusus pogonis tep tar: „Prusay Letuwey wysu żmo-
„nyszkyiey żmonis kuryi ne tyktay nełaimingus goudai, bet ir wysoky pa-
„gałba iems douda, nieka jems netruksta, tiktay żody iog anyi nekrykszczonis.
„Pawargusi żmogu kieleiwi arba ubaga kyikwyinas wyina dyina pas sawi may-
„tyna, wyłdamos iog oż tou gaus nu Dyiwu pałaimynyma ontramy giwenymy."

Tejp Letuwej Żiamajtej pagonymis budamis, gyriosy giwendamis, drousy karie, lousy numusy daugiaus turieiy darybys ne kap ju susieday krykszczonis.

§ (IV-a).

Tykieiymas senuiu Letuwiu ir Żiamaitiu.

Żynoma ira teisinga, iog Letuwej Żiamaitej noris pagonimis buwa, wyincg tykieiy iog dwieseliba arba dusze żmogaus ira n e m a r i to dieiusis suspaudymy on szios pasaulis pagałbas, o myros uż gerus darbus saldi atylsi auksztibiesy nu sawa dyiwu gauty wilies[1]). Negał żynoty kas ius toky tykieiyma iszmoky, Zamolxis (,) Waidewutas ar kitas koksay dydis istatitas.

Pagonis Letuwej Żiamaitej daug turieiy Dyiwu tarp kuriu ir Sauly uż Dyiwa buwa garbynama. -- Reges, iog dielto anyi tou dary iog wargdamis ant szios pasaulis regieiy, iog nie wyina sutwieryma ne rada an sawys tep mei-

---

[1]) Kojałowicz hist. Lith. T. 1. p. 1. L. IV,

linga kaip sauly, tas geradies ius apszwyty, tas ius nużwarbusius szyldy, tas ius sawa spindulejs linksmyna, on gała rodies anyms iog ir pati ugnis buwa nu ios ont żiamys nuleista. To dieiusis wadyna anou *akapirnos* ta ira akys dangaus [1]). Noris niera aiszke apraszita kaip anau Letuwej Żiamaitej Prusaj garbina, wyinog patarles dar tebier szenden tarp Żiamaitiu mynawoiemas „*tares saulis omżiu giwensis, steygy wyłdamos saulys amżiu giwenty, bene saulys omżiu giwensi*". Bet użsyukus taa sauley, kad rustamy ory, perkunyiy su dydżiu tronksmu griauty ir medżius, kulius skaldity, żmonis per ty pradieiy, tou kartu tary anyi, iog iu geradies ożsyrustynys nor ius konkinty. Tou galiby kuri ius tep staygu nugandyna sawa tronksmu yr smarkiby wadyna Perkunu nu żody peru arba muszu.

Romowy wadynos wyita, kurio auksztas ir wysůmet zalouis onżůłas auga, kurio kamieny tris ouksey buwa iszskobty diel tryiu Dyiwistiu, kurios tenai giwéna. Patis kunegay tegalieiy tenai prisyartinty. Kas to szwenta oużouła żmogus ar giwolis neszioiy on kakłu łapa, tas nu wisokiu lygu ir nełaymu lousas buwa. Tyis tu oużoułu giwena Kriwe Kriweitis wysu wyriausis tarp kunegu, kursai pats apieras dare. Tenpat buwa ir wysu aukszczausis sudas kuremy teissiby dare rekałauintems.

Perkunas buwa wysu wiriausiu Dyiwu kursay turieiy weida rusta, raudonus skroustus, garbanota barsda, gałwa lyipsnomis aptekusi, o rankosy wiliczes; powiziu to dyiwa gał regiety Kaıny ont skłaustajs senos perkuna bażniczes stowinty; pasaka dar tynay tebier nu didey senu łaiku iog to bażniczio isztekiedamas mergates kunegawusios. Kad perkunyiy griowy tou karta żmones tary, iog ana su Kriwiu Kriweitiu wysu wiriausiuiu kunegu biłoiy: kaipogi żmones ont weida nupoułusis meldies iki sauley pasyrodant; iey, koumet perkunas kuri nutrynky arba numus użdegy, tou kartu kunegay stygawoie, iog tas żmogus arba tyi numay milemis buwa Dyiwuy Perkunouj, patis kunigay linkieiy sau smerty nu Perkuna. Bet iey perkunyiy szaliesy rumoła, tou kartu kunegay stygawoiy, iog żmonis, graudyna idant metawotumes sawa nedorusy darbusy, delkogi patis kunegay po oużoułays susyrinkusis, saki żmonims pamoksłus ir daribys moky. Ont garbies tam Perkunuy kuryna omżyna szwenta ugni, sausajs oużouła mėdejs ant sieros szałteniu wyituwie Romowie arba Romonauie wadynamo, iej ta ugnis użgiesa nu nesaugoiema ugnasargys arba kunegys, tou kartu ugnasargy paty buwa sudėginta. Paskou skily ugni isz wysu dydżiausiu kuliu, ir tou iskiłus, tujau buris kunigu su patiu Krywe Kryweitiu nupoułusis on kieliu po oużoułu wieł sukury szwenta ugni, i kuryi tujau kaltynikus, kuryi buwa użgiesusis giwus sumety. Tas perkunas turieiy bażniczy ne tiktay po tu wyinu oużoułu Romanauie, bet dar dydes mura bażniczes Rusnie, Kiernawy, Kauny, Wilniouje ir kytosy wyitosy [2]).

---

1) Praetorius Preus. Schau: Buch 14. K. 9 s. 14.
2) Praetorius Preus: Schaub. Buch. IV K. 4.

Ontra dyiwiste buwa wadinama *Padrimba*, kuri turieiy weida pawiedi i grakszti jaunykajti, o gałwa warpu waynyku apkliesta. Tas buwa Dyiwu waisiu, wikyma brandos, giwenyma ir łaimos. Degina iem ont apiera mira, o żalti kaipo jo giwoli poudelie apdengyi pyinu łakyna, o ont jo szwentys krauiu żmoniu ir giwoliu, szaknis żaloiy oużouła szłaksty; idant linksma augtum. Jey jaunoumeny traukdama i kary pawida kielie żalti tuiau suszuka „łaimiesem musa dyiwalis Padrimbas ira su mumis"[1]).

Buwa dar tretioiy dyiwiste wadynama *Pykulis*, ta ira Dyiwis smerty arba kaip senyiej wadyna gyltynys; senis weida iszblieszkusy, rustu ir garbanoutu barzdu ikapiemis apsygobys, on patis powiziaus baugus. Żmonu jo buwa *Gyltyny*, ta ira smertis. Pasiuntenis arba jo tarnas buwa *Drebkulis*, kursai iszsiustas nu jo i swieta susypażyna tynai su mergu Mogily, ta ira, Dyiwy koncziu ir nełaimu. Dégyna toms Dyiwistioms ont apiera, nełaby żmonis ir żwieris patis ius te garbina.

Wysas tos tris Dyiwistas stowieiy er garbynamas buwa Żalemyiy oużuly. Kursai użdynktas buwa syinu apsukurtynu wysu brangiausiemis gełombiemis ir drabiemis nusakstis tu 7. mastas auksztu, oż kure buwa kunegu trobas, kuriosy anyi kaip klosztoriouy giwena.

Buwa dar tepat dyde Dyiwiste wadymama *Kuro*, kurios szwenty szwentyna rugius pasiejus; powiziu jos kas meta nauia dyrba. Prijsz tou Dyiwisty stowieiy oży kailis iszspiłotas an styibu daugaus ne 7. syiksnes auksztu, ir aprisztu żiupsniu jawu arba poiku. Jaunumeny susyrinkusi ant io szwentys toncewoiy aple styiba, o kunegas apierawoiy tam Dyiwouy pyina, medu, pyrmskraius wysokiu waisiu, gałwa ir oudega stůrys (łaszysos). Paskou kunegas styiba iszwertys, żoles po truputeli żmonyms iszdalyiy, kursai pyrmu dar on kuli palypyis pamaksła mynioms pasaky. Bengies szwenty gieriny.

Kyty dar Dyiway Letuwiu ir Żiamaitiu buwa, *Aitwaras* Dyiwis neskałsos, *Kaukas* Dyiwis skałsos. *Jawiny* Dyiwie jawu. *Grażuly* Dyiwie grażibys. *Łaima* Dyiwie wikima yr *Żiameluks* arba Zamolxis Dyiwis żiamys. *Łaumy* pykta Dwase. Daug galietum dar paraszity aple tus Dyiwus, bet trumpumas muna raszta neleid to darijty, dieltogi palyiktu tou kytyms uż muni gudresnems płatesney apsakity. Tykieiy dar Żiamaitey Letuwey, iog kożnus sutwierymas tur sawa w a l d i m i e r a, kursai wyinog neturieiy tas galys kaipo Dyiwas bet tiktay sawa wyinu weisly tewaldy [2]).

Tarp medżiu aużoułas buwa Dyiwams paszwenstas su kurio wity nie wyina żmogaus negalieiy twoty ne niejoky kaltynika ont jo szaku karty. Patsai tiktay kunigas tegalieiy aużoułus kyrsty szwentu kirwiu, diel kurynyma szwentos ugnijs. Dieltogi ne seney dar galieiy regiety tokius dydelius oużoułus Żiamaitiusy ir Letuwo: kuryi rodies patapa atmynontis. Rasza jog ne tolyi nu Toruna wyito-

[1]) Praetorius Preusch. Schau. B IV. c 4.
[2]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. K. 3.

wys, tep dydelis buwys aużułas jog kareywey tarp jo szaku piłas arba szanczius it ont ziamy pily, ir tenai nu nepreteliu ginies. Tyis Wieławu wyitowy tepat Prususy ne wysa senusy łaykusy stowieiys aużułas kurio druktis pats 27. mastus turieiys skersay[1]). Żiamaicziusy reges dar szemy omżiouy te pasybengy dydelyiej aużułay: kaypogi Raseiniu apikarto wyina toky aużouła tebier dar stoubris po kuriu kyta karta Żiamajtej meldies, *baublu* szendien wadynamas kuremy giwen garbingas daynius ir pirmasis raszitos Żiamaicziu kałbu Jomiłesta Poszkas, kursai poikey tou baubli apraszeis apskelby swietuy.

Ne tiktay patis oużoułay bet dar lyipas, besdej, płates gyres ir lyiknay buwa Dyiwams paszwensty ir iems uż giwenyma paskyrty, kuriu kaipo szwentu niewinsay negalieiy kuszynty. Medy ar lyikna tep szwenty kunegas. Par tris dyinas ır naktis posnikaudamas szauky Dyiwistys idant apsyreiksztum żalemy giwenymy. Wysu mażiauses snabżdeselis buwa atsakimu ir iszkłausimu małdos, bet iey tretyiy dyina Dyiwiste neatsylyipy, tou kartu turieiy isz nauiy pasnykauty, ir kraui isz krutu leisty, idant ityktum anay, iey ir tep dar negaleiy atwadinty, tou kartu szłaksty krauiu kudykiu kamiena to medy kuri norieiy paszwyisty. Kad atsylyipy Dyiwiste tou kartu degina anay kiauly arba oży, jouda gaidi arba jawus ant apiera; ir teip lyiknus arba medis tapy szwentu[2]).

Newinsai rasi skaititos prasyiouks, parskaitys tas szwentas gyres bet iey prota turies diwises gudribu ir iszminty tu wiru, kuryi anas istaty szwentinty. Kas negał regiety, iog tas gyres saugoiy jus ir giny nu nepreteliu, dieltogy steigy ies wysejp ożłaikity. — Żynoma ira wysyms, iog rustamy łayky neprietelus atem wyinu wałondu turtus, numus, ir giwiba, wysay gymyney łaukusy giwenontey, kad tu tarpu gyres wys tou saugo jaukrej: kaipogi wirouy karie esontem żmona jo su kudykeys, su łabybu, gyrys użdango giwenai, kuren tenai wiryszkis pargriżdamas isz kruwynu kariu teb randa linksma su kudykeys. Dieltogi iszmintingesny ne ligey senyiej Letuwej Żiamaitej buwa, kuryi milieiy tus medżius tarp kuriu anyi auga ir kuryi ius nu neprietelaus giny, iszmintingesny sakau uż szios dyinos Żiamaitius Letuwius buwa, kuryi nesakau, it posiuty netarsi medy, bet patyis jo szaszouliety byiodamyis be koky rejkała lyiknus ir gyres terio, amżiajs nu bocziu prabocziu użaugintas, nemindamis on to beprotey, iog kieliu szymtu metu, o rasi ir tukstantiu darba wyinu wałondu gadyna. Jey teip but dary senyiej ne dżiaugtumes szendien Letuwej ne joudoujy ne żalyiy gyry, tep garbingu lig szio łaika. Bet ir tou atmetus, kas gał buty meilingesniu żmoguy, kaipo ylsiety po tu aużoułu, lyipu ar klawu, po kuriu io boczius proboczius tepat nuwargis elsieiy; arba waikszczioty tonkmie tarp lyimyningu eglinu, puszu ir winkszniu, kurios patem kyta karta tirusy nepretelius graudynont grakszty io żmona su kudykielejs nu wysa pykta saugoiy. Kas

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. K. 3.
[2]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. K. 3.

iszguldis ongała tus miegus, tou dżiaugsma, kurius junta żmogus lousus, iszwidys staygej żaly łonka arba iszleity apaugusy it waynyku apinta lyipomis, winksznomis, skrobłomis, kurios slepdamos tou darżeli sawa płacziomis szakomis — pates kuksztas i padebeses remas! Bet ateis tujau łaikay kad reyks medes siety, ne dieł grażuma ju bet diel patyis rejkała kuriu 5, 6, pakalenes łaukuses ne turies dar gieros uksmies kou ożsydenkty. Kyik szimtu metu reksai łaukty lig tos gyres tapsay tokies iog gałuniemy debesis romstis? sopulingas atmynymas!

Tyi medej uż stebuklingus buwa łaikomis kuriusy amałay augą. Rasza [1]) iog septiniolektamy omżiouje łonky dar toki medi Prususy Letuwej, Żiamaitej, Letej, on kurio szakomis drobes drabużius brongius brongiesnius ir kytus apżadus swarsty, o łouszy ir neigali eiy tenai dasilitiety jo kamiena idant linksmajs ir sweikajs numyi pagryżtum.

Szwenty dar buwa tyi kałnay kuriusy buwa garbingi wijray pałaidoty, ir łaukay on kurejs buwa kariawusis su neprietelejs; kaipogi niekoumet i ius żomby ne smegyna; ligy daly nekuryi szalteney pas kurius be kunega negalieiy prisyartinty. Tepat ugni ir wundeni turieiy uż szwentus, wyinog wundou buwa stypresnis, kaipogi paty ugni gesy, kuley on kures apieras jawu, żuwiu degyna. Pasako iog ne tolyi nu Kernawa lig szej dinaj ira garbinamas kulis pas kuryi po keles deszimtis, o senesney po kelis szimtus susirinkusiu żmoniu atminimus senowys lig szey dyinay dara.

Tarp wabału żaltis oż wysus buwa jou gerbamas yr uż numsarga turemas. Kas linkieiy tou numu sarga i sawa numus igauty, praszy nu kunega, ta ira Waidelota, kursai ij tujau ontie i numus atneszy, stała arba skomi rada tenai padenkta su walges, Waidelotas isziemys tenai isz onty żalty rinki on stału apwedy, paskou apszłakstys ij su mydu sieda pyitůty ir żalti wenkartu on stału łakina, kursai po to nu stała nuslinkys trobos kertio atguly ir tep tapy apginieiu numu arba numsargu.

Żiamaitej Lituwej, ir ju artymas gymynes tykieiy iog Dwieseliba żmogaus ira ne mari, kaip iau pyrmu mynawoiem; to dieiusis doryijey żmonis wilies myros dangaus aple kuri toky noumony turieiy. Kamy tenay auksztibiesy giwendamis ju Dyiway myros, kap sakiau, doryms ir sawa garbintoiems doudou grażes żmonas, ir wirus, skanius walgius, saldżius gierymus, bałtus drabużius, wasaras łaiku; o żyima minksztas łowas guliety, pałaimintyiey isz dydżios swejkatas mażne wysůmet joukawa ir tancewoiy [2]). Nedorus i pekła siunty amżynay rupintyis ir wysokiu konicziu kientiety, kuryms tynai be atlida raganas wydurius drasky [3]). Ne patio wyn Romowie tedary dydes apieras, ir ne tyis

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T 1. K 3.
[2]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. Ka 3.
[3]) Tas patsai tynai.

wyinu żalouiu aużoułu kurynos ugnes on garbies perkounouy, nes yr kytosy wyitosy użłaykomis buwa tyi ju ożłaikimay, kap tujau regiesem.

Tas apieras daug turieiy sawiep kebeliu, kures kunegams reikieiy żynoty ir iszguldity swietuy: ir tep lengwaj lyipsna apieras twaskiejy ar staigu ir sproginiedama ar paszłauney, ar statej, i padanges kyła, wysa ar pusy apieros sudegy, joudy dumay ar balty ruka, litus ar wietra ugni użgesy, ryibuma ar pati apiera szaliesy ożoudama buwa, giwolis ant apiera wedamas ar kulies ar taikej eiy, kraus biega greitay ar palengwa, on gała, koky kulioriaus pelynay buwa apieros. Wys tou turieiy bukly ir gudry kunegay żynoty ir pagał tou żenkłu łaima arba nełaima lymty ir anou gymynej apreikszty. Dydżiosy nełaimosy gymynies patsai Kriwe Kriweitis Dyiwams apierawoies, ta ira patsai sawi sudegyna. Łaikas dieł darima apieru buwa saulietekis, kad Kriwe Kriweitis su dyiwajs biłoiy, nes kokiemy mienesie anas reikieiy darity su tu patsai wieszpats rižos, ta ira Kriwe Kriweitis.

Tas Kriwe Kriweitis buwa wadinamas wysu wiriausiu ir wisu aukszcziausiu wysos gymynies wiresniouju ir waldimieru ir wieszpatiu, senelis 70. ar 80. metu turis (kaipogi senus te skiry) yłgajs bałtajs drabużejs apsydarys, prażylys it wobelys ir tep buwa padorus, meilingas ir gailingas, iog kyikwyinas ii už szwenta wira turieiy, saka jog septiniolektamy amžiuy dar Prusay kad norieiy kou pagirty, tary tep graksztus it bałtasis wieszpats[1]). Kłausy io kaipo pirmoiy tarna Dyiwu, ne tiktay Letuwey, Żiamaitey bet Letey, Prusay ir Kriwey už sawa wieszpati ii turieiy. Kaipogi kamy tyktay buwa użneszta jo łasda arba witys (tep wadynos jo isakimas [2]) tujau buwa kou weykiausey iszpildita. Kaipogi iki szioł dar nekuriosy wyitosy Żiamaitiu, isakima wiresnibys teb wadyn łasdu arba wity. Kriwe Kriweitis retay te rodies swietouy ir tep tiktay po szwentu oužoułu, iey tynai kietieiy pasyrodijty, tou kartu apskelby gymyniems idant susyrinktum ant małdos ir apieru. Płuda tenai jauny ir seny ant apturieiyma pałaimynyma, kurio dasyikusis linksmindamyis griža numon. Kad Kriewe Kriweitis norieiy Dyiwu linkieima gimyney apskelbty wysu pirmiu po żalouju oużoułu lypa ant małka ir tenai su Dyiwajs pasibiłoiys apreiszky ju nora kunegams, o szyi żmonyms. Atejusis siuntynej swetymu karaliu arba wieszpatiu, kad ij łonky, turieiy stowiety nusižiamynusis ir desziny ronko on krutymis padiejusis turiety. Kurius ansai prijemys pasweikina on sostu siediedamas abgułtas buriu waideliotu, ta ira kunegu. Siuntyney ne galieiy su jumi patiu kalbiety bet su waideliotajs kuryi tou pati atsaky Kriwey arba sawa Kunegaiksztiuy, kurio waidėlotay buwa wysoumet artymis tarnay. Je Kriwe Kriweitis nenoriey patsai kokiemy ukys atsyeiymy Diwams ant apiera degintyis tou kartu waideliotay patis ij sudegina.

---

[1]) Praetorius Preus. chau. Buch IV. K. 12 § 12.
[2]) Narbut Tygod. wilen. 1817.

Dydoumeny kap iau sakiau Letuwiu ir Žiamaitiu wadynos kunegajs, kuriu tris atskaidas buwa. Pirmyiej kunegaj po Kriweity buwa *Žijgenotay* arba rieditoiej, kuryi isakimus Kriewy gymyney apskelby, szwentes ożsaky, ugni szwenta saugoi (riedy) ir wysokius żijgius atbuwynieiy; nie galieiy anyi turiety ne żiamys, ne patios, ne turtu, wyinu żodżiu giwena it krykszczionu zokanikay [1]).

Antra atskida kunegu buwa wadynama *waideliotajs,* żodis patsai roda, iog anyi waidus ir kersztus tarp żmoniu taikyna. Anyms reikieiy onturiety tykieiyma ir użłaikimus gymynies, nedorus żmones groużinty i doriby, mokity ir onturiety meily ir wyinyby tarp wysu, apipasakoty darus gymynies, kares kontriby ir drousiby ju bocziu prabocziu. Pamoksłay ju buwa dydey graudingy ir iszmintingy: kaipogi winas protingas krykszczionys ir raszitos tu łayku, atsytykys isz neticziu an to pamoksła, rasza jog niekoumet negirdiejys iszmintingiesny ir graudingiesny pamoksła, kaipo pamoksła waideliota „niekaip saka netykiejau idant pagonys tep protingay ir iszmintyngay galietum swieta mokity[2]).“ Tyi waydelotay eiy i kary ligey su kareiwejs, kurius kowie skatyna drousey myrty uż lousiby ir tiewayny sawa, żadiedamis jems uż tou nu dyiwu pałaimynima ir patis kariaudamis drousey myry[3]).

Tretyiey kunegay buwa wadinamis Kirweitej, tyi giwolius muszy ant apieras atwestus, ir pirm Kriweity ejy jey ansai norieiy kamynoris waikszczioty. Giwolus ant apiera abżadietus wedy i bażniczy pas pat ałtoriu, kury ipratyma użłajky dydej dar yłgaj Žiamaitey krikszczionimis tapusis: kaipogi ira atmynantiu dar kuryi regieiy, iog du, tris wiray sukybusis, wedy iauti ont apiera żadieta i bażniczy lig pat dydżioiy ałtoriaus, ir tynai kriżiu pabucziawusis griża łaukon, o warpyninkas su sziupely paskou ju iszeiy.

On szwentys Padrimbos Dyiwy kuri atsyeiy pawasartyna, waidelotas meiłaudamas nu jo pawasary tep saky: „Tu geni żyima żaloudink mums, łonkas, „łaukus, darżus, gyres ir krumus“. Pajemys pasků raga tuszti surbterieiy, ir tris kartus staty ij ant gałwos. Ontrus waidelotas jo oszpakalie stowiedamas su nusyżiamynymu małdawa wysu pyrmu perkuna Dyiwi tardamas jem: „Douki „pagada ir litu rejkalingamy łaiky! gink nu piktu dwasiu! perk Dyiwi pykuli su „wisajs jo tarnajs“; antra karta atsysukys prisz dyinos Dyiwi arba Sauli tary: „douk szwisa ir szylyma idant wiktum żmones giwoley, żoles ir medey“. Paskou treti karta apsysukis nu po Potrimbos tep dydy waisiaus meldy idant klietis łausztum. Szwenty gieryny bengies, kuren dydoumeny pagał ipratymu Skytu pradieiy tanceys ir dayniomis o żmogiewej pabengy[4]).

Szwenty Grażulys, ta ira, Dyiwies grażibys kuren szwentyna wasara kad łonkas żydieiy ir medey iłapoiy, linksmynas jaunoumeny dyina ir nakti, waikieley

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T 1 K. 3.
[2]) Simon Grunau Tract. III. c. II.
[3]) Bray essai crits. de l'hist. de Livon. T 1. ch. 1.
[4]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T 1. K 3.

trimittus arba trubus puty, ugnis kuryna ir tonciawoiy, o mergates rutus skiny ir wainykus piny. Tay dyiwey ne tiktay Żiamaitey grażiby pripażyna nes dar yr gudriby: kaipogi kas nemyigoiy tou nakti tas wys galieiy rita meta żynoty. Waikszczioiy dyina linksmyndamyis pas szaltenius, kulius, kałnus ir kytas stebuklingas wyitas. Żiamaitiusy szendien dar tebier tos szwentys pałajkaj wadynamis szwenta Jona naktys.

On szwente *apiuwu* seny ir iauny wysy eiy i łauka jawu piauty, bet lig nepradiejus piauty waidelotas diekawoiy dyiwams uż apstius jawus, iej tyi nebuwa wiky, kłuky nu jo sweykatas ir użtarima ligej su piowieiejs, kuryi regiedamis karony dangaus meiława tolesney pałaimynyma. Paskou piowieiey iszrinka tarp sawis wysu iszmintingoui uż wiresni, kursai supiowys pieda tuiau neszy numyi gaspadyney, iki kurem pargrisztont nie winsai ne drisa su piautuwu jawu dasylitiety. Wiky ar newiky jaway buwa wysoumet, apiuwu szwenty gieryny bengies, kure motryszkas turieiy iaunos dounas prakepty, o wijriszkyiey ałaus pradarity. Szenden dar noris wargusy gymyniu, gał dar regiety kamy ne kamy szaszoulieti tu apiuwu[1]).

Żiamys szwenty szwentynama buwa warsta nuwokus. Ont wieżlibu stału apskleistu kweponcziu szyinu, padieiy douna ir piłnus ragus mydaus. Weislys giwole buwa tenai ant apiera atwesty, ta ira, patins su paty, gaidis su wisztu, awens tekis su awy; kunegas małda sznijbżdiedamas użdauży pirmoui siki tyims giwolems, o stowentyiej żmones pribengy jus szaukdamis Żiamdyiwy, tajs żodejs: „O żiameluks tawi małdam tou apieru diekawodamis tau iog tu mumsai praeiusi meta gausi pena dawej yr mumis swekus użłaikey, buk ir tolaus ant musu tep iautriu". Waidelotas atpiowis szmoteli nu mesa mety i numu kerty, o łykusyiy ont apiera sudegina linksmay gerdamis tol koł bewarwieiy mydus isz ragu. — Tou dyina susywaidyjusyiey tarp sawys pasigadyiy; ir szeimina sawa kyikwyinas gaspadorius waiszyna.

Buwa dar garbinga szwenty wadynama senu łaiku arba omżiu szwenty, kurios seny ir iauny uż wyns kita łauky. Ir tamy trobesie payłgůtyna ugni sukurus waidelotas tenai ont wysu auksztouiy wyitu stoiys meldy: „O ius meilingy Dyiway ginket wysas nełaimas i jura, kurio ne notryny aug, ne gaidis gyid". Pabengys małda pasakojy aple prady swieta, kariu ir daru sawo gymynies; paskou paszwenty woźi ondiejymu ronku, użkeiky wysa gymyny Dyiwu wardu idont ne atsitolintum ir neapleistum istatimu ir apsyeiymu bocziu prabocziu sawa. Pebengus tou graudinga pamoksła wysems gyismy gyidont woży auksztin iszkiely, kuri Kyrwatis nudauży, o waidelotas krauju jo stowintius suszłakszsty, kuri ronkioiy żmonales nu sawyi ir giwolus paskou sawa tepat szłaksty ir iems gerty dawy. Tou tarpu pamusztoiy woży mesa kepy. Nekuryi żmonales sugraudinty pamoksłu waidalota iszreiszky sawa nusydiejymus, kurius onsay oż płau-

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. 1. K. 3.

kus nutwieryis su łazdu aptwoiy. Saky po to ontra pamoksła waidelotas girdamas motryszkes, kurios kiepius padyrbtus wireszkiems atydawy, kuryi abym pusym ugnis tupiedamis, tus kiepius lig toł wyiny ontryms mieczioiy, lig anyi ont leipsnu ne iszkiepy. Linksmaj ongała gerdamis, walgy jus su mesu kepusy szwenstoiy woży. Atłaikus tos wakarionys tyis kaimu i żiamy ikasy, idant ju niekoksai żwierys nesumaitotum. Teip saka buwus isykeriejusy tou szwenty tarp gimyniu Letuwiu, iog Prusaj nier dar szymta metu kaip tou szwenty pasysliepy szwentyna[1]).

§ V.

Łaidoiemas senuiu Letuwiu ir Żiamaitiu.

Mirusi żmogu senyiej Letuwej Żiamaitej numazgojusis bałtusy drabużiusy abdaryi, koies apawyi, asłos wydurie pasodyna tarp io bendru ir gentiu, kuryi gerdamis pakarcziouy ir nabasztyka antgiery ir tary waitodamis [2]):„ Ulele! ar ne turieiej szyłtos trobos? graksztios żmonos, dielkogi numyres? ar tawa galwyiej buwa neryiby ar nedaily? Kas tawi iszwedi isz szio pasauly? ar neturieiej greita żyrga? sekuntius piedsakius. Ulele! Dielko tu atsyskirej?“ Tep buwa wysy turtay myrusioiy iszskaitity ir apwaitoty. On gała swejkyna nabasztyka, ir idawy jem tou i ranka ko giws budamas daugesney rejkaława, ir taip wiryszkam idawy karda ir pyningu ont kely i nometa iwiturusis idieiy; o motryszkoms adata su siułajs, idant pasyroditum kamy tynai ant kałnu Dyiwams, iog ne tingynieiy an szio swieta, ta ira, kaipo wiryszkas giny kardu numus ir lousiby nu neprieteliu, tep motryszka iog numusy palikusi steigy adata uż żenkła turieiy. Kas do gadiny szenden tapy, diwijes iszkasdama grabusy kardas, ir nežyna iog anas ira iu bocziu prabocziu su kuriomis anyi myry drousey uż sawa lousijby ir tiewainy!

Jey myrusesis buwa koksai garbingas wiras, garsus karwedis, arba kunegaiksztys, tou ugnie sudegina, pelinus jo i kuly inda supiłusis żiamie ożkasy, o ant wyrszu mynawonej kałna sukasy; nes iey nedydey garbingas tebuwa tou nedeginta łaidoiy supiłdamis ant jou kalneli atmynymouy. — Dongyna kuna ysz numu gentis myrusioiy raity plykomis kardomis szwitroudamis ir gyismiemis pyktas dwases gindamis; motryszkoses telidieiy nabasztyka iki kaimas gała. Tynai ont styibu wysugrażyiey myrusioiy dajktay buwa sudiety, ta ira, szarwas, żijmy, ragotyny, kuryi tam gentyi kluwa, kursai ont żyrgu skryidamas nu styiba nuiemy. Atbraukusis i łaukus su nabasztyku ant łaidoiemouiy wyitu, tris kartus su ratajs ant kriżkieliu apsysuka ir iemy wieł gyidoty pyrmiaus mynawota gyismy: „Ulele! ko myrej?“ Paskuo kuna idieiusis i pintyny ant małka pakielusis degyna, patis gyidoty ir i trimitus, tą ira: yłgus

---

1) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. 1 K. 3

2) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T 1. K 1.

medy trubus pusty pradieiy, o ugnys sprogyniety iemy. Tou kartu miegonty żmona sawa wiryszki, itykemis jo tarnaj, ir bendray deginos su jumi ligey ugnie, i kuryi szalyp stowentyiej mety wys tou ko pri numu reikieiy; ta ira żirga wysumilemouinti, piedsakius, wanagus, wiliczes, ragotynes; iej motryszka buwa koudeli, on gała mety meszkos arba łuszyis nagus: kaipogi teip tykieiy, iog eity i dangu reikieiy par koki tenai dydeley aszry ir slidy kałna, i kuri idant galietum ansai isyropty, mety iem tus nagus [1])

Paskou *lingustonis* (:tep wadynamis żmonis, kuryi pamoksłus pri numyrielu saky:) darus garbingus, kontriby ir drousiby kariesy myrusioiy apsakynieiy ir powizodamis i dongu bengont sakity suszuka, iog reg nabasztyka ont poikiu żyrgu szwitrouinti i dongu, su daugy tarnu ir po deszyne tris żwaisdes, o wanaga po kaire turinti. Poto kap iau sakiau supiłusis pelenus i kuly ar moly inda pałaidoiy ir ont wyrszu pagał apsyeiyma Skytu sawa bocziu prabocziu atmynymouy dydi kałna supily.

Tok u grabu arba kapu noris szenden ożmyrsztu, wyinog ronda dar Letuwo Żiamaitiusy, tarp kuriu wysugarbingiausy ira, kałnas Mindowys Karalaus Letuwos, tyis Nowogrodeku Letuwo, ir Byrutys garsios Kunegaiksztienys tyis Pałongu Żiamaitiusy, reges iog onsai ira paskutynis kapas kuri Żiamaitey ył-gaj turiejy pylty iog lig szejdyinaj, patarlie tebier kłausontem, kur esi? atsakity i Byruty kuliu krauty.

Pałaidoios nabasztyka po tryiu arba szesziu dyinu, o kartajs ir szesziu nedieliu gieriny arba pagraba kiely. Tuo kartu szietrus swetej tyis myrusioiy kałnu padyrbei tenai giwena, atsyprausůsys rita meta turieiy tou wundeniu kapa, ta ira, kałna myrusioiy suszłakstijty. — Gerdamis ir walgidamis myrusij mynawojy ir nu kożna walgy mety szmoteli i pastale, ir gieryma truputeli nulyiy ont żiamys. Keleiwej praszaleitej ważiůintis ar praeitontis pro tus kapus waiszynamis dydey buwa, kuryi paskou atmynymou kokius norint tynai żenkłus turieiy palikty.

Dary dar atmynymus myrusysiems rudyni wysam pradieius wisty ir gelsty. Tou kartu susyrynkusis gentis ir artymyiey on kapajs tep iu waitoiy. Susiedusis tenai wiray ir moteris walgy dydey tijley pyjtus ir mieczioiy szmotelus i paskomi toms dwieseliboms, kuriu gentis wargdyiney negalieiy iems nie kokiu pyitu douty. Paskou szłoudamis isz paskomy tus szmotelus walgiu tary myrusyisems: „Griszket linksmy numyi, pagieret ir pawalgiet, nes saugokieties, idont mums jawu negadintumet“[2]).

Tokyi buwa apsyeimaj pagoniu Letuwiu ir Żiamaitiu giwenonczių tarp Nemuna ir upes Daugawas nu neatmynamu omżiu, kaip jau regieiem wadynamis Skitajs, Getejs, Erulejs, Estajs senowie. Wysas tas krasztas kaip szen-

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T 1. K 2.
[2]) Kotzebue Preus. Gesch: T 1. K. 2.

den regam, paszlyies ira i baltyios jura, kyta karta apaugys buwa toumsomis gyriomis, kurios isz toła it kałnay trakszoiy. Eglinaj, puszijnaj, byrżijnay lyimynymis muszies i padongies, o nurombieiy aużoułay taries sawa płatioms szakomis beromstu tus eglu ir puszu nendrinus, tarp kuriu liges iszleitis żalawa sriautingomis upiemis iszwagotas. Tynai wyinor drygontay aszwu żwingoudamis triby, kytur sumyty tekey mauriodamis gotynas gainioiy. Tolaus lyipinay, ousinaj rodies kuriu kuples gałunes pindamas su szakomis skrobłu, klewu, kyta su kytu wasarwydie, ta ira, saulejont gałwu żibontej amżyna nakti dary, ir kamy ne kamy tiktay tosy tomsybiesy saulis spindulelis spiksoiy. Eidamas tenai keleiwis pasyłgos iki poikoutas łonkas, iszwingurtas upeles iszwida, ir anosy grażis Letuwes Żiamaites it rożes (lelyies) begriebantes snyigynusy nometusy, bałtusy marszkiniusy it gulbius swirouiatius. Rodies tenai ir wiryszkyiej bałtusy kobotusy apsywiłkusys, meszkina par peczius parswerta, webra kapuzu apsymowusis, kuriu weidas, litys, akis żyburiouintes, powizey drousy rody aiszkiey iog niekam newergawa. — Kur weyzint wysor sakau medes, wysor wysor gyres, kuriu wyinog tarpusy kamy nekamy rimtas pyles rioksojy[1]). Tokiemy tała kraszty Letuwej Żiamaitej yłgus omżius łaimingay giwena, patis sau dyrbdamis, wiresniby diel sawis skyrdamis, neżynoiy ne łaża, ne pawinastiu ne doniu, lousy nu wysa buwa, dyina ary ar medżioiy, nakti tarp graksztiu żmonu ylsieiy, niekas iu sałdżiu wałondu negaiszyna, skaudy bałsa wagoriu, deszymtyniku szaltiżiu, łauniku, szyrdyis ju negyldy, kits kita mijliejy ir szelpy, wyiniby ir meily tarp wysu buwa, wysa partekusis mydu ir ału poutosy nusymiłoudamis giery, turtay gieribes klietis łauży, wysy lousy neżynoiy gelżyniu ne szyksztu on kojems, ir pyrmiaus kyikwinas but myres on tos wyitas ne wergu kyino tapys.

Senyiey sułaukusis waiku wajkus, su iu wajkajs padorej karszynos, o jaunoumeny linksma auga. Garbina Dyiwus kaip jau regieiem ir wilies iog doryiey bus pałaiminty, o nedoryiey użrustinty po smerty. Dieltogi drousey ir narsej senyiej Letuwej Żiamaitej stoiy numu sawa ginty prisz sawa neprietelius krykszczionis, kuryi onsymety liczinu wieros norieiy iems brangy iu lousiby iszplieszty ir sawa tykiema ontmesty, apiakusis sawa nedoribie isznaikinty kardu pagonis kietieiy, nemindamis on to iog anyi ligi iems żmones buwa, łaiminga iu kraszta ne karta[2]) krauju nekałtu sulyiy, o aszarosy ir wargusy paskondyna. Kaipo krykszczionis, ne werty patyis żody apkałusis i omżyna wergisty Letius, Kriewius, Prusus. Kurżemius dika dar dyina ir nakty Letuwius, Żiamaitius apwergty: kuriu negaliedamis niekap paweikty nebżynoies isz apmauda patis kou daru; kaipogi jawus, medes degyna, giwolus terioiy o sugautusius żmones pagonis Letuwius ir Żiamaitius, wyinus giwus i arkly oudega iryszusis tousioiy, kitajs it giwolejs łaukus ary, dielto wyn iog anyi nenoriejy apsykryksztity

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt gesch. T 1. K 2.
[2]) Kotzebue Preus. Geschi. T 1. K 1.

ir krykszczionyms wergauty. Bet iou krykszczionis dydesnej nowyiy ir żaimojes isz iu, iou pagonis tompresnejs tapa, ne karta sakau Letuwej Żiamaitey ysyryiżusis ant pelenajs numu graudyna tukstontiems sawa neprieteliu krykszczionu ir gieriaus welyios lousajs yrosy sawa tiewainys użsyrausty ne kaip iems par omżius wergauty. — Noris iu brolej Łatwej, Prusaj, Kriwej, Kurżiamej pakłupity iau po Križiu kłupoiy ir krykszczionims wokitems kruwynaj wergawa; wyinog Letuwey Żiamaitey wyiny daugiaus ne par tris szimtus metu pagonymis budamis garbingaj dar lousiby sawa nu krykszczionu giny ir tou kartu tiktaj teapsykrykszty̆ie kad patis norieiy.

§ VI.

Pasyrodimas pirmuiu krykszczionu tusy krasztusy.

Pasako iog nukryżiawoius wieszpati Krystusa, szwentas Tadeuszus ir szwentas Bałtramieius apastałaj buk ateiusiu buwusiu i tus krasztus moksła Krystusa Skytams apskelbty, ir tenai uż teisiby szwenta ewangelyios giwiba sawa pridieiusiu; nes to niekas teįsingay lig szej dyinaj neżyna[1]).

Sekmamyiy amżiouj gimos Kristusuy *Tuidberts* gimyma Anglis atejes juru pagał, norieiy krykszti̇jty gymynes Letiu, Żiamaitiu, Prusu, kuryi wyinog sau to darity nedasyleido. Pryżastys reges to nenora ta buwa, iog *Tuidberts* nemokieiy geray kałbos tu gimyniu, diełtogi nieka giera nenuweykis griża numon[2]).

Dewintamyiy omżiouj Ciecioriu ritu Mykoł's ir Bażylus Macedo iszsiuntusiu buwa isz Konstantynopolaus sawa buweyne (szenden buweyny Turku) du iszmintingu ir Dyiwabaimingu wiru Kirilu ir Metodiu i Sarmatu arba Skytu kraszta tykieiyma krykszczioniszka mokity. Saka, iog tenai anoudu raszta szwenta i ugni imetusiu noriedamu stebukłus Sarmatams parodity, ir wieł isz pelenu nedasylitieta isziemusiu. Kas budama, toudu wiru daug apkrykszty̆iy Czeku, Morawu, ir kytu Goudu, bet Sarmatay ir kyty Skytay iu moksła nekłausy[3]) iog ju kałbos nemokieiy.

Tamy patemy amżiouj, bet paskiaus Otto Ciecorius iszsiunty ticzioms arcewiskupa Magdeburga Adalberta arba Waitieku i Prusus pagoniu mokity kursai ne mokiedamas kałbos letuwiszkos nieka giera ne nuweikys numon sugriża.

Dar paskiesney ontrus Adalbertas arba Waitiekas kunigas isz Pragos miesta szenden szwentu wadinamas, gymyma Czekas nebgaliedamas betwertyis sumyszymy sawa ukys atskryiy i Lanku waldisty, tynai igundintas nu kunegu Lenku dauginty skaitliu krykszczionu leidos i Prusus pagonyms żodi dyiwa apsakity. Wysur tynai prijemamas kaip swetys atkielawa i Romowy buweyny Kriwe Kryweity wysu dydżiausy kunega pagonu, su kuriu tynai susystygawoiy

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. 1. K. 5.
[2]) Tasai tynai.
[3]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. 1. 5.

aple tykieima, Krywe Kriweitis negaliedamas io parkalbiety tary iem: „iej ne lausis apsakiniety tykiema krykszczioniszka ir iej negriszi rita numon nebibusi daugiaus musa žiamie swetiu“. Szwentas Waitiekus to neḱłausy, rita meta ne numon gryža, bet eiy i kaimas teisibys ewangelios žmonis netykszius mokity. Paiutusis tou waidelotaj Kriwe Kryweytiuy pasaky, kursai toujau apskelby wysaj gymynej, iog Waitiekus praszaleitis niera tykru swietiu nes pareiunu, kursai dabo kayp galietum pagonis po wałdos sawa užimty. Jszgirdusis tou pagonis kawa žiamin szwenta wira, kursai, rasza, lig myros pyrmoui nakti pasyrodys ligonyms Lanku ir Czeku ožmusztu nu pagonu Prusu, kuryi apsyžadieiusis io kuna łankity tou pati rita swejkajs kielies. Nebibuwa kielu nedieliu kaip krykszczionis i Romowy twisty ir abžadus on kuna szwentaiy krauty pradieiy. Tas tyka pagonyms kuryi mažne kas dyina auksa sydabra nu kuna szwentoiy ronkioiy. Bet Lanku kunegaj pargryžusis isz abžadu goudies sawa wiresnibej, tardamis, iog pagonis ius kelauintius onpuldynie, patius nowyi ir abžadus atemai, angała giedyna krykszczionis iog anyi budamis tarnajs Kristusa łayka pagoniu ranko kuna szwenta wira. Dajutys tou Balesłaus dydis karalus Lanku, kursai senej norieiy su pagonimis kariauty, tujau iszsiunty suntynius i Prusus geisdamas kuna szwentoiy nu pagonu. Prusay wysu pyrmu nenorieiy io adouty, ir toukartu teadawy kad karalus pažadieiy iems douty tyik sydabru kyik kunas szwentoy swersay. Nes kad iemusys swerty saka, jog wyinas skatykas atswierys wysa kuna [1]).

Tamy patemy łaiky, ta ira. metusy 1009 pyrma karta aiszkej ira wardas Letuwos užraszitas kaipo iau žynomas [2]).

Noris gymynes Prusu, Letuwiu, nusykraty tou kartu nu kare su Lanku adoudamis iem szwenta kuna, wyinog paskiaus su tu patiu Balesławu susykariawa isz toke prižastyi; Balesłaus noriedamas diel sawa ukei jura igauty, steigy po wałdžios sawa užimty szali wadynama Pamariu, kurio ukinikus Prusaj arba kaip tou kartu wadyna Brutenaj isz wysos galys szelpy ir nenorieje Lankams padouty. Wyinog Pamarej ir tep negalieiy atsyturiety prisz Balesława kursai ju kraszta užiemys, sukos isz wysos galys ant Prusu, ir pyrmouju anpouliu iszwertys *Onega* pyli, kas karta žengy i wydury kraszta, ir tenay Romowy buweyny Kriwe Kriweity sudegyna, ir wysa kraszta tep nuterioiy, iog Prusay gyriosy ir nekuriosy pyliesy tetwieries. Tokiusy suspaudymusy Prusaj, rasza, jog *Spera* kunegaiksztis Letuwos anus szelpys tep, iog ne karta Letuwos pułkaj sunerty su Prusajs kruwynosy kowiesy su Lenkajs łaukus kunajs apsklestus palyka. Bet iog kas karta wyrtynes Letuwiu didin wyn twyna an pagałba Prusu ir kas dyina galiby pagonu dydynos [3]), kurios nebgalieiy bepar-

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch T 1. K 5.
[2]) Kronika Kwedlinburska I. 287.
[3]) Kojałowicz hist Lith.T. I, p I. L. II.

galety Balesłaus, nebturedamas kou bemysty isznaikintamy kraszty, uż wys dydesnej iog geydy żenta sawa Swiatopełka dydżiouiu kunigaiksztiu Gudu pakelty, dieltogi Prusu szali palykys, sukos i Goudus ir tenay kariawa, o pagonis Prusay giwena paskou kaip iej giwenusis.

Rasza tolaus, iog tamy patemy łaiky tas patsai kunigaiksztys Letuwos *Spera* pastatys pyli paeżerie, tarp upiu Newieżos, Szerwintys ir Szwentos, kuryn itarys sawa wardu *Spera,* atgaley ios szenden rodos on tu wyitu; wyinog kytu daru to kunigaikszty nebmynawo rasztay [1]).

§ VII.

Kares su Goudajs(.) Kernius ir Gimbuts Kunegaikszte**j** Letuwos ir Żiamaitiu.

Jarasłaus dydis kunegaikisztis Goudu nubenges kares su Balesławu dydżiouiu karaliu Lanku ir su Mstisławu brolu sawa; atsysuka i wałdista Letiu arba Łatwiu kurius paweikys pyli *Odempe* iszwerty, ir i ios wyita idant Lietius sawa wałdżio onturietum pyli wadynama *Jurgew* szenden *Derpt* iszstaty. Reges iog Letuwej Żiamaitej tus Letus kaipo sawa wyngimius turieiy karie szelpty, norys rasztaj to nemynawo.

Tas patsai kunigaikisztys Goudu Jarasłaus kariawa su Jodwieżajs kurius szenden wadyn Joudasejs Goudajs, nu anou ioudu sermiegu, kurius Jarasłaus norieiy butynay i sawa waldy ożimty, bet Jodwieżaj nekap iem nepasydawy, norys du kartu budamis pargalietajs, wyinog (1030) drijsa dar tretij karta su Jarosławu grumtyis. Aiszkej gał sakity iog ir tus Letuwey kaipo sawa wyngymius gelbiejy to karie, noris to rasztaj nemynawo.

Regies dieltogi Jarasłaus atenti meta ir kary su Letuwejs pradieiy: kaipogi wysy Goudu rasztijtoiej aiszkiej saka, iog Jarasłaus tou metu (1040) su Letuwejs kariawyis; bet niewyinas nerasza su koky łaymu ta kary pasybengy. Tas ira tyktaj żynoma iog antra meta Jarosłaus kariawos neb su Letuwejs bet su Mozurajs [2]).

Myros Mieczysławouy II. karaluy Lankou Kazimiers io sunus su Masłausu kunegaiksztiu Mozuru susywarży tarp sawys, Lanku karalistu ir kariauty pradieiy. Kazimieras noriedamas pasystyprynty patelky i tou kary szwogery sawa tou paty Jarosława dydii kunygaikszty Goudu ir daugiby Wokitiu. Maslaus diel sawyi gawa paszałpa nu Kriwe Kriweite wysuaukszcziausy waldymiera gymyniu Letuwos kursai buk nusuntis iem 30. poułku Letuwiu, Żiamaitiu, Prusu, pagonu on pagałba. Ne gał żynoty koke galys buwa Kazimiera, turieiy buty dydesny uż Maslausa, iog onsay su sawaseis ligmiesy Morungies pargalieiy (1042)

[1]) Kajaławiczius wyito mynawoto.

[2]) Karamzin Hist gos: Ros: T. 11. 11.

Maslausas su io talkynikajs pagonymis, ir wysa Mozuryiy i waldy sawa użiemy, Maslaus po to nupouly nuskryies i Prusus giwiba tenai sawa pabengy [1]).

Nubengusis Letuwej tas kares su Jarosławu ir Lenkajs susyprata iog reksai ne yłga buwos isz wysos galys grumtyis su wysu galiby krykszczionu. To wyłdamyis Letuwej Żiamaitej iemy sawa uky riedity. Buwa tamy łaiky Letuwo kunegaikszteis Kernius ir Gimbuts du broliu. Kernius waldy kraszta tarp upiu Nieriedys arba Wylyjos, Newieżos ir Duonos, o Gimbuts Żiamaitius. Toudu kunigaiksztiu saugodamůs nu antpouliu Goudu, ont auksztu skardżiu upes Neriedys linksmo ligmie tarp żaliu oużoulinu dydely pyli iszstatiusiu metusy 1040 ir *Kernawu* nu warda sawa pramaniusiu uż buweyny Letuwos paskiry, korio tenay dydoumenej, tieunams arba senatorems su wisomis wiresnibiemis Letuwos lyipusiu giwenty. Szenden dar wardas tas wyituwys tebier, o szusnis yra sugriuwusiu rumu krumajs apauguses isz toła rioksa, o kulej pamatu iszrytyniety apkierpieiusis rusta roda powiziu senu dyinu buweynys Letuwiu Żiamaitiu, kuriu bocze prabocze iszmintyngai tynai riedidamyis nekarta graudyna nepretelius ukys sawa.

Teip steigont Letuwems i sawa uky Balesłaus drousesis karalus Lanku nubengys kares su Wengrajs, Morawajs, Czekajs, sukos on Prusu ir wysu pyrmu apguly iu pyli *Graudonsa*, kuren Prusay ne seney buwa iszstatiusis dieł sawa atsarga. Balesłaus i tou pyli isygriauty negaliedamas nudegynys keles apigardas pagonu, wieł pagriża su Murawajs Czekajs kariautyis, kuryi anom Prususy besontem buwa pradieiusis patius Lankus terioty. Paeius Balesławuy Prusay noriedamis atmonity Lankams nuterioiymus sawa kraszta ipoułusis i ju szali nekures apigardas nudegina ir geribes sułuptas numon parwyrdy. Balesłaus daiutys tokies nełaimas sawa wałdystys, tujau su Czekajs ir Murawajs (1064) sundara padary ir wieł su wysu galy ant Prusu griża. Norieiy jus Balesłaus isz neticziu ontpoulty bet ano iotys arba raitaryiy sunkey szarwota płaukdama par upi *Sara* mażne wysa werpetusy iszskenda. Noris paskou Balesłaus iszkyity ioti sunky i lengwa, wyinog nebgalieiy tolaus su pagonymis bekariauty bet turieiy eity i Kijawa Goudu buweiny ir tenai brolius kersztyngus tarp sawys taikinty o pagonis palykty po senowys begiwenontius.

Kad Balesłaus atejes i wałdista Gudu taikyna priszingus kunigaisztius ir kruwynas kares su nekurejs dary. Tou tarpu Kiernius ir Gimbuts Letuwos kunegaiksztiu surinkusiu wysusmarkiausius karius isz Letuwos ir Żiamiatiu tuiau i *Brąsława* Goudu pyli parubeżie Letuwos esanty wietru isyłauży (1065) ir i sawa waldy paiemy, ne kakynos dar tou grobiu toudu Letuwos kunegaiksztiu, nes noriedamu daugesney pasypełnity kersztusy Goudu sawa kareywius i żaras parskeydusiu trauky kariauty kunygaiksztistas *Pałacka,* kurios wysa kraszta tarp Neriedes, Daugawas, degina, ir terioiy. Nakti gaisraj tenai szwytieiy, o dyina

---

[1]) S Bantke dzie. nar: pol. T. 1. 234.

sauly tema dumajs degontiu kaimu, wys kou sutyka isz pamatu łaukon werty, ketieiy iau i pati Pałacka łausztyis, bet lowies: wyinog wysus paszalus nusarioiusis ir wysokiu gieribiu prisyłupusis su daugiby imtiniu numon pagrijża i Kernawa sawa buweiny kuren turtajs sawa nepreteliu papouszy [1]).

Paskiaus Gouday pabengusis numu kersztus ir nusykriatusis kariu Pałauciu, myros Balesławouy drausiouiuuj karalouj Lanku noriejy atgauty nu ju tou kraszta kuri Baliesłaus buwa użjemys Gudamas; kuryi neturiedamis dydżios galis patelky dar Letuwius ir Pałoucius su kurejs Gudu kunegaiksztej susinierusis trauky keliomis żaromis i Lanku waldista (1082). Naikyna wys kou tynai sutyka pagonis, o Gouday atgyiżdamis apmauda ant Lanku, nebżynoiys patis kou daru, baźniczes, klosztorius, pyles i dulkes posty, ir tep tu sawa smarkiby ukynikus Lanku nugundina, iog ne wensai nedrisa isz pyliu eity drausty nepreteliu, kuryi wysosy szaliesy ugni żarsty kaimas degindamis. Nuterioiusis baisej wysa kraszta, iki upys Wisła ir prisyplieszusis wysokiu geribiu linksmay grijża numon. Bet pargriżdamis Goudaj su wysu pasyleida; eiłas tarp sawa kareiwiu sujaugi, sarkty abażusy nebłaiky ir gerdamis linksmynos iog Lankus suwysu paweyky. Jusdamas tou Władysłaus Erman kunegaisztys Lanku iemy ius wity; kaipogi panokys patioms iszwakariems su dydy smarkiby imygusius pradieiy nowity, noris Gouday atsybudusis groby uż ginkła, wyinog nieka nebgalieiy Lenkams bepadarijty, ir tas tarp Gaudu belyka, kas begalieiy biegty, kity wysy tou nakty giwiba sawa pridieiy. Lankay wysa grobi atiemei ir imtynius atwadawei linksma numon sugriża. Letuwey nustoiusis keleta tukstontiu sawa kareiwiu noris nieka tamy żigie nepelny, wyinog pażyna szalis yr krasztus Lanku ir Goudu su kurejs tyikies atsydieiusis kariauty.

Gouday wysůmet wyina karta sugaiszy onpoulejs Pałauciu, ontra karta paskendy netaikosy numu, nebgalieiy atmonity Lankams to sawa nupouly, ne sudrausty Letuwiu, kuryi sutraukusis karius Letuwos ir Żiamaitiu i Kernawa ir ożtełkusis añt pagałba Jodwieżius, Goudu waldista terioiy (1089). Nesutykdamis tynai kareiwiu, kaimas pyliu Łucka, Władimiera, Lewa arba Lemberga nupliesży ir nuterioiy. Paskou wysokiu gieribiu prisyłupusis su toky smarkiby numon griźa, iog niewyinas Goudas ne tiktay priszingauty Letuwems, nes pasyrodity isz pyles nedrisa, ontra karta pargalieiusis neprietelius sawa buweinie Kernawy lynksmynos [2]).

Reges, iog tou pati meta Kernius kunegaiksztys sugrižys nu to żijgy, wiras iszmintingas wariodo, kontros karie, nenusymynous nełaimo; daug gera ukey sawa padarys ir nekarta jos neprietelus sugraudynys, isz szio wieta pasyrinka. Rasztay wysu io daru nedaeiy musa łayku; bet iog garbingu wiru buwa daines paskesniuiu łaiku tou daroda, kuriosy io wardas ir darai mynawoiemis buwa.

---

1) Kojałowicz hist. Lith. T I. p. 1. 1. 11.
2) Kojałowicz hist. Lith. T I. p. 1.111.

Gauies żmoniu subiega i Kernawa, ligy daly ir dydoumeny isz wysu szaliu susyrinka tenai paskutyni karta apraudoty sawa kunegaikszty. Pałaidojy ij su wysu dydżiausy iszkylmy pagał apsyeiymu Skytu sawa prabocziu tokiu pariedimu. Ont auksztu oużouła małku kunegaikszty kuna nometusy iwistita padieiy su wysu itykiemouiu io tarnu, żyrgu aprieditu su kuriu kariesy iody, su io szarwomys, ragotyny, wiliciziems, su piedsakiejs, su sakału arba wanagu, atkalnie pylys Dziewałtawa arba Diewałtawa sukuryna; żmogeiwej ir dydoumeny su gintymys gyidodamis darus mirusioiy, mieczioiy i ugni nagus meszku arba łusziu, tardamis iog po smerty gieram ir doram żmogouy i dangu eitant reikieiy dar ropoty par dydeli oułos kałna aszri ir krumslouta; dełtogi, mety nagus myrusiouiouy idant lypdamas i dangu par tou kałna isykybty galietum. Sudegus kunouy pelenus i kuly inda supiłusis i ziamy pałaydoiy, on kurios wyrszu supily kałna ir atmynymouy dar medy staba su powiziu nabasztyka onstaty, oużoulina tenai szalyp kapa stowenty iem paszwenty, ugni omżyna sukury, ir kuneges arba ugnasarges tenai istaty, kurios buwa iki pat iszpażynyma tykieiyma szwenta. Wyinog sunkes nełaimas, kruwynas kares, ir wargaj kuriu Letuwos żiamy datiry, tu brongiu pałaku szenden nie żenkła Letuwiuj Żiamaitiuj neblyka, wyinog netoliy nu tu kapu tebier dar wyitowy wadynama Dziewałtawos. Myrdamas Kiernius palyka wenturty duktery wardu Pajauty arba Paioty garbinga grażiby ir iszminty. Bet koumet io brolis Gimbuts but myrys to niera rasztusy padieta.

§ VIII.

Kares su Goudajs kuriosy niera mynawoiemu kunegaiksztiu Letuwos ir Żiamaitiu.

Letuwiu arba senuiu Erulu gymynes lig szioł nu wyinos tenai pusys tebuwa onpouldynieiymas nu krykszczioniu, dielto gi kożnamy atsyeiymy sutraukuses sawa gali drousey kariauty galieiy prisz nepnieteliu, kursai ies i sawa waldy użymty norieiy. Bet tusy łaikusy noris iszeimyna ir gali rados isugawuses tos gymynes, wyinog suspaustas rados ne nu wyina kure puse, bet nu wysu szaliu. Tonkej reikieiy Letuwems Żamaitems wyino wałondo rimtus poułkus westy i ritus, pusiaudyini ir wakarus; kaipogi tosy wysosy pusiesy smarki neprietelej grudies i iu kraszta, ir omżynu nupoulu iu gymyney moiawa: kaipogi nu ritu ir pyitu guli wyrszon Guday su Lankys, nu wakaru Mouzuraj, o nu sziauryi Wokitej, kuryi iszeiusis metusy 1111. isz jura, Daugawas paszalie isymety ir tuiau wysas gymynes Letuwiu pradieiy gandynty. Tonkiey, sakau, reikieiy Letuwiems Żiamatiems surinkus sawa pułkus westy par Nemuna i pa Wislus ir tynay grumtyis su poułkajs Lanku Mozuru, isz ten pargrijżus kieltyis par Daugawa ir gelbiety sawa gymynes, kures Gudaj norieiy apwergty. Tusy łaykusy iaunoumeny Letuwiu Żiamaitiu ne kulies po kyimus, bet raity medżioiy

szernus, meszkas, łuszis ragotyniemis warstidamis, ir teip gudynos ir stypryna sawi, idant kury dyina galietum su neprietelejs sawa tiewainys drousej grumstyis. Bet pyktesnej dar buwa diel Letuwos iog wysur mokity krykszczionis su anu rubeżawa, kuryi kożnamy atsyeiymy pagałba galieiy nu kytu krykszczionu gaut/. Letuwej Żiamaitej wyiny patis pagonis nie koki bendra, nie kokios pagałbos negalieiy wyltyis, kaipogi patsai żodis pagonys kyikwyina gandyna. Wyinog Letuwey Żiamaitej noris ir tokiemy suspaudymy budamis, mokieiy gauty praguma gielbiety sawi ir uky sawa nu wergisty neprieteliu. Patis muszamis, bet tonkiesnej dar muszy sawa neprietelius. Tusy łaikusy nebłauky iau Letuwej sawa tumsiosy giriesy ateinontiu neprieteliu, bet patys leida rimtus pułkus i swetymus krasztus, idant paroditum, iog galintis ira rymtyis su gelżitoms wyrtyniems neprieteliu, ir iej tu poułku nustoiy, tujau kytus rimtesnius i tu wyita iszleida, kuryi nekarta krykszczionis sawa neprietelus graudyna.

(1106) Geisdamis tou meta Goudu kunegaiksztej atmonity Letuwems praeiuses sawa nełaimas, waldistu sawa ukys pasydalyiy, wyiniby tarp sawys padary, ir prisiku anou patwyrtyna. Tep, igawusis Goudaj pataika i numus, iszleida Wsiesławiczius kunigaiksztius su daugiby kariu, i Letuwos szali wadynama *Żemgały*, ta ira, Żiamaitiu żemys gała, kariauty, kuryi ieiusis i tou kraszta tujau iemy kaimas deginty, giwentoius wyinus wergty, kytus łaukon kyrsty. Tieunaj Letuwos paiutusis Kernawy tou artyma nełayma skubynaj surynka kareiwius isz Żiamaitiu, Letiu ir Letuwiu su kurejs anpoułusis teriointius Goudus susygrumy ligmiesy Brasławas, kruwyna ir yłga warżies pargaly, wyinog Żiamaitiu wiresnyiej tep buklej sawa kareiwius pariedy, iog akyis myrkterieiymy Goudus nu wysu pusiu apguly, ir wyinu wałondu 9000 jotys arba raytaryies Goudu iszguldy, tarp kuriu daug kryta patiu karwedżiu ir wiresniuiu, patis tiktaj kunegajksztey Wsiesławiczey wos ne wos giwy beiszspruda palykynis Letuwems aboża daugiby imtiniu ir wysa sawa geriby [1]). Reges, iog Gouday nu to nupouly yłga łaika nebużgauloiy Letuwos.

Paskiaus Jarosłaus Swiatopełkowicz tepat Goudu kunigaiksztis noriedamas ozimty szale Letuwos Jodwieżu żiames wadynama, o szenden Jouduiu Gudu, su anajs kariawa (1112); bet Jodwieżaj ożtelkyi on pagałba Letuwius łaimingaj atriemy Gudus nu sawa kraszta, noris kaip Goudu raszitoiej, saka, Jarosłaus buk du kartu buwys pargalieiys Joudwieżius.

Kyto pusie Balesłaus Kreuburnis garbingas kunigaisztis Lanku paweikys *Pamarius* (kuryi par 17. metu ne krauiy, ne turtu, on kariu neskundy, idant tyktay lousajs po senowys galietum giwenty) sukos su wysu galy an Prusu kuryi Pamarius szelpy tosy iu nełaimosy (1116). Prusaj regiedamis sawi neigalintejs pawadyna Letuwius ir Żiamaitius on pagałbos, kuryi nekarta grumies drousej su Lenkajs ligmiesy Kulmyios, kuriosy kryta daug pagonu, bet rioksoiy ir Lanku

1) Karamżin hist. gos. Ros. T. II VI

kruwos sumusztos. Letuwej ir Prusaj regiedamis iog muszdamyis seinu nieka nepadaris nėprietelems, traukies i gyłuma giriu, isz kuriu onpoułdiniedamis paskou wargyna ir badyna Lankus. Balesłaus byiodamas westy kareiwius i gyres, kuriosy wasaras łaiku żeima, o dyinas wydouj tenai naktys buwa, diełtogi welyios i Gudus griszty, nekay su pagonymys kariauty; wyinok saka jog, paeidamas anyims lyipys sau doni mokiety [1]).

Tou pati meta Miecisłaus kunigaiksztis Goudu su daugiby kareiwiu onpoulyis Letius nudegina, pyli Odempe arba Derpta użjemy ir daugijbes giwentoju i wergus iszwary. Atweiu atwejejs par 15. metu Gouday tou kraszta drasky ir terioiy, bet uż wys metusy 1130. Wsiewołods Naugarada kunegaksztis Guodu baisej wysa *wedażiamy* arba Letu kuren szenden aplentas wadyn, iki pat upes Daugawas nuterioiy, pyles wyinas iszwerty, kytas i waldy sau paiemy, wiriszkius paugusius iszkirta, o żmonas su kudykejs apkałusis i wergus iszwary, kures apkryksztiiusis wyinas kap giwolius iszpardawoiy, kytas patis apwergy lyipdamis ju waiku waikams łaukus plieszty bałas ir wersmes dziowinty.

Tou pati meta Wsiewołods kunegaiksztys Naugarada ontra karta pasyriedys su kitajs Gudu kunigaiksztejs grijża pabenkty naikinty Weda-żiames arba Lietiu; bet szei paskubieiy pawadinty on pagałba Letuwius ir Żiamaitius, su kurejs onpoułusis isz neżyniu pułkus Goudu sariointius susygroby abeiy kou narsesnej, wyinog Letej su Żiamaitejs Goudu eiłas tep sułauży, iog patis kunegaiksztej Gudu wos beiszspruda nu giltyne. Tuiau Letej arba Łatwej su sawa talkinykajs Letuwejs ir Żiamaitejs isz Derpta ir kytu pyliu Goudus iszwerty ir isz wysa kraszta iszwietrawoiy.

Wsiewołods kunegaiksztis ipikys ant Letuwiu gelbietoiu Letiu dar anyms wydożiamie tep wyiszont (1131) su dydy gauiy Goudu kareiwiu guly i Letuwa ir tynai kou sutyka po taku, kaimas, giwolius, turtus, wys naikyna, ukynikus wyinus iszkyrta, kytus apkałusis skubynaj iki ne ontpułant Letuwems i wergus iszwary, kuryi nebregieiy daugiaus sawa numusy linksmos saulys ożtekontios [2]).

Atenti meta Letuwej idont atmonitum tep baisem sawa neprieteluy tyikies isz wysos galys i kary wyłdamyis wyinu żigiu Goudus pakariauty. Bet Mscisłaus dydesis kunegaiksztis Gudu susytarys su kytajs kunegaiksztejs, (1132) paiemys dar draugiom Grodna kunegajkszti norieiy Letuwius numusy besytyikont i kary ożspiety. To dieieis su dydy gauiy kareiwiu i Letuwa ieiy. Bet tynai Gouday par daug nusywily. Kaipogi Letuwej ir Żiamaitej tou iusdamis iszpoulei wysu sawa parubeżiu trobas nudegina, giwentoius su turtajs ir gierijbiems iszsiunty i gyłuma Żiamaitiu, patius iawus nunaikyna ir par keleta truku arba miliu tirus łaukus belyka. Tu tarpu Letuwej patis iszsyskajdżiusis i wyrtynes, ir użsysliepusis łauky ateinontiu nepriete!lu. Gouday to nenumanida-

[1]) Tas patsai tynai.

[2]) Karamzin hist: gos Ros. T. II. VIII

mis ir wyłdamos tiktay dydi grobi Letuwo gauty, trauky tenay su wysu sawa galy. Bet pareiusis Letuwos rubežiu rada tynai tirus łaukus, kuriusy neturiedamis kou mysty, tuiau patis ir arklej iemy isz bada krysty. Susypratusis Goudaj kou greitesnej iemy numyi skubiety, bet tou tarpu Letuwiu wyrtynes isz gyriu iszpoułuses griżtontems Goudams użpakali pradieiy sǩardity; wyinog Goudaj iszsygawusis i ligmes Minska norieiy dar łaimos muszo datyrty, ir to dieiusis meties tuiau ant Letuwiu ir kruwyno kowie sau gała ar pargalys iemy eiszkoty. Aby szaly smarkej susigrumy, bet sunku buwa rymtyis prisz Letuwius, kuryi wyino wałondo keleta tukstontiu patiu rynktyniu Goudu paryta ož wys ukynyku Kijawa, kuryi to rusto dyino welyios garbinga gała kowie gauty, nekap biegdamis badu myrty ar pagoniu Letuwiu wergajs tapty. Sudraudusis tep Letuwey sawa neprietelius grijža numyi tyiktyis ant dydesniu kariu [1]).

Wsiewołods kunegaikszts Naugarada norieiy wiel Letus arba Letuwius apwergty, kaipogi suiemys (1135) daugiby kareiwiu waldisto Kriewiu arba bałtuiu Goudu, pouly ant Letiu yr i Derpta pyli isyłaužys wysos apijgardas waldimieru pasydary.

(1155) Tyi meta tou ira myniejamy iog Žijday už sawa kropyma ir kitas suktibys iszginty isz Kijawa atejy i Letuwa pyrma karta. Negał žynoty kamy tyi newiekszley pradieiy Letuwius Žiamajtius apgaudyniety, kuryi iki szejdyinaj wełtou Letuwos ir Žiamaitiu douna wałgidamis kas dyina płatynas [2]).

Kariawos tou metu (1158) Letuwej su Wołodariu kunegaiksztiu Minska, bet su koky tynai łaimu to niera rasztusy iszreikszta. Reges iog Wołodars iszpažyna ant sawys wiresniby Letuwos ir sundara su joumi padary, kurem Letuwiu kareiwej kaipo io užtaritojey pyles io saugoiy ir ełga nu io iemy.

Kaipogi mažne tamy łayky Rogwołods kunegaksztis bałtuiu Gudu daugibes kareiwiu isz Połocka sawa buweine sutraukys ontpouly (1161) pyli *Grodec* esanty waldžio Wałodara kunegaikszty Minska, kursay su wysu sawa galy ir su sawa samdynikajs Letuwejs iszeiys isz pylys susygrumy su Rogwołodu, kuri tep pargalieiy, iog nekuriy tyktaj isz io kariu numyi besugrijža su ioumy [3]).

Nebu wyinog pataiko tamy łaiky gymynes Letuwos nu saulielidy. Balesłaus garbanoczius kunegaiksztis Lanku sandara padarys (1164) su Fryderyku I. Ciecoriu wokitiu i kary pasytyiky ir su wysu sawa galy trauki i Prusus, kurius paweikis ir kunegus anyms krykszczionu antmetys, idant tykieiyma krykszczionyszka mokitum, patsai grijža wiel su Ciecioriu kariautyis. Tu tarpu Prusaj pyrmamyiy onpoulie lig Letuwems Žiamaitems neateius ont pagałba, i medes kaip iej pyrmu isytrauky. Paskou atsytolynus Balesławouy Prusay su Letuwejs Žiamaitejs iszeiusis isz gyriu, kunegus Lankus wyinus iszgyny, kytus

[1]) Karamzin hist. gos. Ros. T. II. VIII.
[2]) Narbut Tygod: wilen. 1817. Nr. 77.
[3]) Karamzin hist. gos. Ros: T. II. XVI.

iszkirta, noriedamis dar atmonity sawa nełaimas Mozuryiy ir ios buweiny Kujawus nuplieszy ir nudegina. Tujau Balesłaus pabengys kary su tou patiu Ciecoriu Fryderiku I. isz wysas Lanku waldistas karius suiemys, dar ont pagałbas sawa brolius użtelkys moiawa jau pagonyms pabongu. Buwa abaży Boliesława ketury wiray dydoumenys Prusay parsykrykszty̆iusis, kuryi iłga budamis pas Baliesława tep iem isytykiejy, iog is iszrynka ius tamy żijgie uż wadowus kaipo żynomus Prusu żiames. Tyi nueiusis i Prusus rada wysa sawa gymyny ir gentis pasytyikusius pyrmiaus myrty ne kap wergajs krykszczionu Lanku tapty, ir tep iu pasygaiła, iog su wiresnesejs sutaryma padary patius Lankus apgauty, ir to dieiusis wyita ir łayka sau użenklyna. Lankay tou tarpu nieka nežyncdamis eiy i gyłuma żiames Prusu wysur teriodamis kurius wadowaj kaip buwa Prusams prižadieiusis iwedy i bałas ir wersmes stygawodamis iems iog tynai ras wysa monta Prusu użsliepta. Pasmytusis to groby Lankaj leidos i wersmes; bet tuiau Enryks kunigaiksztis Sandomiriaus drousus wirs su sawa rynktynejs żuty pradieiy; tu tarpu Prusu kareiwej, kuryi buwa pasisliepusis użpakali iems użstoiy ir nesuskaytoma daugiby wiliczіu ont Lanku iotys iszleidusis, pouly su bruklejs ios kauty. Nebgalieiy Lenkaj isz wysu pusiu apgulty sawys begelbiety, raytorej iu sunkej szarwoty patis żuwa wersmiesy o lykusius pagonis gaławyiy; patsai tenai Enryks giwiba prydieiy su wysajs sawa rinktynejs (1167). Letuwej su Prusajs apturieiusis tou pargaly Dyiwus sawa maldy diekawodamis, iog anus teikies użłaikity nu wergistys neprieteliu [1]).

Negał aiszkiej stygawoty, wyinog regesi og tamy łaiky smarkiej ir baisej kariawos Letuwej ir Żiamaitej su Goudajs bałtasejs. Niera rasztusy iszguldita wysu atgalu tas kares (1182); wyinog gał minty iog buwa kruwyna ir maringa. Ont skardejs Daugawas buk susygrumuses szalis. Letuwius buk riedys wirs protu ir kaławyiu galis, bet wardas io szenden niera żynomas, o Gudus Jzasłaus Wasiłkowicz garbings drousyby ir kontryby karwedis. On pyrmoiy susyriemyma szaliu ragotynes wyn abym pusym traszkieiy, isz kaławyiu ugnis lieky, o wiray kap oużoułaj wyrto, krauie upales warwieiy, kunu żmoniu ir żirgu sumusztu szusnis isz toła rioksoiy, wyinog dar saka, żynoty negalieiy katra katrou szalys pargalies; wos ne wos eiłas Goudu gurty pradieiy. Tou iszwidis Jzasłaus stypryndamas sawusius ir drousindamas patsai kas karta kůdydesney ant eiłas Letuwiu guly, bet tou tarpu iżeistas nu io patyis Żiamaitis tamy ikaitymy krutis iem ragotyne parwiery. Nustousis Gouday sawa karwedy tujau szalin skryity pradieiy. Bet Letuwiu wiresnyiej teb buklej buwa użstaty sawa kareiwius, iog skreintius Goudus wysus sugrudy i werpetus Daugawas, kuri buk burgieiusy kunajs Gudu it purwajs (pagał żodżiu to łaika raszijtoiaus). Turtay, geribes Gouday wys pałyka tou dyina Letuwems [2]).

---

[1]) S. Bantke dzie. nar. pol. T. I 234.
[2]) Karamżin wyita mynawota

Atenti meta Letuwej Żiamaitej trauky i kraszta Bałtuiu Goudu ir tynay nudegina wysas apijgardas su primiestejs Pskawa ir Naugoroda (1183), bażniczes nułupa, pyles iszwerty, ir kamy tiktay Letuwej Żiamaitej ont sawa greitajs żyrgajs pasyrody tenai kulis ir wondou tirouis belyka, wyinu żodżiu, daugibes nełaymu Goudams pridariusis, daugibes imtyniu i wergus iszwary.

Wsiewołods kunigaiksztys Naugarada geisdamas atmonity Letuwems nełaimas sawa kraszta ir tep dydi nupouli, tamy szyrdgyly surinkyis ukynikus Naugaradas (Pskowionis nuterioty nebgalieiy iem betarnauty) norieiy kelie pawyies Letuwius apmauda atgiszty, kurius danokys kelie susygrumy, bet patsai su wyrajs sawa karejs tynai gała gawa.

Skaititos parbiegdamas tas kares Letuwiu Żiamaitiu ne reg dar iu galibys ir smarkibys, kuri galietum gandinty kytas gymynes, ir graudinty swetymus krasztus. Bet iog buwa Letuwey smarkesnejs ir garbingesnejs ne kajp rasztusy ira ożraszijta, gał tou manity nu to, kou wyinas Goudu raszitoies tamy łaiky giwenus rasza: „Pusdamis (Letuwej) i yłgus medy trimittus arba trubus, „jodamis ant narsejs medys żyrgajs, o it luty żwieris mesdamyis ont groby, „degyna kaimas, wergy giwentoius; patis wyinog niekoumet neprigaunamis ei„łomis kareiwiu, kaipogi ne kaip ne norieiy syinu musztyis, bet iszsyskaydida„mis tiktay i wysas puses, łaidy isz toła wiliczes ir gelżyis stripus, patis cze „isznika ont żyrgajs it pauksztes, cze wieł ont bałsa sawa trimyttu pasyrody. „Tep tyi draskitoiey nebodamis sprogstontiu speigu, tep baise nuterioiy Plies„kawa apigardas, iog Naugarada ukininkay nesuskubieiy iu begelbiety, ir tamy „szyrdgyly kaltyna sawo kunegaikszti Jarosława Władymirowicz ir i jo wyita „apskiry sau kunegaiksztiu Mecisława"[1]). Tas goudymos to raszitoiy ir patarlie senowys, kuren szenden dar Goudas supijkis ont Letuwe tar *ee! paganiec Letowiec*, nu pagonys Letuwis, roda aiszkej iog Letuwey turieiy tonkesnej ir narsesnej su Guodajs kariauty: bet tiktay rasztay tu łaiku pragaisza. Linkiety rejk idant senu dyinu klosztoriusy kningas but parkratomas nu iszmintyngu wiru, rasi tenai rastum kokies skiautes noris ir aptreszuses tu łaiku rasztu.

§ IX.

Jgulymas Wokitiu i Letiu żiamy. Montwyłs ir Żiwibunds Letuwos ir Żiamaitiu kunegaiksztey.

Nu metu 1111 jau wokitey dabodamis Letiu kraszta, isymety i paupi Daugawos[2]) ir giwena *Ukeskolie* wyitowie, prekiodamis ir iaukindamyis su Letejs pagonymis kurius paskou teip apwergy. Wysu pyrmu jemy tykieiyma

---

[1]) Karamzin wyito mynawoto.

[2]) Stryikowski Kro. Lit. K. IV.

krykszczioniszka mokity pagonis ir tarp patiu Letiu sau tarnu ieszkoty, ne diel iu duszys iszganyma, bet idant galietum iems lousiby iszplieszty ir iu żemy ożijmti. Rejk dar żynoty iog tamy amżiouy daug buwa krykszczionu, kuryi idant padaugintum skaitlu krykszczionu negailieios ne sweykatos, ne turtu; uż wys kunegaj leidos i juras, gyres, neapregamus tirus pagonu krykształy, wyłdamos par kryksztа wiskupajs, arce-wiskupajs, o paskou waldimierajs tapty. To dieieis Meinards zokonikas tepat Wokitis gimyma isz wyitowys Bremen, gyrdiedamas tep twirtynontes wokitius Letiu żiamie, ta ira, Wyda-żiamie arba kap szenden wadyn Aplentu żiamie, leidos par juras ir ateiy Daugawa pagał i *Ukeskoly* metusy 1150. ir tynai pramokis kałbos Letiu arba Łatwiu iemy iszpety tykiema krikszczioniszka pagonis mokity, ir pyrmouiy bażniczy krykszczionu Ukeskolie pastaty. Rados daug pagoniu wargdyiniu kuryi kryksztyios ne tep dieł duszes iszganyma, kap wyłdamyis gauty ku noris nu sawa apasztoła. Bet iog tankiej Żiamaitiu wyrtynes pagrijżdamas nu Naugarada su Goudajs kariawuses, gondyna ne karta tus nauius apostolus, uż wys, iog pagonis neapkenty Letiu parkryksztu kaipo nukartu ir tarnu Wokitiu, tonkiej ius onpouldynieiy. Saugodamos nu to Meinards lyipy pyli Ukeskolie iszstatity idant kokiemy atsyeiymy galietum su Wokitejs ir sawa tarnajs tynai pasyslieptу. Uż toki steigyma popieżius Alexendra III. pakiely Meinarda Letiu Wiskupu, kursai igawys toki wijresniby norieiy dar pasystyprynty daugindamas skaitlu Wokitiu. Tu tarpu ikirieiy Letems parkrykszams tarnauty Wokitems sawa apastołams ir bures eiy i Daugawa upi, kryksztа żemin płauty, ir i pagonis grijża. Tou nusymynys Meinards norieiy siesty i łaiwa ir ważiouty i wokityiy pagałbos iszkoty, bet negał żynoty dielko Letey parkrykszta y neleida iem to darijty, kursai apsystoies tou pati meta ta ira 1195. myry, kurio kunas szendien dar tebiera Ringo bażniczio *domskirche* wadynamo. Myros Meinardouj, Wiskupu tapy Bertolus zakonikas Cistersus, tasai nueies i wokityiy goudies, iog krykszczionis Letiu żiamie ira wargynamis ir spaudamis nu pagonu, kuryi tuiau ius iszkirs jej wokitej nedous iems kokios paszałpas. Tuiau daugibes tingyniu ir slinkiu wokitiu noriedamas swetyma gera diewiete, leidos su Bartolu par juras i Letiu żiamy, pagonu kryksztijty. Pargriżys tas geradies su tajs pułkajs i Ukeskoly *(Ukskuly)* kryksztyiy tenai norintius szwenstu wundiniu, o ne norentyms su kaławyiu gaływas ronty. Letey nebnorieiy bekryksztijtyis, o Wokitej anus souky, prasydieiy kruwynas ir yłgas kares; kaipogi garbingo ir dydej maryngo muszo teis pyly Beweryny Imonts kariowedis pagonu patem Bertoluj wiskupuy, kursai ligej su sawa kareiwejs kariawa, ragatony szyrdi parwiery metusy 1198[1]).

Bertoluy myros tapy Wiskupu Letiu Alberts Buxof kanauninkas wyituwys Bremena, tasai ateies su 25 łaiwajs Wokitiu kareiwiu, Ringos miestouj arba wyituwey pamatus padieiy ir bażniczy szwenta Jokuba iszstaty metusy 1200.

---

[1]) Cte Bray Essai crit. sur l'hist de Liv: T 1. P. 1.

Noriedamas paskou waldy igauty ont wysu Lietiu kraszta rasze pas popieżiu Celestyna III. meiłaudamas io, idant leistum onturiety kareiwius krykszczionis wokitius, kuryi sudraustum pagonius Letius gaiszynontius żody Dyiwa apsakyniety. Pagirys popiezius io geidyma istaty naui Zokona Ringo pagał istatimu zokaniku Cistersu, kuryms norys kareiwems wyinog reikieiy giwenti it zokaninkams bepatiu klosztoriusy. Wysas ju darbas buwa su pagonymys kariautyis, anus kryksztijty ir wergty. Diewieiy anyi wysoumet szarwas arba poncierius, on kuriu wyrszu bałta abyta ontwyłkta turieiy, on kuriu dwy kardy arba du mieczіu krutiesy buwa iszsiutu, yłgu ir dydeliu mieczіu arba kaławyju pasyiususys wajkszczioiy: diełtogi ir wadynamys buwa Mieczeywejs erżełais arba rycielejs Krystusa. Alberts wiskupas Ringos igawys nu popieziaus toky wyresnijby, ożtelky tuiau sziokius tokius tinginius ir pałaidunus Wokitiu i tou zokana, kuryms karda i ranka idawys lyipy mokiti Lietius pagonis meilys krykszczioniszkas, baimys Dyiwa, io galibys ir geribys nepaimtos! Tep tasai Wyiskupas kryksztidamas Letius ir pylis on iu ziamy dyrbdamas, adawynieiy anas waldity wokitiems sawa gentems ar pażystamyms, o Letems parkryksztams lyipy łaukus arty ir wergauty tyims nauiems kungams; kur beprijszijngawa tas tuiau giwiby pridieiy. Tep tatay rados ir auga tas milżyns lyczinu wieros szwentos użsymowys, kursai aple tykra garby pona dyiwa, aple tikra meily artyma sawa niekoumet nedoumoiy; auga, sakau, tas mylżyns, su kuriu ne karta iszsyryiżusys Żiamaitey Letuwey grumses par yłgus amżius, negalieiy anyi lig szioł isystebiety tos liczynas, patis budamis y kruwynas kares Goudu ipinty (kaip iau regieiem ir dar regiesem) iki patius ne pradieiy nowity [1]). Tokyi kielies neprielelej Letuwems ir Żiamaitems nu sziaure, kad tou tarpu kyto szalie Gouday nie maż ne lowies nu onpouliu; kaipogi Roscisłaus kunegaiksztys Goudu tou meta (1190) iszsyriedys wieł i Letuwa norieiy i pyly Letuwiu wadynama Dwereny isyłauszty, bet nieka negaliedamas iguley Letuwos padarijty, nustojys daugibys sawa kareiwiu pagriża nieka gawys i sawa buweiny. Letuwej apmaudyngy ant io budamis ipoułusis y Bałtusius Goudus płates apigardas nuterioiy, isz tynay tuiau sukos ont Jouduiu Goudu kraszta, ir tynay keliomys żaromis kaimas Pinska nudegina, gieribes nułupa, ir wysa kraszta nuterioiusis su didżiu grobiu ir daugiby imtyniu pargriża łaimingay i Kernawa buweiny sawa.

Jerosłaus kunegaksztis Naugarada regiedamas iog su Letuwejs ne bus doros, atsydieies isz wysos galys ketieiy su anajs kariauty (1191); to dieieis, susitary dar su kytajs kunegaiksztеys Goudu ir trauky i Letuwa. Bet negał żynoty diełko is aplenkyis Letuwa nutrauky i Weda = żiamy arba Aplentu, ir wysas tynai kaimas nuterioiy, kyik norieiy tyik łobyios isz tou wargdyiniu Letiu, kurius nu antra puse Mieczeiwey nowyiy, nemindamas Jarosłaus, iog anyi buwa jau krykszczionimys ir istatimus ewangielyios pyldy, augusius iszkirta, o kudykius ir żmonas i omżynus wergus iszwary.

---

[1]) Karamzin hist: gos: Ros: T. III. III.

Letuwey tou tarpu ne tyktaj patiu Goudu krasztusy sarioiy (1198), bet ju rymty pułkaj Lankusy ir Mozuryio płauioiy. Patis muszamis, muszy tepat Lankus ir Mozurus. Esz tynai pagryżusis noriedamis atmonity Jarosławuy kunegaiksztiuy Naugarada ożtelky dar on pagałba Pałocka kunegaikszty (kursai tu łaiku waldżio Letuwiu buwa) ir su toky galy guly i Bałtusius Gudus ir tynai pyrmamyiy antpoulie primiestes wyitowys *Weliki Łuki* nedegyna ir apigardas nuterioiy, bażniczes, klosztorius nułupa, bet i paty pyli neisyłaużusis su dydżiu grobiu i Kernawa pagrijża.

Ne yłga buwos Montwyłs kunygayksztis Żiamaitiu pasyriedys ukie, trauky wieł isz Kernawa su rinktynejs Żiamaitejs i Bałtusius Goudus. Atejys pas upi Daugawa giesdamas kou weikesnej parsykelty lyipy sawa kareiwems po du sutupdamos i kaili taury par upy keltyis (1200): kaipogi Żiamaitey Letuwey wyinu wałondu tokiosy waltiesy upi pareiusis Gudus isznеżyniu antpouly, kaimas nudegyna, i pyli *Ławaty* isyłauży ir daugibes tynay turtu suiemusis numon pargryża [1]).

Noris reges skaitont żigius Letuwiu Żiamaitiu, jog anyi kas dyina pradieiy pliesztyis ir ne su wyinu kokiu kunygaiksztiu, bet su wysu Goudu gymyny kariauty iemy, noris sakau rusty bałsaj yłgu Żiamaitiu trimittu sklidura ritusy, pyitusy ir wakarusy, noris on gała iu meszkynouty erżełaj graudyna szarwotas eiłas krykszczionu neprieteliu sawa tiewainys ligmiesy Kijawa, Władimiera, Naugarada ir Lublina, wyinog ne wysosy tosy pusiesy wika Letuwems Żiamaitems kariauty, kuryi iszskaidżiusis i wysas szales sawa gali, nebstengy nu wysur sawa neprieteliu atrymty.

Kaipogi Romans dydis kunegaiksztis Goudu tapys waldimieru wysu Goudu Jouduoiu, padares dar sundara su ne kurejs kunygaiksztejs saulietekiu Goudu, atsuka wysa sawa gali ant Letuwiu, kuriu poułkay, kaip iau sakiau, netiktay Bałtusiusy Goudusy sarioiy, bet ir io waldisto apigardas Władimiera, Aliczíaus, Łucka terioiy. Bet Romans ius paweikys karts po karta dydi łoma kraszta Letuwos ożiemy i sawa waldy ir iki Grodna rubeżiu sawa atkiely. Tepat Joudwieżius, kuryi Letuwius kaipo sawa artymus gelbieiy keliosy muszosy pargalieiy. — Letuwej noris po tokiu nupouliu, wyinog nenorieiy Goudams sawa kraszta padouty. To diejusis skubynaj isz nekuriu pyliu artymuiu kareiwius sutraukusis, pouly wieł keliomys żaromys i apigardas Nowogrodeka, Łucka, Władimira, kou sutykiy tou naikina, kur użeiy ten kuli ir wundyni belyka; turtus neiszpasakitus ir geribes sułupusis to szalie su daugiby imtyniu jau i Kernawa griża; tu tarpu Algowiczej kunegaiksztej apmaudyngi tou narsumu Letuwiu, weikey surinkusis sawa karius kcłı iems norieiy użstoty. To wyłdamyis ieiusis i gyry par kuren Letuwems reikieiy griszty wysus medżius augusius ont ke-

---

1) Kojałowicz hist: Lith. Tl par. I. L III

liu papiausty, tep iog wysu mażiausiu użgawymu Letuwos karius keliu eitontius onsliegtum, o lykusiusius patis nukautum. Bet tamy dajkty Goudaj nusywily; kaipogi Letuwey daiutusis nu sawa dabotoiu, tokies sau pinkles uždietas su wingiu tou gyry aplenky. Bet Gouday nenoriedamis niekap Letuwiu paleisty iemy ius wity. Letuwej noris keliu suwargusis, wyinog weykiey atsymety on Goudu ir kou narsesney susyriemy, wyiny nenoriedamis gauta groby padouty, ontry noriedamis tiewus sawa, motinas, nu wergisty atwadouty; to dieiusis abeiy kowies kruwynaj yłgas wałondas, bet Letuwej nustoiusis 1.700 wysu drousiuju jotiu, nebstengdamis atremty Goudu, wys palykynis meties i gyres sawi gelbiety. Goudaj tenkena grobi atgawusis tujau numon grijža, kaipogi nebgalieiy Lietuwiu bewity, budamis patis mažne wysy žeistajs. Romans dydys kunegaikisztis Goudu tokioms pargaliems i dydijsta pasykielys, nežynoiy patsai kap apmauda ant Letuwiu paweiktu atgyiszty; on gała nebiszmanidamas kap anus benowity leypy Letuwejs kalynejs it jautejs arba arklejs łaukus arty (1204). Rasza jog Łetuwej žamby traukdamis tus žodžius mynawoiusis *„Romany! „Romany!*[1]) *nedoraj giweny Letuwejs łaukus aryny*"[2]).

Tou pati metu kyty poułkay Lietuwiu Žiamaitiu grumies dar atweiu atweiejs tyis wyitowy Czernikawa su Goudajs, kuryi ius ne be dydy krauiy pralyiima dyinu ne metu atriemy. Kito szalie Žiwibunds kunegaisztys Letuwos ipoulyis i bałtusius Goudus apikaimas Plieskawa, Naugarada, Weliki Łuki, nuterioiy; bet Naugarada kunigaikisztys surinkyis sawa kareiwius onpouly Letuwius isz nežyniu ir mažne wysus karwyitie iszkłoiys i pyli Letuwos *Toropec* wadynama wietru isyłaužy, wirus tenai iszkyrta, o motryszkas ir kudykius i wergus iszwary.

Tartumi buwa užtekonty Letuwems sauly, bet apent užtema. Romans dydis kunygaikisztis Goudu wysu smarkiausis Letuwos neprietelus su wysajs sawa karejs gała gawa tyis Zawikostu kariaudamas su Lankajs. Tou paiutusys tieunaj Kernawy noriedamis atmonity nełaimas nu jo datyrtas, tujau iszsiunty Ziwibunda kunegaikiszti Letuwos su rimtajs poułkajs i waldista Romana ir apigardas tynai Władymira, Brestiaus, Łucka baisej nudegina (1205), kuriosy mažkou dumajs dyina nu naktyi, o nakty gaisrajs nu dyinos iszskirty galieiy. Draskies Letuwej su Goudajs tosy apigardosy par treius metus abeiotyny łaimu. Wyinog Gouday sutraukusis isz wysor sawa galy pouly ont Letuwiu, kuryi apigardosy Łucka tou kartu wolawos. Bet Letuwej paiutusis galintesnius už sawi Goudus, łaukdamis ateinontiu Žiamaitiu, kuryi tou kartu Mieczeiwius graudyndamy Ringa buwa apgułusis, pradieiy tu tarpu su grobiu ant numu trauktyis. Bet Gouday łaukusy Słonyma Letuwems keli užstojy. Aby pusy sustoiy i aiszky musza, Letuwius riedy kunegaikisztys Ziwibunds, o Goudus eiława Władimiers

[1]) Koramžin hist: gos: Ros T. III. III Not. 101.

[2]) Neweltou dar tebier iki szio łaika Žiamaitiusy patarlie. Perkunali Dyiwali, ne muszk žiamaity, o Gouda perk kaip szuni ruda. *X. Bohusz o daw. nar. Lit. Cz: I.*

Mscisławicz dydis kunygaiksztys Goudu. Susyriemy szalis isz wysos galys tirusy Słonyma ir aby pusy it ne sawie grumies, wyiny nenoriedamis igautos waldźios padouty, antry swetymyms wergauty. Ragotynes wyn abym pusym skerłoiy, kraus łatakajs lyiies, noris daug kryta abeio pusie wiresniuju ir kunegaikszcziu, wyinog muszos dar gała nebuwa ir negalieiy żynoty katra katrou szalis pargalies. Bet tou tarpu lengwy poułkay ateiusis Goudams ant pagałba guly isz uszpakaly Letuwems, kuriu nuyłsuses eiłas neyłga trukusis parłauży. Tou kartu reikieiy weiziety su koky rustyby ir narsiby Letuwej apskleisty myry wydurie neprieteliu sawy gindamyis. Niera padieta rasztusy skaitlaus krytusiuiu, wyinog daugibes karwyitie pałyka Letuwiu, kuriu *taborey, padarga,* turtaj ir gerijbes, kures su sawyi turiejy, kluwa Goudams i ranka tou dyina [1]).

Wysosy pusiesy rusta dyina Letuwems rodies. Rijtusy ir pyitusy Goudays drasky er terioiy iu kraszta; nu sziaure Alberts arce-Wiskupas Ringos, aple kuri jau mynawoiau, apkryksztyies Letius, kasdyina steygy waldy sawa iu żiamie styprinty ir artintyis pry Żiamaitiu ir Letuwiu kraszta. Kaipogi Alberts tou łaiku (1209) paskutyniusius Letuwiu bendrus użkariawa. Użiemys wysu pyrmu *Kukenoysis* pyli pati karalu arba kunygaikszti apkała, ligi daly isiłaużys pasků ir pyli *Tersyky* karalaus Wisewałda dydy bendra Letuwiu, żmona io wardu Marta su wysu szeymijnu apkała; ir tou kartu Alberts anou teadawy wirouy Wisewałduj, kad ansay wysa sawa karalista padowynojys Motinaj szwencziausej, ta ira, arce-Wiskupuy Albertuy ios tarnuy, iszsyżadieiy wysos bendristys su Letuwejs ir Żiamaitejs, angała kad pasyiemy teisingaj Motinaj [2]) szwencziausej ełgauty, ir kad pati Albertaw ysu akiwaizdo sawa tiewu pradieiy wadinty. Bet ir tep nusyżiamynes Wisewałds neb adgawa daugiesnej sawa karalistes, kursay budamas tep nukroptas eiy pas ouszwy i Letuwa, isz kure żmona io buwa tekieiusy, goustyis ir pagałbas iszkoty. Letuwej Żiamaitej dydźio wyinibie su iumy giwena: kaipogi ansai eitontius iu kareiwius i Bałtusius Gudus arba i Weda żiamy prisz Mieczeiwius par Daugawa kylnoiy ir kożnamy żigie pawałgu ius szelpy. Letuwej ir Żiamaitej nustoiusis toki bendra dydej buwa apmaudingy ant Alberta ir gailieios, iog praeiusi meta 1209 i Rynga ne isyłauży ir anou su wysajs Wokitejs ir Mieczeiwejs łaukon ne iszwerty ir par juras ne iszgyny. Wyinog tamy ipikymy Letuwej iszleida Kokwaity Żiamaitiu kunegaikszty su kelejs rymtajs poułkajs, idant Albertuy atmonitum, isz karaliste Wisewałda ii iszgintum ir Letius nu wargista Wokitiu ir Mieczieywiu gelbietum. Riemies drousej atweiu atweiejs meszkynouty Żiamaitej su gielżytajs poułkajs Mieczeiwiu. Wyinog apsysiauty wyinu meszkos kailu, negalieiy tu gelżyis eiłu trupinty ir paty tyktaj drousiby ir narsiby sawa neprietelius gondyna, bet Letems lousibys o Wisewałduj karalistys nu Ałberta arce-Wiskupa Ryngos nebgalieiy be atgauty;

---

[1]) Koiałowicz hist. Lith. T I. p. I. L

[2]) Karamżyn hist. gos. Ros: T. III. III.

użwys iog tou patiu łaiku baltyiej Goudaj susitariusis su Mieczeiwejs ir arcy-Wiskupu iemy isz wyina on Lietiu goulty.

Negał iszsakity kou ta Wedażiamy, ta ira, Letiu żiamy arba aplentu tou łaiku datiry nu smarkiu ir bedyiwiu sawa neprietelu. Ne gana iog ius Meczeiwej apkryksztyiusis kaiwyna wergistu, bet Goudaj regiedamis, iog Alberts su Mieczeiwejs tapy waldimierajs Letiu, norieiy sau dar iu koki kraszta użgrobty [1]). To dieiusis, surinkei 15,000. kareiwiu (1212) eiy Letiu kariauty i tou kraszta kuri Estajs arba Jgulejs wadyna ir tynai i pylys *Werpely, Odempy* wietru isygriowusis, lyipy ukynikams to kraszta 10.000 swaru sydabra donyis użmokiety! Letej wargalej iszsyszilusis iki paskůiy skatyka Mieczeiwems skureles kiauniu, audyniu, udru, webru, sabalu, motryszkoses rutulus nu gałwos nuryszuses, sygeles isz anty iszseyuses adawy i pyningu wyita tyms kraugierems pataikas nu iu meiłaudamis; bet nie tou neużkakyna Goudu łoby, kuryi nemyndamis iog patis buwa krykszczionimys bażniczes katalyku, kures buwa Meczeiwej Wokitei iszstatiusis iszwerty, klosztorius iszdegina, patius kunegus wadyndamis Eretykajs iszkirta, ir Letems katalykams lyipy i Goudu wiera parsykryksztijty. On gała ateiy gadijny iog patis Letaj nebżynoiy koky wiera reikieiy iems iszpażynty; tokiemy suspaudymy noriedamis żynoty koky wiera iems reikieiy priimty, liemy ar Goudu ar Mieczeiwiu. Nuliemy, iog iems reikieiy Wokitiu wiera pryimty, bet ir tep dar sawa neprietelems neityka, kaipogi Goudaj pyktesnej ipikei ant Letiu, iog iu wieru niekyna, augusiusius kyrta, o żmonas iszwary i wergus. Tutarpu Mieczeiwej tus Letus ir Estus, kuryi Goudu iszpażynyma buwa pryiemy karsty kaipo Eretykus ir tomprius pagonis. Tep skynda aszarosy ir krauiusy tukstontes nekałtu wargdyiniu diełto wyn iog negalieiy dwyiu wieru wienkartu iszpażinty [2]).

Tosy rustosy dyinosy Letiu waidalotay Letuwo Żiamaitiusy niekoumet tep neskatyna gymyniu Letuwiu, Żiamaitiu, Prusu, kypty i ginkła ir ginty sawa lousijby nu neprietelu, kaipo tamy łaiky. Patsai Kriwe Kriweitys wysu auksczciausis kunegas suwadynys gymynes tyis Kernawu małdawa Dyiwus ożtairitoius Lietuwos ukes, o pabengys małdu, saka buk tep tarys sueiusioms gymynioms swieta: „Ateiy iau żmones wadynamis krykszczionys, kuryi noriedamis jums „lousyby iszplieszty ir amżynay apwergty wysep iumis wylos. Mokis jumis „sekty iszmintyngus ir protyngus istatimus, bet anyi patis iu niekoumet „nepyldis. Linkies iums miliety artyma sawa it pati sawi, wyinog patis gers „iusa kruwynas aszaras ir kruwyna prakaita, noris wyina Dyiwa garbins ir „wyinos wieros bus. — Jus dyina ir nakti dyrbdamys nepakakinset turtu ir „gieribiu tyims kraugierems, kuriu kałbos ne supraset, sakau, kapus tiewu „sawa iszarset, lyiknus szwentus iszkerset, wersmes bałas iszdżiowinset, nie „tep iu gobieima neatsotyset. Bet dar, kad tas nełaimas iums daris, lyips

1) Karamzin hist. gos. Ro. T III. VIII.

2) Karamzin hist: gos: Ros: T III. III.

„kentiety, dżiugindamyis antru giwenymu ir tardamis iog už ius patius bus tenay „łaimyngesnejs, wyinog patis an to ontra giwenyma neatbos. Jusu wargaj, „aszaras szyrdis ju nesugraudins. Szimtus tukstontes metu iems wergauset, o „ne kokios nu iu pagoudas nesułaukset. Panyiks anyi jusa bocziu prabocziu „iszmintinga tykieiyma, istatimus ir apsyeimus, nebleis raszijty skaitijty iusu kałbu, „ongała iszplieszusis iums tou paskutyny priwylyiy paskaitis iumis patius tarp „sawa giwoliu, dowynos, maynis, pardawos wens kytam it bestyies ir tartumi „ont dydesnes apjoukas wadyns dar iumis sawa brolejs krykszczionyszkajs. „Kłausiket munys gymynes cze susirinkuses, tai ira, żabonkłaj kuriosy nor anyi „iusa lousijby nuspyisty; iej munes netyket weiziekiet i Łatwius kuryi iau asza- „rosy wargu sawa paskenda. Netykieket, sakau, iu żodems, seket geriaus „istatimus boczu prabocziu, kuriu pildidamis nieka netrukot, wysy lousy łai- „mingay wysa parteky giwenot, dyrbot sau koumet galieiet, ilsieiet koumet no- „rieiet, jei dar łaimingajs tolaus noret buty, ginket drousej numus sawa. — „Atejy, sakau dyina kurio rejk Letuwiuj Żiamaitiuy ar lousam myrty, ar amży- „nu krykszczionu wergu tapty". Tyisa gymynes atsaky, to sułauksem iej ne- ginsemos; kaipogi tuiau wysy prysyiky, iog welijes wysy ijrosy numu sawa użsyrausty, ne kap wergajs tapty. Jemy wysy galis už gali ginkłoutyis, ir ne jau groby swetymusy krasztusy ieszkoty bet lousijby ir kraszta nu neprietelu ginty.

§ X.

Erdwyłs Kunegaiksztys Żiamaitiu ir Letuwiu. Kares su Goudajs ir Tatorejs.

Tieunaj regiedamis Kernawy toki ikaityma (inyrtyma) wysos gymynies iszdawy apskelbty witi arba łazda,ta ira, isakima Kriwe Kriweity, idant wysy kareywej Letuwiu Żiamaitiu ir Letiu, pasytyikusis i kary susyrinktum i Kernawa. Kuryi sueiusis tenai Erdwyła Żiamaitiu kunegaikszti wira bukli ir gudri sawa karwedżiu ir waldimieru pakiely, kurem dar tieunaj tris padietoius Eyksi, Graużi ir Grumbi wirus wysa regiejusius, pridieiy. Erdwyłs paiemys daugiaus ne 15.000 rynktyniu jotiu Letuwiu Żiamaitiu trauky i Goudus, kuryi atsydieiusis jau tyikies eity Letuwos kariauty.

Rasza jog Erdwyłs parsykieles su sawa poułkajs par upi Neriedy arba Wylyiy pasybłoszky i Panemuni, kuren upi tepat paeiys atylsynyis sawa karius trauky i gyłuma Goudu, kuriu waldistu eidamas, wyinyms sawa poułkams lyipy syinu eity saugodamos nu neprieteliu, o kytus iszsiunty i szalis apigardu sarioty. Kas gał apraszijty smarkuma, narsuma ir baisuma tu kariu, kures dary 15.000 iotiu Letuwiu Żiamaitiu susygrumusiu su poułkajs Goudu, ne karta ligmes Lidas, Brestiaus ir atkalnes Grodna, Drciczyna apskleistas kuna palyka. Ne- wyino wyito kraus gulieiy łatakusy subiegus (suwarwieius), o kunaj żyrgu ir

patiu szusniesy isz toła rioksoiy. Noris Goudaj kontrej kontresnej kariawa, wyinog drousibys ir narsibys Żiamaitiu niekap negalieiy użturiety. Kuryi nu pargale ant pargalys lypa, o Gouday nu nupouly i nupouli żengy. Kaipogi paweikusis Letuwej Goudus wietru isyłauży tou patiu żigiu i pylis Gradna, Brestiaus, Drohiczyna, Surazy, Branska (1217), ir wyina po kyta i sawa waldy ożiemusys su wysu krasztu su Letuwos waldistu suniery [1]).

Kad tep Erdwyłs graudyna to szalie Wyginds kariowedis Żemayczíu yszsiustas su kielioms wyrtiniems i Aplentu żiamy Lietiu apwerktu gelbiety su Mieszczeiwejs smarkey grumies ir kruwynas kowis dary abejutyny łaimu.

Tou pati meta Gynwyłs kytas karwedis Żiamaitiu, su kitajs połkajs Żiamaitiu mażne wysus Bałtusius Goudus użkariawys ir i paty buweiny iu Pałacka wietru isyłaużys, waldy kunegaikszty isznaykina ir lousiby pirmutyny ukinikams pagroużyna, kuryi paskou 30 wiru ant sueima iszskirusis wiresnesejs patis sawi riedy ir niekokiu isakimu kunegaikszty sawo nebkłausy. Nekakynos tou poułkay Żiamaitiu, kuryi idant atmonitum Baltyisiems Goudams tas nełaimas kures anyi wargalems Letems iszdary, apigardas Pskawa, Selezenska, Naugarada baisej nudegina, bażniczes, klosztorius suardy, kur tynai użsysuka tyn pelynus wyinus belyka, suplieszusis ongała dydi grobi, su daugiby imtyniu i Kernawa łaiminga sugriża.

Ligy daly Żiwibunds kunegaiksztis su sawa poułkajs saulielidie garby Letuwos płatyna. Parbiegys wysa Mozuryiy sawa smarkiby ir narsiby wysas szalis nugandyna. Atmonidamas Lankams senu dyinu nełaimas wysa kraszta Kulmyios nuterioiy; pyles wysor it dulkies kłasty, 250. patiu Bażniczu nuplieszy, iszwerty ar sudegina, jau iau i paty buweiny Mozuryios Płocka łausztyis moiawa (tou kartu dar Warszuwas nebuwa) bet nebgaliedamas turtu ir gieribiu suplieszutu sawa karejs bepawylkty, iszleida suntynius pas Konrada wieszpati Mozuru su tokiu isakimu, iog iej nor Konrads lousus rumusy sawa giwenty, teguł atleid tuiau i jo abaza keleta szymtu geru arklu ir abdaru. Tas nabagas noris Wieszpats tep buwa nusymynys, iog nebiszmanidamas kou bedarity, wyiszantyims pas sawi swetems arklus atiemyis ir drabużius nudaryis pagonyms Letuwems kou weikesney i abaza nusiunty. Żiwibunds pagriża su neiszsakitomis geribiemis i Letuwos buweiny, kuri tu łayku łuża geribiems ir żijbieiy auksu, sydabru, isz wysu pusiu sunesztu [2]).

Mieczeiwej apwergusis Lietius arba Latwius norieiy ligy daly Kurżiamius krykszczioniszka tykieiyma mokity. Bet Wyginds karwedis Żiamaitiu tynai Mieczeiwius wienus smyltijnusy Ringos pałaidoiy (1218), o kytus i werpetus Daugawas sugrudy. Paskou iszsykielys i ontra pusy upys teriojy apigardas Mieczeiwiu, ir ne karta kruwynay patsay grumdamos su rimtomis wyrtyniemis

1) Stryikowski Kron Litew K. 6.
2) S. Bantkie Dz e narod. pol T. V.

Arce-Wiskupa Ringos Alberta yr kytu Wokicziu, lyipy tu tarpu sawa Waidelotams ta ira kunigams pagoniu skatynty Letius, idant kełtum brukli ont spronda sawa kraugeriu (1219). Letej tou pakłausis, idant pirmutyny lousyby atgautum tuiau kur użpułdamyis Mieczeiwius ir Wokitius iemy nowijty. Bet atgawusis Letej sawa lousiby neyłga tegalieiy anou onturiety. Kaipogi twyna krykszczionys Wokitej it wundenis i tou kraszta mets po meta ir tynai Lietius wieł nuwergina. Waldemars patsai karalus Danu idant ityktum Motinay szwencziausej, ateiy su kareywejs i Estu (Igulu) kraszta pagonyms tepat żody Dyiwa apsakyniety. Tujau pyli Lindenosy wadynama szendien Reweliu ont krantu atsiautas Finu esonty użiemy ir kruwynas kowis tenai su Estajs ir Letejs dary. Saka tou łaiku raszitoiej, iog Danams wyino maringo ir kruwino muszo bałta karunely nusileidusy isz dangaus, buk pastyprynty Danay tou stebukłu parłaużusis eiłas Lietiu ir Jgulu (Estu) pagonu. Tou patiu łaiku Żwiedaj atkelawa i tou kraszta su kardu pagoniu krykszt̨ijty. Wargalei ukienikaj tos szalyis kentieiy tiokius wargus ir nełaimus, kuriu niera gymynies wysamy pasaulie kuri butum datijrusy. Płunksna wyrp iszgułdant nedoribes kuriu tynai krykszczionys dasileida. Wysi anus norieiy wieros krykszczioniszkos mokity, bet Letey pagonis negalieje besumanity, kuriu moksła kłausijty, uż wys iog patis krykszczionis mokitoiej neapkensdamis wens kita tarp sawys reijos. Danaj pakory wyina tieuna Jgulu (Estu) uż tou, iog priiemy kryksztą nu Mieczeywiu ne nu Danu. Goudaj ateiusis kyrta łaukon diełto wyn, iog nenor iu wieros iszpażynty. Żwieday ligy daly terioiy apmaudůdamis, dielko nu iu wieros nep(r)ijem. Bet teysiby sakont tyi wysy krykszczionis mokitoiey ne duszes iszganyma pagonyms steygy, bet tiktay anyims żiamy ir lousiby iszpliesztу geidy [1]).

Noris pargaliety Goudaj wyinog skaugieiy Letuwiems łaimos, regiedamis kas dyina augonty iu galiby, kuri iau Goudus joudusius ir bałtusius sawa waldisto turieiy. Kaipogi Mscisłaus Romanowicz dydelis kunegaiksztis Guodu surinkies daugiby kareiwiu (1220) ir parsykielys par upy Pripecziu, kuri tami łaiky rubeżiu buwa kraszta Lietuwos nu Goudu, pradieiy Letuwiu wałdista terioty. Regiedamas tou Skirmontas rieditos Goudyios joudosys iszsiunty żyni i Kernawa pagałbas sau linkiedamas. Tieunaj pasyterawusys su Erdwyłu kunegaiksztiu, iszleida ii pati su kielejs pułkajs Żiamaitiu ir Lietuwiu Skirmonta gelbiety, kursai susynieris su Erdwyła poułkajs trauky prisz Goudus, kuryi apigardo Brestiaus wolawos, bet anyi paiutusis Letuwius ateinont, tujau nu groby atsytrauky ir i syina sustoiusis eiy ant Lietuwiu. Susyartynusy aby pusy paupie *Jasiołdo* susygroby isz wysos galys; tujau iemy ragotynes łuższty ir kardas ant gałwoms twiskiety, grumies iłgas wałondas, wyinog dyinu nemetu Letuwej parłauży Goudu eiłas ir szalen skreientes, wyinas kaławyiu iszkłoiy, kytas Jasiołdo upie iszskondyna. Mscisłaus wysu kareiwiu nustoiys tynkina be

[1]) Karamzin hist. Gos. Ros: T. III. VIII.

ypoulis i pyli Łucka, o Letuwej tou patiu żijgiu Pinska, Turska, paskujus miestus ir pyles iouduiu Goudu i waldista sawa użiemy.

Erdwyłs noriedamas tus naujus ukinikus iszteisty, wiera iu, istatimus ir apsyeiymus leida iszpażynty, bażniczes, klosztorius, po senowys palyka, kunigu ir kytu zokaniku patsai apsyskielby ożtaritoiu. Żiames ir walstius iomilestoms ir baiorams atidawy isakis tyktaj żmogeiwiu nespausty, ir iey Letuwey pradietum su kokeis smarkeis nepreteleis kariauty, tou kartu baioray ir Jomilestas tur wysůtyna su Letuwejs i kary traukty. Toksai istatimas wysyms Juodyisyms Goudams patyka: kunegay dżiaugies, iog pagonis wieros krykszczionyszkos nenaykyna, wargdyiney wilies iog gawa pagonis oztaritoius nu pryspaudyma, iomilestas ir baioray linksmynos walstius sawa beigawy. Wyinog Erdwyłs kaipo wirs sumanus ir gudrus, idant kyty kunegaiksztej Goudu anu nepaikintum, tep iszteistus jo naujus ukininkus, uż wys, idant patsai wysůs iu żynksnius regietum patemy wydurie ożimtosis żiamys pyli Nowogrodeka wadynama iszstaty, er tynai pylys wiru ir rieditoiu Skirmonta idieiy [1]).

Lykusyiej Goudu kunegaiksztey regiedamis iog nieka nebypadaris Letuwems sundara ir wyiniby su Letuwejs padary (1221), tep iog Letuwej noris pagonis galieiy prekioty Guodyio, o Gouday Letuwo. Gał sakity, iog nu to łaika preky Lietuwos płatintyis prasydieiy. Wysu adgaliu to sundara niera iszguldytu rasztusy; patis tyktay warday kunegaiksztiu Letuwos Żiamaitiu ir Łatwiu, kuryi pasyraszy tamy sundary tiera żynomis: *Żiwibunds* kunegaiksztys Letuwos, *Erdwyłs* kunegaiksztis Żiamaitiu, warday karwiedżiu arba kunegaiksztiu *Wygints*, *Aruskiełis*, *Kintibudas*, *Jonibudas*, *Bumowiłs*, *Wizeiwis*, sunus jo *Wiszszłis*, *Kiteinis*, *Pliekusus*, *Asebylelis*, *Wiszmutas*, *Myndowy*, *Gedwyłs*, *Sprudeikis*, *Jodkos*, kunegaiksztej Letiu (neużimtuiu dar nu Mieczeiwiu) *Pukeikis*, *Bikszis*, *Lygeikis*. Niewynsai skaititos kłaus parskaitys tus wardus kamy tiy ira szendien iomilestas ir kunegaiksztey? Atsakis patsai, żiamy ar tyms żuponams kurius pyrmu patis waldy. To kelata ira ant szio pasauly żmogaus parleidyny! [2])

Erdwyłs pargriżys su kareiwejs su wysu dydżiausy iszeigu ir iszkylmy garbynamas tukstontiu bałsas pargalietoiu, apkliestas oużoułu wainykajs ieiy akiwaisdo sawa rymtu eiłu i Kernawa Letuwos buweiny, kuri tynai tieunaj sutykusis priungie sawa rumu, kariu arba rycieliu Letuwos pasweikina.

Gouday suderieiusis su Letuweis tuiau użtelky ius kaipo sawa bendrus i kary prijsz Wengrus ir Lankus, kuryi Goudams dydi łoma kraszta buwa użiemusis. Susynierusis Gouday su Letuwejs it weykei paweiky Lankus ir Wengrus, isz *Aliczaius* buweine Rauswuiu Goudu iszgyny ir wysa kraszta kurio buwa nustoiusis i sawa waldy apent Gouday atgawa.

---

[1]) Koielawicz hist. Lith: T. 1.

[2]) Karamzin hist gos Ros. T. III. § VIII

Tou tarpu Baltyiej Goudaj surinkusis daugibes kareywiu ożtelkei dar tolemus sawa kunegaikszczius Letiu arba Letuwiu żiamy terioiy, bażniczes (1222), klosztorius iszdegyna, kirta łaukon ligy daly pagonis ir krykszczionis Lietius, o motryszkas ir kudykius i wergus wary. Ongała kariawos su patejs mieczeiwejs, su kurejs wysa dyina tyis pyly Kesy szenden Wenden wadynamu grumies, bet nie Mieczeiwiu pargaliety, ne i pyly isyłauszty galieiy. Tu dinksty ateiy Letuwej Żiamaitej on pagałba Letems, bet regiedamis iog Baltyijey Gouday patis nor Lietius apwergty, sukos su nekurejs Lietejs i anou kraszta ir tynay wysas apigardas baisej baisesnej nuterioiy, bażniczes degina, pyles isz pamatu werty, o kur użeiy tenai tirus łaukus belyka, atmonidamis nełaimas Letiu daugibes bałtuiu Goudu iszkirta daugibes apwergy. Patyis Pskowa primiestes nudeginusis warpus garbingus nu warpnicze nukiely, indas szwentas yr *padarga* bażniczіu *sumaitoiy*, kuryi prisiłupusis wysokiu gieribiu numei pareiy. Saka jog Jarosłaus kunegaikasztis Pskawa noriejys pawity kelie Lietuwius, bet nieka iems nebipadarys [1]).

Żudamis tep Łatwey wysomis pusiemis ir skatynamis słaptu nu Kriwe Kriweity wysu aukszcziausy kuniga, kielies wieł lousiby sawa iszkoty it anyi Leway kuriy myrdamis gielżynius sawa trupyn. Pyrmyiey ukininkay sałos Ezelys pagrobusis ginkła Żwiedus sugraudyna ir pyli nauie nu Danu iszstatita iszwerty. Paskou wysoumis sumyszymas rados wyso gymynie Lietiu ir Estu kuriy i pylis *Derpta*, *Felina, Odempy,* isyłaużusis pradieiy pryszingauty Mieczeiwems, kuriu wyinu nakty daugibes iszpjowusis krauiu anu apkruwinietas kardas neszioiy wargdyinej isz dżiauksma nu numu iki numu kaipo żenkła sawa łaimos. — Paskiaus wysu akiwaisdo atsyżadieiusis wieros krykszczioniszkos, iszmazgoiy asłas sawa numu kurios anyims rodies subiauriotoms nu krykszczionu wokitiu, bażniczes iszgriowy ir lyipy pasakity arce-Wiskupuy Ringos, iog anyi pagriża i senoui tykieima tiewu sawa, kurio nebi paleis iki paskutyny łaszely sawa krauiy. To noriedamis dasyikty Letej ir Estaj ieszkoiy pagałbas ne tyktay pas Letuwius bet ir pas patius Goudus bałtusius sawa neprietelus: kaipogi daugibes gieribiu nu Mieczeywiu atimtu Jarosławuy kunegaiksztiuy iu i Pskawa nusiunty, melsdamis ii idant jus to werkamo dyino użtaritum, ir nekures pylis nu Mieczeiwiu atimtas giniotum; bet ne aszaras, ne sopuley nesugraudyna szyrdyis to luta kunegaikszty, kursai netyktay użimtuiu pyliu nu Mieczeiwiu ne ginioiy, bet anas iems atydawy ir su Albertu arce-Biskupu Ringos sandara padary, ir iem prіżadieiy Letuwius Żiamaitius kariauty, kuryi dar to rusto dyino norieiy Latwius ir Estus gelbiety [2]).

Kaipogi Jarosłaus kaip buwa pasyiemis Albertuy Letuwiu kariauty tep ir iszeiy atenty meta su karejs i Letuwa, bet Letuwej tou dajutusis iki iems

[1]) Kara(m)zin hist Ros gos: T. III. § VIII.
[2]) Tas patsai tynai

nenuteriojus kraszta sutrauky karius isz Aplentu ir su Jarosławu ligmiesy pylys *Ruszonys* susygrumy. Letuwej tynai Goudus pargalieiy kruwyno ir maryngo muszo. Pati kunegaikszti Jarosława, sunu io, ir daugiaus ne 5,000 jotiu karwyitie paguldy. Arce - Wiskups Ringos nustojes sawa bendra Jarosława, idant sawyi ir Mieczeiwius pastyprintum trauky isz anou pus juras Wokitius i Lietiu żiamy.

Buwa Letuwej besytyikou traukty isz wysos galys prisz Mieczeiwius, ir ius iki paskouje naikinty, ont kuriu it iszeitont Letuwems Żiamaitems, rados isz neżyniu kyty smarkiesny nepriateley, ta ira, Tatorej, kuryi mylyjonus swieta nukariawusijs norieiy dar ir Letuwius apwergty [1]).

Rejk żynoty, iog tamy omżiuj, ta ira, aple 1000 metu kielies ritusy Azyios gymynie Mogułu, pyrmu esonti waldżio Totoriu paskou pati ius wałdonty. Chans ios arba wieszpats wadynamas Ezu - Bagadar atsywadawys kardu nu donyis Totoriu nekures gymynes nukariawa, bet iaunosy dyinosy mirdamas palyka suneli trilektu metu wardu Tijmuczyn. Tasai auga neturty pas motina awis ganidamas, tu tarpu pakariautas gymynes nu tiewa iszpaika ir nebkłausy daugiesnej tou pyimeneli. Bet paaugis Timuczyns, wysas tas io nekłausontes gymynes pargalieiy, kuriu patiu wiresniu paikimtoiy ir zdraiciu 70 katełu pridieieis, giwus suwyryna. Tymuczyns kas dyina kaławyiu, małony ir dowynoms skaitlu sawa bendru daugyna. Jpatingy iau kunegaikszteу, wyiny isz baime, kyty dieł bendrista i waldista io atsydawy. Surinkys paskou Timuczyns 30,000 kareiwiu ont skardżiu sriautyngos upys gerdamas ios wondyni keikies, iog su anajs, ta ira, sawa kareiwejs łaimu ir nełaimu iki paskouiy łaszeły sawa krauiy dalises. Kitaiu Chans skaugiedamas Timuczinuy tokios dydibes iszsaky iem kary, kurio patsai su wysajs sawa kareiwejs gała gawa, o io kaukoly Tijmuczyns paauksyies kausza wyito diewieiy, kursai yłga łaika walkioies paskou Totoryio tarp dydoumene, kaipo tynai żenkłas Tijmuczyna apmauda. Wyina karta stowyntem Timoczinuy pratekliusy upys Amura su sawa kareiwejs dewiniusy taboriusy arba abożusy, pasyrody pranaszus gyrionys arba pustelniks ir apreiszky iem, iog wale Dyiwa ira, iog Tijmoczyn tapsai Czingiskanu ta ira dydżiu wieszpatiu, ir waldis wysu pasauly. Jo wijresnyiey gyrdiedamis toky apreiszkyma dżiaugies ir norieiy irankeys buty tokios walys Dyiwa. Tu tarpu ont patyis garsa galibys Tijmuczyna arba Czingis - Kana, gymynes Kirkizu, garbingu Jguriu ir Tybeta pates iem pasydawy. Tokio galibie budamas Czingis-Kans atsyżadieiy nu waldżios wieszpatyis Hiuczei, kurio lig szioł kłausy, tardamas „noris tawi żmones pagał sena ipratyma dangaus sunu wadynai, bet asz anyms parodisiu jog tu esi marus ir lijgus kytyms żmonyms". Prasydieiy kruwyna karys tarp anoudom; ne garsingy ir story muraj ylgy par 500 miliu, on kuriu wyrszu szeszy kareiwej gretu iodamis apsysukty galieiy, ne kontriby,

---

[1]) Tasai tynai.

ne daugiby kareiwiu Hiuczes, negalieiy pargaliety smarkibys kareywiu Czijngis-Kana, kursay ieiys i waldista 90 miestu arba wyituwiu użiemy. Tu tarpu Hiuczei nuramdy Czingis-Kana sawa neprietelu dûdamas iem 5000 wysugrażiausiu mergaitiu, tyik pat jaunykaitiu ir 3000 kumeliu. Neużkaka to dar Czingis-Kanuy, kursai atgriżys antra karta i waldijsty Hiuczei, pargalieiy io nesuskaititus karius, ir apguly io buweiny szendien wadynama Pekin, i kuren isygriowys, padieiy tynai walditoiu sawa wyina gudri karwedi su stypry ioty; patsai sukos i saulielidi Azyios ir tuiau pargalyiys Turkus Ałtaios waldista galinty ir turtinga, paskou nukariawa gymynes Seldżiuku, ligy daly wieszpatius Chazaru ir Chiwincu wałdontius tou kartu Persyiy ir Bukaryiy, kuriu wieszpats noris buwa kontrus ir smarkus nesuskaitita joti turiedamas, wyinog nedrisa priszingauty Czingis-Kanouy, kurem ateinontem raktus Bukaras sawa buweinys atydawy. Czingis-Kans ijojys tenai i wysu puikiausy Bażniczy, paiemy Alkarana, ta ira, kninga istatimu wieros nu ałtoriaus, ir mety i żiamy. Eszjoiys isz bażnicze lyipy paty wyituwy i pelena apwersty. Samarkanda ontra buweiny ios gymynies, oułos kałnajs apstyprinta, kuri turieiy szymta tukstontiu jotiu ir daugiby słaniu, wyinog ukininkay ios ir su toky galy ne drisa remteis su Czingis-Kana narsingajs poułkajs, bet iemy ios pataikas meiłauty. Czingis-Kans ieies tynai 200,000 auksa musztu lyipy sau użmokiety, to nekakindamas 30,000 ukiniku iszkirta, ir teyk pat giełżynejs apkaliys i wergus iszwary. Miestus arba wyitowes, wadynamas Chiwa, Termet, yr Balk (kuremy buwa 1200 patiu bażniczu, o 200 pyrtiu diel patiu kieleiwiu) wysus tus miestus Czingis-Kana kareiwej użiemusis par dweius metus Azyiy tep nuterioiy, iog ana paskou par szeszys szimtus metu nebipargriża i pyrmouiy galiby ir turta [1]).

Tas pats Czingis-Kans geisdamas dar pri toki sawa dydibe apwaldity kraszta juras Kaspyios, iszleida tynai metusy 1223 du sawa garbingu karwedżiu, isakes iems użimty miestus Szamacha ir Derbenta, kuryi iems patis pasydawy, tou patiu żigiu pakariawa tyi karwedej Alanus Pałauczius ir wysas gymynes apigardosy juras Kaspyios giwenontes. Pałauczey lykusyiey atskryijusis i Goudus, tou iems bepasaky, szendien Totorey musa kraszta użiemy rita iusoui użimsai. Gouday noris nusyganda, wyinog kou weikiesnej sutraukusis isz wysu pusiu kareiwius pa Dnieprie susyrinka ir tyis Żarubu paupie Kałko su Totorejs susytyka, noris nuszurpyi grumies Gouday wyinog Totorey ius pargalieiusis dydes daugibes karwyitie iszkłoiy.

Totorey tep paweikusis Goudus iszleida siuntynius i Letuwa, idont ana pasydoutum ir doni mokietum Czingis-Kanuy, iey nenor isznaikintu buty. Nusymyny ir Letuwey tokius swetius i uky sawa sułaukusis. Bet Erdwyłs kunegaiksztis wirs gudrus, drousus ir sumanus, iki pasytyikus i kary kap imanidamas siuntinius Totoriu waiszyna Kernawy ir wysep ius wiloiy, kuryi tepnoiemis łukura

[1]) Tasai tynai.

atsakima, o Erdwyłs tu tarpu kuoweikesney lyipy Wygindouj Żiwibunduy kunegaiksztems ir kytyms karwedems sutraukty wysoutynaj kareiwius Żiamaitiu, Letuwiu, Jodwieziu ir Letiu kurius kietieiy ont Meczeiwiu westy. Erdwyłs turiedams toki gali lyipy siuntynius atwesty ir dwi wiliczy anyms doudams, tari „Siuntu iusou wieszpatiuy Czingis-Kanuy tas wilijczes, kursai noris pusy pasaulys użkariawa, wyinog netur dar tyik ginkłu idant Letuwos gymyny, ta ira, Skytu pakariautum.“ Siuntyney Totoriu supratusis ont koky gała Letuwey, tep dydej ius waiszyna; pargriżusis i sawa abazus kap buwus apipasakoiy. Jpikusis Totores ant Letuwiu par Dniepra parsykiely ir paupie Pripecziou i abaza sustoiy. Tu tarpu Erdwyłs trauky par medes prisz anus, atylsynyis kareiwius ir i kowi suriedys ausztont su wysu didżiausy smarkiby ir narsiby meties ant Totoriu imygusiu, kuryi atsibudusis nebsumany patis kou bedarity regiedamis Letuwius Żiamaitius meszku, łusziu kailejs apsymowusius, karda ir ragotyny kyikwyna ranko, ant żyrgajs it pauksztes, nu patis powiziaus drousy ir narsy, rodies iog sau gała ar pargalys kowie ieszkos: wyinog Totorej kou greitesnej pouly pri ginkła, tuiau kruwyna musza prasydieiy, kuri iłgas wałandas pateka, warżies pargaly aby pusy nenoriedamas wyina ontray pasydouty, weinog eiłas Totoriu gurty pradieiy ir szalin skryity, kurius Letuwey daugibes karwytie pakłojusis daugibes werpetusy Pripećiaus ir Dniepra iszskondyna, o lykusyjey i Azyiy pagrijża (1223). Daug tenai kryta ir Letuwiu, ne tyktay kareiwiu bet ir patiu wiresniuiu karwedżiu ir kunegaiksztiu. Tep tatay Letuwej pirmyiey isz wysu gymyniu pasaulys nepargalemus kareiwius Czingis-Kana pargalieiy [1]).

Żynau jog Goudu raszijtoiey sawa rasztusy nemynawo tos muszos ir stygawo iog Totorey paweykusis Goudus tyis Kałku upy, buk pagriży apent i Azyiy; bet asz sekdamas Letuwos raszijtojus negalieiau tos muszos apleisty, kuri tep dydy garby Letuwems dara.

Ne yłga buwos Erdwyłs kunegaiksztis wiras, galis karie ir rodo, padydynis galiby Letuwos, pargalieiys Totorius, paweikys Goudus, teisynga nu wysu wadynams Letuwos kariu, tamy łaiky parsyskiry su szou swietu, kuri wysa gymynie pagał apsyeimu sawa pałaidoiy.

§ XI.

Utenis Letuwos kunegaiksztys.

Myros Erdwyłouy netrukdamis Letuwey Żiamaitey pakiely kunegaiksztiu pagał apsyeiyma ukys sawa Uteni wira sumanonty ir gudry, kursai sutraukis karius eiy i Łatwiu żiamy Mieczeiwiu kariauty (1225), kuryi wyinog noriedamis atsyturiety ne tyktay wysus kareiwius sawa surinka, bet isz swetiu szaliu krykszczionis su iu kunegajs ir arce = Wiskupajs i tou kary użtelky; idant su tou

[1]) Koiałowicz hist. Lith: T. 1.

galy netyktay patius Letuwius ir Żiamaitius, bet ir warda iu isznaikintum. Aby szaly susiriemy po Daugawie su toky smarkiby, su koky remas krykszczionis su pagoniu, krauie lyies łatakas wysomis pusiemis, yłga dydey warżies pargaly, szusnis kunu suwerstu gulieiy, on gała Letuwey parłaużusys gelżyis eiłas krykszczionu, łaukus apskleidy numyrielejs. Daugibes tenai kryta Mieczeiwiu ir kytu rycielu krykszczionu, turieiy buty kruwyna ir maringa musza, iog patsai arce = Wiskups Awigenus de Kolona Agrippina giwiba tou dyina pridieiy [1]).

Rasza tou pati meta myros Koukwaiti tiewa Uteny ir kunigaikszti Żiamaitiu, kurem sunus Utenis ont auksztu skardżiu upys Szwentosys staba mynawoney buk pastatys. Kojaławiczius rasza, iog ans regieles, dar to wyito lyikna, tam kunegaiksztiuy paszwensta wadynama Koukwaitiou [2]).

Daug muszu kunegaiksztys Utenis paskou turieiy su Mieczeiweis, kuryi tamy łaiky pradieie sawa pyles ant skardejs Daugawas statijty Kursza ontpoułdyniety; bet tos muszas niera dar szendien aiszkej iszgulditas, linkiety rejk idant Letuwej Żiamaitey mokity steygtum anas iszrasty, noris rasztay tou łaiku ira dydey rety.*

(* Oż wys diełto, iog Mieczeiwey rasztus sundaru ir palaubu Letuwiu ir Żiamaitiu nełaiky, bet par neapkonta, iog anus pagonis raszy, degina ir naikina).

Letuwey noris po toke pargale kap wyrszou regieiem, nebgalieiy wyinog tolaus bekariauty Mieczeiwiu, bet reikieiy prijsz bałtusius Goudus, kuryi buwa pradieiy Letuwa anpouldyniety. Kaipogi iszeiusis tynai pyrmumyiy inyrtymy nuterioiy apigardas Toropeca Naugarada i paty pyli Smolenska wietru isyłaużusis, wisa tuo kraszta i sawa waldista użiemy. Raszijtoiey Bałtuiu Goudu saka, iog niekoumet tep dydżiu nełaimu bałtusiems Gudams nepridary Letuwey, kaipo to kartu (żigiu). Jarosłaus kunegaikształ Naugarada noriedamas atmonity tas nełaimas sawa ukys Letuwems, patelkis kunegaikszti Toropeca Dowida Mscisławicziu su Władimieru kunegaiksztiu Pskawa, wyiy Letuwius numyi gryżtontius: kaipogi panokusis ius pyrmoiy nedielo gawienys susygrumy tyis upeły *Użswiety,* aby pusy tynai riemies drousei; daugibes to kruwyno kowie Goudu palyka, tarp kuriu buwa ir patsai kunegaiksztis Dowids Mscisławiczius, wyinog ir Letuwey tou dyina nustoiy 2000 wysu dronsiuiu jotiu ir wyinas iu karwedis kluwa i ranka Goudams [3]).

Kad tep draskies Letuwej Żiamaitej su Goudajs, Mieczeiwejs ir Totorejs wyino szalie, ontro pusie isz senu łaiku Lankay norieiy Prusus apkrykszstity kap regieiem idant paskiaus weikiaus ius apwergty galietum; bet Prusams pagonyms rodies, iog patijs krykszczionis ne pyldytu prisakimu kuriu anyi

---

[1]) Koiałowicz hist. Lith. T. 1.

[2]) Tasai tynai.

[3]) Karamzin hist: gos: Ros: T. III, § VIII.

pagonys moky. Kaipogi turtyngyjey nowyiy wargdyinius żmones neduodamis iems niekoki paiautyma. Tonkey wergay Mozuru ir Lanku nebgaliedamis sunkibiu daturiety atsyżadieiusis wieros krykszczioniszkos, skryiy pas pagonis Letuwius ir Prusus, su kurejs łaimyngay giwena. Toki apsyeima krykszczionu su wargdyinejs regiedamis, sakau, pagonis, su wysu anu neapweizieiy, ir isz wysos galys nu iu sawa kraszta giny. Wyinog Lenkay par dydy steigyma użiemy wyina apigarda Prusams ir pylis Dobrzyny ir Kulma iszstaty, ir to paskouio Wijskupisty pamatawa metusy 1222, kurios pyrmuoiu wiskupu Kristierns bernardins tapy. Tasai noriedamas sudrausty pagonis rodyjy Konraduy kunegaiksztiuy Mozuru istatity pas sawi zakona ligi Mieczeiwems Łatwiu żiame kariauientiems. Konrads pakłausys io rodas istaty zokana nauiy wadynama broley Dobrżynys, nu pyle Dobrzyne, kuryms Konrads anou atidawy. Wysud:dżiausiu iu istatimu ir pyrmouiu buwa kariauty pagonis ir ius kryksztijty. Bet tou numanidamis pagonis, żynoje geraj iog tyi krykszczionis ne iszganima iu duszys, ejszka, bet iu kraszta nor użimty, diełtogi kou smarkiesnej iemy terioty Mozuryiy ir Lanku waldista, kaipo gi kur użeiy pagonis ten terioiy, klosztorius, wyituwes, kaimas ir pylis i pelenus werty; pati tyktay buweyny Mozuryies wos beużsyturieiy. Wyinu żodżiu Letuwej, Prusaj, Żiamaitej, tep nuterioiy Mozuryjy ir Lankus, iog anyi iemy skunstyis (guostyis) Onoriusuy popieżiuy, kursai pagailys iu raszy pas arce-Wiskupa Gnieznos ir Krystierna Wiskupa Kulmos, idant anoudu apskiełbtum krykszczionyms, iog wysy tyi, kuryi eis, ont warda krizżiaus pagonu kariauty, apturies tyik pat atpusku, kyik aptur tyi, kuryi eit żiames szwentos nu Turku atwadouty. Kristierns Biskupas toki pagouda gawys apskelby atpuskus, ir tujau sutrauky daugibes kareiwiu ont żenkła krijżiaus pagonu kariauty. Lenkay, Mozuray, Czekay, Wengray, bureis eiy i Prusus atpusku pelnity pagonis muszdamis, o Kristierns geisdamas iki paskuoje pagonis tou wyinu żijgiu nubengty, patelky dar i tou kary Mieczeiwius. Kriwe Kryweitis wysu wiriausis kunegas regiedamas tokies gauies swieta twystont skatyna wysas pagoniu gymynes imty ginkła ir lousyby sawa nu krykszczionu ginty. Susyriemy tos mynes Kriżneszius (tep wadynas tyi kuryi eiy diel grieku atleidyma pagoniu kariauty) broley Dobrzynes ir Mieczeiwey su szymtajs poułkajs pagonu Lituwiu, Żiamaitiu, Prusu, tyrusy Kulma pylys (1227), dwy dyiny tynai, dwy nakty neiau muszy, bet wyny ontrus piowy, rasza iog penky bełyky isz tyik myniu krykszczionu, o kyty wysy tynai gała gawa. Gieribes ne apseikamas ir turtay kluwa i ranka pagonyms, kuryi paeidamis kuli ir woundeni bełyka, o pargriżusis numyi linksmynos isz pargale [1]).

Lig ne pareius dar Letuwiu poułkams isz Dobrżyne Utenis kunegaiksztis Żiamaitiu jusdamas nekurius Mieczeiwius iszeiusius on pagałba krykszczionyms i Dobrżyny, surinka kareiwiu Żiamaitiu ir pouly i Łatwiu żeme Mie-

1) Koiełowicz hist. Lith. Tl. l:l.

czeiwiu kariauty, wys tynai naikina, bażniczes plieszy, kaimas ir moiżes degina, wyinu żodżiu dydes nełaimas Meczeiwems prydarys su dydżiu grobiu numon pagriża kursai mynawoney tu sawa pargaliu Lietuwoj dar pyli iszstaty wadynama *Utiena* nu warda sawa. Utenis ne yłga buwos su sziu swietu parsyskiry palykys maża suneli wardu Szwentaraga, lig kurem paugont, tieunay adawy wałdista ukys Rymgauduy wiruy gudrem ir sumanontem [1]).

§ XII.

Rimgaudas pyrmas dydis kunegaiksztis Letuwos.

Po toky sunky nupouly krykszczionu tiry Kulma, Konrads kunegaiksztis Mozuru nebsumanidamas kou bedarity su pagonymis atwadyna isz żiamys szwentos zakanikus wadynamus Krijżeiwey, ont sawa pagałba, aple kuriu pradży ir pawadynyma, ligi daly aple buda tu łayku krykszczionu trumpa apsakisiu.

Żynoty rejk iog żmogus pagał sawa buda wys nor regiety ir su dżiauksmu łankity wysas wyitas garbingas. To dieiusis krykszczionis pyrmusiusy omżiusy dydey gebiejy łankity żiama wadynama szwentu, kurio Jszganitos gymy ir szij swieta atpyrka. Kyikwyinas gał numanity iog kieleiwey tokio tolemo kielionie wyso datijry, wargu rupesniu ir nełaimu, wyinog iou ta kelionys tapy pawoiesny, jou brangiesny rados. Ożwys dydesney iog gałop deszymtoiy omżiaus ir pradżio dar wyinuolektojy wenkartu wysamy pasaule paskida pasaka, iog pagał rasztu S: Jona Apokalipsis 1000. metu sukakus bus pabonga swieta. Tas pagarsus nugondyna wysus krykszczionis, kuryi nusymynusis, wyiny atsyżadieiusis walstiu ir turtu, kyty apleidusis numus, su senajs tiewajs ir motinoms, kyty palykynys jaunas żmonas su mażajs kudykeis, biega i żiamy szwenta łaukty tynai wieszpatyis ateinonty swieta sudity. Lig buwa ta żiamy szwenta waldżio kalifa arba kunegaiksztiu Arabu dyiwmeldei keleiwej eidamis dydy pataika tenai turieiy. Kaipogi kalifay iszmyntingy ir gudry regiedamis iog krykszczionis ateiusis tynai perk nu arabu sziokius tokius dajktus ir brongey iems mok, norieiy kaip imanu padauginty skaitlu tokiu keleiwiu, kuryi ukinikus ju turtingina diełkogi iems isaky wyiszes żmonistaj priderontej użłaikity ir keleiwius krykszczionis kaip iej sawa swetius waiszynty. Bet tou patiu łaiku, kad krykszczionis nugondinty kaip sakiau pabongu swieta skryiy i żiamy szwenta grieku atleidyma iszkoty (,) Turkay gymynie nejauki ir smarki apgalieiusi Arabus tapy waldimieru żiames szwentos, kuryi neyszmanidamis sawa naudas keleiwius dyiwmeldżius pradieiy spausty, ont wijszkelejs kratijty ir uż dabotoius arba szpiegus krykszczionu turiety; kas karta ta kielione rados pawoiesny, o kieleiwej pargriżusis isz tynai neskundy pasakodamis kytyms

[1]) Koieławicz histo: Lith: Tl P. I.

sawa wargu ir nełaimas sunkinty, o pyktiby yr smarkibe Turku dydinty, už wis krykszczionis patis pawargieley sziokiy tokiy szałdras ateiusis isz Azyie rinktyis i Europa nebutus dajktus ont Turku kalbieiy. Tu tarpu Petrus gyrionys geisdamas idant krykszczionis atimtum žiamy szwenta nu Turku, biegioiy krijžiu neszyns nu kraszta iki kraszta, kełdamas ir skatindams wieszpatius karalius, ir gymynes eyty atwadouty žiamys szwentos nu Turku. Dar on gała koncilium arba surinkimas krykszczionu katalyku wyituwie Plarencyio, on kurio saka buwos 30.000. patiu wiskupu ir prałotu apskielby wysaj pasaulej, iog Petras girionis apreiszkumu Dongaus skatyn krykszczionis prisz turkus eyty. Popiežius Urbons III. apskiełby sawa bulie, raszty tep wadynamy, iog wysy tyi kuryi paiemusis krijžiu eis kariauty Turku i žiamy szwenta; nemokies ne skołu, ne pałuku ta ira pracenta, nepakleis iszeidamas ne numu ne turtu, kaipogi patis szwentyiej ir kunegaj bus iu užtaritojejs, apturies netyktaj daugiby atpusku bet ir grieku atleidyma nu bažnicze. On toky raszta iej gał tykiety tu łaiku raszijtoiems, szeszy myliona krykszczionu pagrobyi križiu biegusis žiamys szwentos atwadůty. Kas begalieiy tokioms gauioms swieta beatsituriety (priszyngauty); kaipogi wyinu kartu pargalieiusis Turkus, žiamy szwenta užiemy ir tynay metusi 1099. wadynama *Godfrid de Bouillon* wysudydžiausy sawa karwedi, Jeruzolimas wyituwie gelžyis karunu apkarunawoiy ir karalu žiamys szwentos pakiely. Wyinog Turkaj noris iszginty isz tynai ne lowies onpouldyniety krykszczionu, ir ius be *parglita* warginty, ne karta užpoułusis keles tukstontes krykszczionu pakłoiy, ontras keles požeidyi karwitie palyka; kuryi nepraty kaitriu krasztu nu giwy isz wysu mažiausy ižeidyma gaysza be kokios pagałbas, tyi kareywey krykszczionu kuryi, sakau, wakar drausej Turkus graudyna szendien myry isz patyis ižeidama. Prekietoiej wokitiu, ta ıra, kupczej pasigaiłusis tu nabagu myrsztontiu sudiejy monta ir padyrba szpytoli, Jeruzolimo netolyi nu bažniczes Salamona ir tynay istaty brostwa arba tarnisty užtaryma Panos Szwencziauses wokyszkoses wadynamos. Tos szpytolys buwa rieditoiejs patis Wokitei ir patius tyktay lygonis Wokitiu tepryiemy. Łaika turiedamas tyi patis brostwynikaj arba szpytolynikaj kariawa su Turkajs, kuryi dyina ir nakty krykszczionis goundyna ontpoulejs patio Jeruzolimo. Popiežius Celestins III. iszgyrdys toky meily artyma tus brostwynikus pakiele jus i zokanikus, łyipdamas iems ne patioutyis, klosztoriusy giwenty kaip iej kityms zokanikams, bałta abyta su iůdu križiu ont krutymis iszsiuta diewiety, nu kurio križiaus wadynas ius Kryžeiwejs, (tep ir asz anus muna raszty wadinsiu), wyinu žodžiu dawi iems istatimus garbingu kareiwiu ir zokaniku Teplariusu wadynamuiu. Tu Kryžeiwiu wysudydesis darbas buwa kariauty su Turkajs netykielejs pagonymys, o krykszczionis nu iu saugoty ir žeistus szpytolie gerbty ir popiežiaus kaipo sawa wysu wyriausis gałwos kłausity.

Tuiau Jomilestas, kunigaikszte ir kyta dydoumyny sawa žiamy ir walstius tyms nauieisems zokonikams užraszy, wyłdamyis patis gieresnius gauty

żiamie szwentoie Turkus użkariawusis. Tyi Kryżeiwej tokius turtus igawusis weikei prasypłatyna ir dydej drousej su Turkajs kariawos. Wyinog Turkaj sutraukusis neiszpasakitas mynes kareiwiu iszgyny wysus krykszczionis isz żiamy szwenta, er i paty Jeruzalyma isyłaużusijs wys iszwerty ir isznaikyną kas tynai buwa krykszczioniszka, tep iog lig szej dyinaj żiamy szwenta ir Jeruzolyma ronko Turku palyka. Szpytolinikaj arba Kryżeiwej paskida, patsai iu kamandatas arba mystrus parsykiely i Wenecyiy kuren wyituwy sau uż buweiny tu tarpu apskiry [1]). Kad tep Kryżeiwej nebturieiy ko bedyrpty su Turkajs, Konrads kunegaiksztis Mozuru apie kuri iau mynawoiau, nustoies broliu Dobrżynys garbingo muszo su pagonymys tirusi Kulmyios iszleida siuntynius pas Popieżiu ir Mystru Krijżeiwiu wadynama *Salca*, meiłaudamas io, idant teiktumes Kryżeiwius atleisty on pagałbas su pagonymis Letuwejs Prusajs Żiamaitejs kariauty. Kryżeiwej to pakłaususis ateiy i Mozuryie 1227. metusy, su kurios kunegaiksztiu Konradu toki sundara padary. Jug pradżio Konrads dous iems żiamy Kulmyios ir Dobrżynys, o kou paskou Krizeiwej użkariaus nu pagoniu tuo pusiau dalises su Konradu kunegaiksztiu. Tokie buwa pradże Krizeiwiu, tep garsiu darusy Letuwos Żiamaitiu, kuryi ateiusis i tou kraszta użmyrsza pyrmoui sawa iszmintinga istatima, neb lygonys jau szpytoliesy besargyna bet nekaltyims ir doryms pagonyms Prusams, Letuwems Żiamaitems lousijby ir kraszta norieiy iszplieszty, ne iu duszy iszganijty, kuryi apgalieiusis Prusus daugiaus ne 200 metu muszies dar su Letuwejs Żiamaitejs, kuryi ne karta (kap tujau regiesem) ont pelynajs numu sawa tarp kunu iszmusztu tiewu, motinu, broliu, iszsyryiżusis szarwotas eiłas tu Krizeiwiu sawa wysudydżiausiu kraugieriu graudyna.

Jkirieiy skaitijtoiuy beskaitont aple tu Krijżeiwiu prady, bet asz tou dariau dieło wyn, jog kożnas galietum żynoty kas tyi buwa do Kryżeiwej ir kokios pradżios, kuryi lig szio łaika su Turkajs kontrey grumies bet nu to łaika wysa sawa gali atsuka ant Letuwiu ir Żiamaitiu.

Ateius Kryżeiwems i Dabrżyny, ayszkey jau rodies iog rejks Letuwiems ir Żiamaitiems su galiby krykszczionu wysas pasaulys grumtyis. Kaipogi netyktay Krijżeiwey, bet ir Kryżneszey płusty pradieiy i Prusus, kuryi kas karta atgindamyis pagonis pylis ont iu żiamy staty, patiu be nora krykszty iy ir wergy. Tou regiadamis Letuwej Żiamaitej isz wysos galys pradieiy tyiktyis i kary; bet idant wysu pyrmu atsyrysztum su Goudajs, kuriy sundara su Erdwyłu padarijta neużłaiky, kary iems iszsaky: kaipo Rimgaudas kunegaiksztis surynkyis kareiwius eiy i Goudu waldista, ne yłgay tynai trukdamas pakariawa daug Guodu kunegaiksztiu ir i waldy sawa użiemys wyituwes Mozyriaus, Pinska, Seweryiy, Czernikawa su Letuwos waldy suniery.

---

[1]) Robertson l'Jntroduction à l'histoire Charle V.

Bet Gouday ir tep paweikty nenorieiy dar pasydouty Letuwems; użwys Swiatosłaus dydys kunegaikszitys Goudu skaugiedamos tokios galibys Letuwems, karius isz wysos sawa waldistas sutrauky ir użtełky kunegaikszti Władimiera, Lewa ir Demetryiu kunegaikszti Drucka, su kurejs susynierys eiy i Letuwa ir tynai pradieiy deginty kaimas ir kou sutykdamas naikinty. Tu tarpu Rymgauds su Letuwos poułkajs użlenkys Gudus besywolůient tyis Mogilny pyly, ausztant lyipy sawyisems pusty trymittus i kary, tujau, aby pusy meties ont wyina ontra, ir narsej narsesnej susygrumy, pyrmyiy inyrtymy ragotynes wyn nu szarwu łuszdamas traszkieiy, wiliczes isz abeiu pusiu it snyigs dryba, krauie łatakajs lyjes, kunaj żyrgu, wiru sumusztu szusnymijs riuksoiy, muszies wysa dyina, briekszty buwa jau pradieiusi, wyinog dar negaliejy żynoty katra katrou pusy pargalies: kaipogi abydwy patemy ikaitymy tebibuwa, tou regiedams Rimgauds su rynktynejs Żiamajtejs, kuryi nekarta jau gielżyis eiłas Mieczeiwiu trupyna guly ku narsesnej i wyduri Goudu syinas kuryn parłaużys iszwerży pargaly daugibes karwyitie yszguldys. Turtay geribes, kures Gouday su sawi turiejy, palyka pargalietojems Letuwems. Aiszkey gał sakity iog nu ta pargale Gouday mażin wys pradieiy eity, o Letuwey keltyis [1]).

Rimgauds po toke pargale pagrijżys i Kernawa akiwaisdo ir dydżio iszkylmie dydżiu Letuwos kunegaikszitiu apsyskielby, o io karszynczius Szwenta=ragas auga łaukdamas to amżiaus kuremy patsai su garby galietum riedity.

Tou meta (1234) Jarosłaus kunegaikszitys Naugarada paweikys wyina wyrtyny Letuwiu tyis pyly Toropeciu, kuriu 300 jotiu karwyitie iszkłoiys daugiby sky(d)u ir kytu ginkłu atiemy [2]).

Rimgauds tapys dydżiu Letuwos kunegaikszitiu po tokiu pargaliu, but galieiys Kiiawa pati buweiny Goudu użimty ir lig paskouie Goudus nukariauty iey nebut reikieiy anus palykynos kitus nepretelius kariauty, ta ira Mieczeiwius, kuryi werżies jau i tou kraszta Żiamaitiu kuri szendien wadyn Kurszu ir noriedamis ii butynay użimty; wysu pyrmu sutrauky isz wysur sawa kareiwius, tarp kuriu daug iau buwa ir Letiu, kuryi użmyrszusis sawa tiewu istatimus tarnawa Mieczeiwiems, kuryi użwadynusis isz anou pus jura daugibes Krijżneszitiu Wokitiu, susyniery dar su Danajs, Goudajs ir kytajs krykszczonimis, tep iog turieiy daugiaus ne 30,000 kareiwiu i Letuwa eidamis.

Pagonis wiel isz sawa puse galys uż gali tyikies i kary: kaipogi Kriwe-Kriweitis wysu aukszcziausis waldimiers skatyna Żiamaitius ir Letuwius i kary, idant gintum sawa lousijby lig paskůie ir nepadoutum sawa kraszta nepriętelems. Kas gal iszguldity tou meyly numu, kuren tou kartu Letuwej Żiamaitey rody, seny ir iauny wyray ir żmonas (moteres) wysy gintyis ar myrty tyikies, ne skundy tynai ne turtu, ne darba, be atylsy, be użmokesny, wysy ginkła tyiky.

---

1) Koielowicz hist. Lith. TI

2) Karamzin hist. gos. Ros. TIII. § VIII.

Paskuo sutraukys Rymgauds kou weikiesney tu gymyniu karius tyis pyli *Kamny* tep buk iems tarys(:) „Sueiet (Skytu gymynes) ne groby ieszkoty bet lousus“ „giwenty, ar to wyito myrty. Romdikiet tus kraugierus, kuriy liczynu wieros“ „ansymowusis geid mumsai lousyby iszplieszty: iey to netykiet weizieket kou“ „padary Łatwems, anus apkryksztyiy, kuryi kasdyina skyist kruwynosy aszarosy“ „ir płaukos kruwynamy prakaity diel łaba sawa kraugeriu. Żynot iog tyi be-“ „dyiwey iszplieszusis dukres ir sunus Latwems wargdyinems, iszsiunty jau par“ „jura i swetymus krasztus wergauty smarkiesnems uż patius Mieczieywius żu-“ „ponams. Myniekiet, jog pareis szymta tukstontes metu, bet niekados ne su-“ „łauksai tyi wargdyiney tynay gała sawa kruwynos wergistys, mes szendien ir“ „rita myrsem ir to nedatyrsem; bet tyi kałnay, tos gyres, żijbonty sauly mynies“ „iog asz iums tou teisiby kalbiejau. Ne yszganima iusa duszes dijksta tyi be-“ „dyiwej, ne iusa łaimos, bet iusa lousijbys, ir iusa turtu, idant numus sawa ir“ „żiamy iems atydawusis patis dar teisinga tarnautumet. Bet kurisgi isz musa“ „szenden tep nełabu busai, idant iszsyżadietum istatimu sawa bocziu prabocziu,“ „tu numu kuriusy tiewaj meilingaj iszkarsza. Drousy kareiwey żynom iog pa-“ „gał musa istatima niera dydżiausys ełgos pas Dyiwus musa, kaipo myrty“ „uż sawa numus; sekiem szienden tou istatima tieu musa, kuri pyldidamys“ „anyi wysůmet lousajs giwena. O jus Dyiway kuryi auksztijbiesy giwenat wei-“ „ziekiet, iog uż teisiby dousem giwiba musa szendien, ir tu wiriausis Dyiwy“ „Perkuny użtaritoiau musa, on kurio myrkteriejyma dreb sauly, żiamy, juras“ „ir wysas sutwierymas, graudink szendien tawa deszyny, tus kraugerius. Asz“ „keikous tau, jog pyrmiaus lousas giwiba muna iszżiosiu, ne szyi karda“ „pryisz neprietelius muna ukys isz ranku paleisiu“. Tou isztarys ir żyrga su pentynajs suspaudys lyipy pusty trimittus i musza. Kaipogi waiskaj Mieczeywiu prisz iau stowieiy. Tuojau susyartynusy aby szaly iemy łaidity wyrtynes wyina ant ontra. Susyriemy (1237) paskou wysu syinu szalis 25 dyino szyła mienesys ausztont tyis *Kamny*: wysu pyrmu Mieczeiwey isz swyłksniu iszleida kuliu ant Lietuwiu it kriusza iszbiery, Letuwey prisz iszleida wiliczes ant Mieczeywiu it snyigaj iszdrieby, artymyiey wyiny draskies kardomis, kyty warsties ragotyniems, jau sauly railoiy kałnajs ir ant kardomis twiskulawa, jau apskleisty lidymay gulieiy ne tyktay patejs kareiwejs bet ir wiresnesejs, karwedejs garbingajs ir rycielejs, wyinog negaliejy dar żynoty katryi katrus pargalies. Kaipogi iau narsesney Letuwey Żiamaitey guly ant eyłas krykszczionu, jau szyi kontresney turieios, wyinog iu eiłas gurty pradieiy, pawidusis tu Mieczeiwey leida tujau sawa gielżyis poułkus, kuriusy patis brostwinikay arba rycielej Krystusa wyinamy gielżie ir warie aplyity patis ir żirgay buwa: Letuwey, isz sawa pusy wysu narsiusius meszkynoczius pastaty. Kas apraszis koky tynai Letuwej susyriemusis su Meczeiwejs rody kontrijby ir drousiby? Żirgu żeistu żwyngawymay, aitioiymay myrsztiontiuiu, bałsay wiresniuiu, abeiosy pusiesy drousynontiu kareiwius i wysas szalis oży. Kaipogi krykszczionu wiresnyiey

skatyna sawa kareiwius kontrej kariauty už kryžiu szwenta, o pagonu wiresnyiey szauky sawyisems drousej myrty už tiewajny ir lousiby. Patemy tamy inyrtymy Rimgauds dydis kunegaikesztis it erelis skłondidamas (s)parnajs su kiełejs poułkajs Letuwiu ir Žiamaitiu, užpakali neprietelems užsiauty. Tůkartu Letuwey apguli Mieczeiwius isz wysu pusiu kuriu sutrupynusis gielžyis poułkus, ne musza, bet piuty isz krykszczionu Wokitiu ir Goudu dary. Wolkin pats Mystrus Mieczeiwiu, Danenberch ir Hasseldorf, wysu wijriausyiey waldimieray arba karwedey 1840 patiu brostwyniku arba rycieliu Krystusa, ir 27,000 kitu krykszczionu karwyitie tou dyina palyka. Raszitos tamy łaiky giwenus saka jog deszymtasys bepargryžys isz tos muszos[1]) turtaj, gieribes, Mieczeiwiu ir kytu Wokitiu kluwa i ranka Letuwems. Karunomis ir papartejs, kurius tou diyna Letuwej Mieczeiwiems atiemy, bažniczy Perkuna Kiernawy papouszy, kurios kiboiy tynai iki iszpažynyma wieros szwentos.

Reges iog po toky biaury nupouly krykszczionu but buwys gałas Mieczeiwems ir kytyms Wokitems Łatwiu žiame, iej nebutum Totorej tou patiu łaiku atgrižy Letuwiu kariauty.

Czingis-Kans (aple kuri wyrsziaus girdieiom) myrdams, apreiszky sawa karszincziu sawa sunu wiresnij Oktaiu arba Oczudaiu wadynama kuriam isaky, iey ansai nor waldity wysu pasauly, toms gymyniems tur tyktaj douty pakaiu kures pakariaus; Oktai giwena Azyio wydurie Totoryies waldidams tretyiy daly pasaulys, geidy dar pagał žody tiewo (kurio kunas pałaidotas buwa po medžiu tyis io rumajs) tapty walditoiu wysos pasaulys. To dieieis tas jaunas wieszpats idawys 300,000 jotiu arba rajtaryias, garbingam karwedžiuy sawa gentyi Baty wadynamam, lyipy pakariauty saulielidi, kursai igawys toki isakima leidos su tou gauiy i wakarus, ateiys i Goudyiy pradieiy grautyis i miestus i wyinus po kyta, wysu styprioses ir wysu dydžioses pylis penkes szeszes dyinas tegalieiy gintyis. Goudu kunegaikszey susyrinkusis tyis Kołomnu norieiy dar atsyturiety, bet tynai wysy su sawa dydžiu kunegaiksztiu Jurgiu prapouly[2]).

Totorey užeiusis Goudus norieiy dar ir Letuwa užkariauty; to dieiusis siuntynius tynai iszleida lyipdamis Letuwems doni sau mokiety ir iu waldies kłausity. Bet Rimgauds dydys kunegaikesztis Letuwos sutraukis isz wysor kareiwius, lyipy siuntynems Totoriu ausis nupiaustijty ir tep papousztus Batejui karwedžiuy nusiusty. On ta apiůka Totorey it isiuty parsikiełusis par Dniepra kur užeiy ten kuli ir wundyni Letuwos žiamie belyka, bet tou tarpu Skirmonts karwedis Letuwiu tyis Kaidanawa wijituwy paskubieiy iems kieli užstoty. Narsey narsesney susygrumy aby pusy ir yłgas wałondas draskies, wyinog Letu-

[1]) Nougorod. Liet. str. 127.

[2]) Karamzin hist gos. Ros. TIII § VIII

wey pargalieiy Totorius, kuriu pats karwedys tynai gała gawa [1]). Po tos pargalys Skyrmonts iszgynys Totorius isz nekuriu krasztu Gudyios, ta ira, Staroduba, Karaczewa, ir mażne wysa ziamy Seweryios użiemys, tenai sunus Lubarta ir Paisymunda arba Priszmunda rieditoiejs pardieiy, o Treyneiti jaunesnii sunu Nowogrodeky pylys wiru i sawa wyita palykys ne yłga buwos myry. — Tou patiu łayku pasirinka isz szio swieta Rimgauds dydis kunegaikysztis Letuwos, wiras protingas ir sumanus, kursai Letuwos uky sustyprynys palyka.

Ringauduy wałdont Letuwa kas dyina auga i galy ir styprijby, ukiniku sugraudynusis Mieczeiwius, paweikusis Goudus, nuramdżiusis Totorius łaimingaj giwena, isz szalyi weyzont, rodies iog niera galibys, kuri galietum Letuwius Żiamaitius pargaliety. Bet ont nełaima tu gymyniu atejy Mogilly dyiwie kersztu ir waidu, kuri sukiely netaikas ir sumyszyma gymynie kurios mażne Letuwa i omżyna pragara istumy.

§ XIII.

Mindowy pyrmasis Karalus Letuwos.

Myros Rimgauduy dydżiouiuy kunegaiksztiouy reikieiy waldy apimty Szwentaraguy kunygaiksztiuy Żiamaitiu io karszinczіuy; bet Myndawy sunus Ringauda apsyskielby dydżouiu kunegaiksztiou Letuwos, teisingay, ar ne teisingay, to dar szendien negał żynoty; wyinog tieunay Giedwiłs, Sprudeikis ir Wiszmuts nenorieiy iem waldżios dydy kunegaikszty Letuwos padouty, bet Myndawy nugaławys anoudu, ir su Wiszmuta dar żmonu apsypatiawys dydżiu kunygaiksztiu Letuwos tapy.

Kad toksai sumyszymas Letuwo rados, Goudaj noriedamis tou tarpu waldy atgauty, surynkyi daugiby kareiwiu i Smolenska pyly isiłaużу (1239), wijresnij tynai nu Letuwiu idieta sugawa ir wysus Lietuwius isz wysa kunegaiksztista iszgynusis Wsiewołoda Mscisławicziu on sostu Smolenska pakiely [2]).

Totorej ipikusis ant Letuwiu uż praeiusius sawa nupoulius ir apioukas, trauky su dydy daugiby kareiwiu Letuwos naikinty. Treineitys rieditos Nowogrodeka su brolejs sawa Pisisimundu ir Lubartu regiedamis artynontes tep smarki neprietelu użtelky on pagałbos Swiatosława dydi kunegaikszty Kijawa, Symeona kunegaikszti Druios, ir Dawida kunegaikszty Łucka. On gała pranesszy dar Mindowe dydżiuiuy kunegaiksztiuy Letuwos aple atsyartynyma neprieteliu, idant kou weikiesnej iem pagałba atsiustum; bet Mindawy ir tieunaj numu sumyszymajs ikierszty negalieiy niekaip styprios pagałbos Treineitiuj nusiusty, kursai nebsułaukdamas sutrauky sawa karius ir susinierys su sawa talkininkajs neżynoiy patsai kou bedarijty, ar prijsz Totorius eity ar pagałbas

---

[1]) Kajeławicz hist. Lith. Tl.

[2]) Karamzin. hist. gos. Ros. T 4 § 2.

isz Letuwos ateinontios łaukty. Tuo tarpu Totorey sariodamis apigardas Brestiaus ugny ir kardu wys naykyna ir drasky. Treineitis regiedamas wysomis pusiemis lyipsnas twaskontes, idant sudraustum neprietelus nu terioiyma, su wysu sawa galy meties ont abaza arba taboriu Totoriu gulentiu paupie Okniauko; susykyba abeiy kou smarkiesney grumtyis kruwyna ir ylga kowies; wyinog Totorey parłauży seina Letuwiu ir dydy piuty iu kareiwiusy iszdary. Mażne wysy Letuwej palyka karwyitie tarp kuriu patis karwedey Pissimunds, Lubards, Treinitys ir Endrieius kunegaiksztis Łucka, to nełaimingo dyino giwiba pridieiy. Totorey tep pargalieiusis Letuwius, ant iu łaima, ne werżies i wyduri Letuwos, bet pasybłoszky wysoutynay ant Lanku ir Wengru krasztu.

Tep nusykratys Myndawy Totoriu norieiy atmonity Goudams sawa praeiusius nupoulius ir użimty anyms tas żiames, kures buwa adgawy; surynkyis karius pardieiy iu karwedejs tris sawo brosius *Arwida, Giedwedı* ir *Cziauczwyła* kurius Mendawy isz łaiko norieiy atolinty nu rumu, ir nu rejkału ukys, kaipo gientys nugałoutuju tieunu. Szyi (1240) iszeiusis su dydey mażajs pouł kelejs Letuwiu tep gudrey kariawa, iog ne yłga buwos, ne tyktaj daugiby wyituwiu ir pyliu użiemy; bet patis dar waldimierajs pasydary: kaipogi *Cziauczwyłs* iemy wadyntyis Pałacka kunegaiksztiu, *Giedwidis* Witepska, o *Arwids* Smolenska. Tyi nauiy walditoiej Goudu (negał żynoty ant koky gała) ne tyktay pryżadieiy ukinikams tu krasztu, iu tykiema ir istatimus użłaikity, bet noriedamis anyms su wysu itykty patis pagonimys budamis i iu wiera parsykryksztyiy [1]).

Mindawy paiutys tou ir buksztaudamas iog anyi ne atmonitum iem iszżudyma gentiu, ir nestyiptumes, kury dyina ont sosta dydy kunegaikszty Letuwos; kary iems yszsaky; kaipo bezliepicziems numu sawa, kuryi gieysdamis waldżios, yszsyżadieiy ty kiema ir istatimu sawa bocziu ir swetymus użłaikimus priiemy. Tyi nauieije walditoiej żynodamis, iog ne atsyturies prisz galy Letuwos, Cziauczwyłs skryiy pas Danielu kunegaikszti Goudu Rauswuiu szwogieri sawa gůstyis iog anyms Mindawy neleid diewiety to, kou anyi sawa steigymu ir kontrijby nupelny, ir wysep nor ius nugałouty. Danielius prasydżiugis kersztajs Letuwos meilynga ius waiszyna, ir tuiau iszleida siuntyni wyina i Lankus, ontra ta ira, Gedwidi broli Cziauczyła su dawynoms pas Mieczieiwius i Ringa, meiłaudamas ius idant ne apleistum praguma Letuwos użkariauty suijrusys numu netaikomis, nueiys tynai Gedwidys adawy Mystruy dowynas ir dydy monta, ongała pażadieiy Żiamaitiu żiamy mieczeiwiems adouty ir iszsyszilymus ant kariu isz klietiu patyis Mindowys iszmokiety iej tyktaj Mieczieiwey padies anou pargaliety. Lankay wyinog negalieiy suszelpty Danieliaus, budamis patis nuterioty nu Totoriu. Bet Mieczieiwej susitarusis su Danieliu iemy tyiktyis i kary.

---

[1]) Kotzebue Preus. alte. Gesch. T. II. I.

Tou matijdams Mindawy norieiy lig nesusynierusius tus Letuwos neprietelius nukariauty, to dieieis kou weikiesnej sutrauky dydy galy Letuwos ir Żiamaitiu kareywiu su kurejs wysu pyrmu apguly Pałacka (1243), kuremy jau buwa Mieczeiwey kaipo talkinikaj su Gucdajs apsystypryny. Negał apraszyty su koky kontrijby wyiny łaużies, o antry tynai ginies, noris Letuwej prisyartynusis użdegy miesta, wyinog Mieczeiwey ir Gouday aptekusis lyipsnomis par ugnys ir dumus szimtajs Letuwiu Żiamaitiu pamurejs gouldy. Letuwej tepat noris ont kunajs brolu sawa stowiedamis, wiliczes it sniyga ant Wokitu ir Guodu drieby, ir graudamis taranajs murus daugibies Mieczeywiu ir Goudu ijrosy łaidoiy, iau buwa Letuwey i paty pyli isyłaużou, bet tou tarpu Alexendra wadynams *Newski* kunegaikisztis Naugarada ateiy ont pagałba Pałackuy. Tou kartu Letuwej negalieiy i pyli begriautyis, bet reikieiy i syina sustoiuses su neprietelejs kautyis. Kaipogi susiriemuses szalys łaukusy Pałacka par septijnes dyinas piowies ne muszies lig paskůie, asztuntoie dyino Goudaj parłaużusis dyinu ne metu eiłas Letuwiu, nebżynoies patis kap żaimotyis isz Letuwiu sugautuiu; kaipogi iraiszioiusis i arklu oudegas Lietuwiu imtynius giwus tousioiy. Rasza, jog to rusto dyino Letuwiu asztouny kunygaiksztey giwiba pridieiusis, nu to gał minty kyik tynai kryta kareiwiu. Mindawy tiktay patsai su wyinu antru tukstonty beużlyka[1]).

Po toki nupouly Mindawy nebturieiy galys atmonity Goudams ir Mieczeiwems sawa nełaimas, bet nauius połkus nu waidelotu sutyiktus reikieiy westy, prisz narsesny neprietelu, ta ira, Danielu kunigaikszti Rauswuiu Goudu, kursai su Wasilu kunegaiksztiu Kijawa ir kitajs kunegaiksztejs susytarys, nebłaukdamas Lanku ateinont gouly i Letuwos waldista (1245), ir paweikys Letuwius kruwyno mouszo łaukusy Słonima; żengy nu pargale i pargaly, kuli ir woundyni Letuwos żiamie beiykdamas, pylis Letuwiu ir wyituwes Brestiu, Słonima, Wyłkawiska wyinu żigiu użiemy[2]).

Ontro szalie Cziauczwyłs regiedamas, iog Giedwidis negalieiy parkalbiety Mieczeywiu, iog kou weikiesney imtum Lituwius ir Żiamaitius kariauty, kuryi dar abeioiy nie diełto, iog nenorietum użkariauty Letuwou, bet iog nebuwa su wysu pasytyikusis i kary, diełtogi Cziauczwyłs noriedamas ius paskubynty użraszy tou kou brolis io Giedwidis pyrmiaus iems buwa pażadieiys; ta ira Żiamaitiu żiamy adouty Mieczeywiems (1247) ir iszsyszilymus kariu isz klietiu Mindowys użmokiety, o idant dydesney dar anyms ityktum isz Goudu wieros parsykrykszty iy i Mieczeywiu[3]).

Tou dajutys Mindawy iszsiunty tepat nu sawyi siuntynius su dydżiomis dowynomys pas Mystra Mieczeywiu kurem doudamis siuntynej sydabra łuitus

---

[1]) Karamzin hist. gos. Ros.

[2]) Koiełowicz hist. Lith. TI.

[3]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. TII. 1.

ir poikius żyrgus tary „iej nukausi ar nu sawyi iszginsi Cziauczwiła, dar daugiesnej gausi ir musu dydy kunegaikszti bendru tapsi". Bet Mystrus Mieczeywiu to nekłausy, dowynas atiemys ne tyktay Czauczwyła ne kawa, ne gyny, bet ij dar karwedżiu Mieczeywiu ir kitu Wokitiu pardieiy; kaipogi Mystrus wilies iog gielbiedamas Czauczwyła galies użimty i io warda ne tyktay Żiamaitius, bet ir wysa Letuwa. — To dieiys Mystrus iszleida Cziauczwyła su karejs Goudu ir Mieczeiwiu Letuwos kariauty. Wysu pyrmu pouly Żiamaitius terioty; nemindams tynai tas pargalwis ont sawa tiewaine, ont gyntiu, ont pażistamu, tarp kuriu wyinus gaława, kytus wergy, o kudykius su żmonomis gielżynejs sujunktas burejs wary i wergus wokitems, tas sakau żmonas kuriu wiray apginieiej wyiny iau gulieiy pałaidoty pamuriusy Pałacka, kyty łaukusy Słonima, isiutys Cziauczwyłs ieszkodamas użslieptu iszdu arba skarbu patius kapus kuriusy kaułay io patyis bocziu prabocziu gulieiy drasky ir naikina, kur użeiy teriodamas su Mieczeiwejs ten rusta ir werkama dyina palyka, tep iog Żiamaitiu żiamy isz poky darżely i tijrus pawirta kuriusy wyiny wieiey pelenus gainioiy ont degiesajs, o żmonys lykusijiey giriesy betwieries.

Kad tep isz wyina puse Cziauczwyłs su Mieczeiwejs ir kytajs Wokitejs tu kraszta Żiamaitiu naykyna: isz antra pusy Danielius su Goudajs teriodamas ligy daly grudies i wydury Letuwos. Wełtou Myndawy leida antra karta siuntynius pas abeius sundara meiłaudamas nu sawa neprieteliu, kuryi, iog ne tyktaj anam io neżadieiy; bet dar susynierusis neprietelej pati Myndawy pylie Wrutie apguly. Rodies iau, jog Letuwos dydiby sulig tou dyinu iżenksai i graba ir tapsai lig paskouie isznaikinta. Wyinog Mindawy noris apgułtas pylie sawa bukliby ir gudriby to daeiy, iog Mieczeiwius su Goudajs tarp sawys suwaydyiy, kuryi skaugiedamis wyiny ontryms garbies użkariawyma Letuwos pyli palykynis abeiy atsytolyna apigardu terioty. Mindawy iszsygawys isz Wrutyi kou weikesnej sutrauky karius, kurius iem Kriwe Kriweitis su waideliotajs buwa sutyikis, ir isz wysos galys pouly ne ont Mieczeywiu kuryi stypryndamyis pryisz Żiamaitius Kurszy teis pylis *Ambuty*, *Galdınga* ir *Dobleny*, bet ont Goudu, kurius paweikis apigardas Pałacka ir Pskawa baisey nuterioiy. Tu tarpu io sunus Wasyłkas iszsiustas pas Danieliu sundara nu io meiława ir wysep ij głaboiy, daug doudamas bet dar daugiesnej żadiedamas; wyinog Danielius nenorieiy io kłausity ir kas dyina tolaus werżdamos i Letuwa Grodna użiemy [1]).

Mindowy tu tarpu żyibu weikumu parbiegis ontra karta Goudus, Naugarada, Pskawa ir kytas wyituwes nudegynys (1248), wos be atsyriemy su sawa szymtajs poułkajs i murus patios Moskwos. Mykołs kunegaiksztis Goudu Kontriu wadynamas, noriedamas iem ant upy *Trotwu* kieli użstoty kruwyna musza su iu padary, kurio patsai kunegaiksztis su wysajs sawa kareiwejs gała gawa, lig

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: TII. 1.

paskoiy; tep iog par kieles dyinas kunas io karwyitie gulieiy. Kaipogi nebibuwa żmogaus kas but galieiys ij pałaidoty [1]). Paskou wiskupas Susdaliaus Kyriła pagailis kuna io parweży ir bażniczio pałaidoiy. Mindawy teriodamas krasztus Goudu pargriża i Letuwa noris patsai kontrus ir drausus, bet ne iszgalis wensai wysyms wenkartu sawa neprietelems atspara douty, diełtogi troszka iszkoty bendrus, bet iu kaipo pagonis niekamy negalieiy gauty, kaipogi wysur wysy numtarpej wysy krykszczionys; Mindawy wyinsai tiktay pagonys ir nu wysu ne apkientamas. Wyinog doraj nemysdamas iszsiunty siuntynius pas Swiatopełka kunegaikszty Pamariu, kursai noriedamas iszsyłauszty isz waldios Kriżeywiu, kuryi Prusus nowyiy sundara su iumy, tarp sawes padary; ir pagałba wyinas antram priysz sawa neprietelius priżadieiy. Tu tarpu Wasyłkas sunus Mindawys ir siuntynis kaulyiy sundara nu Danieliaus, kurem nebiszmanidamas kap gieru pasyeity, sawa sesery uz io sunu Szwarna iszpyrsza, ir kraitiuy wysa tou kraszta kurie buwa Danielius użkariawys pridieiy, ta ira Słoňima, Droiczyna, Brestiu Grodna, Danieluy adawy; bet Danieluy ir tep dar maż teregieios, wyinog tapys genczíu sundara padary.

Mindawy tou tarpu ilsyna sawa kareiwius łaukdamas pagałbas nu Swiatopełka kunegaikszty Pamary, ir Danieliaus sawa ouszwy; bet pagałba ateinonty isz Pamaryios Kryżeiwey użpoułusis isz neżyniu iszmuszy mażne lig paskouie, o Danielius io ouszwis noris sandara padary, wyinog nedumoiy Mindawys gielbiety patsai budamas isypainioiys i kary Totoriu. Ongała nebsuławgdamas Mindawy sawa gielbietoiu, sutraukis 30,000 kareiwiu isz wysos akis Letuwiu ir Żiamaitiu guly ont Mieczeywiu, kuryi Kursza użiemusis Żiamaitius nu nowiu Cziauczwyła lykusiusius kariawa. Susyriemy Mindawy su Mieczeiwes ir Dunas tys *Ambuty* pyly, Mindawy kouwejkesney sueiławys sawa poułkus kyba grumtyis. Kas apraszis tou narsuma ir smarkuma su kury szalis susygroby, meties wyiny ont ontru it pasiuty ir tarp tukstantiu duriu ir kirtiu kyik wyinas sau ar ontram gyltynis iszkoiy. Aby szaly patemy ikaitymy tebibuwo, kad Mieczieiwe regiedamis inyrtusius Letuwius su ontru daly sawa kareiwiu, kuren użsliepta turieiy Letuwiems użsiauty ożpakalie. Tou kartu reikieiy regiety kaip Letuwej Żiamaitej lousajs uż sawa tiewainy myry, isz wysu pusiu apgulty, wyinu mészkinu te pridenkty, tukstantiems kłoiy sawa kardomis ir ragotyniems szarwotu Mieczeywiu, bet ir su toky kontrijby ir drousiby sunku buwa trupinty Mieczeiwiu gielżyis eiłas, noris stebukłus narsibys yr kontribys Letuwej su Żiamaitejs rodidamis wyinog iszgura, ir daugiaus ne 20,000 kariu nustoiusis, lykusyiej su Mindawy wos żyny rusta numyi be parneszy. Wysas gieribes, wysy iu turtaj, Mieczeiwiems teka, isz kuriu anyi paskou sau bażniczes, pylis ir rumus iszstaty [2]).

---

[1]) Karamzin hist. gos. Ros: TIIII. g. 1.

[2] Koieławicz hist. Lith. T. I. P. I.

Kas apraszis tou rustiby (nuludima) kokie Żiamaitiusy ir Letuwo to werkamo dyino rados, żmonas paiutuses wirus sawa myros, tyis Ambuty, isz gailesy ir rupesny sau gała dary: o senyiej patis sawyi ugnie degina wysy byiodamis idant netaptum krykszczionu wergajs.

Tou tarpu Endrieius *Stukland* Mystrus Mieczieiwiu ikondyn seky Mindawy grisztonti su kieliomis tukstontiemis kursaj ipoulyis i Żiamaitius ir Letuwa kur użeiy tyn kuli ir wondyni belyka. Mindowy prytrukis galys ir nebwyłdamos nie iszkur pagałbas begauty, norieiy patsai regietyis ir pasykalbiety su Stuklandu, bet atsziaurus wokis to meiłauientem Mindawey dydżioudamos atsakys (:) „Ne kalbietyis bet kariautys su pagonymis prisykiau, iej Mindawy nor krykszczioniu tapty ir eity i skreity bażniczys Roma, teguł adoud pirmu musa Zakonuy Żiamaitius, kurius io broley Giedwidis su Cziauczyłu mumsai pażadieiy ar użraszy". Nebgaliedamos Mindowy tokiemy suspaudymy nieka besumanity kryksztyityis pasyiemy, ir atputodamas ożraszy metusy 1252. 7 dyino Rugpiuty mienesis Mieczeiwems Kursza ir Żiamaitius, kuriu tos apigardas arba powietas tamy raszty ira mynawoiemas: Raseinej, Łaukuwa, Bytygołas Eirogałas, Deinowy, Dirwienay, Sziauley, Łaiżuwa, Panemuney, Kuleny, Karszowa, Niterowe, Weyże, kurios wyinog szendien ne wysas biera żynomas [1]).

Igawusis Mieczieiwej toki raszta atleida tujau Arce-Wiskupa Ringos su kunegajs i Letuwa, kursai pats Mindawy kudykius, żmona io, ir 60 Tieunu arba Senatoriu apkryksztyjyis, lyipy kunegams żmones mokity ir kryksztijty po wysa Letuwa. Tu tarpu iszsiunty 12 tieunu su kielejs wiresnesejs Kriżeywiu i Roma pas Popieżiu, idant iem apreikszturn iog Mindawy su wysu gymyny iszpażyna tykieiyma szwenta; kurius Inocentas IV popieżius tajkey ir padore priiemys ir pałaimynys atleida ius numyi su gromatu lig patyis Mindawe, kurioy linkiedamas iem kaipo iaunam krykszczionui łaimas karaliu ii Lietuwos gromatoj sweykyna, o karuna Mieczieiwiems idawy idont pargryżusis apǩarunawotum; Wiskupu wysas Letuwos ir Żiamaitiu Daminikony wardu *Witus* pardieiy [2]).

Pargriżus siuntyniems isz Roma (gaiłous iog neradau wardu tu siuntyniu) i Ringa su karuna su kure tujau Mistrus su Arce-Wiskupu ir kytajs wyiskupajs iszważiawa i Letuwa i Nowagrodeka wyituwy, kuren Mindawy uż sawa buweiny tu kartu turieiy. Toki tynai rasza, sueiymu karaliu kunegaiksztiu ir kytos dydoumenys buwos, iog wyituwie sutylpty negalieiy; dieltogi puikiemy szietry wysu akiwaizdo łaukusy arcy-Wiskups su wiskupajs Mindawy su io żmonu Martu apkarunawoiy Letuwos karaliu, iszkylmy bengies dydy gieriny, ir Mindawy taries nubengys wysas nełaimas.

---

1) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T. II. k 1.

2) Kojełowicz hist. Lith: T. I.

Tou dary Mindawy Letuwo, bet Żiamaitey niekap nenorieiy ne kryksztytiejs ne Mieczeiwiems pagał użraszu pasidouty kuryi noriedamis ius paweikty be atlida degina iu kaimas, pylis łaukon werty, kálynius ligey su giwolejs wary i wergus. Żiamaitey nebsumanidamis tokio rustijbie kou bedarity, patis numus sawo (iey kuryi kamy be buwo) ir łabiba iemy deginty, o wysa sawo giwenyma i pelena apwertusis żmonas su wajkas i gyres ir wersmes iszwedy, ir tynai szirtusy żwieru augusejs medejs apsykyrta, upes, eżerus iey tyi galieiy ius nu nepriętelu gielbiety użtwenky; kaipo gi upalej upimis o kłanaj eżerajs tapy, wyitoms pates medes wondynymis aptwyno, kelus par gyres eitontius stumbejs medejs użłaidy, o łaukusy griowes parkasy, tep iog noriedamas 3 ar 4 trukius pareity reikieiy tris kietures dyinas trukty. Rodies iog Żiamaitey to gadinie iszkoiy daugiaus bendristas su żwierymis, ne kap su krykszczionymis! Kaipogi tosy patiosy bałosy, pelkiesy ir wersmiesy żmonas su kudykeis bludies, kuriosy pyrmu meszkas, wyłkaj su wyłkitejs kukies. — Szendien dar szulynes giriosy randamas, ira żenkłajs, tu rustu dyinu, kures prižodis dar szendien mynawoiems patwyrtyn *„Kou bedari saka, lousus, begiwen łab ir pakeru"*. Tokio werksmingo dyino Waidalotay wyiny waikszcziodamis po medes drousyna ukininkus gynty dar tus sawa nauius numus iki paskuiy ir werkontes tynai motynas goudżioiy [1]).

Tep pataisyi sawa uky (1257) rupesningy Żiamaitej Letuwej ne seinu iau bemuszies su Mieczieiweys ir kitajs krykszionymys, bet po tris kietures szimtus i wyrtynes pasytaisusis iemy onpoulejs sawa nepriętelius żudity ir smaugity, tarp kuriu tokies wyinas wyrtynes iszsiunty i Lankus, kytas lig wadeliotams daugiau kariu patyikont i Łatwiu żiamy ont Mieczeiwiu iszeiy, turieiy tos wyrtynes wałandas, dyinas ir wyitas użżenklintas, kuriosy susyiosuses galieiy pasyteriauty kamy buwa ir kokio galie iu nepriętełey. Nekarta atsytyka iog tyi kiely szymtaj onpoułusis tris kietures tukstontes Mieczieiwiu gielżymis abszarwotas iszdrapsty, o nekarta Daugawa parpłaukusis nugandyna Mieczeiwius ir tukstentejs krykszczionu ant wyita iszkłoiy.

Tokies wyrtynes Żiamaitiu użnykusies isz nieticziu jointy pati mystra Mieczíewiu su kielioms tukstentioms isz Ringos i Kursza, wysas wyinu ontpouliu iszguldy, wos patsai Mystrus gałwa prakirstu su kelejs sawa tarnajs nu gyltynes beiszspruda [2]).

Esztraukusyiej Żiamaitej Letuwej i Lankus nuterioiy apigardas Lublina, wyituwy paty sudegina pyli iszwerty ir su żiamy suligina, bażniczes kliosztorius nupliesziusis, su neiszpasakitoms gieribiems ir turtajs numyi pargriża. Atsyputusis truputeli ir paiemusis tris deszimtys tukstontiu kariu, kurius waidelotay buwa sutyikusis, guli wieł i Mozuryiy ir wyso wałdisto kuli ir wundeny belyka

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T II. k 1.

[2]) Tas patsai tynai.

tijrouienti, i Płocka ios buweyny wietru isiłaużusis sudegina, giwentoius iszkirta pyli teppat su żiamy suligynusis su neiszpasakitoms gieribiems ir dydy daugibe imtyniu, su kurejs wyna dali kareiwiu sawa i Letuwa atleida, su ontru daly meties ont Krizieiwiu, kuryi bengy iau Prusus kariauty; wyinog pamatiusis Letuwiu Żiamaitiu rimtas eiłas, tyik be suskubieiy sawa pyliesy beużsirakinty. Letuwiu poułkaj tujau paskida po apigardamis skatyna waidaliotus idant drousintum Prusus kielties prisz sawa kraugierius, ir griszty i tykieiyma sawa tiewu kuri anyi iszpażindamis łaimingay giwena[1]).

Kad tep wyiny Krizeywej grumies Prususy su Letuwejs Żiamaitejs; kyty su sawa marszełga Enryku *Botel* giesdamis Żiamaitiems atmonity (kierszity) sawa nełaimas Kłaipieda iems iszweręży (1258) ir mura pyli tynai yszdyrba, idant butynaj nuweiktum Żiamaitius, *Ornusen* Mystra Mieczìewiu ir Danus on pagałba uztelky su kurejs susinierusis Kurszie kietieiy paskui karta eity i Żiamaitius ir ius i kuli ir wundyni apwersty. Bet tou paiutusis Żiamaitej kou wekiesney 4000 rimtu jotiu suniery ir trauky prisz Krizeywiu ir Mieczieiwiu waiska, werkama dyina daridamis tarp patiu Kurszyniku, tou kartu jau krykszczionu, kuryi neb sumanidamis kur bedietyis kluky Mieczìewiu ir Kryżeiwiu, idant mindamis ant meilis krykszczioniszkas atgautum iu imtyniu nu pagoniu Żiamaitiu, bet Mieczieiwey ne patis gielbieiy ne ginkła Kurżiamiems dawy, bet tieriodamis, tary *„Kas wilka mutie tas ir spraklie"*. Kurziamey toky pagouda tegawusis nu sawa kraugieriu, apsyaszaroiusis griża i degiesus numu sawa rimoty, kap ant iu apmauda atgijszty galetum. Mieczieiwey iszgirdusis smarkiby ateinontiu Żiamaitiu, taisies i kowi. *Makło* parkryksztas Prusu dydoumenys linkiejy kriżeiwiems idant żyrgus medy palykusis piesty su Żiamaitejs kariautum, bet ne Kryżeiwej ne Mieczieiwej ne kłausy tos rodos, ir stoiy raity i musza. Aby pusy susyriemy kou smarkiesnej tyis upy *Durby*. Kas iszsakis tou inyrtyma ir baisuma tos muszos, kurio kyta nieka, tyik wyiny antryms gała lig paskouiy iszka. Narsoms żyrgu Żiamaitiu ir patiu kontrums noris mészkinu wyinu pridenktu rodies, iog gausai pargaly ont Mieczìewiu ir kitiu wokitiu, kuryi plyinu ir wariu aplyity żybieiy, asztounes wałandas, ta ira, adinas piowies ne kowies. Kraus burbułajs sztekieiy, o żyrgu ir kunu suwyrtusiu Kryżeiwiu Mieczeiwiu kruwas gulieiy, kryta tynai ir Żiamaitiu o lykusyiiej wysy iau buwa po tris kieturis kartus żeisty. *Skłoda* kyts parkryksztas tepat isz dydumenes Prusu skraididamas eiłomis gurstontius parkryksztus, kuryi uż sawa kraugierius Mieczeiwius Kryżeiwius jau kariawa, drousyno żadiedamas iems douty paskou grażu abdara ir skani walgi, bet ne tyi żaday ne gandynymaj nebsustypryna iu; kaipogi galis uż galy tolynos. Tu tarpu Kurżeamey kuryi łauky tyktay paweikont, iszwidusis skreintis Mieczeiwius, iemy ius patis kauty, lig paskouie. *Ornusen* patsai Mystrus Mieczieiwiu, *Botel*

[1]) Kojełowicz hist. Lith. T. I.

marczołga Križeiwiu 1500 brostwyniku arba rycieliu Kristusa, ir daugiaus ne 10,000 kareiwiu Wokitiu karwitie palyka; gieribes, turtay, monta, wys kluwa i ronka pargalietoiems, kuryi apsyiususis auksa ioustoms nuplisztoms Križeiwiu Mieczeiwiu rycielems iojy numon. Pargrižusis isz džiauksma wysu garsiausus krykszczionu wyresniusius 8 [1]) ant garbies Dyiwams sawa užtaritoiems giwus su ju žyrgajs patius apginkłoutus sudegina. Tuiau pylis Kurszy *Karszau Eisberga Goldinga* kyta po kytas suardy ir isz wysa Kursza Mieczeiwius iszwertusis trauky i Samlanda kraszta, prisz Kryžeiwius ir tynai kas pasypainioiy tas po kardu Žiamaitiu sugniuža, miestus pyles, kaimas su žiamy lygyna, wos ne wos patsai Karaliauczius beužsiturieiy.

Po tep baisy nupouly nusymynusis Mieczeiwej ir Kryžeiwej leida tujau raszta pas Popieziu apraszidamis rusta dyina *Durbys,* kuremy goudies iem, iog abudu zakonu, ta ira, Mieczeiwiu ir Krijžeiwiu galieiy pałaidoty pa Durbie ir iog wyinos wałandas berejk iog netiktay Letuwo bet patio Łatwiu žiamie ir Prususy iszmyrsai Križius, iey ano tynai krykszczionys negielbies.

Popiežius iszgirdys tou nupouli krykszczionu iszreiszky sawo szyrdgyła ir tuiau apskielby krykszczionyms kary szwenta prisz Letuwius ir Žiamaitius pagonis, iszdoudamas buly raszta tep wadynama metusy 1260. 20 dyino Kowa mienesyis, kurio link eity wysyims kryksczionyims kryžiu paiemusems prisz pagonis, žadiedamas, iog anyi apturies tyik pat atpusku, kyik apturieiy krykszczionis eidamis žiamys szwentos nu Turku atwadouty, ir tomis patiomis priwylyiomis apdawynoiy, kokiomis anyi džiaugies, ta ira, ne skołu, ne pałuku mokies ir wysokiemy nusydieiymy kunegay patis ius te sudis ir atpusku kyik reikint apturies. Tujau an to raszta isz wysos pasaulys krykszczionys pradieiy twinty, i Letuwa ir Žiamaitius ne atpusku ir duszes iszganima sau tyikty krykszidamis kardu pagonis, bet jou žiamy užimty ir patius apwergty [2]).

Tu tarpu waideliotaj sawa pamoksłajs netyktaj wysa gymyny Letuwiu ir Žiamaitiu skatyna, bet ir patius prusus sukiely, kurius Kryžeiwey par 40 metu užkariawusis dydey nemeilingai sunkina. — Letuwej Žiamaitej budamis patyis ipinty i kares Goudu, Mieczieiwiu, Totoriu, kaip iau regieiom, maž kou tamy łaiky tegalieiy szelpty Prusus, kuryi po du, po tris, sujunkty gielžyniusy aszaromys apsylyiusis pusnugey dyina ir nakty dyrba Kryžeiwiems; wyiny łaukus plieszy, kyty wersmes, bałas džiowindamis griowius kassy, bet wysu dydžiouses konczes kentieiy tyi, kuryi pylis dyrba, kures Kryzeiwey idant jus po waldios sawa anturietum, kožno apigardo pyldyno ir iszgyrdusis dar atsyartynyma Totoriu anas dydesney skubyna, kas dyina parkrykształ, parkrykesztes, ałkany ir pusplykey kruwynomis rankomis nu gielžyniu nugraužsztomis kulis rytynieiy, ir i boksztus it i debesis kałkus tuosioiy. Tykras krykszczionys mi–

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: TII. k II.

[2]) Tasai tynai.

lis Dyiwa ir artyma sawa nusymyny isz tоła girdiedamas tus żwongiesius giełżyniu, o iszwidys tus wargdyinius nudżiuwusis akimis ikrytusioms wos paweiksła żmogistys turentius, isz gailesty aszaromis apsylyiy: uż wys iog tusy pragarusy apyłsusyiej, sergontyiej ir myrsztontyiej nie kokios pagałbas ney pagoudas neturieiy, bet tokiusy sawa wargusy ir sopuliusy tou tyktay wyina szyrdgylingay żodi tegyrdieiy: *dyrpkiety dyrpkety skubei,* nu tu sakau kuryi taries meilys artyma meilys krykszczionyszkos mokuo! [1]).

Kyntiedamis Prusay toki nowy ir regiedamis iog Letuwej Żiamaitey wysomis pusiemys wietrawo Kryżeiwius iu neprietelius pradieiy gyriosy giwentoiey ginkłoutyis ir yszpoułdamyis gimtuwius sawa nu tokiu konczius gielbiety. Paiutusis tuo *fogtaj* ir *szaltiżey* wiresnyiej Kryżeiwiu atiemy jawus ir grudus tyims nabagams, idant badu myrdamis negalietum priszyngauty Kryżeywiems. Bet tep żudamis Prusay wyinkarto kielies penkiosy prawyncyiosy arba dalikusy ir giełżynius nu sawyi nukraty; o iszrinkei sau waldimierus ir karwedżius użsykeiky iog niewyinam giwybas Kryżeiwiuy nepalyks. Tuiau wyiny i pyles łaużies nowity sawa kraugieriu, kyty i medes skryiy bendru ieszkoty ir tynai Dyiwus sawa bocziu prabocziu po aużoułajs garbinty. Paskou iemy bażniczes, klosztorius krykszczionu grauty, kunegus kyrsty, szwentas indas maitoty ir kas tyktay krykszczionu wadynamas buwa tam gała darity [2]).

Mystrus Kryżeiwiu *Ertman fon Grumbach* padydyna tu tarpu (1261) nełaima krykszczionyms; rejk żynoty, iog daug buwa krykszczionu patiu, kuryi ar pasygaiłusis Prusu ar neapkyisdamis sawa wiresnijbys, eiy pas pagonys ir tynai iszsyżadieiusis krykszczionyszka tykiejyma su anajs giwena ir iu wiresnesejs karta buwa Grumbach mystrus du tokiu ne prastu Wokitiu, bet brostwyniku sugawyis su pagonymis karie *Elblonga* gasy giwus sudegyna. On toky apsyeiyma mystraus, wysy Kryżeiwey iemy sziausztyis, weikei gromata pas Popieżiu gousdamyis nuleida, ir mystra apskundy. Popieżius uż toki apsyeima mystra iki smerty i kalyni idiedyna. Tu tarpu Prusay kyba kas dyina drousej drousesnej i ginkła ir sawy giny [3]).

Kad tep gymynes senuiu Skitu; ta ira Letuwej, Żiamaitey, Prusay draskies su Kryżeiwejs ir kytajs wokitejs noriedamis onturiety senu dyinu lousiby ir ar sau, ar neprietelems graba tyiky, Mindawy karalius Letuwos Mieczeiwiems wyscumet daries itykiemu ir nebiszmanidamas on gała kap anyims begieryntyis wysa sawa karalisty iems użraszy ir sawa karszýnczejs anus paskiry, iej be waikiu patsai myrtum, noris ans turieiy tris sunus dukti ir żmona iauna, wyinog i toki karszinczista ir dowyna dydey tyka Mieczieiwiems, kuryi

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch: T II. k. II.

[2]) Tasai tynai.

[3]) Tasai tynai.

ieszkoiy bon uksmies teisybys, kurio paskou galietum Letuwos karalistu użimty. Ne karta wyinog suspaustas Letuwos karalus neteisibiems Mieczeiwiu rimoiy sawiep weiziedamas i gaisrus ir lyipsnas degontiu sawa kaimu, ir pyliu, o mindamas, iog pyrmu pagoniu budamas daugiaus galingesniu dydżiu kunegaikszcziu buwa, ne kap ira szendien karaliu krykszczionu tapys; wyinog ne abyioiy Myndawy iki szoł wieros krykszczioniszkos atsyżadiety; bet lig tiktay Żiamaitey apturieiusis tokes pargales ir atleidusis suntynius, iem pasaky tus żiodżius „Tawi nukropy krykszczionis, griszk i tykieima tiewu tawa, o matisi mumis su Letuweys tawys kłausontius“ [1]).

Tas żodejs Żiamaitiu ne tarsi parwerts karalius, tujau wysu akiwaizdo mety nu gałwos karuna ont żiamys, kriżiu sumaitoiy ir poulys ont kieliu bażniczio Perkuna meldies pas sawa wysu dydżiausi dyiwa; wyinog pati karalieny dydey nenorieiy issyżadiety krykszczionyszkos wieros ir karaliu dar gauby anturiety, bet ne meily, ne aszaras, ne miegay, grażios żmonos negalieiy sugraudinty io szyrdyis użkyitieiuses ant krykszczionu; o idant paroditum Żiamaitiu siuntynems, iog tykray geid buty pagoniu 60 tieunu arba senatoriu, kuryi nenorieiy ligey su karalieny atsyżadiety krykszczionyszkos wieros iszkirtyna, ir absyskielby iog nie wyina krykczionyis ar tas butum Goudas, ar Lankas, ar wokitis nebłaykis sawa waldisto ir pates tiktay gymynes pagonu tegous ir gielbies [2]).

Kaipogi Mindowy karalius weykey sutraukys Żiamaitius, Letuwius pouly i Mazuryiy, bet tynai radys pélenus dar tebgarouientius praeiusioiy nuterioiyma, sukos su wysu galy i Prusus ant Kryżeiwiu, kur ożeiy ten kuli ir wondeni belyka, o krykszczionis wokitiu burejs żudy; rasza, iog zurdoint kareiwiems Letuwiu krykszczionis, patsai karalius suszukys „idant niewyina giwa nelyktum“. Wysur bażniczes, klosztorius, wyituwes, pylis, wyinas ardy, kitas su żiamy ligina, kunegus tyis ałtorius nowyiy. *Poppo fon Osterna* mystrus Kriżeiwiu regiedamas toki krauiy praliyiyma ir tyik nełaimu ir teroniu isz rupesni iszsyżadieiy mystryistos [3]).

Elmerik fon Reichenbach apiemis waldży dydy mistra werkdamas, raszy i Wokytyiy pagałbas ios meiłaudamas, ir tary „iog nieksai negał nuramdity tu welniu isiutusiu pagoniu Letuwos“. Noris Wilelms wieszpats Frizu su kytajs wieszpatejs pagailys aszaru Mystra buwa ateies Kryżeiwiu gielbiety, wyinog nieka tynai giera nenuweikys, patsai su sawa tarnajs i kapus ilinda nu Letuwos karda. Mindowy apturieiys daugibes pargaliu dydżioudamos isz neapkonta warda karaliaus krykszczionymys itarta atsiżadieiy. On gała wysus

[1]) Tasai tynai.

[2]) Kojeławicz hist. Lith. T. I.

[3]) Kotzebue Preus. aelt Gesch. T II. k. II.

Prusus i kuli ir wonđeni apwertys, meties żyibu weikiu ont Mieczieiwiu i Latwiu żiamy ir tynai żyimos wydu kruwyno ir maryngo muszo pargalieiy teis *Leuwarden* pyly rimtus iu połkus (1262).

Negał żynoty dielko karalius Letuwos nebwyiy toliaus Mieczeiwiu, bet sugryżys numyiy susyniery su sawa żentiu Szwarnu ir trauky par medes ir bałas i Mozuryiy. Pyrmouiu onpouliu użnykis *Jazdawy* Żiemowita Mozuru kunegaikszty su sunu io Konradu, besylinksmynonty sugawa. Neiszmanidamas karalius kap pasydality su żentu tep dydes imtynejs liemy; iszpouli iog Kondrads Mindawy, o Ziamowits Szwarnuy teka, kursai ij tuiau nukawa. Mindowy wyinog karalius sawa imtyni Konrada podowynoiy gymynej Mozuriu, uż kuryi tepat nu iu dydeles dowynas apturieiy. Karalius Letuwos nusarioiys wysus krasztus, nuplieszys paskouies bażniczes, iszdegines ir iszwertys tynai besontioses pylis; wyina dali sawa rimtu połku nuleida, Prusus gielbiety (1263), on kuriu krykszczionis iemy gulty, su ontru daliy sułuptas Mozuryio gieribes i Kernawa wyrdy[1]).

Kad tep Mindawy karalius su rimtajs połkajs Żiamaitiu Letuwiu po wysus krasztus sariodamas kruwynas kowes đary; tu tarpu wokitey ir kyty krykszczionys ant bałsa Popieżiaus kaip mynawoiau, płuda i Prusus kryżneszey isz Wokityios, Lanku, Czeku, Morawu, Krizeiwiu gielbiety, kurius Prusay kap regieiem buwa iemusis nowity.

Pyrmoses gauies tu kryżnesziu ne prastu kokiu żmoniu, bet kareiwiu sumytusiu Turku kariesy użguly ligmes Natangu, kurios noriedamas isygriauty i wydury żiamys pagonu Prussu, wyina daly sawa kareiwiu piłomis apkasta abazusy palyka, o su ontru eiy ant pagonu; kuryi tep pat pijłosy apsykasusis krykszczionu ateinontiu łauky. Paiutusis Prusaj Letuwej jog krizneszej parsyskidy, tuiau Letuwej Prusaj Żiamaitey anpoułusis su wyinu daliy sawa kareiwiu piłas krykszczionu wysus tynai iszkirta. Paskou meties ant tu krykszczionu kuryi buwa paeiy su anajs grumtyis; toky daly krykszczionu kareiwej wyinu wałondu isz dwyiu pusiu rados suspausty; wyinog pasystypryny narsej narsesney su pagonymys susygrumy ir keles wałandas kowies, bet krykszczionis wysy tynai gała gawa, kaipogi wyiny karwyitie kryta kity kalynejs ir wergajs iu tapa. Pagonis diekawodamis sawa Dyiwams uż pargaly paimtusius wysudydżiausis wiresniusius krykszczionu raitus sudegina. Pasako, jog pagonis pasygaiłusis *Irzaly* komendata garsy miesta Magdeburga norieiy ij giwa palykty, to dieiusis liemy tris kartus, karts po karta, bet wysus tris nuliemy ant ano patyis, kursaj nebleida belymty ketwyrtoiy karta, ir patsai tardamas; iog Dyiwas iem ira tep parleidys, pouly i ugni[2]).

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T II. k II.

[2]) Tasai tynai.

Kytas tokes gauies krykszczionu ateiuses i panemunius Prusay su Żiamaiteis tepat pałaidoiy, o pati iu waldimiera giwa sugawusis Dyiwams ant apiera sudegyna.

Prusaj Żiamaitej po tu pargaliu tuiau wyinkartu i pyles *Elsberga Kreizburga, Ragneta, Barsztein* wietru isyłaużusis wysus kryżeiwius, kaipo sawa kraugierius iszzordoiy, noris anyi nekuriosy pyliesy dydey kontrey ginies uż wys Elzbergy, kuryi nenoriedamis pasydouty pagonyms 250 arklu patiu su skuroms isz bada suiedy, wyinog nie tep nu smarkibe Żiamaitiu ir Prusu neatsyturieiy, kuryi ongała ir pati Karaliauczi apguly[1].

Buwa iau iau pargalemis Krizeiwey kaipo patiosy pyliesy użsirakinusis bieginies, bet tuiau kitas wylnis kryżneszi płuda i Prusus, kures wedy du garbingu karwediu wieszpats *Julich* ir wieszpats *Karki*, kuryi keliosy kruwynosy kowiesy pagonis paweiky, ir Karaliauczi atwadawa. Bet *Swaino* karwedis Samlandu ir Żiamaitiu paweikys tus wieszpatius wieł apguly Karaliauczi, noris Libekionis ateiusis łaiwajs norieiy anou atwadouty, wyinog nieka nepadary. Jau Krizeiwey mysdamis patiomis skuromis tynai badu myry, wyinog nenoriedamis tokiu smertiu nusybenkty iszeiy isz pylys ir kruwynay susygrumusis su pagonimis kaipogi kożnamy tynai żinksny giwibu sawa mokieiy, bet pagonis ont tyłtu budamis negalieje wysos sawa galys iszskleisty; dieltogi susygrudusis wysu pyrmu jaugtyis paskou szalin skryity pradieiy; 5000 kareiwiu, Swaina ir Glanda patis karwedey Prusu ir Żiamaitiu karwyitie palyka. Kryżeiwey igawusis pawałgos isz Elblonga po ta pargale kusty pradieiy. Bet galiby Mindawys karalaus Letuwos stypryna Prusus; kaipogi sunieris sawa rimtus poułkus su paweiktajsejs Żiamaitejs ir Prusajs teis Karalaucziu ontra karta susygrumy su Krizeiwejs ir kytomis gauiomis kryżneszi tyis pyly Łabiau mażne wysa dyina krauiusy wajkszcziodamys lig paskouie wyny ontrus zurdoiy; wyinog Letuwey on gała ne su mażu patrotu sawuiu iszwerży krijżneszems kruwyna pargala. 40 brostwyniku, patsai dydesis Mestrus *Reichenbach*, daugibes karwediu ir 10,000 kareiwiu Wokitiu ir kitu krykszczionu gała gawa[2].

Myndawy karalius *sugraudynys* tep Kryżeywius newyiy anu, bet isz wysos galys sukos ont Mieczeiwiu, ir kur użeyi ten kuly ir wondyni belyka, tou patiu żigiu 4. dyino Kowa mienesis i *Pernawa* wietru ysyłaużys Mieczeiwius ir kytus Wokitius tynai iszzardoiy. Norieiy dar Mieczeiwej wysa gali surinkusis pyly *Dynamyndy* prisz galiby Myndawys atsyturiety, kursay iszkłoiys iu gielżytas eiłas, tyis angomis patios pylys, klosztorios, bażniczes, moiżes, wyituwes, pyles, growy ir degina wysoumet skatindamas Letius idant kełtumes prijsz sawa kraugierius, kuryi nuwarginty darbajs neb galiedamis ginkła ronko bewaldity tary Letuwems Żiamaitems „gielbiekiet mumis iey galet patis, mes iau omżynaj prapoulem“.

---

[1]) Tasai tynai.

[2]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T II. k l.

Palykys Mindawy wyso Łatwiu žiamie wyitosy bažniczių wyitowių wyinas anglis bežiorouint, meties kieliomis žaromis ant Goudu užiemys kunegaikształtistes Naugorada, Smolenska, Czernikawa ligy daly tynai kaimas nudegina, bažniczes, klosztorius nułupa, pyles su žiamy suligina, wyinu žodžiu, kas tyktay pasypainioiy tas nu galibes Letuwos isznika, kaipogi ney omžius, nej gražumas, nej szwentyniby negalieiy užturiety kardas pargalingas rimtu poułku Žiamaitiu ir Letuwiu [1]).

Pargrižys Mindawy isz Goudu su ne iszsakitomis gieribiemis ir turtajs i Kernawa atilsyna kareiwius, wyinog netrukis isz wysas galys guly i Mozuryiy. Kurio radusis dar ne užgiesusius degiesus praeiusiu nuterioiymu parsykiely par Wisła i Lanku žiamy ir tynai Lancicyios kraszta užiemusis kaimas, wyitowes, pylis i pelenus werty. Wyinog patsai Myndawy nebgalieiy tynai žijgiouty, diełto iog žmona io sunkei apsyrga, bet numyi budamas sutyikys nauius kareiwius łauky abazy tyis Grodnu pargryžtont isz Mozuryie pułku, su kurejs susynierys kietyna traukty pryisz Kryžeiwius i Prusus, ir tynai ius iki paskouiy naykinty, kuryi tu tarpu suginty i pyles nu Letuwiu Žiamaitiu, kaipo paukszteу nu wietru ir dargnu užsyrakinusis lindoiy byiodamis Letuwos galibys, kurios garsas i wysas szalis pasaulis sklyda, o ukynikay linksmynos iszžengusis isz pragara i kuryi nedoriby Czauczwyła buwa jus istumusi, wijinog ne yłga te spindieiy ta linksma dyina dieł Letuwiu ir Žiamaitiu.

Kaipogi myry tu tarpu karalieny an kurios łaidojyma daugibes susyrinka dydoumenys isz wysu pusiu, ir pagał apsyeiyma sawa, su wysu dydžiausy iszkilmy anou pałaidoiy. Tarp tu swetiu buwa tynai Daumonts kunegaikisztis Zamalscy su žmonu sesery nebasztykys, kuren karalus Myndawy tep dydey pamiega iog gieisdamas už žmona paturiety Daumontuy nebydawy. Skundies Daumonts tieunams ir dydoumenej ont karaliaus, bet negaliedamas tynai teysiby rasty eiy pas Treineity kunegaikiszty Žiamaitiu goustys, su kuriu susytary Mindawey atmonity. Ne yłga buwos rados sumyszymas Nadbrauskiu kunegaikisztisto, idont Mindawy tynai tou maiszty nutylditum iszsiunty tou patiu Daumonta kunegaikiszty su kareiwejs, kursai igawys poułkus i ronka, raszy pas Treineity tardamas, iog łaiks ira Myndawej atmonity lig ne pargrižus rinktynems poułkams isz Mozuryie ir Lanku, kaipogi Treineitis pakłausys io rodas susiniery su Daumontu ir naktyis wydou i abaza Mindawys tyis Gradnu stowenti ieiusiu, kaip tynai pasyterauty karalaus aple rejkała, pati karaliu Mindawy ir du io sunu Rukli, ir Repiki nuzurdojy (1264). Gał sakity iog Daumonts tou padary isz apmauda, bet priminty rejk iog daugiesne rasi dieł pyningu kurius Mieczeiwej iem dawy, idant nugałautum Mindawy, bet kas beras (beatras) szenden tou teisyby, ylgi omžej senej jau anuo užsliepy. Tep Letuwej Žiamaitej iszlypusis isz wijna pragara i ontra pyktesni ipouly [2]).

---

[1]) Kojełowicz hist. Lith. Tl.
[2]) Kojełowicz hist. Lith. Tl.

Tou tarpu Popieżus Klemens IV iszgyrdys tas nełaimas ir nupoulius kryżeiwiu ir kitu kriżneszių Prususy pradieiy wieł goustys krykszczionu karalems ir wieszpatyims skatyndamas ius eity gielbiety gaisztontiu kriżeiwiu Prususy, kursai to diejys iszleida wiskupus ir arce-wiskupus sawa siuntynius pas Danu, Żwiedu, Czeku, Norwegu, Lanku, Wengru karalus, ligy daly i garbingas wyituwes Strazburg, Bremena, Magdeburga ir i wysa Wokityie paszałpas Mieczeiwems ir Kryżeiwems prijsz pagonis steigty ir iszdawy paskou buly tep wadynama raszta metusy 1266. kuremy linkieiy krykszczionyms wysas pasaulys ir skatyna ius, idant ałużnas bażnicziosy rinkdamis kareiwius prysz pagonis Letuwius Żiamaitius rieditum, tardamas iey anyi neskubies on pagałba kryżeiwems beregint iszwers Letuwiu karda kryżiu Szwenta ne tyktay ysz Prusu ir Letiu żiamys bet isz wysa kraszta Baltyios juras; kaipo gi but to krykszczionys sułaukuses iej ne but Letuwej Żiamaitej numkary datyrusis[1]).

Treineytys su Czauczwyłu nupłowusiu nu ronku krauius diedys sawa, terawos wyns ontra kap waīdistu pasydality. Cziauczwyłs skaugieiy Treineitiuy, iog ans uż ii buklesnis, drausesnis, ir smarkiesnys karie buwa byiodamos idant ne taptum io bendrus wynsai dydżiu kunegaikszcziou Letuwos, rimoiy kaip iem galietum tou iszplieszty, bet negaliedamas nieka padarity sysytary su nekurejs isz dydoumene Goudu Treineity nugałouty, bet wynsai isz itykiemu Cziauczyła tarnu praneszy Treineitiuy iog ii tyikas Cziauczwyłs gałouty, kursai wyinog aple tou praneszyma neżynodamas ateiy wyisziety pas Treineity, kursai ii priiemys it sweti meilingaj waiszyna, o tu tarpu itykiemus sawa kareiwius iszsiunty i Pałacka io buweiny, idant anou użimtum. Pałackionis iszwidusis kareiwius Treineity, kaipo sawa bendrus ileida i pyli, bet szyi tuiau parody ko tynai buwa ateiusis; kaipogi Czauczwyła wiresniby iszgynusis patis sawotyszkaj iemy riedity. Desyżynoies Treineitys iog Pałacka io kareiwej użiemy, tujau pati Czauczwyła nieka neżynonti łyipy nuzordoty. Tep Czauczwyłs kaipo pargalwis atiemy tou kou buwa użpelnys sawa nedoriby. Neyłgaj wyinog ir Treineitys te dżiaugies tou łaimu sawa nełabibys, kaipogi nie metu nesukakus kareiwej karaliaus Myndowys użpoułusis keturyisu Treineiti isz pyrtyi pareitonti nukawa[2]).

Żiamaitiu ir Letuwos gymynie susyrinkusi Mindawy pagał apsyeiyma pagoniu pałaidoiy tyis Pyli Nowogrodeku ir mynawoney aukszta tynai kałna sukasy, kursai lig szej dyinaj wadynas dar Mindowys kałnu.

Tokiemy sumyszymy ir suspaudymusy ukys Letuwos, Kriwe Kriweitis kaipo wysu wiriausys waldimieras gymynies norieiy dar lousiby ir wyiniby onturiety, to dieiys numaldys Dyiwus apieromis, apreiszký wysaj gymyney, idant susirynkusi Kernawy apskirtum dydi kunegaikszty. — Tuiau ont raszta Kriwe

---

[1]) Tasai tynai.
[2]) Tasai tynai.

Kriweity dydoumeny gymynies susyrinka i Letuwos buweiny ir iemy wyns kyta terautyis koki wira galietum tarp sawys pakelty dydžiu Letuwos kunegaiksztiu.

Tieunay Letuwiu linkieiy regiety dydžiouiuy kunegaiksztiu Wasyłka arba Walstynika tretij sunu Mindowys karalaus; bet Tieunay Žiamaitiu ir Jodwiežu niekap io nenorieiy stygawodamis, iog is ne uky riedis, bet atmonys eiszkos iems kaipo tyims, kuryi karalu Mindawy tiewa io nugaława. Szalis tamy dajkty it aiszkei suklega. Tutarpu tieunaj Goudu waldžio Letuwos esu žadieiy to kłausity kunygaikszty kuri aby pusy wyinibie iszskyrs. Wyinog on gała tary; iej tykraj tieunay Letuwiu ir Žiamaitiu susyrinkusis nor gielbiety uky ir numu kersztas gesity teguł aprenk dydžiouiu kunegaiksztiu swetyma koki garbinga wira kursai su garby Letuwos gymyny, galietum riedity, ir toki wira rady anyi Szwarna Gouda, kunegaikszty Droiczyna ir Łucka, ženta ir tarna wysu žigiu karaliaus Myndowys, kurem Žiamaitej ir Jodwiezaj nedydej te priszterawa, bet Letuwej nie kaip io nenorieiy pryimty tardamis „aiszkei žynom, iog Tieunay Goudu linkie łaimas ukei Letuwos, bet szenden par tyik omžiu Letuwej iszliyiusis tyik krauiy diel to wyn, iog Gouday ieys nerieditum, szendien budamis iu pargalietoiejs, negał Gouda sau už kunegaikszty apskirty, tolaus tary, noris Žiamaitej, Jodwiežay užmyrsza iau steigymus bocziu prabocziu sawa, wyinog Letuwej to nedasyleis; gał buty Szwarna bendru Letuwos gymynies; bet niekap negał tapty ios dydžiu kunegaiksztiu. Letuwey wysoumet istatimus ir apsyeiymus tiewu sawa gindamis kariawa ir lig szej dyinaj nebyios dar myrty". Dyinu ne metu susytaikina ongała ir Wasyłka sunu Mindawys dydžiu kunegaiksztiu Letuwos pakiely (1265) ir suntynius pas ii i Pinska iszleida, kursai tynai tu kartu giwena. Buwa onsai pyrmu rieditoiu Nawogrodeka, paskou suntyniu pas Danieliu karaliu Goudu, pas kuri bebudamas tapa krykszczioniu Goudu tykieiyma. Mindowy wysep ii norieiy nu to atolinty, bet Wasyłkas ne tyktaj sawa nauiy tykieiyma nepamety, bet dar zokaniku ir kunegu Aliczioū palyka [1]). Tapys kunegu norieiy graba iszganitoiaus Jeruzalima apłankinty, buk nueiys iau buwys i Grecyiy, bet tynai garsingamy klosztoriuy ont kałnu Atos pawyiszieiys pas sawa brolius zokanikus numon i Letuwa sugriža ir teiys Nowogrodeka klosztoriu ont skardžiu Nemuna iszstatys dyiwabaimingay tynai su kitajs zokanikajs giwena. Bet žyne smerty io tiewa dydy atmaina anamy padary, saka, iog numetyis abyta (aszutyny) groby už karda ir apsyžadieiy, iog atmonijies nepreteliems Mindawys po treiu metu wieł anu apsywyłks, wyinog byiodamas idant pati ne nukautum iszskryiy tujau i Pinska, kaipogi tynai kur suntyney Letuwos nueiusis anam apreiszky iog dydžiu kunegaiksztiu Letuwos tapy ir tujau ii su iszkylmy i Nowegrodeka o paskou i Kernawa buweiny Letuwos parwedy.

---

[1]) Koiałowicz hist. Lith. Tl.

§ XIV.

Wasyłkas dydys kunegaikisztis Letuwos.

Rodies Letuwos Żiamaitiu ukinikams, iog iej anyi ne kareiwi, wyinog wira gudri, mokitu, swieta regieiusi, wyresniouiu sawa apskiry, tardamis sawiep(,) iej ko karda neprieteliems neiszpliesz, tou gudribu iszwylios; bet tamy dajkty dydej nusywily. Wasyłkas tapys dydżiu kunegaikisztiu Letuwos nesteigy neprietelius nu ukys atolinty; bet tujau iemy parsakioty itaramus ukinikus nugaławyma tiewa sawa Mindawys: kaipogi wyinus su wysu nekałtus nupenindena truczynu, kytus słaptu nusmaugindyna, kityims wysu akiuwaizdo gałwos nurentyna, ir kas dyina dar rodies iog daugiaus troszka krauiy nekałtu ukiniku, kuryi nemintu palykynis tiewainy daugiaus ne i tris szymtaj su wysa sawa gymyny ir pełnu iszsykrausty isz Letuwa i Goudus ir tynai Pskawy parsykrykszty iy i Goudu tykieyima, kuriu waiku waikay wysuaukszcziausy dydoumeny Goudyio arba Maskolijie szendien dar tebiera.

Tuiau netaikas, gałżudes, nowis rados numusy patiu gentiu ir iemy draskity wydurius Letuwos ukys, tou kartu kad isz wysu krasztu pasaulys suiudinty kryżneszej bałsu Popieżiaus płuda wilnimys ont Letuwos żiamys idant anou użlyitum[1]).

Kaipogi, kad Wasyłkas tapys dydżiu kunigaikisztiu Letuwos budelieiy nekałtus ios ukinikus uż nugaławyma Mindowys, Lenkay noriedamis naudoty isz nełaima Letuwos, iemy isz wysas galys kariauty gymynie Judwieżiu artymu Letuwos. To diejys Balesłaus giedingasis kunegaikisztis Lanku sutraukys isz wysas sawa waldistas kareiwius tyis Pyly *Zawikostu,* rubeżiu Jodwieżiu parżengy, kuri Jodwieżej paiutusis ateinonti surinka rimtus poułkus trauky su sawa karwedżiu Komatu prisz Lankus, kurius sutykusis meties su toky smarkiby, iog Baliesłaus wos besuskubieiy sawa kareiwius sueiłouty, susygrobusis abeiy ant patioms piłoms Lanku yłgas wałondas abeioiemu pargaly grumies, Komata karwedis Jodwieżiu noriedamas padrousinti sawa kareiwius patemy ikaitymy priszakiu eidamas kłoiy wysu smarkiusus neprietelius, ir po sawi łauży, bet sudurtas patsai winkartu kelioms ragotyniems iszgura, wyinog wyrsdamas dar nu żyrga dum sawa neprietelom gałwos nukyrta (1266). Noris giltyny Komata nugondyna Jodwieżius wyinog nie wynsai ne skryiy szałyn nu kowys, bet wysy kou narsesnej sau gała arba neprieteliuy iszkoiy ir riemies su tokiy kontriby, iog paskou dar, kap kurs muszdamos kowie stowieiy tep ir myrys palyka. Mażne wysa gymynie Jodwieżiu tamy nupoulie prapouly, o lykusiusius uż wys kudykius ir motriszkies Lankay i wergus iszwary, o kraszta iu uż sawa paskaity kuri iki szejdyinaj Polesiu tep wadynai[2]).

---

1) Koiełowicz hist. Lith. TI.

2) Tasai tynai.

Tep Letuwey numuse draskidamyis ir neszełpdamyis Judwieżiu, nustoiy wyinos dalies sawo gymynies, kurios lykusyiey nekuryi atskryiusis i Letuwa tary iems „szenden wyiny krykszczionys iusa netaikomis musa żiamy użguly, rita, kyta iusouiy użims iey ne lauseties wyiny ontrus nowyty“.

Wasyłkas patsai ant toke żyne nusymyny kursai isznowyiys wysa dydoumeny Letuwos pradieiy on gała powizoty ont rubeżiu. Wysu pyrmu noriedamas Lankams atmonity uż Jodwieżiu nełaimas susytarys su Szwarna sawo szwogieriu, daugiaus kareiwiu iszleida Lanku kariauty. Pyrmamouiu onpouliu Letuwey Sandarmiriaus wysa kraszta nuterioiy, nudeginusis kaimas, bażniczes, wyituwes, daugibes imtyniu i wergus parwary. Tau paiutys Baliesłaus ir weykey surinkys sawa kareiwius iemy wity Letuwius paeitontius, kurius antnokys kruwyno ir maringo muszo pargalieiy ir kalynius sawa atwadawa; Wasyłkas dydys kunegaikesztis su Szwarnu nustoiusiu wysugieruiu sawa kareiwiu su lykusesejs newyłdamos Lanku atrymty gyriomis numyi sugriża.

Kyto pusie tau pati meta Żiamaitey noriedamis gielbiety Prusus, kurius jau buwa nuweykou kryżeiwej toms Letuwos netaikoms besant, nuteriojusis Sambyios kraszta geidy dar isyłaużty wietru i pyli *Welau* ant skardżiu Pregeliaus kibonty, to wyłdamyis kaip imany tep wietrawoiy tynai kryżeiwius, murus ardy, ugnis i wydu swaidy: bet kryżeywey noris po iu koiems wołojes wylnis lyipsnu ant murajs, kuriu ne tyktay neatstoiy, bet dar kulus isz swylksniu it kriusza biery ont Żiamaitiu, kuryi stebukłus tynai kontribys ir narsibys darodżiusis, bet i pyli neijsyłaużdamis mieties wieł apigardas sarioty.

Baliesłaus giedyngasis paweikys poułkus Letuwos norieiy dar atmonity Szwarnuy kunegaikesztiouy Goudu, to dieieis, sutrauky karius ir onpoulyis kunegaikesztisty Szwarna degyna kaimas, plieszy bażniczes, klosztorius. Szwarna sutraukys tepat sawa kareiwius, użtelkys dar ont pagałbas Letuwius ir Żiamaitius susygrumy su Lankajs dyina szwenta Jerważiaus ir Protażiaus. Lanku wyresnyiej regiedamis iog Letuwej ir buklaus uż anus leidy wijliczes ont iu, lyipy ragotyniems ir kaławyiejs kautyis sawa kareywems, kuryi su tokiu narsumu onguly Goudu syina, iog pyrmamyiey onpoulie anou parłauży. Szwarna norieiy dar szlistontes eiłas pastyprinty; bet nieka neb nuweikdamas iemy patsai tolintyis. Letuwej lykusyiej atsyskyidusis nu Szwarna, norieiy dar iej ne patyims Lankams, bon iu brolems tou sawa nupouli atmonity, to dieiusis tu patiu żijgiu guly isz neżyniu i Mozuryiy ir płatey apigardas ios nuterioiusis dydi grobi łaimingay i Letuwa parwataroiy.

Ne buwa łaimingiesnejs Letuwej ir ontro szalie. Eszeiwej Letuwos, kuryi dieł nowiu Walstynika iszsydangina i Goudus (kaip iau wyrszaus regieiem) ir tynai iszpażynusis Goudu tykieiyma netyktaj su wysu użmyrsza sawa tiewainy, bet anou iemy draskity, nemindamis anto, iog tynai patys buwa gymusis, augusis, iog tynai kaułai ju bocziu prabocziu gulieiy. Tarp tu wysu iszeiwiu kunegaikesztis Daumonts atsyżenklyna sawa nedoriby. Prijemys wyituwie Pskawa

krykszta Goudu pouly terioty Letuwos tou pragumu kad ios kareywey Mozuryio tebijbuwa, apwertys nekurius krasztus i kuli ir wondyni użwys apigardas Brasława esantes waldżio kunegaikszty Gyrdeny ne tyktaj nudegyna bet paty żmona io su dum sunom sugawys i wergus iszwary. Gyrdenis parskryies isz Mozuryie su sauieli sawa kareiwiu, wyiy neprietelius kurius antnokis pa Daugawie ne weyziedamas, ont iu daugibys meties su tokiu smarkiby grumtyis, iog kieles wałondas warżydamyis pargaly piowies ne muszies, ne ont żiamy bet patiusy werpetusy Daugawas *Lambis, Sugaiła, Gotorts* regies (*Gosztauts*) garbingi Letuwos karej ir wiresnyiiej, keles deszimtis kartu iżeisty upys sriautusy kontrej kontresnej kariaudamis myry (1266, 3. dyino Byrżela mienesis), wyinog nebgalieiy Gyrdenis atwadouty kaliniu, kuryi iau anupus upys parkielty, werky weiziedamis kap iu gentys myry anus noriedamis gielbiety [1]).

Tu tarpa Wasiłkas dydys kunygaiksztis Letuwos ikirieiys sawa uky riedity ir sekdamas sawa apsyżadieiyma sugriża apent i Ugrauska klosztoriu ir tynai numetys rubus kunygaikszty wieł apsywyłka aszutyny, o waldista Letuwos użraszy seserey sawa Szwarnienej. Szwogieris iem dydey linkieiy, iog patsai dar tolaus walditum, bet is parkalbiety niekap neleidos; kaipogi welyios klosztoriaus kompelie lindoty, ne rumusy wieszpatiu dydżioutyis. Wyinog Lews kunigaikssztis Goudu skaugiedamas łaimas Szwarnuy, iog io żmona dydy kunegaikssztieny tapy, apsyżadieiy uż tou Wasyłka nukauty. To diejeis Lews użkwyity ii i Władimieru sawa buweiny an potas. Wasyłkas isz pyrma bugawa, bet Szwarna io szwogieris kunegaikssztis Jouduiu Goudu su Wasyliu sawa broliu ii parkalbieiy tardamu iog nieka pykta tynai nedatyrsai. — Pakłausis Wasyłkas dydys kunegaikssztis Letuwos nukyła i Władimieriu ir apsygaspadauiy klosztoriuy szwenta Mykoła kuri tynai Lews ir Romans kunegaikssztey rauswuiu Goudu su dydoumeny su wysu dydżiausy iszkilmy pryiemy. Tuiau wiresnesys tieunu arba senatoriu wadynamas *Narkolt Niemcin* dawy goda i kuryi wysy susyrinkyi linksmynos gierdamis ir walgidamis lig partenkont; ontroujy dyina gierynys pargrijżys łaiku dar Wasyłkas su sawa dydoumeny i klosztoriu atguly. Tu tarpu atbieg Lews kunegaikssztis szaukdamas ir meiłaudamas idant Wasyłkas dydys kunegaykssztys ylgiaus gierty ir linksmintyis anyms padietum. Wasyłkas kielyis dieł żmonista iem isz seklicze iszsykyszys diekawoiy żadiedamas rita meta atgierty. Bet Lews atmoynis sawa meilinga bałsa pouly su budelejs ont Walstynika plyka be ginkła kytyms gulint (1267. 9 Gruody mienesis), ir iem gałwa parskielys to wyito, wysa Letuwiu Żiamaitiu dydoumeny kuri atsybudusi norieiy dar gyntyis iszzurdoiy; tep Gouday raszijtoiej rasza; bet Letuwos daru raszytoiej saka jog Wasyłkas użkariawys kieles pyles Lewa kunegaikszty tyikies wysa io żiamy użimty, kursai nebgaliedamas nu io ne atimty, ne iszkaulijty isz *Ugrumska* klosztoriaus parwyloiys pas sawy nugaława, wyinog tiyi negał

[1]) Koiełowicz hist. gos. Ros. T.

nusyteisinty, iog nieka ne żynoiy, kuryi iem stygawoiy, iog nieka pykta wyisziesy nedatyrs. Regies iog Wasyłka kaipo krykszcziony ten pat Władimieriuy pałaidoiy [1]).

Tep Letuwey żengy nu nełaima i nełaima. Wasyłkas kunegaiksztys nieka gera ukey Letuwos nepadary, daugiesney ira, garsus sawa nełaimomis, kaip kontriby ir drousiby. Kaipogi wargusy iau nu krykszczionu imerkta uky żudidams nekałtus ios ukinikus aszarosy dar anou paskondyna. Jodwieżiu kontrios gymynies ligy daly Kursza nustoiy, ir Prusu nupułontiu nebsuszelpy, nieka kyta nedyrbdamas, kaip tyktay apmauda giyżdamas ont nugałautoiu Mindowys karalaus. Tep sakau, riedidams wyinog akiesy pasaulys doru buty dar norieiy: kaipogi ont rubus kunegaiksztingus aszutyny iouda, ta ira, abyta ontsywylkys diewieiy: to dieiusis wadyna, *ii wyłku ierely kailie* — kursai powyrsziou nor gieru buty o szyrdie pyktijby sliepai [2]).

Dydey teisingay buwa itaremas tu pati gi(m)y(n)u: kaipogi tusy numu kersztusy, gaiłu buwa pażwelkty on Letuwos kraszta; waisingas ios kaimas nuteriotas, dyrwas użleistas, pylis iszwerstas, wyituwes arba miestay nudeginty, giwolej pawarity, wysur tyktai kulis ir wondou betykszoiy tijrusy łaukusy, kamy ne kamy tiktay joudwarney ont ijroms rumu kronky tousiodamis kaułus iu pyliu walditoiu. Buwa gadiny iog żmona negailieios nugałouta wira, sesou ne raudoiy broly użmuszta, o motina newerky sunaus nukauta. Tokio rusto dyino tu numkariu krijżneszey ir kyty krykszczionis neprieteley Żiamaitiu ir Letuwiu it debesis slinka nu wysu pusiu i Prusus ir Letuwa wyłdamyis, iog tosy iu numu netaikosy galies weikiaus apwerkty. Tu tarpu Letuwej Ziamaitej wyiny nusymynusis rimoiy, kyty isyrupynusis sau gała dary, buwa wyinog ir tokiu, kuryi wilies dar lig paskutyne uky ginty ar patis lousajs myrty, kurius uż wys waideliotay dżiugindamyis ontru giwenymu skatyna kypty drousey i ginkła, ir wyiniby tarp sawys użłaikity, wyinog sunku buwa wysosy szaliesy rimtus neprietelius nuramdity.

Kaipogi Żiamaitej kuriy wyiny patijs kruwynas muszas wesdamys Kurszy su Mieczeiwejs wysa iu galiby onturieiy ir piedas wyinos neadawy sawa żiamys, kurios but wokitey po kielis kartus krauiu neaplyiiusis, wyinog ar tep tomprej turiedamyis negaliejy it wysor atrimty galy Mieczeiwiu, kuryi isyłaużusis i Ełgawa arba kaip szendien wadyn Mitaujy apsytwyrtyna (1268) [3]). Noris Żiamaitey po kielis kartus paskou dar narsey narsesney susygrumusis dary kruwynas ir maringas kowis, wyinog niekap nebgalieiy Ełgawa nu Mieczeiwiu atgauty. Oż wys, iog atskiydusys Żiamaitey kielis pułkus turieiy kyto pusie gintyis nu neprieteliu krykszczionu: kaipogi Ottokaras karalus Czeku sutraukys gauies

---

1) Koiałowicz hist. Lith. Tl.

2) Karamzin hist. gos. Ros. T II. IV.

3) Bray essay hist. de liu Tl. par. 2.

Wokitiu, Czeku, Morawu, Syleżionu, Wengru, Lanku, daugiaus ne 60.000 ateiy i Prusus kryżeiwiu gielbiety, kursai paweikys tynai keliosy kruwynosy muszosy pagonis ir adawysius i waldy krijżeiwems senyisiems iu kraugieriems, kietyna dar iems ir Letuwa użkariauty, kuryi noriedamis pasykłoty Ottokaruy żadieiy iem iey użkariaus Letuwos karuna adouty. Ottokars to pameilys su dydy gauiy krijżneszіu trauky i Żiamaitius, kuryi ius dydey kowiesy buwa iweikusis, iog żodieiy anus lig paskouie isznaikinty; bet wyinus tynai beeitontius tus kryżneszius i Żiamaitius dargnas, pusnis, speigaj, isznaikyna, kytus wyrtynes tu patiu Żiamaitiu onpoułdamos isznowyiy, tep iog Ottokars nustoiys wysu kareiwiu sugriża numon be Letuwos karuna[1]).

Letuwo rodies tůtarpu gyistus gaisrus numu kiersztu; kaipogi lykusioiy dydoumeny Letuwo susyrinkusi Kernawy pakiely dydżiu kunegaiksztiu Letuwos Szwentaraga seneli 96 metus turenty, sunu Uteny kunegaikszty, kursai tokiemy omżiouje budamas warda ne waldy, dydżioiy kunykaikszty turieiy.

§ XV.

Szwentaragas dydis kunegaiksztis Letuwos.

Prusay noris apwergty nenorieiy dar pasydouty kryżeiwiems. *Diwans* dydoumenys gymyma apygardas Barsteina su *Lynku* garsiu karwedżiu Pagiesoniu kardu ranko wynis żarstijdamu ateiy iki ungu patyis Marienwerdena pylis. Wyinog Prusay nebturieiy jau to ikaityma koki pyrmiaus rody; kaipogi rankioios i burius ir wieł iszskida. Tu tarpu kryżeiwey isywisty szarwosy su ugnia=ginkłu ius dydesney gandyna iszplieszdamis jems mażne isz pat nagu wysas pargales: użwys nusymyny Prusay, iog pyrmas kunegas po Kriwe Kriweity wadynamas *Alebis* i Karaliauczіu nuejys parsykryksztyiy, daug io gentiu ir pażijstamuiu ii sekdamis wyiny kryksztа pryiemy, kyty nebypouly tep smarkey ont krijżeywiu. Buwa dar ir tokiu Prusu, kuryi welyios lousajs pagonimys myrty ne kap krykszczionymis budamis wergauty. To linkiedamis gawa dar pagałba nu Żiamaitiu, kuryi Mieczeiwius palykynis pouly iu gielbiety, susynierusis Prusay su ju poułkajs susygrumy kruwynaj su kryżeiwejs ir kitajs wokitejs tyis upy *Surguny*, kurio muszo Prusay su Żiamaitejs 12 brostwyniku, ir 5000 jotiu kryżeywiu karwyitie paguldy. Wyinog maż temaczyie Prusams ta pargaly; kaipo kryżeiwej gaudamis pagałba nu kytu krykszczonu styprynos kasdyina, ir idant nu ontpouliu Żiamaitiu ir Letuwiu galietum użsysłiepty Kulmyios żiamie Pyli *Starberg* wadynama iszstaty[2]).

---

[1]) Kotzebue Preus alt. Gesch. Tll. k. II.
[2]) Tasai tynai.

Kyto szalie szeimingy dar Sudauiey kyta dalys Prusu gymynies aprynkusi karwediu Skumonda garbynga kari, onpouly Kulmyios żiamy suardy tynai pyli *Lebau,* nusarioiy apigardas *Strasburga,* nudegina prymiestius Tarunu, wietrawoiy pyli Kulma ir gulieiy iau tyis Bergieliau abazusy, wysur muszy kryżeiwius wyinog ir patis buwa muszamis. Tuo dinksty ateiy Treidenis Letuwiu karwedis su 30.000 kareiwiu Sudauiems on pagałba, kuryi ne tyktaj nuterioiusis wysa Mozuryiy, bet onou użiemusis i sawa waldy nułupousis dar Kujawus ir Lencicyiy trymys żaroms błoszkies it juros wylnis i Prusus ont kryżeiwiu ir tyis *Bergielaus* pyli susinierusiu su Sudauiejs kur tyktay użsysuka tynai kuli ir wandyni belyka. Skumonds mażne isygrudy i Kulma pyli, kuriem wyinog Letuwej Żiamaitey nebgalieiy bepadiety toliaus kariauty, bet reykieiy eity jems Tatorius graudynty, kuryi i Letuwa grudies. Tu tarpu Dimans atwedis Bartionis pas pyly *Szense,* noris użsykeiky lig anou neapgulis, iog ieiys tynai wysus kryżeiwius iszkirsai, bet griaudamos i pyli parwertas patsai wiliczy nu kryżeiwiu pakryta, kurio kareiwey nusymynusis io gyltyny nebisyłauży i pyli [1]).

Kyto szalie Pagezonis iszwertusis pyly Wartenberg i Elblonga łaużies, bet karwedis iu sutiu ragotynys iszwerstas, nebgalieiy sawa kareywiu bedrusinty, kuryi nusymynusis io nupouliu szalintyis nu pylys pradieiy.

Tu tarpu *Detrik fon Gottersleben* ir *Konrads fon Tierberg* karwedżiu kryżeiwiu wiru kontriu ir sumanontiu sutraukusiu wysus sawa kareywius susyniery dar su Lankajs (1271) kurius Baliesławs iu kunegaikesztis parkalbietas nu Wyiskupa Kujawu atleida. Toky galy turiedamu toudu kryżeiwiu iemy nu wysur gulty ont pagoniu, wysu pyrmu apguli pyli *Natangu* kuryi 2000 Prusu lig paskouie ginioiy. Isz pyrma nej wylnis lyipsnu użdektas pylys, nej kriusza kuliu isz swylksniu iszleista, negalieiy iu nu muru nustumty, wyinog tretyiy dyina, kad iau kyty tarp iu neżeisty pylie bebuwa, kryżeiwej isyłauży ir wysus iszkirtusis pyli użiemy. — Paskou tryiosy sunkiosy ir kruwynosy muszosy pargalieiy kryżeiwey Prusus, kuriu 12.000 karwyitie iszguldżiusis, ir daugibes wyituwiu ir pyliu użiemusis żengy nu pargale i pargaly, o łaima ir galys Prusu kas karta pakalniu szlyiy. Letuwey Żiamaitey budamis patis ipinty i kares Tatoriu Goudu Mieczeiwiu nebgalieiy Prusus to rusto dyino besuszelpty.

Kryżeiwey isygalieiusis neżynoies patis bekonkinty tus prusus pagonis, kuryi iems wergauty nenorieiy, wyinus arklejs drasky, kytus giwus i medzius spiłoiy. *Jrkus Monty* garbingas karwedis Prusu, nustoiys sawa kareiwiu praeiusiosy muszosy, gyriosy sau ieszkoiy pataikas ir tynai szaknelimis mysdamas norieiy dar lousajs giwenty, kuri Enryks Szwenberg kamendots kryżeiwiu ir tusy tijrusy sugawys medie giwa iszspilioiy, tou wira, kuri Grekay Ramonay Pagonis pusdyiwiu sawa but wadyny, diełto wyin iog lousiby ir tiewainy

[1]) Kojełowicz hist. Lith. TI.

sawa giny, bet nedors krykszczionys iszpliesza giwyba doram pagonui, uż tou, iog io wergu nenorieiy buty ir tiewainy sawa lig paskuie giny. Tepat *Glapas* Warmyios karwedis sugautas nu sawa bendra, kuriem daug kartu giwiba iszgielbieiys buwa karie arkliejs sudraskitas atszłowymy Karaliaucziaus giwiba pabengy, uż tou, iog lousus norieiy giwenty ir kytu lousiby ginty [1]).

Patis Pagezionis noris rupesnie ginies dar par daug kontrej nu wysu pusiu atskyisty ir isz wysur surymty użsyrakyna pylie Milen wadynamo, kurio yłga łaika styprawa, ongała aptekusis łyipsnomis ont raudonajs murajs dar stowiedamis szymtajs gyltyniu łaididamis, ant sawa neprieteliu tukstontiems ius graudyna, welydamys patis ijrosy pylys użsyrausty, ne kap krykszczionu Wokitiu omżynais wergajs tapty. Wyinog Żiamaitej regiedamis toky kontriby Pagiezionu pasygaiła iu, ir noris patis suspausty kariems Goudu, Tatoriu, Mieczeiwiu, iszsiunty kelis poułkus iems ont pagałba, kuryi susinierusis su Pagezionajs kruwyno ir maryngo kowie, kryżeiwius pargalieiy, kuriu 7000 karwyitie iszkłoiy ir pati karwedi *Elwich fon Goldbach* kamentoda Kryisburga pylys giwa sugawa.

Tierburg dydys Mystrus kryżeiwiu regiedamas toki iu nupouly; isz wysur sutraukys sawa kareiwius, eiy pats Pagiezionu kariauty; kou tynai sutykys tou naykina ir terioiy. Pagieżonis noriedamis atsyturiety kruwynosy ir maringosy kowiesy po kielis kartus grumies kuryi ongała nebgaliedamis (1273) tep smarki sawa neprieteliaws nuromdity patys nudeginyi sawa kaimas tijrus łaukus palykdamis sawa kraugieriems kryżeiwiems iszsydangina i Letuwa ir tynai tyis Grodnu apsygiwena [2])

Sudauiey wyiny nebuwa dar tapy wergajs kryżeiwiu, kuryi kas dyina iems moiawa wergisty; bet Sudauie nełaukdamis kryżeiwiu ontpouliu, patis ipoułusis (1274) i Kulmyios kraszta nuterioiy. Dydys Mystrus kryżeiwiu geisdamas jus sudrausty iszsiunty *Szonenburga* karwedi garsi su daugiby kareiwiu, kursai susigrumys kieliosy muszosy wos ne wos pargalieiy Sudauius, kuryi netyktay tou nupouliu nenusymyny, bet dar su dydżiausiu apmaudu tyiktyis pradieiy i kary prijsz kryżeiwius. Wysu pyrmu nuterioiy artymusius krasztus waldżio kryżeiwiu esontius(,) paskou *Stouma* karwedis Żiamaitiu apguly su sawa poułkajs pyly wadynamo *Plowysty*, korioiy krizeiwey użsyrakyny dydey drousey ginies, bet Żiamaitey dyinu ne metu isyłaużusis wysus tynai iszzurdoiy. Kytu sryty Letuwej traukdamis pylis wadynamos *Toruniu, Graudensa, Marienwerdena, Satirina Kreistburga* su żiamy suligina, o prymiestius Lipanowys ir Radinos nudeginusis grijża numon, kaipogi reikieiy eity Mieczeiwiu kariauty, kuryi sandora padary su Goudajs Letuwa kariauty.

---

[1]) Kotzebue Preus. alt. Gesch: Tll. k. 11.

[2]) Kotzebue Preus. alt. Gesch. Tll. k. V.

Tamy łaiky ikyrieiy Łatwiems bewergauty sawa kungams Mieczeiwiems, diełtogi isz wysos galys żadieiy kieltyis ir pelynusy numus sawa pyrmiaus welyios użsyrausty, nekap iems yłgiaus bewergauty: żynodamis wyinog iog neatsyturies wyiny patis prijsz ju galiby, patelky dar Letuwius Żiamaitius, kuryi pametusis Prususy kares kaip sakiau, sukos ont Mieczeiwiu i Łatwiu żiamy tu wargdyiniu tynai gielbiety. Lie(tu)wey Żiamaitey wyinu trukiu żaromis eidamis wysa kraszta terioiy patiu żyimas wyduriu, ongała susytyka su Mieczeiwejs naktowydżiu ont ledajs juros baltyios tyis sała Ezely, kuriu eiłas Żiamaitey pyrmouiu onpouliu parłaużusis *Otto* pati Mystra Mieczeiwiu, 50 brostwyniku ir daugiaus ne 6000 jotijs ont ledu juras pagouldy. Ożgiedinty Mieczeiwey toky pargaly norieiy ongała ar sau ar Letuwiems gyltynys eiszkoty; to dieiusis Mieczeiwey surinkyi iszbłaszkitus sawa karius iemy nakty pagał wity Letuwius kurius antnokusis tyis pyli Dunamondy keles wałondas mienesyino piowies ne muszies, wyinog Letuwey pargalieiusis Mieczeiwius ontra tyik paguldy karwyitie, o lykusyicy naktyis dinksty tyk besuskubieiy atsytolinty [1]).

Kad to szalie wyina dalys kareywiu Letuwos ir Żiamaitiu rankioiy waynykus, nu kryżeiwiu ir Mieczeiwiu, ontra dalys Letuwiu kyto szalie noriedama atmonijty rauswyisyims Goudams nowi Wasyłka dydżioiy kunegaikszty Letuwos kruwynay kariewos su Goudu kunegaiksztejs ir Tatorejs. Kaipogi jau praeiusyi meta 1273 Troidenis kuri Gouday *Trydiu* wadyn karwedis Żiamaitiu, tapys kap wyrszaus regieiem kunegaiksztiu Mozuru, daug dar krasztu kunegaiksztems arba wieszpatems Goudu użiemy. Bet to anam nekaka. Atenonti meta lyipy Troidenis Gabietay wyinam karwedżiuy Żiamaitiu griautyis i Droiczyna pyli, kuren Gouday nu Mindawys karalaus łaika tebturieiy sawa waldżio. Gabieta isygrowys tynai wietru weliku nakti pusy giwentoiu kuryi dydey kontrej yr drausej ginies yszkyrta. Paskou Gobieta palykys tynai iguli pylie, kas karta toliaus i Goudus werżies. Tou regiedamis kunegaiksztey Goudu nusymynusis idant atrymtum Letuwiu poułkus, sutaryma tarp sawys padary. Romans kunegaikesztis Alicziaus, Olga sunus io, Gliebus kunegaiksztis Smolinska, Lewas kunegaiksztis Władimira, wysy sawa karius sunierusis kietyna su Letuwejs kariautyis, bet regiedamis sawiy ne wysay galintejs, Totorius dar ont pagałba uztelky, wyłdamyis tou kartu ne tyktay wysa Letuwa iszkariauty bet ir warda ysznaikinty. Kaipogi wysos tos gales susinieruses tyis pyli Słucku guly i Letuwa ir tynai kur użeyi, ten kuli ir wondyni belyka, tujau i pylis Słonima ir Tureiska ont krontu Nemona stowenty wietru isyłauży, paskou nudegynusis primiestius Nowagrodeka, paty pyly apguly, bet tynai niekap isyłaużty negalieiy, kaipogi anou Letuwey su neiszpasakita kontriby ginoiy. Kad tep Letuwey buwa susiriemusis su Goudajs Totorejs toiy szalie; kito pusie Żiamaitey kruwynay ir maringay muszies su Mieczeiwejs kurius parga-

[1]) Kojełowicz hist. Lit. Tl.

lieiusis garbingo muszo, pati Mystru *Endrieiu fon Westfalen*, 20 brostwyniku, su daugiby jotys karwyitie iszkłoiy; Żiamaitey po ta pargale nebwyie toliaus Mieczeiwiu, bet eiy kuweikiesnej i kałna Letuwiu suspaustu gielbiety. Tujau kieliosy muszosy pargalieiy Goudus, kuryi nusymynusis norieiy sondara darity su Letuwejs, bet Totorej niekap iems to darijty neleyda, kuryi wyłdamyis wen Letuwa użkariauty atleida Goudus daugibes nauios ir rymtos iotys ir lyipy traukty wieł prisz Letuwius. Tuiau pareiusis Letuwos rubeżiu Totorey apguly pyly Nowagrodeka, o Gouday Gradna: bet nej wyiny nej ontry nie katray nieka nepadary; kaipogy su neyszsakita kontriby ir drousiby ginies Letuwej Nowegrodeky, o Pagezionis atejunaj ysz Prusu Gradny. Wyiny ir antry atskyisty nu apigardu be pena suspausty tyktay patiusy murusy, ont kurejs noris leipsnas wylnymys wołoies, wiliczes Totoriu it snyigas dryba i pylis, o taranay murus griaudamis it perkunyies grumieiy, wynog nieksai Letuwiu Żiamaitiu Pagiezionu nenugondyna; kaipogi stowiedamis jau ont raudonajs murajs lyipsnomis aptekyi ir dumajs apgopty, leida drousej isz auksztu bokszt szymtajs smertiu ont sawa neprieteliu. Tep styproint Letuwems pyliesy *Syrputis* brolis Treineideny atskryiy su kytajs poułkajs Żiamaitiu iems ont pagałbos. Tatorey ir Gouday nu pyliu atstoiusis norieiy Żiamaitems kiely użstoty, to dieiusis susygrumy tyis *Kameny* ir yłgas wałondas pargaly warżies, krauiu warwieiy łatakay, o noumyreleis łaukai jau apskleysty gulieiy, wyinog Syrputys su sawa rynktynejs parłauży eiłas Tatoriu ir Goudu kurius tolyniontos gydesne dar guldy. Daugibes tynay neprieteliu karwyitie palyka. Tatorey, wyinog nenoriedamis pargalietajs buty pasytyikusis isz nauiy eiy treti atweii Letuwiu kariauty su kurejs susygrumusis ligmiesy Wyłkawyska kruwynay ir yłgaj kowies; bet ir tou karta Letuwey Żiamaitey Totorius ir Goudus pargalieiusis karwyitie iszkłoiy: kuryi nebstygdamis ont gała su Letuwejs sondara padary [1]).

Wysy tyi żigei atbuty buwa be dydżioiy kunegaikszty Letuwos, kursai diel amżiaus ir swekatas negalieiy su kareiwes żijgiauty, wyinog numyi palykys wys tyiky ir riedy tou, kas derieiy Lietaj ukys. Ongała Szwentaragas regiedamas sawa artyma karszaty, suna sawa Gereimunda 50 metu turenti uż karszinicziu sau apskiry ir tou pati meta patsai su szio swieta parsyskiry Kiernawy buweinie Letuwos.

§ XVI.

Gereymundas dydis kunegaikszty Letuwos.

Gereymundas tapys dydziu kunegaikszti Letuwos tiewa sawa Szwentaraga pagał apsyeiyma gymynies pałaidoiy; ta ira apdarita rubusy kunegaikszty dydoumeny iszneszusi i glisti ont małka pakiely auksztay, o szalyp io gynkłus

[1]) Karamzin. hist. gos. Ros. T.

kurius jaunosy dyinosy diewieiy, ta ira: karda, ragotyny, seydoka ir wiliczes, żemesnej wanagus arba sakalus, du jungu piedsakiu, kariu żyrga su wysu milemouiu io tarnu sudegina. Kad tyi wysy dajktaj degty pradieiy; tuiau dydoumeny gyidodama rustay darus nabasztyka mety i ugni nagus, meszkos arba łuszyis. Kaipogi Letuwej Żiamaitej senowie noris pagonis tykieiy i ontra gywenyma kurio wyilies po smerty dasyikty: iog tynay ira koksai Dyiwas anyims neżynomas, kursai debesiesy ont wysu aukszcziausiu kałnu giwena, i kuryi numyrieley turieiy ropoty; dieltogi idant weikiaus tynai galietum isykabinty mety nagus meszku ir łusziu. Paskou pelynus kunygaikszty nu glistyis arba kibyrksztijna supiłusis i indu kuly arba moly łaidoiy. Ont kuryi mynawoney auksztа kałna supily. Ont kapajs to Szwentaraga Wyilniaus miests ira szendien iszstatitas kaip tujau regiesem [1]).

Gereymundas pasteigys toky łaidony tiewuy sawa, iemy rupintyis aple ukys rejkałus. Lig nepałaidoius dar kunegaikszty, Syrputys karwedis Żiamaitiu su Traideniu kunygaiksztiu, pareiusiu Mozuryiy, Kujawus, Lancycyie ir Kulmyiy tep nuterioiy, iog patiu imtyniu Lanku kriżnesziu ir kytu wokitiu, rasza buk 40.000 i Letuwa parwariusiu.

Kryżeiwey regiedamis tokies pargales Letuwiu ir Żiamaitiu nusygonda, idont Letuwey susynierusis su Prusajs, ne iszgintum ius ysz wysor lig paskuie, dieltogi sundara su Gereymondu dydżiu Letuwos kunegaiksztiu padary, żadiedamis iog krizeiwej nieka pykta Letuway ir Żiamaitiems ne daris, iey tyktay Letuwey ir Żiamaitey negielbies ir nepaikins Prusu.

Mieczeiwey noris dydzius ir kruwynus nupoulus datirusis nu Żiamaitiu, kaip wyrsziaus regieiem, wyinog nenorieiy pasydouty, lig tyktay Żiamaitey ius palykynis atsysuka ont Totoriu ir Goudu, Mieczeiwey tujau guly on Żiamgaliu wyinos dalyis gymynies Żiamaitiu, kuren pargalieiusis kieliosy kruwynosy muszosy prisouki sau doni mokiety, idont galietum anou omżynay apwergty, on skardżiu upys Daugawas pyli wadynama Duneburg padyrba (1275). Żiamaitey to rusto wałondo niekap nebgalieiy begłobty Żiamgaliu turiedamis wysur imtusius sawa kareiwius iszleistus prisz Totorius kap wyrszaus mynawoiem.

Mieczeiwey paweikiy Żiamgalius wijlies dar su toky pat łaimu ir Letuwa użkariauty; to dieiusis użtelky Danus ir eiy i Letuwa ir tynai apygardas Brasławos nuterioiusis daugibes imtyniu pawary. Bet tu tarpu Letuwey Żiamaitey rodos nusykraty nu kariu Tatoriu Goudu ir Kryżeiwiu. Ir *Trabis* karwedis su Gylygyniu karwedżiu Żiamaitiu kou weikiesney sutraukusiu karius isztrauky prisz Mieczeiwius, kuryi norieiy jau kou weikiesney sugryżty i sawa pyles, bet Żiamaitey ontnokusis ius 9. dyino kowa Mienesys (1279) tyis pyli *Aszerody* meties it ne sawie ont iu gielżytas eiłas, kardas wyin abieio pusie sutwyiskieiy, o ragotynes łuża, kraus łatakajs warwieiy, ongała Mieczeiwey

[1]) Kojałowicz hist. Lith. T!.

pradieiy gurty, o Žiamaitey ont iu narsesney gulty, tou regiedamis wiresnyiey Mieczeiwiu norieiy sawyisiems drousibys ir kontrijbys prydouty, dieltogi patys ant wysu narsiuiu Žiamaitiu pouly, kuriu wyinog smarkuma niekaip neużturieiy ir patis sukyrsty kardomis iszgura. *Raceburg* pats Mystrus, *Gielards* karwedis, *Tizenhauzen* karużasis gelżyis poułkay, 71. brostwyniku ir daugiaus ne 9000 jotiu ir kitu kareiwiu karwyitie palyka. Ne tyktay wysas gieribes teka i ronka pargalietoiems, bet ir pati karuna gielżyis poułka su paweiksłu Panos szwencziausys użtaritoiys Mieczeiwiu, kuryi yłga łaika paskou kiboiy bażniczio Perkuna Kiernawy. Wyinog noris paweikty Mieczeiwey nenorieiy dar niekaip wysoutynay pasydouty, uż wys geydy kap imanu karuna nu pagonu atgauty. To dieiyis rieditos arba gubernatorius Rewaly surynkys iszbłoszkitus Mieczeiwius, gawys dar paszałpas, pouly ont Žiamaitiu griztontiu; bet Žiamaitey atsysukusis mażne wysus iszkłoiy, patsai Gubernatorius żeistas wos on tretioiu żyrgu beiszpruda. Kryta tou dyina tusy dwyiusy atweiusy daugiaus ne 10.000 krykszczionu, Žiamaitey Dunaburga pyli iszwerty, Žiamgalius nu wergista atwadawo ir kielis sugautynius Dyiwams ant apieru uż pargaly sudegina[1]).

Nebgalieiy Letuwej Žiamaitej bewyity Mieczeiwiu, bet reikieiy eity pagał praeiusioiy sundara i tałka kunegaisztiouy Kijawa (1280) prijsz Leszka joudoui kunegaikszti Lanku: kaipogi susinierusis kareiwey Letuwos su kareiwejs kunegaikszty Kijawa nuterioiy apigardas Lublina ir tyis patiu Sandamiriu jau sarioiy. Tou dinksty Warsickis kasztelonys arba kamendatas pylis ant iyipyma Leszka kunegaikszty, surinkys karius trauky prijsz Goudus. Gouday eiy atsyskyidusis nu Lietuwiu kaipo pagonu, riegiedamis maża sauiely Lanku skaugieiy idont Letuwey ne apturietu tos garbies iog Lankus padieiy iems pargaliety, diełtogi nieka nesakiusis pouly Gouday wyiny i musza, bet Lankay ne tyktay Goudus atgrudy, bet ius dar sujaugy tep, iog nebgalieiy i eiła beiszsytyisty; Letuwej tou matidamis, norieiy Goudus pastyprynty, kuryi wyinog tolindamyis nebleida Letuwems sueiłouty sawa kareiwiu, noris Letuwiu wyresnyiej sawu bukłumu tou darody, iog suskliauty sawusius i eiłas, wyinog ir tep narsibys Lanku niekap negalieiy tou kartu użturisty kuryi ne yłgaj trukusis iszwerży Letuwiems pargaly.

Atenty meta (1281) patis Letuwej eiy atmonity Lankams uż nełaimas praeiusi meta, kaipogi pyrmouiy żijgiu iszginy Lenkus isz Jodwieżiios żiamys, kuryi nu łaiku Mindawys karaliaus budamis iau po waldy Goudu, iau po waldy Lanku, buwa parsykryksztyiusis, bet lig tyktaj pawida brolius sawa Lietuwius tuiau wieros krykszczioniszkos yszsyżadieiy ir tapusis pagonimys riedies isz wyino su Letuwejs. Troidenis kunegaiksztis noriedamas tou kraszta nu Lanku użtarity, pyli Raigarda on skardżiu Biebros upys iszstaty, kuryi weldieiy użdongou tam krasztouy nu Krizeiwiu, Mozuru ir Lanku[2]).

---

[1]) Kojeławicz hist. Lith. Tl. Pl.

[2]) Tasal tynai.

Gereymundas dydis kunegaiksztis Letuwos tokies kares turiedamas su nepretelejs gymynies Letuwiu, norieiy ne tyktay už rubežiou karda atsyženklinty, bet dar ir numyi mynawony diel sawys palykty ateinontiosy kartosy. Tarp wysu io mynawones darbu garbinga ira Perkuna bažniczy Wylniouy, kuren js iszdyrbyna sekdamas apžadus tiewa sawa Szwentoraga, kursai medžiodamas wyina karta onsztyka dydey graży dauba aprinkiota kałnajs apaugusejs lyiknajs ir traszkontiomis mediemis, o pati dauba aužoulinajs yr dwym upym iszwagota, wyinu wadynamu Nieriedu szendien Wylyiy, ontro Wiliu tep itaramu iog tosy daubosy wyłkus wyloiy toukartu Medincza, szendien wadyn tou upely Wilenku, o nu ana ir pati wyitowy arba miesta Wilniu. Ta dauba tep patyka kunegaiksztiouy Szwentaraguy, iog onsai isaky sunouj Gereymundouj, idant ont tu wyitu ne tyktay ij myrusi tynai sudegintum; bet ir kitus kunegaiksztius łaidotum ir bažniczy Perkunoiy Dyiwouj iszstatitum. Kaipogi Gereymundas sekdamas linkieyma sawa tiewa atszława padarys aužoulyny paszwystamy, bažniczy Perkuna Dyiwa wadynama iszdyrbyna, kurios wyito szendien ira tep pat bažniczy katedru wadynama.

Tas trobesis tos bažniczys turieiy 150 mastu iłguma, o 100 płatuma, 15 mastu auksztuma be stoga, wyinas durys ieitamas par kopliczy, kurio buwa sukrowys turtingu szwentynibiu ir ipatingu kytu dajktu, po tu koplicze buwa pagrobas, kuremy szwentus žaltius ir warles łaiky. Ont cziukura tos kopliczys buwa bonie 16 mastu dar aukszcziau iszkiełta už syinas bažniczys, pati kaplicze su bony buwa isz plitu, o bažniczy kap sakiau isz kuli. Prijsz tou kapliczy stowieiy ałtorius ant 12 łaiptu iszkiełtas, kurio kyik wyina łaipta buwa stulpelejs apeiłauta ir turieiy pustreti masta płatuma, o trys aukszty, o 9 kietwyrtainie płatuma, kurio paszalei buwa touriu ragajs užkaiszijty, wyinu žodiu wysas ałtorius turieiy auksztuma 35 mastus. Kiyk wyina łaipta apžadieta buwa kyik wynam saulys ženkłouy arba zodiokouy, ont kury tepat ugnis apieru degyna kyik wyina mieneses tou dyino, kurio sauly ižengy i tou ženkła atsytolindama rudeni, ir pargriždama pawasari; kaipogi ant wysu auksztouiy łaiptu, buwa ženkłas wieży o ant wysu žamouiy wożragy. Wyinog ant toms łaiptoms nekurynos tykrouiy apiera (kaip pagonis tykieiy) bet tyktay stowieiy paweiksłay tu ženkłu isz waszka iszdyrpty, ta ira: Lewa, Mergatys etc. Ont wysu aukszcziausiu ałtoriaus łaiptu omżyna ugnys kurynos dyina ir nakti, saugoiyma nu kunegu tay lietay paskirtu. Giwolius ont apiera degyna tyktay szwentomis dyinomis. Buwo wyrszau to ałtoriaus tep stebuklingay pariedita iszlisty, iog ne litus, ne dargnas, ne wieiej negalieiy tynai ugnis užgiesijty, bet dar wietroutas łaikas lyipsna kou auksztesnej muszies. Tamy ałtoriouy buwa kambarej, kuriusy buwa sudietas indas ir kity ironkei apieru; szalie tos Bažniczys nu saulieteky buwa dydy Rumay Krywe Kriweity, ant iu wyrszu apaly bonie dieł daboiyma saulys taka ir žwiazdžiu, idont žynotum kursai mienou ira, pagał kurio galietum teysingay pyrmouiy dyina to mienesys ont łaiptu io apiera

deginty. I syina tos bonies kas metu, nauju metu dyino imurawoima buwa wyina plita, kuryi skaitlui metu rody. Pasaka ira użraszita, iog kad kunegaiksztis Szwentaragas noriedamas tou bażniczy dyrbinty, iszsiuntys buwa dwejeis metajs pyrmiaus suntynius i praneszy Nemuniautiu terautyis aple ateinonty łaima tos bażniczes. Pranaszy buk apreiszkusi, iog ana twers lig pat pabongos pagonyios ir lyipusy dar 101 apaliu plitiu padyrpty su żimiemis arba jeroglifajs, kuryi galietum żynklinty łaimingus ir nełaimingus metus, tarp kuriu plitu wyina turieiusi uz żenkła dwylypy kriżiu, kursai szendien dar Letuwos ukys żymie regiemas ira, kurem żenkłuj ateius pranaszy tarusi, iog bus pabonga bażniczys ir pagonibys. Ta pasaka paskou iszsypyldy: kaipogi Letuwej parsykryksztyiusis bażniczy sugriowy ir i kriżiu i żyimy sawa ukys idieiy [1]).

Neyłga buwos Gereimundas kunegaikszty pasirynka isz szio pasauly, wyinog io smerty, ne pałaidoiyma niera rasztusy apraszyta.

§ XVII.

Traidenis dydis kunegaikszty Letuwos.

Myros Gereymunduy dydoumeny Letuwiu ir Żiamaitiu Kernawy sueiyma padarusis dydiu kunegaiksztiu Letuwos Treideni arba Tridi pakiely, wyinog iszpażijstu, iog tamy daliky Letuwos istoryiy ira dydey tamsi; kaipogi nesukakus deszimtyi metu ira mynawoiemys Letuwos rasztusy po smerty Gereymunda dydys kunegaikszteis penky wira, ta ira, Narimunds arba Narmunts, Alsza, Daumonds, Giedraitis, Traidenis arba Tridis, bet swetymusy rasztusy du tiera mynawoiemu nu smerty Walstijnika, ta ira Gereymundas ir Traidenys; asz tamy dajkty sekiau swetymus raszytoius, wyinog linkiety rek idont rasztay tou łaiku atsyrastum, noris ir suwydroiy ras galietum teisingay desyżynoty uż wys Goudu rasztaj kuri niera szendien suwysu apskielpty.

Regieiem wyrsziaus, iog par wysa szi łaika Żiamaitej ir Letuwej isykariawusys su Goudajs Tatorejs Mieczeiwejs, Lankajs maż beatboiy ant kryżeiwiu, kuryi paweikusis Prusus kas dyina artynos i Panemunius ir tynai i pyles łaużdamyis, tukstontejs pagoniu wyinus nukowy, kitus apwergy wyiny dar Szalauiey giwendamis gyrosy niekyna dar kryżeiwejs, kuryi nie karta paskouy kariaudamis su tajs Szałauiejs łaidoiy sawa brostwynikus ir kytus wokitius su aszaromis. Pasygaiłusis Żiamaitey Szałouiu ir Sudauiu tep kontrey kariauintiu, eiy iems ont pagałba su kurejs susynierusis dydius nupoulius kriżeiwems padary, ir pylis *Kristburga, Marienwerdera, Santyra, Plemenca, Graudona* su żiamy suliginiusis kur ożeie ten kuli ir wondyni belika; wyinog kriżeiwe

[1]) Narbut. Tygodn. Wilen. 1817.

atpyrkuses nekures pargales upalejs sawa krauie isz apmauda tobyios isz pagoniu sugautyniu. Bet atenty meta (1281) Letuwej Żiamaitej Sudauiej ir Szalauiej apturieiy aiszki pargaly nu kriżeiwiu, kuriu dydes daugibes su kitajs wokitejs prapouly, tarp kuriu ir pats kamendots pylis Tapiau, Baier baidikly pagoniu wadynamas gała gawa, uż kuren pargaly pagonis sugautynius kriżeiwius ont apiera Dyiwams sudegina, bet nebgalieiy beatsyturiety, kaipogi Żiamaitej Letuwej sawi gindamis nebgalieiy begielbiety[1]) Prusu, tarp kuriu patiu nebybuwa iau wyinibys ir meilys. Dydoumeny pagonu regiedama iog geresney bus krykszczionu buty dieltogi iemy kryksztityis. Patsai Skumands garsus karwedis Sudauiu parsykryksztyiy ir isz wysu smarkiausy nepreteliaus kryżeiwiu, tapy paskou wysu dydiausiu iu apginieiu. Sudauiey nenoriedamis pasydouty kryżeiwiems i Skumanda wyita apskiry sau uż karwedi Wadali, wira bukli ir sumanonty, kursai kariaudamas su kriżeiwejs kruwyno ir maringo muszo giwiba sawa padieiy. Tam myros Sudauiey aprinka uż karwedi Kurtengierdy, bet tas su 1.600 kareiwiu pasydawys kriżeiwiems parsykryksztyiy; tou pati padary ir antrus aprinktas karwedis Sudauiu wadynamas Gety su 1500 kareiwiu. Kad tep Sudauiej nebgalieiy be rasty teisinga apginieiy sawa lousibys; kriżeiwey apiemy iems paskutyni iu pyly Keimynau wadynama. Bet Sudauiey ir tyik nełaimomis suwarginty troszka dar doras pagonymis ir lousajs ukinikajs, iey ne giwenty bon myrty, nekap nedorajs krykszczionymis ir amżynajs wergajs buty, wyinog regiedamis, iog nebypargalies kryżeiwiu, nudegynyi sawa kaimas, numus, turtus, wyinus tyktay tijrus łaukus sawa tiewaynys palykusis gyriomś augty, ir żwieryims weistyis patius i Letuwa pas sawa brosius iszsydangina, kuryi ius dydey meilynga priiemy.

Tep kriżeiwey kariaudamis par 62 metus antmety wargdyinems Prusams sawa tykieiyma, kuryl lig tapy krykszczionymys lig ir wergajs tu kriżeiwiu palyka, kuryi noriedamis amżynay ius panyikty, apskielby rasztu (1283) iog tyi tyktay lousajs żmonimys tiera kuryi wokieszkay kalbieiy, bet kity wysy noris krykszczionis ir pagał wieros brolejs wadyno, wyinog wergajs ira, angała użginy raszijty ir skaitijti Prusyszkay ta ira Letuwyszkay, idant użmyrsztum suwysu darus ir apsyeiymus sawa bocziu prabocziu.

Toky dajktu wokitey pasydary dydoumeny, o Prusay wargdiynejs paskaitity i giwolius, kruwyna prakaita braugdamis nu weyida wergawa omżynay tyims, kuriu kałbos neiszmany. Wyinog Prusay tokio rusto dyino nie kap kałbos bocziu prabocziu sawa nepamety ir noris wargdamis tebkałb dar sawotyszkay, o iu dydoumeny wokyszkay kaip iau mynawoiau[2]), yr szendien matoma.

---

[1]) Kotzebue Preus. alte Gesz.: TII. k VI.

[2]) Tasai tynai.

Letuwej Żiamaitej kap iau regieiem wyrszau wyina karta paskiendusis numkarie, kyta karta sugayszusis su kariems Goudu Totoriu ir Mieczeiwiu, tenkina sawi beiszgielbi, ne tyktay Prusus nupoułontius beszełpou, daug kartu Letuwej Żiamaitej ne paskubieiy nueity Prusu gielbiety, kaip nepretelius i patiu uky iżenges terioiy.

Kaipogi tu patiu łaiku, kad kryżeiwe Sudaugius bengy karjauty, kurius giełbont Letuwems ir Żiamaitems Daumonts kunegaiksztis Pskowa i Pałacka isyłauży, ir wysa kunegaiksztiste użiemys pradieiy paty Letuwa terioty. Kyto szalie Mieczeiwej Żiamgalius norieiy wieł użkariauty, bet Żiamaitey atbiegiys iems ont pagałba kruwyno kowie pargalieiy Mieczeiwius, kuriu 33 brostwynykus su kieliomis tukstontiomis karwyitiu paguldy, o 18 brostwyniku giwu sugawusis wyinus użdybawoiy, kytus ont żyrgajs medy augusejs ontsodynusis paleida i tirus, kytus giwus ont apieros Dyiwams sudegina [1]).

Traidenis pagriżys isz Prusu su karejs eiy tuiau prijsz Daumonta kuryi pagalieiys kieliosy muszosy iszginy isz Letuwa.

Tu tarpu Lankay kielies ir norieiy wieł użkariauty joudwieczìu żiamy. Traidenis tuiau tynai 14,000 jotys iszleida, su kury trymys żaromys traugdamys wyinu żijgiu wysa apigarda Lublina użiemy. Leszek wadynamas juodasys kunegaiksztis Lanku, tou paiutys noris ir surinka kareiwius sawa, wyinog niekap nedrisa poulty ant Letuwiu. Bet tou tarpu nakty szwentas Mykołas buk pasyrodys Leszkouj tardamas, idont onsai skubietum pryisz pagonis Letuwius on kuriu aiszki pargaly apturies. Leszkus pastyprintas tou sapnu apreiszkis ii sawo kareiwiems, pouly isz netycziu ant paskidusius Letuwius, kuryi numon gryżdamis neiszsakitas daugibes wary kalyniu ir iau buwa pradedau par upy Narwy keltyis an kuryi su toky smarkiby Lankay onguly Letuwius, iog szei nebsuskubieiy sueyłouty sawa kareiwiu, wyinog kruwynaj ir maringaj yłgas wałondas muszies, ongała Letuwej noriedamis sawa eiłas pastyprinty, lyipy ir tyms poułkams i kowy stoty, kuryi użpakalie kalynius Lanku saugoiy. Aby pusy narsej narsesnej warżies pargaly negaliedamy niekatra katros paweikty; tou matydamis kalynej Lanku kyba galis uż gali i uzpakali Letuwiems, kuryi isz abeiu suspausty pyrmu gurty, paskou szalyn skryty pradieiy. Wyinog Judwieżay kuryi buwa użtelkty tamy żijgie welyios wysy garbingos giltynys eiłosy neprieteliu eiszkoty nekap wergajs ju tapty arba szalintyis. Gieribes kures Letuwej turieiy, wysas teka i ranka Lankams, kuryi mynawoney tos pargalys iszdyrba Lublyny mura bażniczy Szwentam Mykołou kuri lig szej dyinaj tebiera [2]).

Treidenis apmaudingas ant tou poułku kuryi sugriża nepargalieiusis Lanku, apskelby, jog wysy tyi, kuryi neprietelu nepargalieiusis atsytolins isz

[1]) Bray essai hist. de Liv.

[2]) Koiełowicz hist. Lith Tl.

musza, wysy bus paskou smertiu konkinty, tardamas, iog wysiems tep reikieiy karie myrty, kaip Joudwiezey myry ar pargalietoiejs tapty.

Traidenis iemy atsydieiys tyiktyis i kary, idant aiszkey atmonitum Lankams sawo nupouly ir iu żiamy użimtum. Bet Daumonts kunegaiksztis Pskawa, kursai tikoiy tyktay praguma, kaip tapty Letuwos dydżiu kunegaiksztiu, bet negaliedamas nieka padarity Traideniuy karie apsyżadieiy ij pasłaptomis nużudity: to dieiyis iszsiunty szeszys Goudus papyrktus i Letuwa, idant anyi nugałoutum Treideni dydy kunegaikszty, kokiu norint praguma; kuryi sutykusis ij isz pyrtyis pareitonti, pyrmu iemy anam goustyis kaipo wargdyiney paskou nieka artyi neregiedamis su bruklu ji nukawa.

Doumunts nużudys tep Treideni eiy jau i Letuwa su Goudajs dydżiu kunegaiksztiu tynai apsyskelpty. Bet Romunts sunus Treideny budamas zokaniku lig iszgirdys toky nełaima tiewa sawa it ne sawie pagrobis karda, ir surynkyis poułkus Letuwiu, Żiamaitiu, Jodwieziu, kuryi uż wyins kyta po io waldy głaudies, pouly ant Daumonta, su kuriu susygriumys ligmiesy Brasławas, yłgaj ir kruwynaj warżies pargaly, an gała parłauży Goudus ir pati Daumonta kunegaikszti iu karwyitie ronku sawa ragotyny parwiery. Dydoumeny uż toky io kontriby norieiy ij dydżiu kunegaiksztiu Letuwos pakielty, bet onsay nekaip iou buty nenorieiy, ir i sawa wyita, ne brolius sawa linkieiy pakielty, bet Witeni garbinga karwedi Letuwos, patsai kaipo zokonikas pagriżys i kliosztoriu giwenima sawo pabengy, linksmindamos, iog wysu dydżiausi nepreteliu Letuwos Daumonta pargalieiy [1]).

Smertys Treideny dydej szyrdgilingas buwa Letuwems ir Żiamaitiems. Nu smerty Myndawys karalaus Letuwos, uky pasekendusy sumyszymusy numu ir smarkiu antpouliu nepreteliu draskoma swirawa jau ant pragaru it ana waltys ant juras wylnymis. Traidenis nebudamas dar dydiu kunegaiksztiu 2, 3, deszimtis tukstontiu isz sawa klietu pasteigys, eiy neprieteliu graudinty ir patiosy numu gielżudiesy, kad brolis broli zudy onsai su sawa nepargalemajs poułkajs pargalies garbyngas apturieiy, ir wainykus pargaliu nu neprieteliu ronkioiy; kursai it ansai drausus żweis iszkodamas łaimas, itupys i walty niekin audromis ir skleid putos ont kupromis wyrstontiu wylniu. Tep ir Treidenis niekindamas numu gałżudiemis suijrusys Letuwos ukys twyrtyna garby ir galy tolymusy krasztusy graudyndamas io neprieteliu.

§ XVIII.

Witenis dydis kunegaikształtis Letuwos.

Traidenis kytu kartu pargriżdamas isz kariu karieiwiu, sutyka kielie tyis Eirogała buri waikieliu besykułontiu, tarp kuriu wyinas wadynamas Buiwids

[1]) Koielowicz hist. Lith. Tl.

arba Witenis sawa bukłumu ir szarpumu tep patyka kunegaiksztiuy, iog ij atiemys pas sawi augina, ir i wysas karys żigius ligei Witeni wadżioiy, kursai kariesy pratu, bukliby, gudrumu ir kontryby, uż wysus dydesnej atsyżenklyna, milemas nu kareiwiu ir kunegaikszty, kursai ij pyrmu użweizietoiy sawa rumu, paskou Marszełgu wysos Letuwos pakiely: on gała uż sawa karszynczíu paskiry. Kaipogi myros Traideniouy Tieunay susyrinkusis Kernawy Witeni dydżiu kunegaiksztiu Letuwos pakiely.

Witenis po sawa iszkielyma, pałaidoiys pagał użłaikima pagoniu sawa gieradieiy dydy kunegaikszti Treideni, wysoutynej tyikies Lankams atmonity praeiusius nupoulius: kaipogi surynkys kareiwius trauky i Lanku wałdista ir tynai Łukowyios apigardos nuterioiys, leida wyrtynes i Sandamiriaus apigardos, kuriosy kamy tiktay ożsysuka tynai kuli ir wundeni belyka; pyles miestus bażniczius griowy, ir su żiamy ligina o kaimas degina; jau 6000 imtyniu Letuwey buwa sugawyi, kad tu tarpu Leszkus joudasis kunegaiksztis leipy Żegotay woiewodaj Krokowos traukty su kareiwejs prisz Letuwius kuryi tou paiutusis isz łaika pasyriedy kap reksai grumtyis su Lankas, kuryi yszwidusis Letuwius styprey tepat pasiriedżusis, wysupyrmu iszsyspawiedoiy ir tep apsydrousynusis kyba kautyis su wysu dydiausy kontriby ir narsiby, par wysa dyina wyinu inyrtymu grumies ir pargaly warżies iszwakarejs tomsejs wos newos suwarguses szalys parskyidy: kurios ne wyłdamos wyina ontras pargaliety atsytolyna nakty pagał, iszauszos wyiny tyktaj degiesaj krasztusy Lublina ir Sandamiriaus beioudawa apwersty i tirus łaukus [1]).

Krizeiwej ir Mieczeiwej paiutusis, iog Witenis tapa dydziu kunegaiksztiu Letuwos, nenorieiy io uż toki prypażynty, kurius regies Pelusa sunus Daumonta iszgintas isz Letuwos paikina ir i kary su Letuwejs gundyna, wyłdamos patsai tapty dydżiu kunygaiksztiu Letuwos: kaipogi krizeiwej tary, iog Myndawy karalius Letuwos iems użraszy wysa Letuwos waldista, kurios anyi lig szio łaika nu kieliu pagoniu ne gal yszgauty, su kurejs yłgas ir kruwynas kares weda, dieltogi Krizeiwey ne gał iszpażynty Witenesa dydżiu kunegaiksztiu, ne iem raszta siusty ont sawa żiamys kaipo pagoniuy. Daiutusis dar krizeiwey iog Letuwej i Lankus isztrauky, pouly su patiu dydżioiu Mystru Letuwos kariauty. Tujau parsyskyidusis wyiny *Beseny* pyli Letuwos apguly i kuren isyłaużusies wietru wysus iszkyrta, o kity tou tarpu apigardas nuterioiy, ir dydi grobi suplieszusis lig ne sugrizus dar Letuwos poułkams isz Lanku, griża iau numon; bet pareidamis su daugibiu imtyniu ant Nemunu użłuża kuremy daugibys imtyniu ir patiu Krizeiwiu nużuwa. Atenti meta Krizeiwej wieł igundinty nu Peliusa eiy su dydżiomis gauiemis kareiwiu Letuwos kariauty; kaipogi Grodna pyli apguly, ir apigardas ios terioiy, bet Letuwej sugriżusis isz Lanku ne tyktay ius drousej nu Grodna atriemy, bet dar kruwynosy muszosy par-

[1]) Koiełowicz hist. Lith. TI.

galieiusis mażne wysus iszżudy ir tamy patemy ikaytymy sukos (1283) wieł i Lankus ir tynai nekures apigardas nuterioiusis łaimingaj su dydżiu griobiu pargriża. Tamy żijgie talkiniejy dar Letuwiems *Numa* ir *Dersko* karwediu Szalauiu isz Prusu i Letuwa atsydonginiusiu.

Tu patiu łaiku nekurios gymynes apwergtos nu kriżeiwiu wadynamos Prusajs, norieiy atgauty senu dyinu lousijby ir kieltyis prisz sawa krauleius, bet regiedamos sawyi ne wysay galentiems użtelki ant pagałba ne tyktaj Letuwius, bet dar ir kunygaikszty sałas Rugiios, kuryi wyinog kriżeiwej paiutyi lig ne susinierus su Prusajs kruwyno muszo pargalieiy ir paty kunegaikszti nukawa. Letuwej Żiamaitej kaudamis su Goudajs nebgalieiy Prusou szelpty. Ongała Gyrdyła karwedis szałauiu regiedamis iog nieka nepadaris galibey kriżeiwiu, su wysajs sawa ukinikajs iszsydongina i Letuwa ir tynai pagonimis budamis łaimingay giwena.

Tou tarpu Letuwej Żiamaitej (kap mynawoiau) nuterioiusis apigardas Naugarada, Pleskawa i patius murus Moskwos wos be atsyriemy, wysur kaimas degindamis, pylis griaudamis kliosztorius, bażniczes, plieszdamis, ir tep rados isiutieiusis sawa sarioiymajs Goudams ir Maskolems tep wadynamyms Goudams nu Moskwa miesta, kuryi sunierusis ongała su ukinikajs miesta Dmitryiewo susyriemy (1285) su waiskajs Letuwiu ne tolyi nu Moskwa, ir kruwyno muszo Letuwius pargalieiy ir iu karwedi Demonta ar Damonta giwa sugawa[1]).

Bet tas wyinas nupoulis nenugondyna Letuwiu ir Żiamaitiu; bet jus rustyno dar dydysnej antkritis, kursai naikina wysa gymyniy: kaipogi ne gyrdieta ne regieta daugiby rados tokiu wobału dydyma wieży po Lietuwa, uż wys po Żiamaitius, kuriu kondis tep buwa marus, iog netyktaj żmogus igautas to wyito myry, bet ir tas kurs to numyrely dasylitieiy, ant kunu myrusioiy pakryta. Tokyi maraj mażne wyinu metu tretyiy dali isznaikina szeyminas Żiamaitiu ir Letuwiu.

Regies ant nełaimas gymynies senuiu Skitu ir Sarmatu nupoulej po nupouliu Letuwius Żiamaitius żudy. Peliusa parkryksztas aple kuryi mynawoiau, desyżynoies budamas Karaliaucziouj iog Żiamaitusy duktie wyina dydej turtynga ukinika dydoumenys isztek, wyłdamos iog wysa dydoumeny Letuwos ir Żiamaitiu bus suwadynta ant ios godas, pażadieiy (1286) kriżeiwems wysa anou tynai iszżudity, ar giwa gielżyniusy i Karaliauczu parwarijty. To dieies Peliusa paiemyis komendata Ragnetas pyles *Musnen*, du broliu wijresnuiu *Golin* ir *Tiwil* su 20 dydej rimtu jotiu leidos i Żiamaitius, żynodamas słaptes traktis ir wysus szunkielius dargnotu nakty pritijkyno mediemis pagał, nie wyinam neiuntont pas pat keyma, kuremy goda buwos, antpoulyis tynai Pelusa naktowydu su sawa kareiwejs, wyinus linksmus ir apgirtius, kytus imygusius daugiaus ne

[1]) Karamzin hist. gos. Ros: T.III

70 jomilestu arba tieunu isznowyiy łowosy gulintiu; soubrusdis sużadyna nekurius bet rets isz iu sułauky giwas ar lousus saulys użtenkontios, jaunoui paty nudurys, jaunouiy su kitoms żmonoms i gielżynius idieta i Karaliaucziu iszbogina, wyin kartu su ne iszpasakitomis gieribiemis. Wyinu tu nakty Żiamaitej ir Letuwej nustoiy dydoumenys ir turtu, kaipogi wysy tieunay tapy isznowitajs arba apwergtajs, kuryi budamis wysu turtingasejs suneszy i parietka, wys tou, kou turieiy wysu brangiausy ir wysu griażiausi, ir wysa nustoiy nedoriby Pelusas[1]).

To rusto dyino Mieczeiwej noriedamis weltiety isz nełaimu ir wargu Letuwiu Żiamaitiu antpouly Żemgalius kurius kieliosy kruwynosy muszosy poweikusis, doni prisouki mokiety, o Żiamaitiems garbinga pyli *Dobleny* Kurszy iszplieszy, kurios Żiamaitej tusy wargusy nustoiusis nebgalieiy be atgauty isz ronku Mieczeiwiu ir kitiu wokitiu krykszczioniu.

Wyinog tokiusy wargusy, rupesniusy ir nełaimosy Letuwej Żiamaitej, kaip iey iu praboczej Skytay Sarmatay niekoumet nenusymyny, welidamyis pyrmiau ijrosy numu sawa ir pelenusy użsyrausty ne kap wergas krykszczionu tapty.

Witenis idont krizeiwiems atmonitum sutraukes isz wysur kareiwius skubyna wyinu sryty iszleida i Dobrżyny, kuri tynai użnykusy pylys bażnicziosy susyrinkusis żmones wyinus nugaława, kytus apwergy, kaimas, trobesius, bażniczes nudegyna, pyles su żiamy suligyna, wysa apigarda nunaikinusis płatej płatesnej patiu imtyniu 9000 i Letuwa parwary. Ontru żaru Żiamaitej eidamis nuterioiy apigardas *Barstein*, *Elsberg*, lig susygroby ligmiesy Sambyios su krizeiwejs, kurius patsai dydesis mystrus *Arem* wedy i musza. Negał iszgułdity su koky narsiby susyriemy tynai aby szaly, ne małda krykszczionu, ne szarwas, ne kontriby kryżeiwiu, nieku weikty tou dyina prijsz smarkiby Żiamaitiu negalieiy, kuryi pyrmouiu inyrtymu 9000 krizeiwiu, pati dydii Mystra ir 30 brostwyniku karwitie pakłoiusis (1287), wysur kuly ir woundyni belyka tyrouint, tukstontes imtyniu su neiszsakitomis gieribiemis numyi waridamis. Rasza iog pargriżusis Letuwey Żiamaitej kieles dyinas Kernawy buweinie sawa ukys linksmynusis[2]).

Regieiem iog maru metas meczeiwej buwa użkariawusis Żiamgalius ir donie iem antmetusis, Letuwej Żiamaitej noriedamis ius atwadouty guly isz wysas galys ant Mieczeiwiu. Susyriemy szalis ant Daugawos paszaliu ir baisey kruwyna kowi su Mieczeiwejs ir kitajs wokitejs padary, kuriu gielżyis poułkay lig paskouie styproudamis norieiy pagonyims pargali iszwerższty, bet smarkibes ir narsijbes Letuwiu Żiamaitiu niekap nebnuromdy, ir su tokiu inyrtymu aby pusy muszies, iog sauly nebuwa dar użsyleidusy, jau trusas nu briliu Mie-

[1]) Kojełowicz hist. Lith. TI.

[2]) Tasai tynai.

czeiwiu su apkruwynietoms skierłoms ragotyniu płudara po Ringu sriautu Daugawas atnesztos, ir gyldy szyrdy łaukontyims wokitiems pargalys, kuryi iszwidusis skyda patyis Mystra bepłudoronty nusymyny tardamys, iog ir pati Ringa klius tuiau i ronkas Żiamaitiems (1288), kryta to kruwyno muszo pats Mystrus *Szirburg,* 33 brostwiniku ir 8000 kareiwiu, 16 giwu wiresniuiu sugawusis pagał sawa użłaikima Dyiwams ont apiera sudegina diekawodamis uż pargaly[1].

Tas pargales Letuwiu ir Żiamaitiu ne tyktay nugondyna kryżeiwius Mieczeiwius, Lankus, bet wysus krykszczionis, kuryims tary kriżeiwej Mieczeiwej iog wyinu wałondu iszwyrs kriżus pagonu żiamie, iey neis iu gielbiety: to dieiusis raszy pas karalus ir goudies meiłaudamis idant teiktumes szelpty krykszczionis nupułontius, iszleida paskou suntynius pas popieżiu sakidamis, iog patis Mystra dydyiie su tukstontiems kriżeiwiu ir Mieczeiwiu guł iau pałaidoty, iej popieżius sawa użtaryma nedaris, doros tarp krykszczionu nebibus. Popieżius iszkłausys tujau meiławyma, iszdawy wieł buly apskelbdamas dydzius atpuskus tyims krykszczionyms, kuryi tyktaj norietum kariauty prisz Letuwius ir Żiamaitius. Tuiau ant bałsa Popieżiaus Lankaj, Mozuraj, Sylezionis, Czekaj, Murawaj, gauiomis iemy twinty i Letuwa ir Żiamaitius. Letuwej Żiamaitey iszgyrdusis iog wysy krykszczionis kiełas ont iu, nie maż to nenusymyny; bet skubynej ir szarpej tyikies kap galietum tus debesis krykszczionu attolinty. Tuiau krywy wysuwiriausis kunegas apskielby wycy, idont Letuwej Żiamaitej, ta ira, wysa gymynie senuiu Skytu Sarmatu ginkłoutumes onturiety sawo lousijbys ir ukys. Waideliotaj tou dieiusis wysur drousyna ir i kary skatyna, tutarpu Witenis sutraukys isz wysas galis kareiwius Żiamaitiu ir Letuwiu gulieiy Żalioie Gyrie łaukdamas ateiniontiu neprieteliu krykszczionu, kuryi susynierusis su Lankajs ir Mozurajs artynos ont Letuwa, bet tu tarpu Lankaj nieku dieiusis susykersztawa su Mozurajs, tep iog kyty krykszczionis nebsumany, kou bedaryty tamy dakty, taikinty krykszczionys, ar eity pagonu kariauty. Witenis wyinog nepouly ont iu noris su kiersztu, buksztaudamas, idont ne susytaikintum krykszczionys iszwijdusis pagonis; diełtogi kap sakiau Żalioje Gyrie gulieiy, taikey su sawa rymtajs poułkajs. Tu tarpu krykszczionis nepabengei dar kiersztu tarp sawys, sułauky kytu neprieteliu, ta ira, Totoriu kuryi ipoulyi i Lanku żiamy apigardas Sandomiriaus, Sieradżiaus ir Krokowos baisej nuterioiy; wos patsai Leszkus besuskubieiy su żmonu i Wengryjy iszsprukty. Daiutusis tou Letuwej atsyputy Żalioje Gyrie, ir iszrinkusis 8000. rintiu kariu, eiy i Prusus kryżeiwiu kariauty, kuryi nedriysdamis su rimtajs poułkajs Letuwiu Żiamaitiu kariauty, pyliesy lindoiy: kaipogi Żiamaitej wysa Sambyios kraszta i kuli ir wundeni apwertusis, su dydżiu grobiu numon pagriża, nustoiusis tyktaj 88. kariu, kurius kriżeiwey isz netycziu użpoułusis nukawa, wyinog ne wynsai ir isz patiu kriżeiwiu giwiba pridieiy.

[1]) Kozebue Preus. alt. Gesch: T. II. k X.

Atenonty meta dikdamis križeiwej atgyiszty apmauda ant Letuwiu daug kartu tynai žigiawa, ir neiszsakidamis karys pagał sena ipratyma ne mažas nełaimas dąry. Kaipogi *Meinhards* pats Mystrus pyrmouiu antpouliu (1290) *Kołaynu* pyli apguly, ne gał apraszijty su koky tynai kontryby ginies Žiamajtej. Mystrus pariedys sawa taborius arba abaza, tyis pyly, tuiau 500 rimtiu jotiu iszsiunty artymuiu kaimu pustity ir sergiety, idant iu taboriu isznežyniu pagonis ne antpoułtum, o 2000 lyipy i pyli griautyis kurio 120 jotiu Žiamaitiu te buwa, su patiu iu kamendatu *Surmynu* wiriu gudriu, bukliu ir kontriu, kursai noris su tu sauiely antpoulus neprieteliu drousey atriemys ir wysus griowius pylys kunajs iu užwerty, wyinog ir tep negalieiy isznaikinty kryžeiwiu, kuryi naktowydu paeiusis i pamuri pyly uždegy ir murus iemy griauty, bet Letuwey Žiamaitey noris paskyndy lyipsnosy gyinies lig paskuie czukuriusy pylys, ir szymtajs kryžeiwiu graudyna. Jau isz wysu Žiamaitiu 12 swejku bebuwa, kyty wysy žeisty; ongała lykusyiey ir žeystyiey newyłamyis niejokios pagałbas užsykeiky, iog pyrmiaus ijrosy pylys wysy užsyraus, bet kraugieriems kryžeiwiems nie wyisai newergaus, to dieiusys Žiamaitey wysa dyina dar kontrey turieios, jau briekszty buwa pradieiusi ir ugnis apatio pylys kas karta wylnymis kiełdamas auksztijn railoiy murajs, kuriu nuylsy Žiamaitey nebgalieiy užtroszkinty, kou regiedamis wysy tary, iog nebsułauksai saulys užtekontios; to rupindamyis galys už gali narsesney ant neprieteliu guly, ir szymtajs gyltyniu łaididamis ont kryžeiwiu kulwertynejs ius i pragara grudy, bet iszwakaroms kryžeiwiu sargtis iszgirduses brusdesy raitoriu atsyartyniontu tary, Letuwey ir Žiamaitey eit sawyisiems ont pagałba, tuiau wysy kryžeiwej kou weikiesney nu pyly atstoiy ir i łaiwus sutupusis griža numon, bet pažynusis paskou iog iu patiu reitaryie isz apigardu gryža, atsysukei pouly wieł su dydesniu apmaudu ir idikimu i pyly łaužtys. Bet Surmyns kamendots Žiamaitiu tu tarpu indas brangies, turtus ir gieribes, su žeistasejs iszdongynys ir sugriowys pylie tas wyituwes kuriosy igulie križeiwej galietum gyntyis, ijras wynas pylie belykdamas paeiy. Kryžeiwej radusis tuszty pyly nežynoies patijs kou darity isz apmauda, iog tapy apgautajs ir tep nustoiusis sawuiu kieles tukstontes griža kryžeiwey i Prusus kieikdamis[1]).

Surmyns noriedamas atmonity kryžeiwiems nuterioyma ir nełaimas steigy kaip imanus ius Nemony iszskondynty, bet nieka negalieiy padaryty, kaipogi ne wyliczy prigaunamis, ne łaiwajs prinokomis buwa. To dieieis Surmyns suwadyna wysus sawa kareiwius ir iems tary, kurs isz iusa iszmanis neprietelius nugałouty tas busai pagyrtas ir apdowanotas. Rados tarp kytu *Noda* wadynamas jaunykaitis drousus, bukłus ir dydej styprus kareiwis, kursai pažadieiy komendatouy sawa ne tiktai neprietelius panokyis paweikty, bet lig paskouie isznaikinty, iey tyktay io rodas sukłausis. To dieiys Noda parsydary i motriszky

[1]) Kojełowicz hist. Lith. T. I.

Lanky ir użeis atstu uż prijszaki grisztontems kryżeiwiems iemy graudey werkty szaukdamas Lankiszkay ont kryżeiwiu „Je krykszczionis esat iey Lanku bendray, susymiliekiet ont munys żmonos Lankis krykszczionios, turiu gymyny płaty ir turtynga Lankusy. Wysu aukszcziausis reg, iog negailieseties muni iszgielbieiusis, noris ant gała neturtyngu butio, mindamyis ius diełto wyn, iog krykszcziony esu turet muni gielbiety: kaipogi szio patio wałondo ar badu myrsiu ar wieł kliuwusi i naga pagonyims wysa pykta datyrsiu". Sakidama tus żodżius griaudej werky ir rankomis pagałbos moiy. Kryżeiwej nieka pykta newyłdamis noris skardi Nemuna medy apaugusi matidamis, tarys iog niekokiu tynai artyn nebuwa Letuwiu Żiamaitiu, iey ta żmona drisa szaukty ir raudoty, diełtogi sukos i paszali su łaiwajs tos motryszkys gielbiety, kuri ipoułusi i woundyni łaiwa paszali nutwiery ir kareiwiu użslieptu suszuka, su kurejs Surmyns antpoulyis isygawa i łaiwa kryżeiwiu, kurius isznaikynys gieribes ir łaiwa atiemy [1])

Tyms Letuwiems Żiamaitiems, kuryi buwa isztrauky i Lankus newysaj te wijka; kaipogi kryżeiwej daiutusis ius iszejusius i Lankus, tuiau *Enryka Sutswert* komendata pylys Bałga, su 1500 rinktyniu jotiu iszsiunty ikondyn idant Jazbutiuy karwediuy Żiamaitiu pargriżtontem isz Lanku kiely użstotum; kaipogi Sutswerts użkumpy ii iszneżyniu tarpy upiu Narwas ir Eleos yr wyinu onpoulu 500 jotiu Żiamaitiu pakłoiys wysa grobi iems atiemy [2]).

Neatgyiży dar tou kriżeiwej apmauda, bet atenti meta (1291) sułaukusis nekuriu paszałpu ateiusiu ant skatynyma Popieżiaus iu gielbiety trauky kryżeiwej su sawo karwediu komendatu Karaliauczziaus *Bertoliu Bruneim* i Letuwa ir tynai apigardas nuterioiusis, patius imtyniu dydoumenys 700 iszwary i wergus. Tu dynksty negalieiy iems ne Letuwej ne Żiamaitey atmonity, nieturiedamis styprios galys, wyinog Witenis dydys kunegaikszis Letuwos noriedamas bon kieli kryżeiwiems i Letuwa użtwerty lyipy apigardosy Janigiedas pyly isztatijty, noris Bertolus wysep norieiy darbinikus antpoułdamas gaiszinty, bet Letuwej kareiwius sawa nekuriosy wyitosy użstatyi gaiszynty darba kryżeiwiems nebleida. Bartolius nebgaliedamas nieka to wyito padarity, sukosi i *Medaraby* pyly pa nemunie esanty, isz kure tonkei Letuwej ant kriżeiwiu iszpouldynieiy, tou Bartolius apguly, radys tynai maża iguly wietru isyłauży, ir daugiby krykszczionu kalynie esontiu iszleida ir paty su żiamy suligina.

Negana to buwo kryżeiwems, kaipogi patsai Mystrus *Meinards* neiszpasakitas sutraukys galibys kareiwiu isz ateiusiu gauiu Wokitu, Czeku, Morawu, Lanku tarp kuriu patiu brostwyniku rasza 1000 buwos, kursai su tokiu galijby swieta ieiys i Letuwa Pastanowiu ir Giersowiu apigardas nutierioiy ir kuli su wundyniu tynai belykys, norieiy Mystrus griszty numon. Bet tutarpu Jazbutis

---

[1]) Tasai tynai.

[2]) Tasaj tynai.

karwedis Żiamaitiu atpoulys ta kraszta gielbiety guly isz użpakaly ant kryżeiwiu, kuryi paskouies eiłas waldy *Sutswart*, kuri pawidys Jazbutis noriedamas iam praeiusii sawa nupouli atmonity, meties ant io żyibu weikumu ir pyrmouiu soutiu iriemy karda i krutis Sutswertouy, kursai tou tarpu budamas nu jo żeistu Jazbuti pati kaławyiu parwiery, kursai wyinog dar wyrsdamas isz żyrga Sutswertuy pyrszta nukirta. Żiamaitey regiedamis sawa karwedy su toki narsumu grumuntis, susyriemy dar kou kontresney tep, iog kotai ragotyniu nu gielżijtu krutiu łuża ir kardas on gałwoms twiskieiy, Żiamaitej nustoiusis sawa karwedy trauktyis pradieiy, o kriżeiwey buksztaudamyis apgaudynys kokios tepat szalintyis iemy ir tep aby szaly, be pargalys atstoiy isz karwytes, wyinog wysa grobi kriżeiwej Letuwo sułupta nuwyrdy i Karaliauczіu akiwеyisdo wyrpontiu Letuwiu isz gailesy[1]).

Tou patiu atweiu Sutswert noriedamas *Junigiedos* pyly użimty, wyinas wyrtynes sawo kareiwiu iszleida apigardu terioty, kytas użsliepy ir su lykusesejs tyis pyly patsai pasyrody. Igulie Letuwos niekindama mażumu kryżeiwiu iszpoułiusi isz pyles iemy kariauty ius, szei tolintyis, Letuwej wyity ikonden, kuryi lig tiktay atsytolyna nu pylys, Sutswert iyipy użsliepτosems wyrtyniems użpakali Letuwems użsiausty, kuryi isz wysu pusiu apgulty neprietelejis kowies iki paskouiy ir ne wyina tukstonty kryżeiwiu myrdamis paguldy; wyinog kryżeiwej iszkirtusis Letuwius i pyly ieiy kurios gieribes iszplieszusis paty suardy.

Kad tep kaiwyna kryżeiwej Letuwus sawa antpoulejs, Lankaj tyikies kitu szaly ius kariauty, bet nedryisdamis wyinys patys kares pradiety, użtelky dar ont pagałbos tus patius kriżeiwius (1292). Witenis noriedams dar Lankus numy użspiety, iig nesusynierus kryżeiwejs surynkis isz wysos Letuwos ir Żiamaitiu kares trauky i Lankus, kurius iau sutyka eitontius i Letuwa. Wedy ius pats karalius Władysławs wadynamas Mastynis su sunumi sawa Kazimieriu kurioudu pawijdusiu Letuwius jemy tuiau poułkus eiłouty i musza. Witenis dydys kunegaikisztis Letuwos regiedamas gauies Lanku ir kitu krykszczionu noris nenu symynys, wyinog tarys sawa wyresnyisyms „szendien reks mums to wyito drousej myrty ar pargaleis tapty". Dieltogi ku szarpesnej eiława karius i musza aple kurius skraididamas ir drousidamas tari „gieriaus ira myrty lousajs karwyitie su omżyny garby, ne kap par nepabenktus omżius wergajs krykszczionou buty"; wyskou weikiesnej pariedys lyipy pusty trymyttius i musza. Szalys susyriemy ir nuszurpuses muszies yłgas wałondas, pradżio noris Lankay rody dydesny narsuma ir smarkuma, wyinog Letuwej su Żiamaitejs tepat styprawa. Sauly iau giera buwa parswyrusy par dwileka, kraus abeio pusie warwieiy, o szusnies puikiu puikiesnu żyrgu sumusztas su kunajs kareiwiu niuksloiy, maż bebuwa tarp kareiwiu nełuszu, patsai jau karalius Lanku su sunu abudu buwa żeistu, kuriodu gielbiedamas Marczełga kryżeiwiu nu giltyne patsai gała gawa

---

[1]) Tasai tynai.

su daugiby rycielu arba brostwyniku, wyinog ongała Letuwej parłaużusis eiłas Lanku kruwyna pargały iems iszweržy. Niera skaitliaus krytusiuiu to muszo rasztusy padieta, wyinog gał nu to spristy (susekty) iog iej patys karalej ir karwedej krykszczionu, wyiny kryta, kity żeistajs tapy, kas tynai bebuwa su kareiwejs, gał aiszku sakity iog daugiaus ne deszymtys tukstontiu Lanku karwyitie pałyka: turtu ir gieribys neiszgułdomas kluwa i ranka Letuwiems Žiamaitems, kuryi karunas Lanku bažniczìosy sawa iszkabynieiy atmynymuy tas pargalys. Lankay datyrusis to nupouly nebkietieiy daugiaus i Letuwa beeity[1]).

Witenis pargalieiys tep Lankus ir kryżeiwius iemy żadynty ir paikinty Prusus (1292), idant kieltumes prysz kryżeiwius sawa kraugierius, kuryi noris pargaliety tyikies i kary sawa nupouly atmonity; Witenis to diejys iszleida tynai waideliotus idant primintum Prusams senu dyinu lousyby ir doryby iu bocziu prabocziu Skitu ir Sarmatu, ligy daly iszgułditum iems szios dyinos iu wargus nełaimas ir wergisty krykszczionu. Bet tu tarpu Meinards dydys Mystras attaisys ir padaugynes sawa kareiwius, anpłudusioms gauioms kryżneszìu, trauky wysoumeny i Letuwa ir tynai iemy terioty. Witenis nebuwa dar wysos sawa galys surynkys, dieltogi negalieiy statey prijsz eity, wyinog bukłumu sawa, iej ne weikty, bon gorinty iki pasytyikont kaip reikint tokiemy atsyeiymy steygy. Kaipogi to wyłdamos Witenys iszskaidys kareiwius i nedydes wyrtynes iszsłapsty tarp gyriu szaliesy neprieteliaus, o patsai su rynktynejs żadieiy ont io gulty nu pryszaky; bet tou paiutys Meinards dydys Mystrus kouweikiesnej skubynos grižty numyi, ir nežynoma ira, kap but bepargryży kryżeiwej iey komendots pylys artymosys ne but atpoules iems ont pagałba su kieliomis tukstontiemis. Kaipogi Letuwej buwa jau kryżeiwiems uszpakali užsiautyi. Wysas tas žijgis kryżeiwiu nieku tapys, kuryi dar bukształdamis, idont prusu gymynes nekiełtumes nebdrijsa tou metu bežijgiouty i Letuwa.

Tep dydys kunegaikształys Letuwos nusykratys kryżeiwiu, griża wieł i Lankus ir kur użleida wyrtynes Letuwiu Žiamaitiu, ten kulijs ir wondou tirouis belyka, kaimu, kłosztoriu, bażniczìu, szimtajs ugnys grozdyna, ir tokies daugibes imtyniu sugawa iog dalyientis kożnam kareiwiu po 20 saka kluwos, kurius i wergus parwary. Kazimiers kunegaikształys Lancycyios pagailes sawa ukiniku buwa iemys wyity Letuwius Žiamaitius, bet atnokys ius netyktay imtyniu ne atwadawo, bet kruwyno muszo karius sawa nustoiys patsai gywiba sawa prydieiy.

Po to žijgi Witenis padary sundara su Balesława kunegaiksztiu Mozuriu, kurioudu wyins ontram meily, pagałba lousa kieli, par sawa wałdista ir lousa prekyba pażadieiy.

Kad Letuwej graudyna Lankus toumet kryżeiwej ju pyles anpoułdynieiy, kuryi noris narsej łaužies, wyinog negaliedamis isygriauty tynai nie karta turieiy atstoty nu patiu ongu pyliu, kures kontrej giny Letuwej Žiamaitej wysoumet

[1]) Kojełowicz hist. Lith. T. I.

ginkłouty, gywenu traszkontiesy gyriesy. Kaipogy pats Mystrus karts po karta ieiys i Letuwa norieiy i pyles *Junigieda* ir *Wista* wietru ysyłauszty, bet drousej atrymtas daugiby sawuiu nustoiys su gieda numon pagriża.

Apmaudingas Witenis tajs anpoulejs kryżeiwiu pargrijżys isz Lanku trauky su daugiby kareiwiu i Prusus (1293), nuterioiys tynai łaukus parubeżiaus pyrmouiu anpouliu Tylżi apguly, ir wietru tynai isyłaużty norieiy; negał apraszyty su koky narsijby ir kontriby tynai Letuwey Żiamaitey grudies. Wyinog Witenis negaliedamas nieka padarijty Tylżys pyley prymiestes ios ir artymones kaimas nudegynys pagriża numyi rimtesnej i kary tyiktyis[1]).

Ne yłga buwus kryżeiwej atgiży apmauda ont Letuwiu, kaipogi Konrads komendotas pylys Karalaucziaus, su Kunradu Stange, isztraukusiu i Żiamaitius su dydżiomis gauiomis wietru isygrudy i pyly *Mingiedienu*,*) kurio iszkirtusiu wysus galintius ginkła neszioty, żmonas ir waykus i wergus iszwary. Daiutis tou Witenis ir turiedamas iau kareiwius gatawus kur kytur westy, sukos tuiau ant kryżeiwiu, noris ju nebijpawyiy, wyinog iszleidys tou tarpu rimtas wyrtynes, tolyi tolesnej kou sutyka wys naikina, bażniczes, klosztorius, miestus degyna, pyles i dulkies pusty, kryżeiwej patys nekuriosy tyktaj twyrtosy pyliesy użsyrakyny lindoiy. Trys mienesis Witenis po Prusus sariodamas daugibys imtyniu sugawys ir ne iszsakita łobi suplieszys griża jau numon, su sawa rimtajs poułkajs, kuryi nusliegty gieribiems burius imtyniu Wokitiu i wergus wary. Kryżeiwej paiutusis iog Letuwej suyrusis griszt numyi, tuiau gielżeyis poułkus sutraukiusis, użstoiy Letuwems kiely, tarp dwyiu kałnu i kuren wyita ateiusis Letuwej Żiamaitej pasyiuta isz wysu pusiu nu kryżeiwiu apsiausty. Wyinog tokio rusto wyito Letuwej su Żiamaitejs wys palykinis meties su toky narsiby ont gielżeys eiłas kryżeiwiu iog nu to smarkiby szarwas wyin kryżeiwiu eiżieiy, ir ragotynes łuża, o kondes kardas ant gałwoms twiskulawa (blisgieje) kraus warweiy wysosy pusiesy o bałsai wiresniuiu drausyniontiu ir aitioiymaj myrsztiuiu gyriosy gaudy. Noris kriżeiwej norieiy lig paskuiy iszkirsty Letuwius, wyinog Witenis iszsygrudys par tus gielżyis mażne sakau murus (1294), palykis karwyitie daugiaus ne 9000 sawa rimtu kareiwiu su wysu gieriby, kryta daugibes ir kryżeiwiu, kaipogi patsai iu dydys Marczełga tynai gała gawa[2]).

Apturieiusis krireywey toki pargaly nuterioiy nekures Letuwos apigardas uż wys *Pistois* trakti, isygawusis paskou i wyduri Letuwos Romanauiy buweiny kriwe-kriweity iszwerty, tepat apigardas *Pagrundeny* ir *Waikienu* Żiamaitiusy i kuly ir wondeni apwerty, o Letuwos łoma tarp upiu Narwys ir Nemuna użiemy ir giwentoius prisouky doni mokiety.

Tu tarpu Witenis sutraukys i parubeżiu Lanku sawo kareiwius goryna (gairyna) kryżeiwius, o su Bolesławu Mozuru kunegaiksztiu ontra sundara pa-

---

1) Kotzebue Preus: aelt: Gesch: TII. L VI.
*) Czy nie Medingiany? *(D. P.)*.
2) Kotzebue Preus aelt Gesch: TII. L VI.

dary, kursai Witeniouy pyli *Wizma* atidawy ir ios iguly pasyiemy maitynty. Daiutusis tou kryżeiwej rugoiy ont Balesława iog is pagonis netykta taupy, bet dar sawo wałdista łaiky: Balesłaus iems atsaky „Turiu keles wyrtynes Letuwiu dieł sargtys muna ne dieł nełaimas krykszczionu, bet iej koksai pagonys dasylitieiy ko, tou is padary be kunegaikszty żynys, sundarus kurius su kryżeiwejs padariau noriu użłaikity po senowys, ir żadu iog kryżeiwey nu Letuwiu io sargu nieka pykta niedatyrsaj". Nekaka to atsakima Mystrouy kryżeiwiu, kursai surinkys kareiwius onpouly pyly *Wizma*, kurio Letuwej lig paskouiy gindamyis ijrusy pyles su garby użsyrausy; bet Letuwej niekap nelowies ir pyli norys paweykty tuiau atnauiyna. Nebgalieiy kryżeiwej begaiszynty Letuwiu, kaipogi (1295) Sambay ir Natangay ikirieiusis iu wergisty ir skatynamis nu waideliotu isz Letuwos ateiusiu kaip wyrsziaus mynawoiau, norieiy senu dyinu lousiby atgauty, kuryi to dieiusijs wysu pyrmuiu anpouliu i *Barsteiny* pyli wietru isygrudusis, iguli kryżeiwiu i gielżynius apkała, ir pati Karaliauczіu atweiu atweiejs wietrawoiy, kurem, wyinog nieka nepadary, kamy tyktaj użlenkusis Wokitius ir kitus krykszczionys augusius kowa żiamin, o żmonas iu ir kudykius wergy. Ta dieiusis Sambej ir Natangaj aprinka sau uż karwedy *Naudyka* jaunykaiti, kuriem kryżeiwej tiewiszky buwa iszplieszy, kursai kruwynas muszas dary, kuriosy wysu kontryiej kryżeiwej ir garbingy rycielej Kristusa sau gała rado, dieltogi lykusyie nebdumoiy aplej Wisma, bet reikieiy iems griszty numu gaisra giesity. Wyinog kryżeiwej buksztaudamis idant Witenis neatpułtum Notangu ir Sambu gielbiety iszsiunty kieles wyrtynes isz łaika kareiwiu i Letuwa Gradnan, kurios igulie daiutusy maża galy neprieteliaus teesont użpoułusi be wyinoiy nukawa. Bet ontra srytys kryżeiwiu kuren wedy kamendots *Lebentell* łaimingiesnej kariawa, ieiusi i Letuwa apguly pyli *Kimely*, kuren norys smarkei ir drousej Letuwej gyiny, wijnog tynai isyłauży. Gradna igulie norieiy ir isz tynai kryżeiwius iszwyrdity bet pati ongała kruwyno muszo iszgurosy i pyli sawa wos beisytrauky. Wyinog tou żijgiu kryżeiwej ne daug kou Letuwo te pelny; bet turieiy griszty i numus sudegintus, kaipogi kad kryżeiwej Letuwa terioiy, toumet Żiamaitej apigardas Tylżys ir Karaliaucziaus naikyna ir prymiestes abeiu pyliu nudeginusis, daugibys imtyniu i wergus iszwary. Meinards Marczełga kryżeiwiu norieiy pagrijsztontems Letuwems Żiamaitems kely użstoty (1296), bet mażne wysu sawa kariu nustoiys, patsai tynai gała gawa[1]).

Witenis apturieis tou pargaly su wysu sawa galy sukos ant kryżeiwiu ir kur tyktay użeiyi tynai kuli ir wondyni belyka, kaimas, kliosżtorius, miestus nudegina, rumus, moiżes pyles i dulkes iszpusty ir krykszczionis wergy żadiedamas tou kartu tegriżty numyi, kad paskojy kryżeiwi nukawys kardu sawa juro nupłaus ir Prusams lousiby atgaus. Tou regiedamis Kryżeiwej norieiy wysep Witeni numyi sugroużynty ir to dieiusis iszsiunty *Sigfrida Balgas* ir *Sutswerta*

---

[1]) Kojełowicz hist. Lith. T. I.

su *Bartolu* Karaliaucziaus pyliu komendatus, su daugiby kareiwiu i Letuwa, kuryi tynai nuterioiusis apigardas Gradna, norieiy dar i paty pyly isyłaużty, bet ius ne tyktaj Letuwej atriemy, bet dar dydy nupouly padary, kuryi tenkina numyi besugrijżusis. Witeniuj gieresnej dar wika waldisto kryżeiwiu, kursai kas dyina tapys smarkiesniu graudindamas wysomis pusiems krykszczionis, kurius tou pacziu żijgiu but iszbengis lig paskouiy, iej tu tarpu ne but atneszy żynios Witeniouj nu tieunu isz Kiernawa iog arce-Wiskups Ringos pagałbas nu io kłuk, prisz krauleius Mieczeiwius, kuryi apwergusis Letius arba Latwius ir kruwynu iu prakaitu iturtieiusis, wyns uż kitu wiriausejs norieiy tapty, o sawa łobiuy niekamy sotys nebgalieiy berasty. Mieczeiwej sakau, skaugiedamis Rigionyms wokitems sawa gimtuwems turtu, kurius prekibu buwa sutyikyi ne tiktaj mieszczionis apwerkty, bet dar patem arce-Wiskupuy waldy atimty norieiy (kursai lig szio łaika buwa karwedżiu ir dydżioiu Mystru Mieczeiwiu) tardamis iem „iog kunegas tur bażniczio poterus pompparioty ir wergus mokity, idant anyi sawa żuponu ir kungu kłausitum, ne aple kares ir waldy rupintyis". Bet arce-Wiskups niekap nenorieiy paleisty sawa waldystys, lygi daly Rodnasis *Jons Kwirinus* drousej lousiby miesta giny. Mieczeiwej regiedamis iog tyims wirams nieka nepadaris sugawyi ius i kalyni istumy ir moiżes ir pylis arce-Wiskupa użgriebusis patis wałdity anoms pradieiy, kiwoies (rijos) tarp sawes patis wokitej daugiaus ne treius metus. Ongała arce-Wiskups ir mieszczionys regiedamis, iog, nebus doros su mieczeiwejs paiemusis ginkła norieiy lousijby sawa ginty, ir wałdżios ne padouty Mieczeiwiems; to dieiusis 18 mienesiu anajs kariawos. Letuwej tou jusdamis wysy niekyna Witeni kunegaikszty sawa, iog nesteig naudoty isz kiersztu sawo neprieteliu, tardamis, iog senyiej kunegaiksztej Letuwos gudresnejs buwa, kuryi kersztusy Goudu tretiiy dali żiamys atgawo nu ju, kurios pyrm kieliu szymtu metu buwa nustoiuses, o Witenis isz kiersztu Mieczeiwiu nenor naudoty. Bet Witenis budamas bukliu żynoiy gieray, iog baimy kierszty wyiniby dara, wyłdamos iog weikiaus ar paskiaus katra noris szalys wokitiu nuyłsusi ateis pas ii użtarima iszkoty ir tou kartu abeius iszsyszyłusis lengwaj paskou po sawa waldios użimsai. Nenusiwily tou dydys kunegaikszlis; kaipogi ateiy dyina iog arce-Wiskups Ringos wysu dydżiausis neprietelius pagoniu Letuwiu Żiamaitiu, iemy meiłauty (1297) ir kłukty nu iu pagałbas, prisz mieczeiwius ir żadieios i użtaryma Letuwos dydy kunegaikszty atsydouty. Kas galieiy wyłtyis, iog pagonis kurius krykszczionis sunumis welniu wadyna waidus iu patiu taikins, doribys ir meylys artyma sawa mokis, tus sakau żmones kuryi taries ewangieliyiy kas dyinu skaitu, ir swieta meilys ir wyinibys moku[1]).

Witenis pargriżdamas isz Prusu tebrada dar Kiernawy siuntynius arce-Wiskupa ir mieszczioniu Ringos kurius meilingaj ir padorej priiemys ir iszwaiszynys pagałba iems ir użtaryma pażadieiy, iey tyktaj anyi posyiem io kareiwiems tamy żijgie ełga mokiety, kuren siuntyney su dżiauksmu pasyiemy.

[1]) Kojełowicz hist. Lith. TI.

Witenis iszleidys suntynius tuiau sutrauky karius, kuriu wyina dalyi lyipy traukty i *Naumylis* Pyly, o su ontru daliu patsai apguly *Karka* Pyly, kurio dydej drousej ir kontrej Mieczeiwej lig paskouie ginies, bet Letuwej murus pylys iszwertusis wietru isyłauży ir kieturyms tyktay wyresnyisyms Mieczeiwiu giwiba belyka, kytus wysus iszkirta. Tep Witenis suligynys tou pyly su żiamy, leida i wysas puses rimtes wyrtynes naikinty apigardu, o Weidelotams kunegams lyipy skatynty Letius nużuwusius wergisto idont kiełtumes prisz Mieczeiwius sawa galżudżius ir padietum Letuwiems Żiamaitems kariauty.

Gaiłu buwa weyziety ont Letiu arba Łatwiu, tos dalyis Skitu Sarmatu tep garbingos kita karta gymynies apwejktos (apwergintus) nu wokitiu ateiunu, kuryi idant użmarszintum iu dydyby garsuma, ir lousijby iu gymynies tep buwa ius nukaiwynyi (suwargina) Meiczeiwej icg ant patyis pawiyżious iu wargu aszaras żmogouy meilingam reikieiy. Nu sunkiu darbu kaułay ir gisłas par skura parskaitomis buwa, weydaj rodies gymont jau rupesnejs iszwagoty, ontakey nu wargu użwyrtyi, kurius tiktaj ont skaudy bałsa sawa kraugieriu teparkiely, patis sukumpyi, wyrpieiy mażne sakau, wieiy paputomis, tarp kuriu kyikwyinas tokiusy wargusy yr biedose kas wałanda szauky bałsu smerty, o Letuwems Żiamaitems drausynontyms kielties prisz Mieczeiwius kruwynas ronkas gielżenejs nugraużtas rody ir tary „mes jau prapoulem omżynay ir tep nuwargom iog nebgalem kardas ranko nuwaldijty, iey begalet gielbiekiet patis mumis prapouliusius".

Tou girdiedamis Letuwey ir Żiamaitey prisyiki, iog pyrmiaus giwiba sawa pridies, nie kap krykszczionymys bus, ir iems newergaus, ir tamy iszielymy maż ne, sakau, meties i wysas puses terioty krykszczionys wokitius, kur użlenky ten żudy, kunegus tyis ałtores bażnycziosy zurdoiy, szwentas indas maitoiy, gierdamis wokitiu wina ir mydu, Mieczeiwej nusymyny ne kuriosy tiktaj pyliesy użsyrakinusis twiłoiy apsuk (aplynk) kurejs Letuwey iu muyżes, bażniczes kliosztorius i dulkies pusty, ir pyles łaukon werty, wyinu żodiu kur tyktai użsysuka ten kuli ir wondeni belyka.

Mieczeiwey regiedamis leypsnas ir dumu sawa rumu, nebiszkientieiy, iszeyi isz pyliu, kuriosy lig szioł lindoiy, o kou weikesnej susinierusis norieiy użstoty kieli Letuwems grobiu apsunkintiems pajurie netolyi nu *Pernawa* pylyi tyis upy *Treideny:* kaipogi tokio wyito Mieczeiwej Letuwius użlenky, iog wyina szalie Letuwems ir Żiamaitems juros wylnieiy, ontro Treidenys werpetaj burgieiy, o prieszakie gielżyis eiłas Mieczeiwiu trakszoiy; tep Letuwej Żiamaitej wyino wałondo isz pargalietuiu pargalietajs rados. Mieczeiwej regiedamis toki nełaima Letuwiu kou smarkiesnej guly ont iu, ir pyrmůiu anpouliu 800 rimtu jotiu Letuwiu paguldżiusis, 3000 imtyniu Wokitiu atwadawa, jau Letuwej buwa pradedou gurty; bet tou matidamas (1298 Byrżele mienesie) Witenis, kursai tou dyina kariu ir karwedżiu buwa suszuka ant Letuwiu Wiraj! toki tata ira iusu prisika, iej ius noret bukiet wokitiu wergajs, asz wyns linksmynous, iog

to wałondo graudindamas neprietelius muna tiewainys wysu Letuwiu myrsztu". Tou isztarys ir żyrga pyntynas sudurys drousus ir kontrus Witenis meties ant gielżijs ełas Mieczeiwiu ir kondy (skudru) kardu graibstidamas gałwas neprieteliu sau kieli skiny. Letuwej ir Żiamaitej susygiedusis itaryma kunegaikszty, pouly lijgei su iu it iszielyi, ant Mieczeiwiu ir ar sau ar iems kou narsesnej gała iszkoiy, kaipogi pyrmůiu inyrtymu Mieczeiwius atriemy ir iu gielżiyis poułkus sutrupyna mystra pati 50 brostwyniku ar rycielu Kristusa, ir 7000 raitoriu karwyitie paguldy[1]).

Nu ta pargale Letuwey griżdamis kur beużlenky koki kamy muyżały, bażniczy ar kliosztoriu beweyzent sukuryna (sudegina) ir wysa kraszta Letiu tep nuterioiy, iog kur pażwełgus ten tiry łaukaj tekszojy, o kamy ne kamy tyktaj nuswyłusiu, ne tyktaj kaimu, bet patiu gyriu degiesay rioksioiy, su neyszgułdamis turtais Letuwey tou kartu daugibys imtyniu parwary.

Antra dalys Letuwiu susynierusi su giwentoiejs Ringos wietrawoiy kap sakiau *Naumilys* pyli, kurios buwa iau murus iszwertou ir patios boksztas szmota atkułou, ir kas wałanda igulie ar but pasydawusy ar ijrosy pylys użsyrausus, iej ne but tu tarpu paszełpas nu kriżeiwiu sułaukusi. Kaipo tou tarpu Bałtramiejus *Brunhaim* Karalaucziaus pylys komendots ateiy su kriżeiwejs ont pagałbas igulej pylys ir kruwyno muszo suwargusius Letuwius paweiky, kuriu daugiaus ne 3000 prapouly, isz kuriu wyiny karwyitie pałyka, kyty werpetusy upes nuskenda.

Paskou Witenis goryndamas kryżeiwius idant ne szelptum anyi Mieczeiwiu apskelby iog kielies wysoutynay eity prijsz kryżeiwius i Prusus, noris tynai kielis poułkus tewedy. Bet Witenis yr su tajs kelejs poułkajs nuterioiys nekures apigardas, i Strasburga pyli isyłauży, Szwenta Mykoła dyino, bażniczes sugruzdyna, indas szwentas sumaitoiy, wyinog pagriżdamas susykowy su Konradu *Sak* komendotu Kułma pylys. Letuwey to muszo nustoiy daug sawuiu, bet daugiesnej imtyniu.

Kryżeiwey ipikusis ant Letuwiu atenti meta (1299) trauky i Letuwa ir pyles *Janigeda*, *Pistoiy* apguly, bet negaliedamis tynai isyłausztu, primiestes iu su artymosiemis kaimomis nudegina. Susynierusis paskuo su sawa tarnajs pargriżtontejs nu Mieczeiwiu kietieiy toliaus wersztyis i Letuwa; bet Letuwey paweikusis ius, ir su kieliomis dar wyrtyniemys parsykieliusis par Nemuna nugondyna, wysus apigardas kriżeiwiu, kuryi daiutusis norieiy kiely użstoty Letuwems; bet szyi dasyżynoiusis nu sawa dabotoiu kitas kieleys atsysukyis łaimingay grobi parwyrdy.

Negałżynoty diełko Wytenis ne bengi kariauty Mieczeiwiu ir ne atwadawys Lietiu isz wergistu trauky i Lankus tarp kuriu tepat kierszta buwa rodyis. Wysu pyrmu (1300) 6000 rimtu jotiu i Dobrzynys żiamy iszleida, kurios wysa kraszta

[1]) Tasai tynai.

i kuli ir wundeni apwerty. Ligi daly but nuterioiusis Kulmyios žiamy, bet Drewenca patwynusi neleida beparsykielty i ontra paszali. Jau griža numon Letuwej apsunkinty grobiu wysoky pełna; tou tarpu Lenkkay surinkyi kareiwius iemy Letuwius paeitontius wijty, kurius panokusis kruwyna susimuszy, bet Lankaj wysu smarkyiej ir narsyiej pyrmamyiie sougrobie karwytie palyka, o lykusyiey regiedamis, iog nieka nebipadaris Letuwems griža numyi aitiodamis (waitodami). Wyinog kielets deszymtu Letuwiu pragaisza Kulmyios kraszty, kurius Kryžeiwej isz nežyniu antpoulyi nukawa.

Kyto szalie Žiamaitej buwa nuterioiusis apigardas Labiau kuryms pagryžtant Kryžeiwej tepat wyina daly groby atiemusis sawa imtynius ne kurius atwadawa. Konrads dydys Mystrus Križeiwiu iutys iog Letuwej Lankusy sario su dydy gauiy kareiwiu anpouly (1301) Žiamaitius ir apigardas Karszawienu płatej nudegina, wyinog nedaug tegalieiy apwergty ukiniku, kuryi iszłaika iutusijs atsyartynont neprieteliu i gyłuma gyriu iszsykrausty su wysu sawa łabibu. Tou pati meta *Draikus* gymyma Szałauis komendotas pylys Onkaima su sunu sawo *Piniu* adawy zdradu sawa pyli Križeiwiems; kaipogi *Walrada* kamendotas pylys Ragnedas ateis su Kryžeiwejs nakti pas Onkaima rada ongas pylys adaras pagał sutaryma, i kuryi ieiys wysus iszkirta, moteryszkas tyktaj kieles gijwas palykuses apwergy. Syrga dar tynai sunus wynturtis Sudargas jaunykaitis karie pažeistas, tas tyktaj negaliedamas ne pats apsyginty nu neprieteliu, ne artyma prysoukty kurs iem but giwiby atimty galieiys to rusto dyino i gielžynius idietas tapy wergu Kryžeiwiu. Draikus bezliepiczy ne mindamas ant to, iog tukstontes žmoniu nekałtu omžynajs wergajs padary, su wysu sawo gymyny ir szeiminu Ragneto apsykrykszty iy[1]).

Tou metu (1302) prasydieiý kary Lanku su Goudajs, kurems Letuwej talkinieiy, diełtogi ir Kryžeiwiems nebgalieiy atmonity sawa nełaimu. Prižastys tos karys ta buwa: iog Lankaj Lublina Miesta, kurio pyrm 57 buwa nustoiusis kietieiy atgauty nu Goudu. Dydžiomis galiemis ir kary aby pusy pasyty ky; už wys Goudaj, kuryi netyktaj sawa wysa gali sutrauky i tou kary, bet dar Totorius ir Letuwius kaip sakiau užtełky. Wyinog kieliosy muszosy kruwynosy Lankaj pargalieiy Goudus, kuryi nebgaliedamis bestyprouty užsyrakiny buwa pylie Lublina, bet ir tynai Lankay badu ius nustypynusis prisouki (prywertyna) pasydouty.

Letuwa regies atenty meta (1303) yłsieiy gyrdiedamis, iog debesys krykszczionu slenk nu wakaru i Letuwa ir Žiamaitius pagonu krykszti jty, kuryi budamis iszginty su wysu nu Turku isz žiame szwenta metusy 1297 su dydesniu narsumu ir galy ant Letuwiu Žiamaitiu iemy nu to łaika gulty. Kaipogi atenti (ateynanti) meta Wieszpats Onemberg ir Wentymel, su kytajs wieszpatejs Rena ateiy i Prusus su dydžiomis gauiomis kareiwiu, su kuriomis dydis Mystrus Kryžeiwiu susynierys isztrauky dwym žarym i Letuwa ir apigardas Gradna płate nuterioiy.

[1]) Tasai tynai.

Ontru szaly eidamas Ewerards Ragnetas Pylis kamendotas i Žiamaitius pyli Onkaimu (1304) zdrodu ios komendata Letuwy Swyrtyłas użiemy kurio, rasza iog Žiamaitej nakto wydu żudamis 30 dar Kryżeiwiu gindamyis be koki ginkła nusmaugusis.

Witenis dydis kunegaiksztis Letuwos regiedamas tokies gauies krykszczionu twyistont i Letuwa (1305) suwadyna wysus ukinikus Letuwos i sueima idant susyrynkusis Kiernawy teriautumes, kap galietum tokiemy atsyeiymy Letuwos uky ir sawa lousiby gielbiety, nu tu baisiu *muriu*, kuriej slinka iau ant Letuwos żiamys. Tu tarpu rieditos Sambyios *Pilips de Ollandia* nujautys, iog wysy wiresnyiej ir pardietoiey Letuwos ir Žiamaitiu buwa iszioiusis i sueima i Kernawa, su kielejs poułkais Kryżeiwiu eiy i Žiamaitius ir tynai nesutykdamas iu kareiwiu degina ir terioiy nekures apigardas. Iszgirdys tou Witenis patemy soubrusdie sueiyma, patsai tynai 1500 rinktyniu skubyna pagrobyis Kryżeywius grysztontius pawyiys imtynius atwadawa; atsysukys ant ontra żara Kryżeiwiu po tris atweius nu Grodna atriemy ir kruwynosy kowiesy pargalieiy[1]).

Kyto szalie Mieczeiwej buwa ontpoułusis (użpułusis) Žiamaitius terioty, bet ius Žiamaitey patis aiszkio muszo tyis Dubny pargalieiy, kurio patius komendatus arba karwedius *Umer, Stowen, Ozen*, 12 brostwyniku su kieliomis tukstontiomis karwyitie pakłoiy. Tep Letuwej Žiamaitej sugraudynyi neprietelius tiewaynys sawa pargriża numyi i sueyma terautyis, kap galietum toliaus onturiety (użłaikyty) lousiby ukys sawa.

Negał żynoty kap anyi tynai terawos wyinas kyta tamy sueymy, bet tas tyktaj tiera aiszkei żynamas, iog atenty (ateynonty) (1306) meta nu sueiyma Witenis sunierys wysu galiby Letuwos tyis Grodna ysztrauky par Mozuryiu i Lanku waldista ir tynai pyrmouiu onpouliu wyituwes Kalisziu ir Stawisziu użiemy, kuriu ukynikay tou kartu te paiuta Letuwius sawa numusy, kad leipsnas ont stogajs twaskiety pradiejy, wyinu trukiu łaukus nuterioiy, bażniczes nułupa, giwolius pawary, daugibys ukiniku apwergy ir su dydżiomis gieribiemis łaiminga pargriża.

Nujautyis dydys Mystrus Kryżeiwiu iszeiusis Letuwius i Lankus ir żynodamas, iog wysusy pyliesy Letuwos mażas tebuwa igules, kures rodies iem, użimty wysu gierasis progumas. Tou dieiys lyipy Albertuy Indagyny Gradna pyly mażne pustuszty apgolty, iau lynksmynos Kryżeiwey tys pyli wyłdamyis tujau anou igauty i sawa ronka. Bet netykema destys ius sugaiszyna. Beweizynt dyinos wydou sauly użtema, dangus pamielinawa, joudy debesis wysas szalis użdengy, szwyisy dyina i rusta ir tomsy nakty parsymainy, iog netyktaj wens kita nebgalieiy beregiety, bet ir ginkła rankosy numanijty; tujau perkunyies wysoumis pusiemis sugraudy, żyibas joudas padangeis iemy żyibouty, o smarki wiesułay lyity it wiedru wersty, tronksmus perkunyiu eiżontiu kulius

[1]) Tasai tynai.

medius su ożesiu kruszos ir litaus nutrenky, netyktay bałsus wiresnuiu bet ir patiu trymiltiu. Kryżeiwej saugodamis idant dargnu igulie pylys iu ne ontpoułtum, nu pylyi atsitraukusis pouly i paty miesta arba wyituwy ir ukinikus, kuryi nebuwa susydonginusis i pyli wyinus tynai iszkirta, kytus apwergy, o rumus sudegina, wyinog ir patis Kryżeiwej nustoiusis tynai kieliu tukstontiu sawa kareiwiu nebgalieiy i Pyli begriautyis, bet szalyn paeiy. Wyinog Ewerards kamendotas Pylys Karaliaucziaus gailiedamos iog Kryżeiwej neisyłauży i Gradna patsai paiemys 6000 jotiu, su 100 brostwyniku arba rycieliu ir susinierys dar su kamendotu Jndageny griża i Gradna, wyłdamos maża tynai iguly terasty. Bet Witenis tu tarpu buwa suszelpys pyli penu yr iguly pastyprynys wysu smarkiesnejs kareiwejs, kuryi drousej galietum gintyis pylie lig paskůie. Kaipogi iszpoułusi igulie atriemy Kryżeiwius ir i aiszky musza sukyba. Aby pusy piesty kruwynaj ir yłgaj kowies, kaławyies, buwa jau Kryżeiwej atgroudou Letuwius i pat ongas pylys, bet atsygawusis Letuwej guly wieł ant Kryżeiwiu su toky narsiby iog giełżiys eiłas parłaużusis daugiaus iu ne 4000 karwyitie pakłoiy[1].

Tou tarpu gauies kryżneszu neliowies płusty i Letuwa ir Żiamaitius, tou meta (1307) *Jons Spaneim* wieszpats su kytajs io milestoms germanu arba wokitiu ateijy i prusus, su kurejs Kryżeiwej susynierusis iszeiy tuiau i Letuwa prisiżadieiusis wyins kitam ne i pyles griautyis, bet pates wyituwes ir kaimas terioty ir ukinikus wergty, bet tamy dajkty nusywily Kryżeiwey, kaipogi negaliedamis parsykielty par nepaszałuses upis ir wersmes turieiy numon griżty.

Tou paty wasara Kryżeiwey sudegina Żiamaitusy wyituwy arba miesta *Puteba* ant upy wadynamu Jura, ir tynai ukinikus wyinus iszkirta, kytus apwergy, retsai kurs besuskubieiy kokio pylie użsyrakinty. Tou patiu łaiku iguly pyles Bissenys numon pareitonty Ragnetas komendatas anpoulyis isz netijcziu nukawa ir Karszuwienu apigardas tep baisej nuterioiy iog giwentoiej nebtwerdamyis i Letuwa iszsydangina paskou i pylys Strowity ir Berunity i kures isyłaużys sudegina ir su żiamy suligyna. Ont gała *Spuda* komendats papyrktas nu Kryżeiwiu iszdawy iems ir Puteba pyli, o patsai nueyis i Karalaucziu parsykrykszty iy[2].

Noris Kryżeiwej drasky uki Żiamaitiu ir Letuwiu wyinog niekap iu negalieiy pakariauty, kuryi ne tyktai numyi Kryżeiwiu Mieczeiwiu graudyna, bet dar ir swetymusy krasztusy kariawa: kaipogi toupati rudyni Letuwej su Żiamaitejs isztraukusis i Lankus Sieriodziaus ir Kaliszziaus apigardus nuterioiy ir nieka nesutykdamis dydy grobi numyi parwiłoiy.

Paskou payłsieiusis ir gieraj pasytyikusis meties ant Pałacka kuryi Daumonts Letuwems buwa iszpliesz ys wietru tynai isygrudusis wysu kunegaikszti sty po waldas sawa użiemy ir sunu sawa Witenis *Wainiu* rieditoiu pardieiy.

---

[1]) Tasai tynai.

[2]) Tasai tynai.

Kyto szalie Żiamaitej gieisdamis atmonity nełaimas sawa Križeiwems (1308) surinka tarp sawys 5000 rimtu jotiu ir apskirusis sau karwedius Sudarga yr Manstoniu trauky i Prusus prisz Kryżeiwius. Wysu pyrmu Sambyios kraszta i kuli ir wundyni apwerty, paskou kousutykdamis terioiy ir degyna, nes nesusygrobusis i a szky musza su Kryżeiwejs pargriża numon su dydiomis gieribiemis.

Kryżeiwej wyinog kas dyina auga i galy; kaipogi apwergusis Prusu gymynes, Pamari użiemy Kujawus ir Mikielau żiamy; kapogi tou pati meta patsai dydys Mystrus parsykiely isz Wenecyios i Marienburga i Prusus kuren pyli sau uż buweiny apskiry.

Kersztaj ir sumyszimai Latwiu żiamie arba Aplentusy wiel sukyła tarp Miecze wiu ir Arce-Wiskupa Ringos, kuriu atenty meta (1309) Gależuty ontrus sunus Witeny trauky tynai gadity, kursai paweikis kruwyno muszo Mieczeiwius wysa kraszta nuterioiy, kuli ir wondyni daugio wyto belykis dydius turtus ir daugiby imtyniu krykszczionu i Letuwa parwary.

Patsai Witenis su ontru daly kareiwiu iszeis Sambyiy ir Natangyiy płatej płatesnej tep nuterioiy iog bażniczes kaimas klosztorius nudegyna o moiżes dwarus su żiamy sulıgyna, krykszczionus wokitius mażne wysus łaukon kirta, kurios patios tyktay dydoumenys saka 500 apkalyis i wergas parwary numon.

Letuwej pagriżuses numyi dar neiszskida po numus kap Kryżeiwej ikonden iu ateiuses dwym żarym apigardas Pagrundeny Żiamaitusy, o Gradna Letuwo nuterioiy. Tu tarpu (1311) Witenis paiemys 14.000 rimtos jotys wysa Warmyiy i kuli ir wondeny apwerty, pylis Elsberga ir Warmyiy sudegynys ir giwentoius iszkirtys, ongała tijrus łaukus ir nuswyłuses medes belykis patiu mergaitu saka, iog 1.400 tu żigiu i Letuwa parwares. On gała Witenis noriedamas butynaj Kryżeiwius apgaliety sukos su sawa poułkas i apigardas Barstein ir tynai tepat rusta dyina dary, bażniczes, klosztorius moiżes su żiamy ligyna, szwentas indas maitoiy, rasza, iog kareiwej Letuwiu atneszusis patem Witeniuy i szietra mystruncyiy auksa, kuren buk dydis kunegaiksztis paemyis metys po koies ir tycziodamas tarys, imtynems wokitems, krykszczionyms „koki ius tata dyiwa garbynat, kursai ne sawys, ne iusa negał gielbiety". Tas buwa wakarop, ritameta ausztont, ta ira werbu rita pasyiuta nu wysu pusiu Witenis apsiaustas nu Križeiwiu waisku. Letuwej ir Żiamaitej to regiedamis użsykieiky wysy pyrmu myrty to wyito ar Kryżeiwius weikty. Kas yszsakis su koky narsiby susyriemy szalis, kaipogi Letuwej Żiamaitej pyrmouiu onpouliu daugaus ne 4000 patiu Kryżeiwiu skindamis sau kiely paguldy, ongała styprawusis koł styprawusis wysy szeszis septynis kar(tus) żeisty ir nebstyngdamis giełżyis eiłu betrupinty patis yszgura. Witenis noris gałwu prakirstu, wyinog sawa drausyby ir kontriby trysu kap rasza, sau kieli par eiłas Kryżeiwius iszskinys. Kity wysy lousajs garbinga uż tiewayny myry. Kryżeiwej mynawony tos pargalys Taruny wyituwie kłosztoriu isztaty isz gieribiu Letuwiu kursai tynai lig szej dyinaj tebiera[1]).

[1]) Kojełowicz hist. Lith. T I.

Witenis noris po tep dydy nupouly nenorieiy netyktaj paweiktu rodityis, bet dar rimoiy wysas gymynes pagonu apwergtas supaikinty prisz Krijżeiwius ir wysoutynaj ius ir kytus wokitius isz wysa kraszta ginty łaukon. To wyłdamos Witenis iszsiunty i Prusus dabotoius kuryims lyipy słaptu apreikszty waidelotams gymyniu Prusu idant anyi steigtum sukielty wysus prysz Kryżeiwius kaip myniejama buwa Mindawys karaliaus łaikusy: Waidalotaj buwa iau pradedou nekuriosy wyitosy skatinty żmogieiwius kieltyis prysz tus kraugierius ir lousibys sawu bocziu prabocziu ieszkoty; bet Kryżeiwej desyżynoiusis aple tou wysus Waideliotus isz Prusu iszwary (1312) ir tynai begriżty użgyny. Tap tata mokitoiy istatymu Żamalksy, Wajdewuta, mokitoiy sakau dorijbys tusy metusy posybengy prususy, kurems paskou nieks jau nebi beprimyny doribys, darbu, żijgiu, kontribys ir narsibys iu bocziu prabocziu kuryi graudyndamis drausej neprietelius ukys sawa yłgus amżius lousajs ir łaimingajs kyta karta giwena [1])

Kryżeiwej apturieiusis toki pargały kap wyrsziau regieiem kou drousesnej pouly Żiamaitiu terioty. *Monsfeld* wyinu sryty naikina apigardas Pagrundeny. *Monstonyis* Sudargas ir *Massy* karwedżiu Żiamaitiu, kuryi sauiely kareywiu turiedamis nedrisa su neprietelejs rimtyis, kamy nekamy tiktaj anpouldamyis użpakalius skardy ir kas karta styprynos ateiniontiom ont pagałba wyrtyniemis Żiamaitiu, kuryi susyriemy ongała kruwyno muszio, wyinog stebukłus kuntribys ir drausybys Żiamaitej rodidamis nebgalieiy imtyniu atgauty nu Kryżeiwiu, kuryi paskubyna ius par Nemuna parkielty. Ontru stryty Kryżeiwej norieiy i pylys Gradna ir Bissenys wietru isygrauty, nes su wysu nusywily; kaipogi Witenis sugawys dabotoius wys daiuta ko Kryżeiwej kietieiy darijty ir anu zdrodu (wilius) ant iu patiu prapułtyis atsuka, tep iog Witenis netyktaj pylis apginy bet ir patius Kryżeiwius kruwyno muszo pargalieiy.

Turieiy baises ir kruwynas karis buty tusy łaikusy iog dydis Mystrus Kryżeiwiu pritrukys brostwyniku arba rycieliu, lyipy i wyita iszmusztuiu 67 prastus kareiwius abytu apwylkty, kuriou lig szio łaika patius jomilestas ir dydoumeny tegalieiy apwyłkty; bet tos kares tep buwa ius iszbenguses jog nekakus jomilestu, reikieiy prastus żmogiewius rycielejs darijty ir abytais wyłkty.

Paskou Kryżeiwej nebgaliedamis nieka padarity pyliems Letuwos on skardejs Nemuna iszkieltums; iszmany ongała łaiwus gałentius isz upyi łausztyis i pyli, kuriosy negalieiy kareiwiu żeisty ne wiliczy ne swiłksny; tep pasytaisy Kryżeiwej apguly wysu pyrmu su tokeis pyli Jonigieda. Witenis tou daiutis steigy, iog netyktaj Kryżeiwius nu pylyi atrymtum, bet dar ir łaiwus iu sudegintum, to dieiys paskiry karwediu *Surmyna* wira wysu regieiusy kursai sutupynys sawa kareiwius i szimta łaiwu, iemy wity upy pagał nepritelius, kurius antnokys smarkei ir kruwynaj susygrumy ir yłga warżies pargali (1313). Wyinog Letuwej

[1]) Kotzebue Preus. aelt: Gesch. TII. k. VI.

prisyartynyi unkurius Kryżeiwems pakyrta, łaiwus użdegi ir paskondyna, su kurejs ketures tukstontes Kryżeiwiu tou dyina werpetusy Nemuna gała gawa; tarp Letuwiu Gosztauts garbingas wiras karie ir ukie tykrasis brolis patyis Surmyna iszwerżdamas Kryżeiwiems pargaly giwiba sawa uż lousiby padieiy.

Tou meta żyimos wydou Endryk Marszełgas Kryżeiwiu apigardas Warniu atweiu atweiejs nuterioiy, wyinog i paty pyli negaliedamas isyłauszty i abaza arba taboriu sustoiy. Penki tynai Żiamaitej dydy drausiby ir bukłuma tou parody, kuryi kad but burie buwy wysa abaza Kryżeiwiu but nudiewieiy; kaipogi wyiny penky tumsiu naktowydżiu aplenkyi sargtys tiłu pritykinusis pas pyrmusius Kryżeiwiu wiresniusius nekurius nukawa o pagrobusis tou kou galieiy pakielty pas sawusius i Warniu pyli pagriża. Kryżeiwej tep tou bukłumu Żiamaitiu nusygonda, iog kou greitesnej trauki szalyn pyli palykynis apgaunys bugaudamis.

Paskiaus tas patsai Marszełga teriodamas Letuwos waldisty iki Nowogradeka dasyiky, kuryi iszdeginys paty pyly apguli kurio wysy turtaj ir gieribes buwa ukiniku tos wyituwes użrakintas, bet nustoiys papylie wysu drousiuiu kareiwiu radies griszty numon. Tu tarpu Dowiets pylis wirs arba komendats Gradna anpoulyis su kielejs poułkajs Enryka, pena gieribes iem atiemy ir mażne lig paskouie susygrumis kruwyno muszo iszkłoiy, o lykusyiej iszklidusis gyriosy wyiny żwierims teka, o kyty badu iszstypa.

Tep pałaidoiusis Letuwej Żiamaitej nepietelius pelynusy numun sawa, atenti meta parkiely kary i paty iu buweiny. Wysu pyrmu Żiamaitej apguly pylis Tylży ir Ragneta kuriu apigardosy wys płate płatesne naikindamis moizes, bazniczes, dwarus griowy ir su żiamy ligina ir tep narse sarioiy, iog nie wyinas Kryżeiwis nedrisa isz pylyi iszlisty, iej kamy ir pasyrody tenkyna apent isprukys i bokszta pylys. Letuwej Żiamaitej wys ongała nunaikinusis su daugiby kalyniu ir dydżiu grobiu numyi sugriża.

Żiamaitej ne buwa dar sugriżusis kad Witenis dydys kunegaikusztis Letuwos su nauiejs poułkajs kariu, guly wieł i Prusus ir pyrmouiu anpoulu pyli *Kristi Memel* apgulys murus iemy taranajs griauty, bet igulie Kriżeiwiu su neiszsakita kontriby tynai gynies; noris wiliczes it snyigas dryba i pyli ir wyinus ginieius żeidy kytus maryna, wyinog Kriżeiwej nenorieiy pasydouty, dydis Mystrus noriedamas ius tokiemy supaudymy gielbiety buwa iszsiuntys isz Karaliaucziaus 3000 jotiu, bet Letuwej tou daiutusis kielie ius ateinontius użlenkusis lig paskouiy iszkłoiy. Paskou Witenis iemy i pyli smarkiesnej griautis, bet negaliedamas ios paweikty, lyipy ongała weszty medius ir sziaudus kurejs apkrowys murus użdegy, nes ir tep Kryżeiwej ne pasydawy. Tu tarpu Witenis nuiautys nu sawa dabotoiu, iog patsai dydis Mystrus Kryżeiwiu eit ant Letuwiu ir neturiedamas wysos galys su iumy rimtyis griża numyi pyli palikynis, o mystrus Kryżeiwiu nebgaliedamas io bepawyty, Żiamaitiu wyina kraszta nuterioiy.

Witenis noriedamas atgrunżinty neprietelius użeiy iems użpakaly ir kur tynai użsysuka, tynai rusta dyina dary. Mystrus buksztaudamas netykima antpouly Witeni, palykyns Żiamaitius nuteriotus griża i Prusus su Witeni grumtyis, bet Witenis lig nesusigrumis su Mystru turie(iy) i Letuwa griszty dieł baisesniu nełaimu kap tuiau regiesem.

Skaititoies regai aiszkei iog Letuwej Żiamaitej tamy łaiky be wyina partruky kruwynosy kariesy buwa, tep iog wyinus neprietelius pargalieiusis, neturieiy łaika krauiu numazgoty kap reikieiy i kyta szali skryity ir su kytajs neprieteleis kariauty on degiesajs numu sawa, wysa dyina anpoulej ir terionys nunaikyna wysus krasztus tep, iog darżay dyrwonas tapy, o dyrwas krumajs apauga, tirusy łaukusy kamy ne kamy kupytas suijrusiu pecziu żoliemys apauguses, o apswylyi styiba wyinur kytur stipsontis iszdegusiu kaimu rody, iog tynai kita karta kaimas buwa, o dabar topy tiras ir szirtomis pawoiu żwieriu. Kaipogi atsyeiy tonke, iog iszsygawusis kalynej Letuwej ar Żiamaitej isz kalyniu Kriżeiwiu arba Mieczeiwiu, nebgalieiy pargriżusis beatsyżinty ir numu sawa berasty, kuriu pates plienis senej jau iszgainiotas, o wyitas żolims użauguses tapy. Tokiusy nusydraskimusy weikiaus ar paskiaus reikieiy datyrty dar pyktesniu nełaimu; kaipogi tuiau giwolei baisej krysty pradiejy ir toksai rados ankritis wysusy galwyiusy, iog sweiky walynika isz ganykłu pareidamis on kieliu sugniuszta, jautej junga traukdamis wago iszwyrta, awis par łaidara biegdamas tris kietures pakryta. Wysoky steigimaj nemaczyiy, ne żoles, ne waistas, nieka ne lietawa; nebgalieiy żmones dwiesynu besuskubiety użkasty, kaipogi nebuwo ne lyikna ne kruma ne łauka, kuremy trys kietures maitas nebutum tekszoiuses, kely parważouty, taka pareity, stryktas użwyrtuses nebgalieiy, kriauklej, soupej, szunis, wyłkaj ir kyty springynej żwieris nebiszgalieiy be surity upalusy, kłanuse uż wys szaltenusy giwolej padwiesy pumsoiy, nu kuriu neiszsakita smarwy wysomis pusiemis rugdama dwoky, wors (oras) patsai użkriestas smyrdieiy. Tou nełaima padydyna dar baisej badaj kuryi giwoliems iszkrintont użeiy. Żmones pritrukusis ne tyktaj grudu, nes ir patiu szakniu, walgi maitas, pasku kunus nu kartuwiu, on gała płunksna wyrp raszont, motinas tiewaj użdarynieiusis kudykius sawa kambariu badu tynai maryna ir myrusiu kunus iedy! Tokiosy rustosy dyinosy on dydesnys dar prapoultyis gymynies Letuwos ir Żiamaitiu, kriżeiwej ir kity kriżneszej ateidamis iu kariauty tou patiu łaiku atneszy marus isz Egiptu żiamys i Latwiu żiamy ir Prusus, kuryi wyso Letuwo ir Żiamaitiusy iszsyspliety. Tujau pradieiy żmones myrty it łapay krysty, kaipogi wen kartu tokyi apnyka karsztey iog żiamy, on kuryi lygonis noriedamis atsygauty gulieiy, kaita, susyrgusyms niekokios pagałbas negalieiy, ne waistajs sumanity, kuryi budamis be jokios wyltys pogyjyma wysur iszkoiy atlidas o niekamy ios nerada, numu sawa neapwejziedamis ir lygos sugielty noriedamis, troszkyma nulengwinty, walkioies paszałtynejs. paupejs, pakłaniemys, tarp kuriu wyiny ten pat begierdamis giwiba pabengi, kyty nebgaliedamis atsykielty ikniustusis i woundeni

użtroszka, (1315) o kyty dar atsykieliusis noris pusgiwej żynomajs sau takajs gyriosy it szaszoulietej walkioies, wyiny werky apleisty nu bendru, kyty ant żiamy pakryty akis i dangu panierusis sustinguses ronkas kełdamis atlidas kłuky; wyinor tiewaj ayczioiy be sunu, kitur motynas myry apleistas nu duktaru, kytur jaunikaitis ałpa nebgaliedamas pratarty wyina meilinga żodely sawa miegamaiej szalyp myrsztontej. Niekas jau kunu myrusiuiu nebłaidoiy ne ont małku bekiely. Kunaj tiewu motinu gulieiy neapraudoty (neapwaitoty); pauksztey springinei ir żwieris nebwalioiy iau numyrieliu. Sweikyiej kuryi bebuwa, nusymynusis biega i bażniczes ir tynai atsiduksieiusis pas Dyiwus szirdingaj małdawa, bet ar tynai myry tonkej żmona uż wira, wiras uż żmonos apżadus pyldidamis, arba sunus uż tiewus, dukteris uż motinas apieras ranko turiedamas tyis ałtoriu iszwyrtuses nebatsykiely. Rodies jog to rusto dyino nebliksai nie weisles Letuwiu ir Żiamaitiu gymynies; kaipogi isz szeiminingu kaimu rados tiry łaukaj o apleistosy trobosy żoles pro łangus iszżiely, jawaj kurius kas tebuwa użsieiys nepiauty on dyrwa palyka[1]). Kyta gymynie tokiosy rustosy dyinosy suwysu but apsyleidusi ir prapoułusi, wyinog Letuwej Żiamaitej noris tokiusy suspaudymusy norieiy dar lousajs myrty; dieltogi rimtus poułkus leida prisz Krizeiwius ir Mieczewius ir kytus sawa ukys neprietelius kuryi norieiy ius apwergty, welidamyis iszsyryiżusis on kunajs tiewu motinu sawa lig paskouie kautyis ir ijromis numu sawa użsyrausty ne kap krykszczionyms omżynaj wergauty.

Regies iog tyi baisy marai buwa prysz tu kiersztu Wylniaus giwentoiu pagonu su krykszczionymis Goudas kuryims pagonis isz bada ir isz neapkonta bażniczes ir kromus iszłauży. Winog Witenis tou newyiniby ukiniku sutaikina; ir leida apent Goudams krykszczionyims Wylniui bażniczes sawa turiety ir priekioty. Maraj noris buwa besybengou wyinog daugibes dar swieta maryna, patsai dydys kunegaikszty użkriestas anajs riedys 33 metus garsej ir łaiminga Letuwos uky isz szio swieta *pasyrinka* (1316). Wiras galis karie ir ukie pyrmasis tarp Letuwiu ir Żiamaitiu, kursai sugrobys garbinga karda Mindawys Letuwos karaliaus giny drausej nu krykszczionu uky Letuwos ir lousyby Żiamaitiu ir Letuwiu onturieiy (użturei). Witenis sakau swyrstonty iau Letuwos uky i prapoulti sawa drausiby, kontriby ir gudriby priturieiy, kaipogi patsai daugiaus ne 70 żijgiu ir kariu atbuwa. Noris pagonis wyinog kaip wyrsziaus regieiem krykszczionis taikyna ir dorijbys moky. On garsa io smerty Krizeiwej ir Mieczeiwej ir kity krykszczionis atsyputy ginkła padiedamis, atylsy sułaukusis ir wysudydżiausy ir nepargalema sawa neprieteliaus nustoiusis Witeny; wyinog iki szej dyinaj negał dar żynoty kamy to garbing(a) wira kapa butum esas.

Gał sakity iog Letuwej Żiamaitej tusy amżiusy ir gymy ir myry su kardu, ir niekoumet nełaimu ne nusymyny: ne karta braidżiodamis po krauius iszpiautu

---

[1]) Strykauskis. Kron: Lit. K. X ro VI.

broliu sawa lykusyiej dar ant iu kunajs lousyby sawa giny ir ne karta pelynusy sawa numu patius neprietelius łaidoiy. Kartajs suspausty pyliesy nebgaliedamis niekap atrymty neprieteliu galibys welyios ijrosy pylys patis sau gała daridamis użsyrausty, ne kap wergajs krykszczionu tapty. Neblyka Żiamaitiusy Letuwo krasztely żiamys, kursai ne but buwys krauiu sulyitas.

§. XIX.*)
Gedymynas dydis Kunygayksztys Lituwos.

Tieunay Lituwos yr Żemayczіu netrukdamis pałaydojusis Witeni susyrinka i Kernawa buweiny Lituwos yr tynay Gedymyna sunu Witeny dydżiu kunygaykszcziu Lituwos pakiele.

Krykszczionys kayp regiejem tokiose nełaymose Lituwiu yr Żamayczіu norieje naudiety: kaypogy Krіżeiwey isyłaużusis i pyli Jurburga yr neyszsakitas tynay geribes sujemusis i Prusus yszwiłoje. Paskuo apgule Kauna. Gedymyns pyrm sawa dar pakielima rasze Gosztautuy wiruj dransem tuo kartu kamendotuy Kauna, idant kayp imanus trukintum yr gorintum neprietelus, pyles nepadudamas. Deltogi igulie Lituwiu yr Żemayczіu ginies Kaune dydey dransey lig paskutyne, noris patis aptekusis lipsnomis, winog grude nu muru tukstontimis Krіżeiwiu i werpetus Nemuna yr Neriedos, nes patsai kamendotas Gosztauts noriedamas atrymty Krіżeiwius nu pamuriu, yszpulys ysz angu pyles su kelomis wyrtyniemis rimtos jotijs jeme gelżis eyłas Krіżeiwiu trupinty, nes apgułtas daugibe neprietelu noris stebukłus dransibes rodidamas, winog ikluwa i ranka Krіżeiwems, nu kuriu pasku Gedymyns Kunygayksztis purays ji saka pynyngu ysz kalyny yszpyrka. Lykusiojy igulie noris dransey dransesney ginies, winog Krіżeiwey pargaliejusis anu murus yszwerty yr i pyle isyłauże par kunus pacziu krykszczionu, kuri noriedamis tynay atgeiszty apmauda, wysus wiryszkusius yszkyrta o motryszkoses su kudykeys i kályny yszwáre.

Kad teyp to szalie terioje Krіżeiwey, ontro pusie Mieczeiwe kruwynose yr sunkiose muszose pargaliejusis Żemayczius użjeme ta pászaly Żemayczіu kuri szenden Kurszu wadyn.

Gedymyns tokieme suspaudyme budamas nebstynge ligiuse łaukuse ayszkey rymtis su neprieteleys; nes turieje jus antpuoleys naykinty, kaypogy yszwylojes iguly Krіżeiwiu pyles wadynamos Kristimemel(**) yszkyrta; Krіżeiwey winog tu tarpu nuterioje apigardas Pastowiu, Warniu yr Pagrondeny o wysa gymyne Sudargas tieuna ysz neżyniu onpulyi ysznowyje. Ysz tynay dydis Mystrus Krіżeiwiu su wysu sawa gale atsysuka ant pyles wadynamoses Gedymyny wyłdamos, iog su toky galibe pripulyis isyłausz tynay, kuren saujely tiktay Lituwiu

*) (Nuo šios vietos rankraštis nurašytas kita ranka, matyt Dionizo *Poškos*. Leidėjai).

(**) Teraz zamek Giełguda (Skerstnemuney).

teginioje, nes Mystrus tame daykte apsygaudyna: kaypogy igulie par wysa dina wietras Križeiwiu yszturiejusy, naktowydu ugnis sukure ant boksztu pyles, idant kuoweykiausey ukynikay yszwidusis ženkła, jotum ont pagałba pyley. Tą supratys mystrus palykyns pyli meties apigardas naykinty yr ateynanczius ant pyles pagałba gałuoty.

Tu tarpu Gedymyns sutraukys karius ysz wysos waldistas Lituwos yr Žemayczіu stowieje abaze tarp Kauna yr Jurburga stebiedamos i lipsnas kaymu kures mystrus waykszcziodamas po Žemayczius dina yr nakty degina ne be szyrdgyła Lituwiu Žemayczіu, kuri, winog neturiedamis tokios gales su kury styngtum rymtis su Mystru kentieje łaukdamis łaymyngesny proguma, kaipogy kas dina Gedymyns rimtu pułku ysz Nowogrodeka yr Połocka ant pagałba łauke ateynanczіu. Winog nekurios rimtos wyrtynes Letuwiu yr Žemayczіu użkompeys użpuldyniedamas neprietelus skarde, nes wysumet saugodamos, idant neysztyktum i ayszky musza. Lig tiktay Gedymyns sułauke pagałbos ateynanczios, tujau su wysu sawa galy eje prisz Križeiwius, kurius rada jau susynierusius su Mieczeiweys teis Žeimily upe tyis kury Gedymyna pułkay i abaza sustoje. Reyk žynoty jog Križeywiu wayske buwa 4000 Žemayczіu, kas do prižastys buwa kuri Žemayczius eyłose Križeywiu yr Wokicziu wysusmarkiausiu ju neprietelu pastate kurius patys Žemaytey ne žmonymis nes welneys wadyna, niera žynoma. Kaipogy tame pateme atsyejyme daugiaus Križeiwey byjojes nekaip wilies ju pagałbas; kaipogy Žemaytey ysz abaza Križeywiu słaptu i abaza Lituwiu dangynos yr tenay atejusis wys kas abaze Križeywiu diejos su atgaleys apipasakoje.

Tokieme atsyejyme dydis Mystrus Trewir su Ploko dydziu Marczełgu Križeiwiu nebsumanidamu ką bedarity, atleisty Žemayczius ysz abaza, rodies anudum pawoju yr nugąstu, on gała taries yszmyntyngay bedaranczіu statidamu jus i wyduri sawa kareywiu, kurius noriedamu dar apgerinty masyna, jog ani pagrižusis i numus luosays giwens yr dydy ełga už pargaly gaus, jey tiktay ta wina siki stos rimtay prisz Lituwius. Teyp buwa suriedity karey Krykszczionu wyino pusie. Gedymyns antro pusie sawusius su Gosztautu, teyp eiława. Gudu pułkus winus ont sparnays sustate, kytus użpakalie palyka, Lituwius i wyduri suriedy, o Totorius ont pacziu priszakiu pariede. Nu pyrmojy onpuly Križeiwiu Totorey pagał sawa buda i rinki sukdamyis jemy tolintyis, idant tu tarpu Wokitems anus bewyjent eiłas sumayszitum (*sujaugtum* p. D. P.); kaipogy Križeiwej wyłdamyis jog ysz teysu Totorey skrei, szalyn wysu galy meties ant ju, nes tą Totorey pawidusis atsymety apent ont Križeiwiu yr beweyzint wiliczіemis it snigu apdriebe ju eyłas. Tu tarpu Gedymyns su Gosztautu puly su Letuweys ont Križeywiu, Totorius stypryndamu, kuri noris yszsyskaide, winog ysz wysu pusiu neyszsakitay žyrgus Križeywiu wiliczіemis žeyde. Aby pusy grumies it nesawie, tukstontejs swieta buwa jau myruses, sauly ont gałwomis rayloje dar pargaly tebsywarży yr negalieje žynoty, katra katrą szalys pargalies.

Nes Żemaytey kuri lig szioł wydurie Križeiwiu twiłoje, regiedamis pateme ikaityme szalis guly wyrszon ysz wysos gales ant Križeiwiu, kuriu eyłas nusymynuses gurty pradieje, o paskuo szalen tolyntis, kures skreintes Totorey greytumu sawa żyrgu wysur kelus użstojusis winas yszkłoje kytas Żeimiles werpetuse yszskondyna, ongała mediese yr gyriese użklidusiusius winus yszżordoje, kytus pimenis szunymis yszpjude. Daugiaus ne 15.000 krykszczionu Wokicziu tą dina gała gawa, geribes wysas kurius Križeiwej yr Mieczeiwej su sawi turieje kluwa i ranka pargalietojems.

Letuwey tu winu žigiu wysas pyles yr krasztus użjeme kurius jems praejusii meta buwa yszplieszę Križeywej. Dydey łaymyngays but buwę Letuwej Żemaytej, jey but teturieje kariauty su winays Križeyweys, nes su wysu pasaulu krykszczionu reykieje anyms grumtis. Kaipogi kad Lituwey rimtu kardu tukstontes Križeiwiu łaidoje on skardeys Żeimiles, tuo pacziu łayku naujes gaujes kytu križneszių ysz wakaru nu Rena i Lituwa yr Żemayczius twyna.

Križeywej pastyprynty tu pagałbu krykszczionu trauke i Lituwa yr tenay su dydziomis daugibiemis kareywiu iejusis i Żemayczius Warniu apigardas dydey baysey nuterioje. Plok dydis Marczełga Križeiwiu noriedamas Żemayczius i ayszky musza yszgauti i wysas puses leyda wyrtynes płatej płatesney sarioty yr ką dydesney naykinty. Nes Żemaytey noris negalieje diel sawa mażos gales i ayszky musza su Marczełgu stoty, winog norieje jem atmonity nełaymas. To diejusis Żemaytej wysus medżius gyrie ant wiszkelu kuriu Križeiwej turieje traukty papjausty yr tenay tukstontes pareynancziu Križeywiu medeys użwerty, o lykusiusius kuri żemgrindajs eje, grindis priszakie yr użpakalie pasiemusis, wysus sawa lengwu joty i wersme sumurde. Patsai Marczełga Plok 40. brostwyniku arba rycielu yr daugiaus ne 12.000 jocziu tą dina gała gawa o Żemaytey diekawodamis Diwams sawa uż pargaly Gierarda Ruda brostwynika auksa rycielu wadynama sudegyna o geribiemis Križejwiu pasypelne.

Križejwej budamis karts po karta paweyktays nu Lituwiu Żemayicziu kaip regiejem yr nebgaliedamis tolaus berymtis nusyżiamynusis prisz pagonis su kureys par 90 metu kariaudamis pyrma karta atsiunty siuntynius i Kernáwa palaubós ont dwyju metu nu Lituwiu meyłauty; uż wys jog Lituwey kytu sryte nuteriojusis Mozuryje yr Dobrzyny, tą paty rudeni mojawa dar pulty on Kulmyjos žiames: dieltogi dydis Mystrus Križejwiu yr skubieje weykesney su Lituweys Żemayteys palauba darity. Yra gudriu wiru kuri peyk Gedymyna yr Lituwius jog ani pargaliejusis Križejwius dawe jems praguma par dwejus metus pasyriedity yr pasystyprynty, reykieje tar lig paskuoje jus benkty yr ysz wysu Prusu łaukon ginty, winog negał szendin wysu atsyejymu żynoty, kuri galieje tame łaike atsytykty, tai tiktay ir żynoma, jog Lituwey Żemaytey noris palauba Križejwems dawe, winog patis wełtuo nestowieje.

Gedymyns gawys pragumu atsykratity nu Križeiwiu, sukos su wysu galy i Gudus kuriuse inykusyms Letuwems i kares su Križejwejs yr Mieczejwejs, winy ju kunygayksztej nebnorieje jo bekłausity kyty dar sundarus łaužity yr apigardas Naugardely terioty pradieje, yr jau i pati Lida yr Nowogrodeka mojawa łaužtis. Kas apraszis su koky tenay kontribe ginies Lituwej nu Gudu, nekarta lig neatejus dar Gedymynuj su wajskajs pelenuse numu sawa łaidoje neprietelus, nekarta nestyngdamis atsyginty patis užsyrausy yrosy pylu sawa. Noris trumpas muna rasztas neleyda tu wysu darbu ayszkej yszguldity; winog kontribes yr meiles sawa tiewaynes winos jaunykaytys tamy łayke giwenusys trumpa neapraszys negalu apleysty.

Kariots sunus Gedymyna buwa tame łayke pardietoju Nowogrodeky kursay turieje wynturty duktery, kuri diel sawa graksztuma yr skaistuma Dijwe buwa wadynama wardu Živily, noris ana buwa yr tejp grakszty, winog nenorieje tekiety, Wieszpatej Kunygajksztej jauny jaunesny turtingy turtingesny jos ronkas meiława ana wysyms atkalbieje. Wysy tary, jog kunegajksztajty nor mergauty wysa sawa amžiu. Nes tos atkaklibes kyta buwa prižastys. Pas Kunygajkszty Kariota buwa jaunykajtys wadynamas Parojus ne tiktay graksztus nes wiras galis karie yr ukie, milemas dydej nu Kunygaykszty kurem karie esont kunygayksztistu walde, tą Paroju miega słaptu szirdinga Živily, tejp jog nieksay to negalieje numanity.

Pagrižys wina karta Kariots ysz kariu Križeiwiu, jeme rupintis regiedamas dydy atmayna litie sawa dukteris, kurios aszaras, nuludymas aprejszke tiewuy kas do destys buwa „Yszgama ne duktie suszuka“ Kunigajksztys ipikys, „tawa nedoribe, tawa apsylejdyms apjuoky numus tawa tiewa, szalyn nu munes, „tu yr tas kas tawi priwile ant to, myrsetau skaudžiu smercziu“.

Kunygajksztys noriedamas wejkej rasty kaltynika apskelbyna wyso buwejnie ar nežyna kas Žiwiles kaltynika žadiedamas tam dydes dowynas duty kas anam ji yszreyksztum, winog niekas neatsyrada; kaipogi Žiwily buwa milema nu wysu, dielto jog ana wargdinius szelpy yr kajp motina jus guody daug kartu dar patis tiewa rustibe yr apmauda lengwyna. Parojus, kurio szyrdie noris rusieje jo nełajma, winog linksmu weydu yr dransey rumuse Kunegajkszty isakimus jo pylde yr riedy; dieltogi niekas negalieje ji itarty.

Kunygajksztys negaliedamas nieka dasyžynoty pradieje duktery sunkty prisypažinty, nes ana wys tilieje, ant gała tare: „Mielausis tiewe yszpažistu, „jog esu kałta dydy nusydiejyma yr newerta tawa paguodas, winog asz ne- „noriu prapuldity ontros asabas, idant dydesnej neužrustinczio diwu muna ant „(sawes) sawyi“. Paskuo jeme Kunygajksztys geruju terautis, jos kaltynika, ana ant tu kłausymu nieka neatsakidama werky yr aszaroje. Ongała ipikys Kunygajksztys pasaky „busi sudeginta pagal istatimu“ yr tujau lipe istumty Žiwily i tomsi kalyni. Kas apraszis nuludyma, werksma yr aszaras kurios mieste rados,

kaipogi Żiwily dydej buwa nu wysu milema yr uż dydej yszmyntynga mergaity turema. Żmonis ukynikay susyrinkusis biega bureys Kunegajkszti keles maldity, nes użkitiejusej jos szyrdyi nieka negalieje padarity.

Tu pacziu łayku kajp regiejem kariawos Letuwej su Gudais kuri kas karta artynos jau pas pati Nowogrodeka. Kariots Kunygajksztys noriedamas kik tik pastyprinty sawa pyly, yszsiunty Paroju su mażu saujely, idant użturietum neprietelus iki pasyriedont. Parojus noris yr tyiku saujely yszsiunstas pargalieje du kartu Gudu dydes dauges kruwynose muszose yr but lig paskuojy yszkyrtys kad naktys nebut użpułusi.

Apgulys ontgała Parojus Gudus patemy abaze sugriża pats i miesta kursay priimtas nu wysu kaipo pargalietojes yr yszganitojes su dydżiu dżiauksmu yr linksmibe buwa. Kariots pats Kunygaiksztys su wysu sawa yszkylmy Paroju i sawa rumus parwedy yr łabay jem diekawoje uż pargales, jo kontribe dydej gyrdamas. Kad tynay atsytyka anuodu winudu, Parojus puly po kojes kunygajkszcziuy tardamas: „Szytaj Kunygajkszty Wieszpati muna, pargaliejau tawa neprietelus, rasy padies Diwaj mun jus iki paskuje ysznajkinty, uż ta muna wysusteigyma ne geydu nu tawys kytu dowanu tyktaj, idant mun lejstumy kunygajksztajty Żiwily uż muni ysztekiety, asz uż tą łoska tau tarnausiu muna turtajs yr muna giwibu“.

Kariots on to rustu pasyrody, tardamas „Parojau tu muni yr linksmyni „yr rustyni, dżiauguos gyrdiedamas tawa garbyngus darus, bet rustynuos jog „asz negalu tau duty to, ko tu rejkałauji. Tu żynaj, jog musa boczej dydy „kunygajksztej Lituwos niekuomet nelejda tekiety sawa dukteryms ne uż ku„nygajkszczius, dydesnej dar uż sawa tarnus. Nepadoru ira kad kas sawa „dydistas ne ontur ligy daly yr tam kurs ysz sawa łajmos dydżiuojes... Teip „tataj muna duktie apjuoky tiewa numus, wmog asz ne tykiu idant tu butumy „prižasty tejp dydy parżengyma, wyinog turiesy mun paskuo aiszkej aple tą „apsakity o asz żynosiu ką darity...“.

Po toky pasybiłojyma parsyskyide wyns ontra neapkyisdamu. Parojus, jog Żiwilys negalieje yszlůsoty, Kunygajksztys szyrdie rugoje ont Parojaus, jog ansay ne tiktay jo duktery prapuldy, bet paczius neprietelus pargalieje idant paskuo patsaj pasydaritum kunygajkszcziu, dieltogi dumoje kaip ji galietum nugałuoty. Winog nedrisa to teip weykej darity, idant ukynikaj neyszpaiktum ysz dyde meyle diel Parojaus kuryi ji sawa yszganitoju wadyna, beto dar kontriby yr narsiby Parojaus buwa rejkalinga diel pargaliejyma neprietelu.

Rita meta tai ira dina szwentyis Perkuna Kunygayksztys Kariots ketyna Żiwily degynty.

Tu tarpu Jwons karwedis Gudu su wysu pargalietas nu Parojaus łaukdamas paskutyny siuty rimoje abaze abgułtas nu Lituwiu neżynodamas patsaj ką bedarity. Kad teip rimojentem sako, jog swetymas karis juodose szarwose ateje i jo abaza. Jwons lipe jam pasyrodity, kursaj ant żody rodos yr teip

tar: „Karwedi Jwony asz esu Parojus kursaj tawi du kartu pargaliejau yr tawi „apgulys dabar turiuos, ateitu yszduty tau buwejny Kariota, ji paty su turtajs „yr kareiwejs, bet tu mun tury prisikty jog nieka pykta nedarisi ukynikams i „witowy iejys yr jog leysy mun Kunygajksztajty kalynie esonty uż żmona paturiety".

Jwons wys prižadiejys Parojuy eyt su jumy i paty buweiny Koriota. Tujau nugonstis yr bruzdesis wysame mieste paskida, ukynynkaj kuri pargrobusis ginkła norieje użturiety ieynonczius, tujau kryta; lykusijej turieje nusyżemynty yr pasyduty sawa neprietelems.

Tu tarpu Parojus łaużas i kalyni yr rand tynaj gayłu wejziety Żiwily sawa miegamojy yszbałusy, rustu, on sziaudajs pamesta tumseme kalynie, kuri pawidusi Paroju tujau apałpa.

Skubyno yysznesze aną i ulicze idant atgaiwintum. Wysejp aną tynaj kutyneie, bet ana to nejuta, żmonis subiegusis winy waitojy kyty werky Żiwilys gailiedamyis, winog ana to nebnumane. Ongała parkiele sawa poikes akis yr regiedama sawi nepażistamajs karejwejs apstota nusymynusy tary: kas tyi do wiru? Parojus anaj atsaka: „nebyjokes muna miegamojy tai ira karejwej „Jwona mudums nełaymu atmonitojaus". Żiwily ant tu żodżiu wieł apałpa; bet tujau atsybudusi pagrobe ysz paszone Parojaus kaławyja yr szyrdy jem winu siutiu parwiere tardama: „Zdraicy! tu tiewainy sawa uż nieka turiejey kad „tu aną pardawej uż truputi muna graksztuma neprieteluy, teip tataj tu mun „użmokiejey muna miegus yr muna jaunas dinas! (Tą sakidama szyrdy Parojuy parwiere). „O jus ukynikaj tartumi kaip ne jums asz cze kalbieczio ką nepůłat „ant gałżudiu jusa brolu". Isztaridama tus żodżius meties su kruwynu kaławyju ant neprietelu yr jus graudena. Ukynikaj tynay butumgi it wiliczy parwerty grob ginkła yr grud neprietelus łaukon isz wijtowe. Żiwily tu tarpu atbiegusi pas Kunygaikszty tiewa krint po kojų yr myrszt, tardama tuodu żodżiu: „tiewe muna". Pałajdoje aną tis kałnu arba kapajs Mindowys Karalaus yr tynay tejpat mynawone kałna supile yr medeys apdylgy (*apswadyna* p. D. P.) atmynymo tos garbingos karienys kurios warda szendin dar motinas aple Nowogradeka giwenonczes mynawo sawa duktyryms[1]). Teip tada netiktay winy wiryszkey sawa kontribe yr narsibe gine Lituwos uky, bet yr motryszkoses ligy daly jos neprietelus sawa doriby yr dransibe graudyna. Aiszkej yszpażistu skaytitojuy, jog skayczAiau darus Greku yr Romanu yr kytu gymyniu, winog nekokio gymynie teip garbingas mergaites neradau.

Gedymynas dydis Kunygaiksztys Lituwos idant tynay Gudus sudraustum ieje wysu pyrmu i Wołyniu yr Władimiera jo buweiny apgule, kurios igulie ligej su giwentojejs susynierusi dronse ginies, wyłdamos wejkios pagałbos ysz apigardos, ateynonczios, kayp yr buwa, jog pats Kunygaikszys Władimieriaus

---

1) Tygodnik Wileński r. 1817.

użtelkys Totorius eje su rimtajs pułkajs prysz Lituwius buweinys sawa yszluosuty. Ką pajutys Gedymyns palykens wyjtowe, sukos ant ateynonty neprietelaus noriedamas su Włodimieriu Kunigaykszcziu kelie susytykty, winog to padarity Gedymyns nebsuskubieje, kaipogi Gudaj jau buwa mażne tyis paty wyitowy: tejp susyrieme szalis tis pat murajs Włodimiera, wysu pyrmu pates jotis draskies, Lituwiu pułkay buwa pradeduo jau guosty użwys jog Totorej ysz wysu pusiu Lituwiu ejłas jauge yr nełejda ju wysu sinu ant Gudu gulty. Gedymyns tą matidamas Żemajcziu piestysems tarp ejłu jotys Lituwiu gurstonczіu lipe spraustis yr joti styprinty. Żemajtej su tokiu bukłumu yr dransibe pule ont Totoriu, jog jus bewejzint yszwerty ysz wita; pagrumos Totorius ne yłga beturiejes yr Gudaj kurius Władimieras Kunygaiksztys meiława, idant dar turietumes yr kaip imanidamas su wysudydziausiu kontribe steigy musza atnaujinty, to diejys pats winor karejwiu kytur waldimieru buwa, bet patemy susygrudymy styprindamas sawa gurstontes eiłas użsiaustas su kardu nu Lituwe par gałwu pakryta. Lituwej pargalietojej netiktaj i paty tujau buwejny ieje, bet yr wysa waldista użjemy. Kaipogi Gedymyns wysur sawa wiresniby pardiejys yr sargtis pyliese palykys, lyjpe dyduomenej Gudu su wysu tautu arba gymyny prisikty, jog ani nu szio łajka riedos yr wiresnibes Lituwos kłausis.

Teip pariedys Wołyniu Gedymyns trauke su sawa nepargalemajs pułkajs prisz Lewa Kunygaikszty Łucka, kursaj karaujent Gedymynuj su Krіżejwejs buwa yszplieszes Lituwems Droiczina yr Bresczіu kaip mynawojau, onsai nusygandys nełajmu Włodimiera Kunygaikszty nebsumane patsaj ką bedarity, abejoje sawiep kariauty ar pasyduty Lituwems, nes wysejp prasta gała regiedamas i Seweryios żeme yszsydongyna. Gedymyns be muszos i Łucka yr kytas artymas pyles iejys Droiczyna su Bresczіu użjeme yr wysa waldista atwadawys nu Gudu su Lituwa suniere ne tiktaj paty Wołyniu bet yr Podolu. Idant tynaj wiresnibe sawa pardietum patsaj Bresczіuj żimawoje.

Wysa żima winas ginkławimas, riedimas, pena steigymas pareje. Atejus pawasariuj wiel wysus karejwius sutrauky i Bresczіu. Negalieje dar numanity i kurę pusy Gedymyns su toky galibe sukses; bet tujau yszsyrejszke, kaipogi parejes su rimtajs pułkajs Wołyniu apgule Owniczіu stypry pyly prigulenty dydem Kunigaikszcziuj arba Caruj Gudu Swietosławuj kursaj pagal senowes wadynos Wieszpaczіu arba keip szendin wadyn Monarchu wysos Gudyjos. Lituwej i Owniczіu yr teip dydy wieszpatis pyli winu ontpulu isyłaużusis użjeme, bet ylgesnej truka tis Żytomieriaus pyly kurio daugibes bajoru użsyrakynusiu ketieje gyntis; winog regiedamis, jog prisz galy Lituwos neatsyturies ongała pasydawe. Gedymyns iejys tynaj newinam pykta ne dare, palykys tyktay tynaj sawa iguly trauky tolaus lejsdamas i wysas puses rimtas wyrtines sarioty yr artindamos Kijawon buweine Gudu. Pażyna Gudaj jog Lituwej ne groby atejt i Gudus eiszkoty bet ju żeme użjmty, daugiby ju Kunygajkszcziu noriedama dar paskuojo wałando gelbiety sawa tiewajny groby i ginkła, Olga Pe-

riasławos, Romans Branska, Lews Łucka Kunigajksztej sutraukusis sawa karius su patełktajs Totorejs norieje Lituwems keli użstoty; kaipogi yszgyrdusis, jog Gedymyns trauky tisiau i Kijawa, paupie Piernie i abaza Gudaj sustoje, wyłdamyis, jog kelony nuwargusius Lituwius Żemayczius lig paskouje yszkyrsaj. Negał żynoty koksaj gałas butum buwys, jej Swietosłaus dydis Kunigaiksztis Kijawa butum ju rodas kłausys. Bet Swietosłaus wilies wynsaj pats Lituwius pawejkty. Gedymyns dajutys nu sawa dabotoju toky galy yr pasyriedima Gudu, tujau wysus sawa pułkus nu sariojyma sutraukys i eiłas yr teip jems buk tarys dransindamas: „Nerejk szenden jums wiraj jusu kontribys gyrty, ne jusa gar- „bingu pargalu skaitity. Pażwelket ant sawa recziu o atminset wysas tas „garbingas dinas kuriose tukstontes neprietelu tiewainys sawa pałaidojot. Jej „kuomet, szendin uż wys galet wyltis pargales ne Krіżejwiu gelżiu yr wariu „aplyitus nepargalemus pułkus sutykset cze; bet Gudu eiłas kurioms tiktaj jusu „ginkła terejk parodity yr tujau winy yszwyrs, kyty projem nuskryis. Karejwej „buket dar szenden Lituwejs Żemajtejs, er atimket nu Gudu kraszta jusa „probocziu Skytu Sarmatu *(Gierulu* P. D.), kureme ani giwena, sekkiet ju „istatimus, kuri kariaudamis su neprietelu ukys sawa welyie wysy myrty kar- „wyitie ar pargalietojejs iu tapty“. Teip pasakys Gedymyns lipe żengty tolaus, winog wysumet saugodamos, idant neprietelej neontpułtum ysznеżyniu: kaipogi neyłga teiusis susytyka su Gudajs kuriu eiłas Gedymyns pawidys lipe trimittius i musza pusty. Wysu pyrmu wiliczіemis łaididamyis ne dydej wyiny ontrus tenajkyna, nes kad susyjeme kardomis musztis, kowys buwa kruwyna yr maringa. — Pyrmasys pułkas Lituwiu suwargys kelonie buwa begurstųs, nes Gedymyns łaiku atpuolys ont pagałba keloms wyrtyniems suyrstonczіu sutwyr-tyna yr musza atnaujina: kaipogi tasaj pyrmasis pułkas su toky narsibe meties paskuo ont sparna neprietelu; jog winu ontpułu Gudus sina yszwerty, kuriu daugibes nusymynusiu yszkłojes pargalu tape. Tą pajutusis Kunegaiksztej Olga Perejasława, Romans Łucka yr kytu Gudu karwedej atbiega ont pagałba Swietosławuj, biegonczius sugronżyna yr wiel musza atnaujyna. Kaipogi Gudaj dydej (ne) norieje idant Pagonis Lituwej anas walditum, to diejusis welyjos iki paskuoje kariauty bet lig sukyba Gudaj grumtis lig yr yszgura nu Lituwos karda, naktys piuti partrauky, winog yr teip daugibes ne tiktaj karejwiu nes yr pacziu kunygaikszcziu Gudu kryta, patsaj tiktaj Swiatosłaus su Romanu winudu wos beyszspruda nu gyltyne. Lituwej nakty pagał pałajdojusis kunus yr grobi aprinkusis ausztont tis murajs Kijawa bewyrpontems dar Gudams nu nupuoly sustojy, kuri galieje but dar absłabity Letuwius yr pargaly su anajs warżitis jej Swiatosłaus dydis Gudu Kunegaiksztis sutraukys karius yr użtelkys dar kytus Kunegaikszczius but su Lituwejs riemyis, kaipogi tame łaike pateme Kijawe rasza, jog buwos daugiaus ne 400.000 giwentoju. Nes Swiatopyłks nepargaliejys pyrmo muszo Letuwius aplejda buweiny yr walde wysu Gudu. Tą regiedamis Kijawionis pasydawe Letuwems kurius wysa wiresnibe yszejusi

su kunegajs pro dydyji onga wyitowys Gedymyna dydi Kunigaikszti Lituwos pasweikyna sawa pargalietoju, yr sawa wieszpacziu arba Monarchu yszpażyna (1321) yr tyn pat prisyiky jem, jog wysuomet kłausis riedas Lituwos yr anus wysokeme atsyejyme szełpsai. Gedymyns ysz sawa puse prižadieje wiera yr apsyejymus ju bocziu prabocziu użłaikity yr niekam pykta nedarity, idant dar dydesnej ukynikams Kijawa pasygerintum pardieje tenaj rieditoju Mindogi Kunigaikszti Alszienu, kursaj ne senej buwa i Gudu wiera apsykryksztyjys, gudrem Gedymynuj rodies, jog Gudaj pagonyis rieditojaus neapwejzies, o turiedamis krykszczioni noris yr Letuwi tarses patis sawi beriedusis. Po to sondara Gedymyns użjemys dar kelomis nedielomis pylis Białogrodka, Slepowrota, Kaniowa, Czerkasa, yr sawa igules tenaj palykys i Seweryios żeme ysztrauky yr tenaj teipat użjemys buweiny Perejasława yr Branska dwejejs metajs wysos Gudyjos wieszpacziu arba Monarchu tape. Toke buwa pabonga Gudu Monarchios, kuri penkis szimtus metu patekusi kluwa i ronka Letuwems augibe (tiewiste D. P.) Skytu yr Sarmatu (Gierulu. D. P.) kuriu waldżio buwa daugiaus ne 300 metu.

Pargriżyis Gedymyns ysz Gudu kariu Kernawe buwejnie Lituwos triumpawoje yr linksmynos yr pagał użłaikima ukys apieras yr garby Dyiwams uż pargales dary; wyinog tarp tu kariu yr linksmibiu neużmyrsza Gedymyns paczios ukys szelpty: kaipogi prekiba płatyna, wyitowes naujas pamatawa. Medżiodamas wina karta netolyi nu Kernawa atrada dydej linksma wita ont kury pamatus wyitowe padieje, kuren nu dydżios łaimos medżioklys Trakays pramany nu żode lituwyszka, patrakuse itrakuse, idant aną wejkiaus yszeimietum yr padydintum patsaj pradieje tenaj giwenty.

Paskiaus ont suburgiu upiu Neriedos szenden Wylyios yr Wilaus szenden Wylenkas wadynamos garbyngesne wyitowe pamatus padieje. Ont tu pacziu witu on kury buwa szwenta roga (*Kapas* D. P.) nu Gereymunda uż kapus dydyms Kunegaiksztems Lituwos apskyrta. Teipat wina karta Gedymyns medżiodamas artymuse tynaj lyiknusy ont wysu auksztuju kałnu tauri patsai wiliczy nuwiery, kuri kałna winy szendin pylys kałnu dielto jog senowie pylys tenaj buwa, kyty taury kałnu nu to, jog tauri tenaj dydis Kunigaiksztis nuwiery, wadynai. On kury witu Kunigaiksztis pasylinksmynys ysz łaima yr pawargys apsynakwoje, kurem tynaj gułontem sapnie pasyrody on tu pacziu kałnu on kuriu wakariszte tauri buwa nuwierys dydelis wyłkas teip szarwotas, jog gelżiu winu rodies aplijtas, kała dontimis ysz pyktibe i Kunigaikszti weyziedamas, kureme dar szimta kytu wyłku użrakintu teip baisej kauke, jog gyres yr tira gaude, atsybudys ysz nugonsty Kunigaikształys pradieje rimoty sawiep, paskiaus terautis yr meiłauty kunigu, kuri szalyp tynaj bażniczio Perkuna giwena, kaip wyrsziaus regiejem, idant jem apreiksztum tos naktis sapna. Pasytyka tuokartu żmogus bukłus yr sumanus Lysdeikis wysu wiriausys kunigas arba Kriwe Kriweitis kuri kyta karta dydis Kunigaikształis medżiodamas

gyrio lysde erely arba kaip kyty saka łopyszie medie ikabinta buwa radys yr kunigams auginty adawys, kursaj tynaj pramanitas Lysdejkiu nu to jog lysde rastas buwa. Isz jaunu dinu gudynos i moksła sawa tykiejyma, tujau tape wysu garsiuju yszgulditoju sapnu teip, ylgainiuo pacziu Kriwiu Kriwejtu palyka. Lysdeikis dransina dydi Kunigaikszti tardamas, jog łaima reiszky jo sapnas dydem Kunigaikszcziuj yr wysaj Lituwos ukej; wyłkas szarwotas ira wyitowe arba miestas su pylymis kures to wito reksaj pamatuty, bus ana buwejny dydżiu Kunigaikszcziu Lituwos kuriu garbies garsas nusklis i wysus krasztus pasaulys. Patyka toksaj yszguldimas Lysdeiky dydem Kunigaikszcziuj kursaj tykiedamas, jog toksaj ira isakimas aukszcziausiu Dyiwu wys yszpilde kaip buwa yszguldita: kaipogi tujau pylis on tu pacziu kałnu on kuriu buwa taury nuwierys pastaty, kures noriedamas aptwyrtynty lipy tura kałna parkasty yr sriautu wiliaus upys apleisty, teip jog paskuo pylis yr szwenta raga su perkuna bażnicze sału tapy. Dydej ikirieje żmogejwems iki tą kałna parkasy par kelus metus, tejp jog iki szej dinaj tebier prižodis kalne tarp Gudu kur wyns ontra keikdamas mynawo *„kap ty bys paszoł w Wilniu gary kapać“* eitumy tu i Wylniu kałna kasty. Gedymyns tą naujy wyitowe pramany Wylniu nu żody Lituwyszka wyloty wyłkus, kuryi tuse lyiknuse kukikłas sawa turieje. Płatynos Wylniaus wyitowe kas dina trobeses yr szeiminu pagał yszguldima Lysdeiky; kaipogi nesułaukus kelu metu tapy garsy wyitowy yr buwejny wysos Lituwos; dyrba tynaj karys ginkłus, kała piningus Letuwos yr su tolymays krasztajs Gudu, Lanku yr Wokicziu prekioje, szenden dar witas tebier puszkarniems wadynamas kuriose Witauds dydis Kunigaikesztis Lituwos puszkas lijdyna [1]).

Tą Gedymynuj besteigont pasybengy metaj palaubos su Križeiwejs su kurejs tujau naujes yr kruwynas kares atsywiere.

Kad Gedymyns su Gudajs kariawa, Križejwej yszgawusis palauba ont dweju metu nu Lituwiu, guodies popieżiuj yr werkdamis mejława nu krykszczionu karalu pagałbas; tardamis, jog niekaip wyiny patis neweiksaj pagonu kryksztity be ju pagałbas, kuri wysu rinktusius ju karius yr wiresniusius istumy jau i graba. Popieżius yszkłausys Križejwiu guodymos (apskundyma D. P.) apskelbe raszta arba bully wadynama wysyms pasaulys krykszczionyms, idant pajemusis križiu ejtum i Lituwa pagoniu kryksztity yr dongu atpuskajs sau pelnity. Ont bałsa popieżiaus, tujau wysokiu gymyniu Lanku, Czeku, Sylezionu, Austru, Szwabu, Essu, Westfalu twyna gaujes i Lituwa, bet ne pagoniu kryksztity yr ne dongaus sau pelnity, nes žiames turtu yr lusibe pagonyms Letuwems yszplieszty. Ontpłudos toms wylniems križneszіu Wildenburg dydis mystrus Križeiwiu sutraukys sawa karius yr Mieczeiwiu susyniery su anomis, pyrmuju inyrtymu guly i Żemayczius yr tenaj apigardas Waikienu, Raseiniu,

1) Kojałowicz hist. Lith. P. I.

Eirogałas yr Kłogienu apwerty, kaipogi kriżneszej ne pagonis kaip sakiau kryksztyjy nes ką sutykusis tą łaukon kyrta yr wysomis pusiemis degyna, nebrasdamis augusiu żmoniu, kudykius wergy yr i kalyni wary. Nuteriojusis Krizejwej tus krasztus meties ont pylyi Bisena i kuren dydej narsej Wokitej łaużies, nes dar narsesnej igulie aną gine. Ne karta Krizejwej lypa par kunus sawa brolu ont murus pylys, ne karta Żemajtej gyndamis pyli dronsej grudy jus żiamin ragotyniems. Naktys tiktaj bepartrauky musza. Igulie Żemayczių noris yszgelbieje tą dina pyli, winog pati igulie tape mażne wysa żejsta yr nebwilies bestynkty grumtis su neprietelejs kuri ont rita tyikies narsesnej łausztis. To diejusis igulie yszsiunty tris wiresniusius ysz pyles pas Krizejwius, żadiedamos jems pasyduty jej tiktaj Krizejwej aplej tą lejs żyne nusiunsty dydem Kunigaikszcziuj Gedymynuj, jog is ne rugotum ont Żemayczių, jog ani ne ysz nedronsumu arba nekontribe pyli padawe neprietelems. Leide Krizejwej igulej żyny dydem Kunigaikszcziuj nusiunsty, winog Żemajtej ar susygiedusis ar absydronsynusis ar gawusis żyny nu Gedymyna, negal to żynoty, atsyżadieje Krizejwems paskuo bepasyduty. Nieks ne yszsakis su kokiu isiutymu meties tą pajuty Krizejwej ont pyles, ne wieł tos kontribes su kury igulie tynaj ginies. Krizejwej wins par kyta lypa ont murus pylys o igulie noris apgobta lipsnomis laidy degonczius ronstus szimtajs Krizejwiu nu muru i pragara gruzdamis, o ont tu kuri pri muru artynos wiliczes yr akmynis it kriusza biery, noris jau Krizejwej growes buwa użkimszy kunus sawa karejwiu, winog geide dar i pyly isyłauszty; nes jou dronsesnej puly, jou wejkesnej myre. Buwa winog yr tokiu karejwiu tarp Krizejwiu kuri prisz toky kontriby igulies buwa ont paczius krontus muru ontsykabyny, nes yr tyi tujau parmauty ragotyniems kulwertynejs (*wertejs* D. P.) żemin ritieje. Igulie atriemusi atweiu atweies tokius onpuolus, kusty pradieje, regiedama jog neprietelej nebisyłauż i pyli, o Krizeiwej jeme kriuszty matidamis, jog nieka ne padaris igulej, dieltogi palykynis pyli kunajs sawoiu użwersta atstoje. Kytose apigardose Krizejwej buwa użjemę nekures pylis nes Lituwej apent anas atgawa.

Kad teip Letuwej Żemajtej su Krizejwejs kariawas, tarp Mieczejwiu yr Acewiskupa Ringos kursaj negaliedamas atsyturiety prisz nedoriby erżełu Mieczeiwiu, siuntynius atleida pas Gedymyna dydi Kung. Lit. meyłaudamas nu jo użtarima yr pagałbas, kursaj jus Wylniuj naujoje buwejnie Lituwos su dydy żmoniste yr yszkylmy prijeme (1322), użtarima Arce-Wiskupuj pasyjemys duty, sundara su jumy padare, yr tujau patsaj D. K. su rimtajs pułkajs Żemayczių yr Lituwiu ysztrauke i Łatwiu żeme Mieczeiwiu drausty, (kur tynaj użeje tyn plienis yr tirus belyka). Wysupyrmu i Derpta pyli isyłaużys wysus brostwynikus yr pati Wiskupa Derpta kursaj nenorieje waldżios Arce-Wiskupa yszpażinty nużordoje, o paty pyli su witowe su żiame suligyna. Tą paty padary Gedymyns su Kerempys pyly kurios 3000 igulies yszkyrtys wysomis pusiems sarioje, (bażniczes moiżes witowes, klosztorius growe), ongała wys i tira łauka

apwertys daugiaus ne 5000 apkalys krykszczionu Wokiczių i wergus i Letuwa yszware. Kyty pułkay Lituwos susynierusis su Ringos giwentojejs isyłauży i Dunamundas pyly(*).

Tose muszose Mieczejwej teip rados nuwejkty, iog nusyżiamynusis kłuke nu D. K. L. użgana kare yr pasyieme Arce-Biskupa Ringos kaipo wysuwiriauses gałwos kłausity yr jo prisakimus pyldity. Gedymyns noris pagonys sundara padare kuri patys Mieczejwej yłga użłajke.

Nebgalieje Gedymyns tolaus bekariauty Mieczeiwiu, nes rejkieje nu kytu neprietelu kyto pusie gintis. Kaipogi Gedymynuj Łatwiu żemie tebesont debesis križneszių płuda i Lituwos żeme kurius wede garbingi Wieszpatis Kumererg, Ekerberg yr kyty karwedej; nes tokyi speiga tynaj jus użnyka, jog ne tiktaj križneszej yr ju giwolej yszszała, nes lyiknaj daugio wito gyres atenti pawasari nebyszłapoje. Lituwej Żemajtej winog yr tokiuse speiguse kariawa su neprietelejs yr lusibe sawa lig paskouje gine.

Tą paty meta Pleskowionis nebgaliedamis atsyturiety prisz Danus kuri ju kraszta naykyna atlejda siuntynius tejpat pas Gedymyna pagałbas meiłaudamis, dydis kunegaykształ yszkłause ju yr Dowieta Kamendota Grodna pylys su kelejs pułkajs yszlejda, tasaj wysa tarpa nu Daugawa iki atsiautas juras *Finu* (dodano) i kuli yr wundeni apwertys dydej grobe yr daugiaus ne 6000 kaliniu Wokiczių yr Danu parware[1]).

Kytu sryty Żemajtej skreint żima pargaliejusis Križeiwius Kłaipieda sudegina, nes i paty pyly negaliedamis isyłauszty apigardas Sambyios yr Welawyios nuteriojy yr daugibes teipat kalyniu su geribiemis numon parware. Kamendotas Taplawiu pylys grisztonczius Żemayczius wyje yr panokys kruwyna musza su anajs padare nes patsaj su brostwynikajs yr daugiaus ne 4000 jotiu tynay gała gawa. Tij patis pułkaj Żemayczių tu pacziu żigiu Mozuryiy teip nuterioje, jog wysus krasztas mażne winu tiru tape.

Noris teip Żemaitej Letuwej graudina sawa neprietelus, winog negalieje sawa ukys użdengty nu tolimesniu nełaimu. Kaipogi krikszczionis ysz wysu pusių kaip debesis slinka i Letuwa pagoniu kriksztity. Tą regiedamas Gedymyns idant paroditum jog Križejwej yr tos swieta gaujes ne duszyis yszganima eiszka, naes noriems żemy yszplieszty yr paczius uż sawa wergus paskaitity, to diejys sakau D. K. Lit: apsyskelby patsaj sawa geru noru su wysa tauta Lituwos yr Żemajczių kryksztityis jey tiktaj Križejwej lauses kariauty yr nekałtus żmones konkinty. Diel dydesny dar itykiema toky sawa nora Gedymyns yszdawe raszta metuse 1323 Byrżelie[2]) mienesie waynyku dyina Wylniu wysaj pasaulej apreikszdamas, jog netiktaj patsaj nor tapty krykszczioniu su

(*) Kotzebue Preus. alt: Gesch. T. II. k. 19.

[1]) Kojałowicz histo. lith. T. I.

[2]) Kotzebue Preus. alt. Gesch. T. II. k. 19.

wysa sawa tauta, nes dar wadyn krykszczionis uż wys daylydes, kalwius, czebatorius, puodżius, plitnikus, atkoczius arba audiejus, lekorius, rubdarbius i Lituwa kuryms leis netiktaj sawa tykieima yszpażinty nes dar be koky mokesny iki deszymtyis metu galies tynaj giwenty.

To dar nekaka D.-is K.-is rasze pas Popieżiu Jona XXII meiłaudamas io, idant mokitojus krykszczionyszka tykieima pagoniu mokity atleistum i Lituwa, onsaj pats yr tauta jo nor krykszczionymis tapty, neprijeme jos iki szioł ne par neapweyzieima (neapkętima D. P.), jos, nes diel nedoribe Križejwiu, kuryi ne duszys yszganima eiszka pagonu nes ju żiamys yr turtu diksta, asz szenden kariauju su anajs neniekindamas wiera szwenta, nes gindamas numus yr luosiby muna, noriu szenden szyrdingaj ejty i skreita bażniczes yr i tawa szwentynibys użtarima atsyduty, jej tiktay Križejwej yr kyty krykszczionis ne nories waldity Lituwos yr Żemayczіu żiamys yr jey apkryksztituju ne daris anyi sawa wergajs. Tą muna tykra nora pateisins tawa szwentynibe Arce-Wiskups Ringos wirs milis teysibe yr doribe[1]). Atenti meta Popieżius yszlejda i Lituwa sawa siuntynius Bałtramieju Wiskupa Ektuensu su Apatu Teofridu diel pawadynyma Lituwiu i tykieiyma krykszczionyszka. Nes Gedymyns atejus i Ringa tyms siuntynems pryżadiejyma sawa atmaine yr nebketieje bekryksztitis; kaipogi atsiunsty tynaj siuntynej dydy Kunigaikszti Lituwos Sedegalis Letuwis su Dordemunde bernardinu wysam surynkimuj aiszkej aprejszke, jog D. K. L. neket niekuomet atsyżadiety bocziu sawa tykieyma, ne tu sundaru su krykszczionymis saugoty kuryi jo tykiejyma norietum atmajnity. Mieczejwej siuntynius Lituwos tujau istumy i kalyni, o paskuo Aszerodys pylie nużordoje — nemindamis ont to, jog winas buwa krykszczionys yr kunygas.

Sunku ira szenden żynoty dielko Gedymyns nebnorieje tapty krykszczioniu, siuntynems atejus i Ringa (1324). Winog jey pażwelksem ont giwenyma yr apsyejyma pacziu Mieczejwiu yr Križejwiu tame łajke, yszrasem tynaj nekures prižastis, diel kuriu Gedymyns D. K. L. nenorieje tapty krykszczioniu. Regiejem wyrsziaus jog Arce-Wiskups Ringos graudyna nesukłausanczius Mieczejwius galiby Witeny yr patis Gedymyna. Nes Mieczejwej atsygawusis ysz tu nupulu ne lowies priszyngauty Arce-Wiskupuj; kursaj nebtwerdamos susytarys su sawa Wiskupajs, yr susyraszys su Władysłowu wadynamu mastyniu karalu Lanku yr su jo Wiskupajs apskunde wysa Zokana ta ira Mieczeiwius yr Križejwius pri Popieżiaus, kurem guosdamas Arce-Wiskups rasze: „jog Mieczejwej łupa bażniczes, wysokejs pragumajs, nowyje yr żody ne ysz„sakitajs darbajs parkryksztus, kuryi senej but atejy patis rodity Popieżiuj sawa „molukus petiuse yr ronku gelżynejs nugrausztu, jey tiktaj yszejty but gali, „neleida parkryksztams bażniczіu dyrbty o patis sau muyżes, pylis rumus dina „yr nakti dyrbyna, suwadyndamis dyduomeny parkryksztu i potas bendryngaj „tynaj jus nuragynusis Mieczejwej nakti aplinksmius gulenczius yszpjowe, idant

[1]) Tasaj tynaj.

„paskuo galietum ju walszczius yr pylis diel sawys użimty; plieszy, onpuldynieje „smauge yr żudy wysor nekałta swieta yr parkryksztus pagonyms arba syzma-„tykams i wergus pardawoje, łauży sundarus teisingus su pagonymys, apsys-„typrynusis Dunemundos pylie ginioje Ringa prekioty su swetymajs krasztajs, „ką dydesne kunigus yr Wiskupus żurdoje yr prisyiky: jog tu kartu tepłaus „tiktaj bałtus sawa kiriejus kad anus suteps krauju patis Arce-Wiskupa, ongała „ticziojes ysz prisakimu patis Popieżiaus yr ysz Wieszpatis Dyiwa noris patis „rycieles Kristusa wadynos.“[1]).

Popieżius yszgyrdys tokes nedoribes Mieczeywiu yr Krizejwiu nu Arce-Wiskupa Ringos yr pasygaylys wargdiniu lipe Mystrams pas sawi atejty ont suda. Dydis Mystrus pajemys dyduomeny Krizejwiu daugibe prowyniku yr kytu sukcziu su nemierutajs yszdajs arba skarbajs eje i Awenyjona yr tynaj stojes ant lipyma popieżiaus apgułtas sawa brostwynikajs arba rycielejs, wysu nedoribiu użmetyniejymas nu Popieżiaus użsyginy, o diel dydesny nusyteysynyma gromatas słaptu Wiskupu yr Arce-Wiskupa Ringos pas Dydżius K. L. raszitas popieżiuy parode, kuriose Arcy-Wiskupas su Dydejs Kunygayksztejs neżynont Mieczejwems sundarus dare, mokesnius yr ełga ju karejwems żadieje jey tyktaj ani prisz Mieczejwius kariautum yr Arce-Wiskupuj waldista yr rieda pagronżyntum. Noris Arcy-Wiskups tu grometu nenorieje prisypażynty, winog sůnku buwa gintyis nu Mystra kurio ne pasejkamis yszdaj, yr karalus Pruncuzu ont kurio żiames tuokartu Popieżius Awenyjone giwena taupy yr giny, teip jog wysas nedoribes yr kaltibes Mystra pas Popieżiu atsymayne i teisibes yr doriby, yr wyrszu ont Arce-Wiskupa apturieje, teip jog Mystrus Mieczejwiu pagrižys nu Popieżiaus kunigus kuri turiejos Arce-Wiskupa, winus nużudy, kytus i kalyny istumy, o parkryksztus dar pyktesnej darbajs żudy yr nowyje dina yr nakty. Ongała tokie buwa skaugista tarp Mieczeiwiu yr Arce-Wiskupa, jog Mieczejwej tukstonty swaru auksa o dwy tukstonty sydabra żadieje duty Gedymynuj D. K. L. jey onsaj tiktaj priimtum kryksztą nu Mieczejwiu ne nu Arce-Wiskupa, yr tas wysas pyles kurios ant Arce-Wiskupa żiame buwa padyrptas sugriautum[2]).

Dabar gal aiszkej manity dielko Gedymyns kryksztą neprijeme, kaipogi welyios doru yr yszmyntingu pagoniu buty, nekaip nedoru krykszczioniu, už wys regiedamas jog krykszczionis buwa nedoresny už paczius pagonis. Jemy Gedymyns su jeys kariauty, kaipogi paskirys tujau i dwy żary karejwius sawa su winu trauky i Łatwiu żiame ont Mieczejwiu yr tynaj terioje yr degyna teip, jog nakti wysomis pusiemis gaisraj kajmu degonczių twaskiejy o dina saule rukszojy dumuse it mygło, wysa kraszta nuplieszys neyszsakitas geribes yr pełnus yszwyrdy i Letuwa. Ontra żara karejwiu ysztraukusy i Mozuryiy idant tynaj kriżneszej atejdamis i Lituwa negautum kuo maytintis wysa kraszta

[1]) Kotzebue Preus. ael. Gesch. T. II k. 26.
[2]) Tasay tynaj.

teip nunaykyna yr nuteriojy jog kuli yr wundeni belyka — i Pułtuska buwejny Wiskupa isyłaużusis Letuwej su żiame suligyna 50. pacziu bażnycziu yr wyituwiu i plienis apwertusis Letuwey su Żemaytejs daugiaus tu kartu ne 40.000 imtyniu tarp kuriu daug buwa yr żidu i Lituwa parwary.

Władysłaus wadynamas mastynis karalus Lenku regiedamas, jog doros nebus su Letuwejs, norieje artymesnej su jejs susytajkinti, to diejys jeme pyrszty Aldony duktery Gedymyna D. K. L. sawa sunuj karałajcziuj Kazimieruj, kaipogi susyraszys grometomys, siuntynius i Wylniu Władysłaus yszleyda. Gedymyns prijemy jus tynaj su dydy yszkylmy yr yszeigu o numanidamas tokiomis byczłulistomis nauda ukys Lituwos pastyprinty uż wys geisdamas bon nu wina karalaus krykszionyjs pagałbas wyltyis kokieme atsyejyme, on gała Gedymyns idant paroditum wysam pasauluj, jog mił krykszczionis duktery pażadieje, o dydindamas jos krajty lipy 24.000 Lanku palejsty ysz kalyny kuri Lituwoj apwergty buwa, jog ani Aldony sawa atenty karalieny numon sektum. Toksaj buwa apsyejymas Gedymyna su krykszczionymis, kad tu tarpu Mieczejwej Križejwej apkrykszłyjusis pagonis winus pardawoje Syzmatykams, kytus leida par jura teipat i omżyna wergiste użmyrszusis ant to, jog ani baimes Dyiwa yr meiles artyma mokitojeys buwa.

Kas gał tą yszkylmy apsakity su kury Aldony dyde kunigaikształje Lituwos ysz Wylniaus yszsyriedżiusi kelawa i Lankus apskleista dydumeny Lanku yr Lituwos. Wysu pyrmu keli daridamas keles wyrtynes auksu yr sydabru spindontes joje Lanku jotys, paskuo Jomilestas, walditojej, pylu wiresnijej, po tu Aldony grakszti mergaity bałtame nomety, bałto wyłnonie, tarp żmoniu yr mergajcziu dydumenys Letuwos yr Żemayczłu it skaysti lelyje tarp rożiu żydiedama ważiawa, po motryszkuju Lituwos dyduomeny kelawa, kurios skaisty wejdaj yr taiky powizej rody yszmintyngus wirus; nes niekas teip netyka pażwełgus kaip 1000 (eriełu) Lituwos yr Żemayczłu, kuryi meszkynomis apsywyłkusis kepuras spinduolu sabału apsymowusis, bałnoty su sawa uolektynes pyntynas jodamis, wysu paskuo kaipo pasekiejej Aldonys, żyrgus it smakus romdy, kuriu dransus wejdas, syiksnyny karda paszonie o ronko rimta ragotyny kontrius karejwius rejszky. Wyinog tą dar joty seky 24.000 Lanku kalyniu paleistu ysz Letuwa kaip wyrsziau mynawojem. Kas apraszis tą linksmibe kokie rados tuokartu Lanku żiamie kad dasyżynoje sawa kalynius numon grisztont, moteris, wajkaj teknoje ont wieszkely łaukty wiru, motinu ysz kalyny yr wergista pargrisztonczłu. Jeitontyms parietkynikams i Kriokuwa buweiny Lanku Władysłaus karalus patsaj su Kazimieru sunu sawa 16 metu turinti yszeje ysz rumu ont priongi su wysu sawa dyduomeny yr paswejkynys marty idawy i ranka jos jaunykiuj karałajcziuj. Rita meta (1325) Aldony parsykrykszłyjusy wardu Ona ont kryksztа buwa itarta. Po to buwa wencziawas. Negal apraszity koke linksmibe rados ne tiktaj paczio buwejnie nes yr wyso karalisto; kalynej pagriżusis winy sutykusis miława tiewus, motinas, kyty brolus, seseris, kyty głaudy

pry sawyis kudykius, żmonas, kuriu buwa pasyłgusis: winog rados yr tokiu kuryi nebradusis ju, biega ont kapu raudoty. Letuwej Żemajtej noris pagonis buwa tuokartu uż wysus krykszczionys Lankams milemesny yr doresny, kaipogi jems gera dare. Władysłaus karalus ysz dżiauksma atmynymou tos linksmos dinos staty żwajdy wadynama bałtojy erely. Kuren lig szej dinaj dyduomeny Lanku tepdiewe [1]).

Lankaj tame łayke dydej neigali tebuwa yr niekaip negalieje ligintyis su Lituwejs. Kaipo Lanku żiame nuteriota yr nuszeimięta atweju atwejes onpulejs Czeku, Totoriu uż wys Križejwiu yr Lituwiu Żemayczių; żmogeiwej lykusyjej łażas dyduomenys nużudity stenieje wergisto, tyi kuryi mieszczionymis wadynos newerty buwa patyis warda mieszczionys, sude teysibe pripażyna daugiaus duodonczíujuj, dieltogi galyntesis yr stypresis wysuomet teysiu palyka. Wyso karalisto niekokios prekibas, niekokios daylidzios, niekokios montos nebuwa; dyduomeny pasypputusy sawa turtajs be moksła, be gudriba użmyrszusi uky yr darus sawa boczių prabocziu, patis ju kareiwej buwa daugiaus łupykajs ne karejs kaipogi syinu su neprietelejs niekuomet nemuszies, nes burejs tiktay sariodamis groby eiszkojy jej nerada nieka swetyma, sawa wyns kytam grobsty, ysz powiziaus ju yr stowiłas tarsi kad kokyi newiekszlej kazoku, ne rimty kare. Władysłaus karalus geisdamas ysztraukty jus ysz toky sugaiszyma użwys nusymynes galiby Križejwiu, kuryi użmyrszusis ont Dyiwa yr żmogistys nebżynojes patis ką bedariusiu parkryksztus, ne tiktaj jus żudy, nes dar patyms Lankams sawa geradiejems nełajmas dare. Nemintus Władisłaus karalus raszidamas grometas pas Arce-Wiskupa Ringos saka: „jog anyi (tai ira Križeiwej) „nebtur ne bajmes Dyiwa, ne tejsibes, ne giedas, ne doribes ira ani pawojejs wył-„kajs awelys kaylu apsywylky o skaugistu pażenklinty". Żynodamas Władysłaus aiszkej, jog nieka nenuwejksa su sawa galy prisz Križejwius; dieltogy steigy kap imanus susybendrauty su Letuwos galinty, stypry yr kontry gymyny, kurios galiby yr garbie sklidura wyso pasaulie, o jos rimty pułkaj tukstontiems Križejwiu yr kytu krikszczionu, ne tiktaj ligmes wysas użłaidoje nes yr pates wersmes użkimsza numus sawa gindamys. Skubyna sakau Władysłaus sunerty burius netykusius su rimtajs pułkajs meszkynuotu Lituwiu, prisz Križejwius neprietelus ukys sawa. Koke szenden gadine tapy? Kas tykietum jog Letuwis Żemaytis szenden yszjuoktas yr nu wysu panyiktas pyrm 500 metu butum buwys teip garbingas wiras, jej rasztaj to nedaroditum.

Križejwems skaudieje tokie sundara Lanku su Lituwejs, dieltogi wenkartu su abejejs jeme kariauty (1326), nes ne turiedamis patis tokios galys meiława pagałbas Ciecoriaus Wokicziu yr karalaus Czeku, ligy daly yr kytus krykszczionys i kary gundyna yr telky, skundies ont gała patem popieżiuj ont Lanku tardamis, jog ani ticzioms susyniery su Letuwejs idant pagonis pastyprintum.

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. II. k. 21.

Waldemars wieszpats Brandeburgyios bendrus Križejwiu pyrmasis pradieje kariauty su Lankajs. Gedymyns D. K. pagał sundara tujau yszlejda 10.000 rimtu jotiu on pagałbos Lankams pardiejes jems (1327) karwedžiu wira kontri, dransi, gudri yr sumanonti rodo yr karie wysu wiriausy rieditoju yr ženta sawa Dowieta, kursai jau wałdont Witeniuj garsiu tape sawa kontribe yr narsibe kik kartu kariawa niekuomet nupuoly nedatiry, dieltogi wadynamas buwa gyltyny arba smercziu krykszczionu on kurio warda ne tiktaj karejwej nes yr patis wiresnyjej krykszczionu drebieje. Tas karwedis parsykielys su sawa pułkajs pyrmu par upy Wisła paskuo par Odra, ką sutyka tą kardu yr ugny najkyna, wysa Brandeburgyjos žeme nuteriojys pati Berlina szenden buwejny wieszpatyis Prusu nudegyna, kajmas wyitowes, numus, moižes yr pylis ugny gruzdyna daugiaus ne 140 pacziu bažniczių yr wituwiu yszgriowys indajs szwentajs sumajtoje gerdamis ysz ju Letuwej Žemajtej wina yr mydu. Nekonkynos dar tą Pagonis nes parsykiełusis par upy Elba Saksus yr kytas gymynes sawa smarkiby yr narsiby nugondyna. Tokiuse teriojymuse pasako, jog wynsaj Lituwis gauruota weyda rabawodamas klosztoriuj sutykys jauna grakszty kunegy arba dawatka, tas baisus pagonys noriejys aną tynaj yszžarginty, nes ana ji małdu, aszaromis negaliedama jo nu to atolinty, apsydronsynusi tary jem, jey muny nedasylitieta paleisi, asz tawi yszmokisiu toky žyny, jog tawys ne kardaj ne wiliczy nepažeis, tą teysibe gali datyrty ont muna paczios kakłu, yr apwedusi kelis kartus ronka sawa aple aną. lipy jem kyrsty stygawodama jog niekajp jo nenukyrsaj, nes ont pyrmojy smugy gałwa graksczios kunegys paryitieje, suprata Letuwis, dielko tą yszmyntinga zokaniky padary, nes nebłaiku. — Griža jau numon pułkaj Letuwiu Žemajcziu nusliegty geribiems yr turtajs, burius kalyniu waridamis tarp kuriu rasza 6.000 pacziu jaunu mergaicziu buwos, yr teip dar ejdamis po Mozuryjy teriojy yr naykyna kaipo žemy bendru Križejwiu, tynaigy atsyejy, jog Letuwiu dydžiu wiresniuju susywaržy dydej grakszty mergaity yr wyns ontram skaugiedamu ateje pas pati karwedi Dowiety kaipo wysudydžiausy sawa wiresnii tejsibys eiszkoty, kursaj ysztraukys ysz paszone syiksnyni kaławyju wysu akiwayzdo ont siky grakszty Mozurely parkyrtys mety katram pusy tardamas, jog teysynga jems grobi padalyjy. Tą yszgyrdys jaunykys nabasztykys Endriejus Gost Mozuras prisyiky, jog karwedžiu Letuwos tą atmonis. To diejeis isyjaugy i karejwius Letuwos tardamas, jog ansaj nor jems tarnauty yr ju eiłose ligej kariauty. Nutikijys Dowieta karwedi sawa žyrga paupie begyrdonti ragotyny jem szona parwiery. Yr teip paikaj pabengy giwenyma garsus dronsibe yr kontribe wirs wadynamas gyltyny krykszczionu, tas, kursaj kariaudamas wysa sawa omžiu niekuomet ajszkio muszo nupuli nedatiry. Noris užrustynty Letuwos Žemaycziu pułkaj nełajmu sawa karwedy, winog su neapsejkamomis geribiemis tolaus ne 100 milu pargrižusis i Wylniu linksmynos ysz pargalu [1]).

---

[1]) Kotzebue Peus. aelt. Gesch. T. II. k. 21.

Jżagusis Letuwej teip naudingu grobiu Brandeburgyios atenti meta sutrauky karius ysz Letuwa, Żemajcziu yr wieł tynaj apskirusis už karwedi Olgerda wiriausi sunu Gedymyna kursaj buwa jau garsus ne tiktaj Letuwo nes yr użrubeżiu ysztrauky. Tasaj karwedis wysu pyrmu parsykielys su sawa pułkajs par upis Wisła, Odra, sustoje i abaza tyis Frankfurtu buweiny Brandeburgyjos, leisdamas rimtas wyrtynes i wysas puses, lykusiusius krasztus nu praejusiojy żigy bajsej nuterioje. Elba upi ont gała parejes Olgerds idant križneszej atejdamis Letuwos kariauty negalietum pasymaitinty yr kytos paszałpos gauty płatej płatesnej krasztus Saksonyjos nudegyna lig pat ongu Magdeburga pylys. Nuplieszusis tynaj Letuwej Żemajtej daugibes gymyniu Wołkicziu yr su wysu nuwejkusis Waldemara Bradeburgyios wieszpati łajminga i Letuwa su grobiu pargriża.

Kaipogi rejkieja skubiety ont pagałba Władysławuj karaluj Lanku kursaj buwa prasydiejys su Križejwejs kariauty kuryi kas dina jo kraszta onpuldynieje yr dydes nełajmas dare, Władysłaus negaliedamas sawa galy ju nudrausty użtelky D. K. L. kursaj sunierys sawa pułkus su karejwejs Władysława pyrmuju onpulu kruwyno muszo tyis Pałauces 15.000 Križejwiu paguldys, tu pacziu žigiu nuteriojys ysz Kulmyjos kraszta yszgrudy kulwertynejs Križejwius i ontrupus Drewencys upys. Kurio anus mażne wysus yszskondyna, lykusyjej wos besuskubieje pyliese użsyrakinty. Letuwej tu tarpu dydżius pełnus yr daugibes imtyniu yszware i Lituwa.

Križejwej numanidamis jog sunertoms galiems Letuwos yr Lanku nieka nepadaris, jemy parkalbyniety Władysłowa idant yszsyżadietum bendristas su Gedymynu pagoniu, tardamis jej Władysłaus ju pakłausis, ani prižad anam kas meta doni arba duokly mokiety; kaipo Władysłaus pasygobiejys pynyngu yszsyżadieje bendristas su Gedymynu D. K. L. yr sundara su Križejwejs padary.

Dasyikusis to Križejwej su wysu galy meties ont wyinu Letuwiu yr Żemajcziu, wysu pyrmu Wylunas pyly stypry ont skardżiu Nemuna patsaj Marczełga Križejwiu su rieditoju Aldenberg dydżiomis galiemis apguly (1328) yr smarkej i aną łaużies, winog igulie łajmingaj po kelis atwejus atriemy. Kaipogi Križejwej negaliedamas nieka nuwejkty griża numon, yr tynaj dydesnej pasytyikusis dar Bawaryios Wieszpati on pagałba użtelkusis griża wieł i Letuwa su dydesny galy; winog mindamis praejusy meta sawa nupuoli, nieka staigej nedary, nes atstu tyis Wylunas pyly apsykasusis, idant pyly užbadintum jemy pena Nemunu pagał ateinonti igule grobstity yr artymas kajmas terioty. Gedymyns noriedamas Wyluna yszlûsuoty Fridburga yr Bayera pylis Križejwiu ne tołyi nu Wyluna styprej apgulys 20 dinu wietrawoje winog isyłauszty tynaj negalieje. Kaipogi Letuwej lypdamis ont piłas daug sawa karejwiu nustojy nu teip wadynamu szaudiklu kures tame łajke buwa yszrady; pati dydi kunigaikszti kursaj dronsindamas sawusius priszakie wen su Križeiwiu wiresnesejs it lews grumies nuszawa ysz pamury Križejwis. Teip pyrmas tarp karalu yr wieszpacziu D. K. L. Gedymynas nu szaudikle kuren szenden strielbu wadynaj karie myry. Jwestas dar giwas i ejłas Letuwiu Żemajcziu, kyta nieka nesaky,

tiktai skatyna yr dronsyna sawa karejwius, idant po jo dar*) smerty nepasydůtum Križejwems yr lusibe sawa gintum. Winog karejwej sawa gajlesy yr nusymynyma negalieje užsliepty, dieltogi palykusis pylis Brandeburga yr Bayera, dongyna kuna Gedymyna i Wylniu gyidodamis jo žigius yr pargales kuri su dydy tynaj yszkylmy pagał apsyejymu sawa pałajdoje.

Tas dydis kunigaiksztis ira dydej garbingas Letuwos daruse. Kaipogi onsaj Wołyniu, Ukraina wysa, Podolyje užjemys su Letuwiu suniery yr Caristy arba wysa Monarchyjy Gudu po waldžios sawa užjeme.

Palyka dydej płaty gymyny ysz kurios tyi ira garbingesny: wina duktie ysztekiejusi buwa už karalu Lanku Kazimiera, ontra už Wencesława kunigajkszti Mozuru lig patyis dar giwa gałwa, sunus septinis turieje tarp kuriu teip buwa padalyjys Letuwos uky. Montwids waldy Kernawa senoiy buwejny Letuwos yr Słonima; Narimunds Pinska, Mozyriu yr wina daly kunigajksztistas Włodimieriaus; Algerds Krewa lig Berezyna upy; Keystutys Žemayczius, Trakius, Gradna, Kauna, Panewieži, Jodwiežus; Kariots Nowogrodeka, Wyłkawyska; Lubats Władimiera yr Wołynyjy. Jaunutys wysu mažasis Wylniu buwejny Letuwos, Aszmeny, Wyłkmergy yr Brasława kuri dar Gedymyns myrdamas karszincziu sawa palyka: kaipo wysu mažujuj sunuj pagał istatimu Letuwos.

Tieunaj paskuo i Wylniu susyrynkusis toky pariedyma Gedymyna patwyrtyna yr Jaunuty ont sostas dydy kunygajkszty pakiely, nes jog Jaunutys dar buwa dydej jaunas yr negalieje i kares ejty, kurios nu wysu pusiu kielies, tieunay Algerda yr Kejstuty karwedejs pardieje, kuriuodu ne tyktaj paczio Lituwo nes yr už rubežiu garbingajs buwa, tuodu regiedamu, jog niekokios nebus winibes tokiemy pariedymy yr Letuwos uky bewejzint prapułs, jey anuodu jos negelbies; kaipogi ysz pyrma jau pasyrody, jog tieunaj suejusis i roda winy norieje tujau kariauty su Križejwejs, kyty sundarus darity, to diejusiuos susytary Jaunuty broli sawa nu sosta D.-y K.-y L.-os nukelty yr pacziudu uky waldity. Nes Algerds budamas Witebsky ar ticzioms truka ar ysztyisu negalieje atejty i Wylniu ont sutarta dina. Winog Keystutis noris nesułaukys Algerda 22. dino Łapkryty mienesys iwedy słaptu sulig auszriu karejwius sawa i Wylniu yr tujau auksztuojy yr žiamuojy pyly užjemy. Jaunutys ysz miega atsybudys noris pusplykys tame subrusdie buwa yszsprukys, winog karejwej Kejstuty tujau ji nutwiery medy yr i Wylniu parwedy. Neyłga trukus yr Algerds su sawa karejwejs ateje. Idant paroditum ukynikams, jog ne dieł skaugistys nes diel łajmos ukys tą padary, niekatras nenorieje dydžiu kunygaikszcziu keldyntis. Kejstutis linkieje Algyrduj kaipo wiriausiujuj broluj sawa, o Algerds Kejstutuj kajpo wysu kontriujuj yr wysu dronsujuj, yr tam kursaj jau Lituwos sosti ranko sawa turieje, nes yr wyns yr antrus drowiejes; ongała sutary Letuwos uky abudu yszwina riedity yr Jaunutuj Zasławos kunygaiksztisty adawy, kurio ansai tynaj giwendamas yszkarsza.

*) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. II. k. 21.

§ XX.

Algerds yr Kejstutis dydy Kunigaiksztej Letuwos.

Teip riedont Algerduj su Kejstutu Letuwos uky karalus Czeku, su żmonu, su sunu Margrabiu Murawyjos su kunigaiksztejs wadynamajs Witemberg, Leiningen, Ellingen, Dane, yr su kytu Wokicziu dyduomeny ateje i Prusus Letuwos kariauty su kurejs dar Križejwiu patyiktus jau sawa karius sunierusis trauky i Letuwa dwym żarym. Wyina tujau apguly Wylunas pyli kuren 6000 Żemajcziu iki paskuoje giny, noris karejwiu križneszių ketweriopa daugiaus buwa, winog i pyli isygriauty niekaip negalieje. Ontra żara Križejwiu łajmingesnej kariawa, kaipogi nuteriojusi apigardas pylys Trakiu Wylniaus (1330) primiestes nudegyna, tejp jog ont gasoms yr uliczіems on kurioms pyrmu puiky trobese trakszoje (buwa D. P.) paskuo tynaj wyinas onglis beżiorawa.

Tokioj desties suejej Lituwos yr Żemajcziu tieunaj, negał żynoty ar ont pelynajs Wylniaus ar Kernawy senoje buweinie susyrinkusis terawos kaip gelbietu uky; tamy suejymy pradiejus nekuryms tieunams składawoty Algerds kunigajksztis suszuka tardamas „Wiraj niera cze łajka składawoty yr kaulityis, „nes kou wejkesne(j) su neprietelejs rejk musztyis, wejzieket ar maży łoma „Żemajcziu użimtu nu Križejwiu Mieczejwiu, o Letuwos płates apigardas „nuteriotas pati buwejny i pelyna apwersta, pylis Križejwiu jau wydurie Le- „tuwos ukys yszstatitas, dydis kunigajksztys nuszautas, leisetgi bekonkyningai „ylgiaus neprietelems jusa uky maurioty, kuryi jau tyik nełajmu jums prydare, „wiraj kariauty rejk ne składawoty; asz pats kaipo sunus użmuszta tiewa yr „dydis kunigajksztis karwedżiu busiu yr neprietelems Lituwos ukys atmonisiu“. Wysy tieunaj ont to sutarusis lipy abskelbty wysaj ukej i kary tyiktyis. To diejusis Witebskionyms, Pałackionyms, Wyłkmergems, Brasławionyms yr Drujonyms leipy ne tiktaj susyrinkus wysa Aplentu arba Łatwju żiame nu Mieczejwiu użstoty nes dar Kursza(j) sarioty. Ontro pusie Algerds su Keistutu palykusiu sueima trauky su rinktynes Żemajcziu yr Letuwiu i Kauna kur kelu dinu netrukos 40.000 rimtu jocziu susyrinka. Toki gali turiedamu Lituwos dydżiu kunygajkszcziu guly i Prusus, nes idant sariodamis ysz nežyniu onpuoldyniety ne butum nu Križejwiu, ne ysz ejłu skaidies, ne pylu apguldynieje, nes wysuomet suejłuotas tos Letuwos wylnis kur tiktaj użeje tynaj kuli yr wundeni belyka. Nes dar idant sawa galy nenumażintum yr imtynes neapsunkintum grobi ne wynkartu nes dalymis i Letuwa wyrdy o lykusius apmauda atgyiżdamis uż nełajmas sawa ukys beparskira jaunus yr senus Wokiczius łaukon wyrta. Teip buwa suspausty Križejwej tuo żigiu jog niekaip nedrisa i aiszky musza su Letuwejs stoty, kuryi ju akiwaizdo rumus, bażniczes kajmas yr pylis griowy yr degyna. Winog Ewerards Storts Jnsterburga pylis kamendots wesdams 1000 rimtu karejwiu ysz Saksu żiames ont pastyprynyma Ka-

ralaucziaus igulies kelie yszneżyniu su Letuwiu wyrtyniems susytykys gała gawa su wysajs sawa karejwejs. Tuo atweju wysa tą kraszta tarp Karalaucziaus yr Juras baltyjos ta ira Sambyjy, Natangyjy, Warmyjy yr wina daly pamary i plienis palakyna. Noris Krizejwej regieje ysz sawa auksztu boksztu użsyrakynusis pyliese lipsnas twaskontes yr dumus rukstonczius apikartosy winog Letuwiu negalieje atolinty. Ongała dydis Mystrus regiedamas jog doros nebus su Letuwejs, jemy nusyżiamynys wieł meiłauty nu Lituwiu ont kelu metu palaubos, kuren Lituwej tuo kartu jems tepriżadieje ont dweju metu yr karejwius sawa ysz Prusu teyszwedy; kad Krizejwej wysa Żemajcziu kraszta użimtoui yr pyles Friburg yr Bayer Letuwems atydawy yr omżynaj ju yszsyżadieje. Padariusiu ont dweju metu Algerds su Kejstutu palauba su Krizejwejs, pargriża numyi su sawa nepargalemajs karejwejs, kuryi neapsejkama grobi i Letuwa parwyrdżiusis wejkej atnaujyna Wylniu Letuwos buwejny[1]).

Rejkieje nenorintems Letuwems palauba Krizejwems duty dielto, jog kyty neprietelej kyto pusie prisz Letuwius kielies. Kaipogi Totorej ysz Taurikos kyta karta Chersonezo wadynamo żiamys su Bateju sawa karwedżiu yszejusis, mażne wysus Gudus waldżio Letuwos ukys esonczius użjemy yr tirus ysz abeju paszalu upys Dniestra użguly yr tynaj sawa abazus aptwertynusis leyda tonkej tonkesnej sawa baskakus wiresniusius teip wadynamus plieszty i Podolyiy kuryi nekakindamos tou apigardu, krasztus dar Wolynyios yr Kijawa tonkej tonkesnej onpuldyniedamis naikyna. Algerds su Kejstutu atylsynusiu wałonda numyi sawa nepargalemus karejwius trauky tujau Totoriu kariauty. Letuwos karejwej atejusis tyis wyitu wadynamu mielinyjej wundenis Totoriu abazus yszwida. Tujau trys wieszpatej Kałtubach, Sołtan, Koczubey, Gierey, Sołtan, i Dimeiter ajszkej pasytyikusis ont muszos wedy nesuskajtomas gaujes Totoriu ont Letuwiu. Algerds su Kejstutu lig pawidusiu neprietelus leipy Letuwos pułkams suejłauty, kurius paskuo i penkes dalis parskyidusiu kaip imanonicziu sparnus yszpliety yr teip pati priszaki sustypryna, jog niekamy niekokios parglitas neblyka. Pyrmamyjy susyriemymy Totorej galieje manity, jog Letuwej tapsaj pargales. Kaipogi sulynktu eiłu pagał sawa buda nebgalieje jau su anajs bekariauty, nes yszskleistas Letuwos sparnas winu trukiu apsiaustu tapy kaipogi Totorej wenkartu mażne wysas wiliczes yszmetusis i tusztes witas susyriemy ragotyniemis yr kardams su Letuwejs, yr lig tyktaj dursaray Żemajcziu priszakie keli sau praskiny tarp neprietelu tujau ejłas Totoriu susyjaugy yr szalyn skryity pradieje, kas yszsakis tą piuwa kuren Żemajtej widamis Totorius dary, neapregemy łaukaj płatej płatesnej kunajs apsklejsty palyka. Igawusiu Algerds su Kejstutu toky pargaly i Oczakawa pyli on kronto Judoses jura esonty wietru isyłauży kuren nuplieszusiu yr i antra pusy Dniestra parsykiełusiu ikonden wen Totorius widamu. Tirusy Putiwlaus yr Dona kelose

---

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Gesch. T. II. k. 22.

kruwynose muszosy pargalieje, ysz kuriu atsysukusiu i Krima tynaj teipat pawejky, ongała wysa sziaury paszali juduses juras użjemusiu, yr kaławyjus sawa nupłowusiu judoje jura griża numyi. Pargriżdamu dar yszgyny teipat Totorius ysz Padolyie, yr diel apsystyprynyma . tamy kraszty pylys Bekota, Smatricy yr Skała ont uołos kałnu kuren Gudaj yr Lankaj *Kamieniec* wadyn yszstaty. Tuo pacziu żigiu użjemusiu Mołdawionys yr Wałachus lig upys Dunojaus Jurgi Karioty sunu tynaj rieditoju pardieje. Pacziudu linksmindamuos pargriża i Wylniu yr tynaj nu ukyniku pargalietojejs paswejkintu karejwius sawa apdowynojusiu numyi atlejda.

Wyinog neyłga tegalieje linksmintyis buwejnie dydy kunigajksztej nej karejwej dżiauktyis numyi sawa żmonomis yr seserymis, nes nebengus kary su Totorejs rejkieje pradiety kariauty su Maskolejs, kuriu toke ira pradże. Regiejem aukszcziaus jog kunigajksztej Gudu kuryi turiedamis Kijawa uż buwejny wysos sawa waldistos wadynos dydejs kunigajksztejs arba Carajs diel atsyżenklynyma nu kytu kunigaikszcziu. Nes numu kersztus kunigajksztej arba Caraj Kijawa nustoje tos dydistys, teip jog kyty kunigajksztej Gudu kytose wyitowiese giwendamis netiktaj nebkłausy ju nes patyis jemy wadintyis dydejs kunigajksztejs. Tarp tu wysu nesukłausonczju ju garbingas ira Endriejus I. Jurgewicz kunigaikesztis Władimieriaus paupie Klazmo; tas jau metuse 1174. wadynos (ajszkiaus sakont) norieje wadyntyis dydżiu kunygaikszcziu yr galiby sawa styprinty, tas patsaj padieje pamatus wyitowej Moskwa i kuren paskuo yr buwejny sawa ysz Włodimieriaus po Klazmie parkiely, o jo karszinczey jemy wadintyis dydejs kunigajksztejs arba Carajs ne Gudu nes Maskolu, dielto, jog wysy Gudaj yr ju buwejny Kijawa buwa waldżio Letuwiu, noris tyi Maskolej kalbieje yr raszy gudyszkaj yr wina tykiejyma turieja, nes tiktaj diel atsyżenklynyma nu tu Gudu kuryi buwa waldżio Letuwos pramany sawi Maskolejs nu sawa miesta arba wyitowe Moskwa.

Tamy łajke ta ira 1332 Symeons I. Jonawicz tapys galingu kunigaikszcziu Moskolyjes norieje dar buty Caru arba wieszpacziu wysos Gudyios teip kaip buwa Jgors, Władimiers, Jarosłaus, ta ira geidy igauty i sawa waldy Kijawa, Podolyiy, Wołyniu, Bałtusius Gudus arba Połocka, kuryi kraszta senej jau buwa ronko Letuwiu. To diejys Symeons I. Jonawicz atlejda siuntyni sawa ysz Moskwa su dydy yszkylmy i Witebska kureme tuo kartu buwa diel nekuriu rejkału ukys sujojusiu Algerds su Kejstutu. Siuntynis Maskolu Cara rodidamas kaławyju yr ugny ranko dydyms kunigaikesztem Lituwos tary: „Tokiu „dowynu łauketau nu muna wieszpatyis Wylniuj buwejnie sawa ont weliku, „kursaj sziu pacziu kartu wysa Lituwos waldista użims, dieltogi jej noretau ysz „łajka apmauda teip galinga kunigaikszty atolinty, aduoketau wysus Gudus i jo „waldy o Letuwa i jo użtaryma yr ont żenkła sawa nusyżiamynyma tujaus „doni użmokieketau". Dydżiu kunigajkszcziu Letuwos ne juodaj ne bałtaj ont to neatsakiusiu lyipy siuntyni wajszynty yr lig dwyiu deszimtu dyinu ysz wysa

Letuwa Żemajcziu yr Gudu karejwius i Witebska ont kariu su Maskolejs sutraukty, kuryms suejus, tujau yszlejda wysu pyrmu keles tukstontes kełtajsiu keli skinty tyisiau i Moskwa, kuryi ejdamis tyisiau medes skiny, par bałas griowius kasy yr żemgrindus dieje; tyms kełtajsems pridieje 1000 jocziu, idant ju niekas nu darba negajszintum. Tu tarpu Letuwej siuntynieje i wysas puses dabotojus terautyis kamy buwa neprietelej er ką dary, winog kelaudamis nieka pykta nedary yr wys uż pyningus pyrka. Nes atejusis tyis Możajsku jo pyly apguly yr tynaj Letuwej wietru isyłaużusis karejwius sawa suwargusius atylsyna. Paskuo yszejusis i wyszkely siuntyniuj Maskolu nieka neżynontem, atwadintam dydy kunigajksztej Letuwos iduodamis degunti knata tary: „Bogink „sawa Caruj i grometas wita szi knata degonti yr pasakik, jog lik tam knatuj „nesudegus dydis Letuwos kunigajksztis bus Moskwo yr tenaj i rumus Cara „Maskolu ragotyny ismeigyns kaipo pargalietos su tu paraszu, ne tas ira kar„wedżiu kursaj ket kariauty, bet tas kurs nekietiedamas kariauje". Asztuonioleka trukiu bebuwa nu Możajska iki Moskwa, karejwej Letuwiu su toky grejtiby żengy, jog mażne pyrmiaus i Moskwa ieje nekaip siuntynis Symeona pargriża. Buwa tynaj pati weliku naktys, kuri teip garbinga ira nu krykszczionu kas meta su yszkylmy szwentynama. Kaipogi Caruj ejtontem ont rezurekcyjes siuntynis taka użbiegys tary, jog Letuwej użjemusys Możajska wyinu trukiu ejt i Moskwa. Cars nenoriedamas i tą tykiety ką siuntynis stygawoje wysa nakty Bażniczio parbuwa. Nes rita meta ausztont dar yszwida Letuwos papartius blyzgunczius uż kałnu wadynam Pokłonna tyis pat murajs Moskwas. Koksaj tynai rados subrusdis, kikwinas gal numanity. Cars atsybudys it ysz sapna jemy riedityis yr wysyms lipy ginkła imty, i wysas puses prisakimus duoty yr skatynty gintyis, nes łajka nebibuwa. Kaipogi Letuwej tujau miesta apguly yr pena nebilejda i miesta kursaj negalieje niekaip ygaj rymtyis neturiedamas pena iki partenkont uż wys par szwenty on kurios daugibes swieta buwa subieguses. Tu tarpu Letuwej primiestes degyna łupa yr murus griowy. Maskolej regiedamis, jog nebus doros su Letuwejs yszlejda tujau siuntynius meiłaudamis byczilistas yr palaubas nu Letuwiu. Algerds yr Kejstutis nebgalieje ygaj bekaulityis su siuntynejs dielto, jog palauba padarita ont dweju metu su Krizejwejs bengies, dieltogi rejkieje wejkej griszty numyi yr saugotyis nu Krizejwiu: tą mindamu dydżiu kunigajkszcziu su Maskolejs sundara padary toky sukałbu. Algerds su dyduomeny sawa apsiaustas ijos i miesta nekaip bendrus bet kaip pargalietos yr ragotyny sino pylys Kremlina ismegins, rubeżiu Letuwos nu szio łajka bus Możajskas yr upys Ugry, karejwems Letuwos ełga o dydems kunigajksztems szilimus karys Cars Maskolu atkraus yr użmokies, on kurio sundara pasyraszys Metropolita su Senutu yr dyduomeny prisyiky yszpyldity aną. Algerds tą paty dina ijojys i Moskwa ragotyny i seina ongas pylys Kremlina ismegyna yr iejys i bażnicze su sawa dyduomeny Cara paswejkyna yr marga kiauszi welikajcziu duodamas tary: „Mink Symeony Jo-

„nawicziau katras ysz mudums onkstesne kielies kariauty?“. Kaipogi użłaikimas ira ne tiktaj pas Maskolus nes yr pas wysus Gudus jog ont weliku wysy bucziuojes wiryszky yr motryszkas kiauszius dażitus winy antryms padůdamis.

Algerds noris pagonys, winog użłajkima Gudu netiktaj neniekyna, nes dar sawa żemie ta ira, Witebsky dwy bażniczy mura yszstaty kurios tynaj iki szej dinaj tebiera. Ira raszitoju kuryi stygawo jog Algerds patsaj parsykryksztyjys buwa i Gudu tykiejyma, winog par wysa sawa giwenyma pagoniu buwa yr myry.

Neparejus dar kunigajksztems ysz Maskolyiys rados Wylniuj paczio Letuwos buwejnie kerszta, ysz toke prižastyi. Petrus Gosztauts kamendots Wylniaus apsypatiawys su Buczaly Lynky parsykrykszty jy, pakłausys dar mejławyma sawa żmonos parwadyna i Wylniu zokanikus Pronczyszkonis ysz Lanku żiamys yr tynaj jems bażniczely pastaty wadynama Szwenta Križiaus, to wyito, kurio szenden ira Zokanikaj Bonipratres arba gery brolej wadynamis. Esontem Gosztautuj Wylniuje Pagonis Letuwej wysy tajkej riedies; nes yszjojus jem i Tykocina ukynikay Wylniaus, buksztuodamis, idant krykszczionis prasypłatynusis ju neapwergtum, susytariusys onpuly ysz neżyniu Pronczyszkonis, kuriu septinis yszwylkyj i gasa nužordoje, ontrus septinis kuryi buwa tu tarpu yszbiegy, medy nutwierusis prirysztus ont križias nu kałna wadynama plykalniu nustumy i upi Wiliu szenden Wilienku wadynama. Pagrižys Gosztauts ysz Tykocina kunus kunczeniu arba muczelniku to paczio kopliczio lipe pałajdoty kurio buwa anyi pradiejy Ewanelyjy szwenta apsakyniety. Parejusiu tu tarpu Algerds su Kejstutu ysz Maskolyjas, lyjpe apskusty tus kuryi yszżordoje zokanikus krykszczionis, rasza jog daugiaus ne 50 ukyniku Wylniaus smerti uż tą radusis. Gosztauts wieł atwadyna Proncyszkonis ysz Lanku i Wylniu yr klosztoriu netolyi nu szalteniu wadynamu Wyngraużu su bażniczy Mergos szwenczausys yszstaty metusy 1334. kurio szenden noris daug kartu pardyrpto tebgiwen Proncyszkonis nu kurio łajka krykszczionis pradieje Letuwo pliestyis.

Atentius metus *(atejnancziuse metuse)* Letuwej atbuwusis żigius tirusy Totoriu yr Maskolyjo ylsiedamis tyikies i kary su Križejwejs, kuryi kas dina mojawa pulty i Letuwa. Noris Mykałojus V. Popiežius linkieje Križejwems idant palaubos su Letuwejs Żemajtems nełaužitum yr sondara tolaus onturietum, nes wysy io steigymaj wełtuo eje: kaipogi netiktaj Križejwej nekłausy Popiežiaus nes użmyrszusis ont żmogiste neżynojes patis kuo bedarų su imtynejs Letuwos, kuryi noris apkrykszty ty wynog parsyżegnoty nemokiedamis neżynodamis kas tas ira tykiejymas krykszczionu 70.000 sukałtu kruwyna prakajta praukdamis nugrausztomis ronkomis rumus, bażniczes, klosztorius, pylis, be atylsy, be meilys kiauras petes, myrszdamis ysz bada, tyms kraugerems dina yr nakti dyrba; nes kas galies apraszity tas konczes, kures tynaj Letuwej kentieje, noris krykszczionymys wadynos, kad parbiegusyjej numyi kokiu pragumu,

pasakoje sawa numyszkems wargus kalyniu, wyiny graude werky ysz gailesy, kyty keikies jog pyrmiaus luosajs myrs to paczio wyito ne kaip krykszczionymys tapsaj.

Tu tarpu smertis Wencesława K. Mozuru kursaj turieje uż żmona Gedmynajty seseri Algerda yr Kejstuta sondarus suardy tarp Mozuru yr Letuwiu: kaipo su smerczių Wencesława yr bendrista yr gentista ysznika uż wys jog Mozuraj myrus kunigajkszczių sawa jemy nertyis su Kriżejwejs sawa bendrajs. Dieltogi Algerds iki nepradiejys kariauty su Krizejwejs ejys i Mozuryi (1336 łapkrystie mienesie) teip anuj nuterioje jog paejus Letuwems wiesuła plienis winas sukynieje ont degiesajs kajmu, rumu yr miestu. Nes Letuwej pargriżdamis dydesny nełajma numuse rada.

Krizejwej kaip jau ankszcziaus sakiau pasytyikusis i kary susyniery dar su karejwejs wieszpacziu Brandeburgyios, Enegos, Namur yr trauky i Letuwa yr tynaj dydi łoma nuteriojusis pyli Puni apguly, kuren 4000 Letuwiu yr Żemajcziu kontrej kontresnej iki paskuoje gynioje, kuryi ont garsa ateynoncziu neprietelu wysy ysz wysa apikarta su wysajs sawa turtajs użsyrakyna yr tynaj użsykeiky pyrmiaus yromis pylys użsyrausty, nekaip krykszczionyms i ronka kluty. Buwa tuokartu kamendotu Punie Margeris, wirs kontrus dronsus yr noris kikwino wałando uż numus sawa myrty ar neprietelus ju sugraudinty. Giely jem szyrdys su jo tarnajs wejzont nakti i gaisrus, o dina i dumus sawa butu, kajmu, kures Krizejwej be meilys grusdyna ugnymis ne karta parwiery jo ausis rusty bałsaj brolu Letuwiu, kurius Krizejwej i gelżynius sukalyi i wergus wary, wyinog niekaip ju Margeris negalieje gelbiety, szyrdie tyktaj rugodamas żadieje atmonity bedyiwems. Kaipogi tamy ikajtymy Żemajtej su Letuwejs netiktaj łajmingaj pyrmuosius ontpulus atriemy nu pylys, nes yszpuołusis dar ysz pylys keles bajses piutis karejwiuse Krizeiwiu padary: winog yr teip sunku buwa 4.000 prisz 20.000 gelżymis aplyitu karejwiu kariauty, kuryi kas wałonda wiliczes it sniga o kulus it kriusza biery i pyli. Kudykelej ont krutymis motinu o senelej pabłaku siedentis kuleis nudauszty myry, kyik tynaj aszaru sopulu to rusto dino buwa, muna płunksna nestyng apraszity. Tyisa, jog werty Letuwej yr Żemajtej eyłomis Krizejwiu nu piłu i rewas, tukstontiemis smerczių ont ju łaididamis, jau łauka apsukuo pylys kunajs Krizejwiu apsklejsty gulieje, jau rewas i du augumu gyłuma priwerstas iki piłu buwa. Winog Krizejwej wyldamyis tynaj dydżiu turtu yr geribiu it pasiuty griowies kunas sawa Krizejwiu ont murus pylys, noris szimtas ju kas karta skryiy kulwertynejs żiamin. Jau nebibuwa yr Letuwiu Żemajcziu ketwyrtoses dalyis giwu o tarp giwuju nie penktosys neżejstu; regieje jau patis jog nestyngs pylys onturiety, kaipogi Krizejwej muruse pylys dydes skiles buwa jau padary teip jog anyi maż użdongas igulej bedary. Ongała regiedama igulie, jog rejksaj yrose pylys użsyrausty, terawos tarp sawys ką darity tokio rusto dino wysy atsylyipy, reik dar gintyis yr prizadieje wyns kytam giwiba atimty jej nebgalies

atsyginty. Križejwej ysz sawa puse teip buwa iwejkty, jog nebwilies beisyłauszty i pyli yr wyrpieje ysz apmauda, jog nieka negał igulej padarity, nes tu tarpu kamendots iswyidy i pyli 600 wiliczių su pakułomis yr smału apsakitu degonczių, kurios ismegusəs i syinas trobesiu pylie wenkartu wyinu ugny apgoby wysa pyli; kas yszsakis tynaj tą tronksma kur tukstonczių bałsaj ugnie myrsztanczių i szalis sklist, o ontru tukstonczių gaud ont murajs lipsnomis yr dumajs aptekusiu graudynonczių neprietelus, kuryi it nesawie ont muru grudies yr dronsynonczių tarnus idant dar gintumes yr luosajs myrtum. Jau wysa pylys wino lipsno twaskieje, yszdaj geribes turtaj wys sutyrpa, wyinog Margeris kamendots cziukury dar patyis bokszta su kelomis deszimtymis graudyna, dar neprietelus szimtajs smerczių ont ju łajdidamas. Ongała Letuwej regiedamis, jog niekaip nebgalies beatsygynty ipuołusis i rupesni jemy wyns ontram ragotynes i krutis smeginty welidamyis tuo rustu smerczių sau gała eiszkoty nekaip wergajs krykszczionu tapty. Tu tarpu Margeris kamendots atmynys, jog żmona jo tebier dar giwa urwuse pylys, meties żyibu wejkumu par lipsnas po pamatus pylys yr tynaj sawa żmona rada nuałpusy, kuri winog yszgyrdusi jo bałsa akis parkiely, kad Margeris jey tary: „niekaip nebgalem muna miegamojy „beatsyginty yr to wito myrsztam luosajs.“ tą sakidamas aszry rahotyny graksztes krutis sawa jaunos żmonos parwiery, kuren ysztraukys garuointy rodidams karejwems szalyp stowintems tary: „teguł krint tas nekałtas kraus ont gałwos „kraugeriu kuryi nor luosibe nu pacziu dyiwu mums duota yszpliesztу, mes „diekawojem aukszcziausyms noris teip suspausty, luosajs szenden myrsztam.“ tą sakidamas patsaj szyrdi sawa tu paty rahotyny parwierys pakryta tyis myrsztonti żmonu yr jen sawa krauju sulyjy, kaip kontrej kariawa teip kontrej yr myry. Križejwej wyłdamyis pylie rasty geribes par lipsnas griowies, winog tynaj ipuołusis nusymyny rasdamis wyinor kunus apdegusius berioksont, kytur parsydurusius ragotyniems bestowint, wysur onglis żioriuointes, wysur kunus numyrielu szusnymis gulenczių, wos beużlenky kelis tiktaj giwus kuryi it nesawie eiszkoje sawa ginczių po urwus nugałuoty idant neiklutu giwy i nagus krykszczionyms. Szyndyn dar tos garbyngas pylys Punies pamataj tebier o artojej ardamis, tynaj yszar skiautes nurudiejusiu ginkłu. Križejwej nustojusis pusy sawa karejwiu nedrisdamis tolaus beıty sugriża numon.

Letuwos yr Żemajczių pułkaj negaliejusis użspiety Križejwių tyis pyly, parsyskyidy i dwy żary. Su winu Kejstutis wyiy ukondent paejtonczius Križejwius kuryi wos besuskubieje pyliese użsyrakinty, tu tarpu Kejstutis su sawa wyrtyniems negaliedamas Križejwių ysz pylu yszgauty apikartas ju kur użjemy tyn drasky yr plieszy, rasza, jog tu kartu Żemajtej su dydżiomis geribiemis daugibes imtyniu tarp kuriu pacziu jaunytelu mergajczių 2.000 buwusis łajminga numyi parwary.

Algerds su ontru żaru ysztraukys i Mozuryjy yr tynaj i pylis Pułtuska yr Ciekanowa wietru isyłaużys su żiamy suligyna yr pati kraszta wajsinga yr żi-

dinti baisej nuteriojys griża numyi geribiemis absliegstas daugibes imtyniu waridamas, be koke atsarga. Tą pajutusi Mozuru dyduomeny pawyiy Letuwius tyis upy Narwu yr i kruwyna musza sustojusi maringa yłgas wałondas draskies, winog Letuwej kelu suwargy pyrmu gurty paskuo szalyn skryity pradieje, daugibes Letuwiu tą dina karwyitie palyka, daugibes wersmiese Narwos upes yszżuwa.

Tu pacziu łajku kad Żemajtej su Kejstutu ysziejusis i Prusus muszies su Križejwejs, Mystrus Mieczejwiu karts po karta nuterioje Żemajcziu kraszta.

Ne sunku but buwy Letuwems Żemajtems kariauty su Križejwejs, jey su anajs winajs tebut rejkieje grumtyis, nes kais dyina płuda križneszej yr stypryna Križejwius, kaipo tą meta (1339) atwedy ju gaujes karalej Czeku yr Tesalonikos, su wieszpatymis Burgundyios, Bawaryios, Lignycyios, Piemontu yr Rena su kuriomys Mystrus Križejwiu Aldenberg susynierys apguly pyly Wyluna on skardżiu Nemuna, kuren gali wiraj ronku yr protu Żemajcziu yr Letuwiu ginioje; kaipogi su toky kontribe yr narsibe riemies tynaj su Križejwejs jog szei daugiaus ne 30.000 turiedamis nieka negalieje padarity 6.000 Żemajcziu yr Letuwiu pylie esontems: kaipogi Križejwej nustojusis wysu narsiuju sawa wiresniuju yr karejwiu kuryi nepraty litu darganu yr speigu pyli palykynis pagriża numyi.

Tą paty wasara su dydesny daugiby Križejwej onpuołusis Letuwa yr Żemajczius nuterioje yr daugibes imtyniu i wergus pawary, noriedamis dar Križejwej idant Żemajtej negalietum jems atmonity nu Sambyios kraszta tris piłas użpily yr tris griowius użkasy.

Tu pacziu łajku Kazimieras Lanku karalus budamas bewajkiu, norieje sau karszincziu apskyrty, to diejys suwadyna ont seima wysa dyduomeny yr tynaj terawos tieunu kurs galietum po jo smerty geru karalu buty; wysy linkiejy Letuwi Kunigaikszti Kariota rieditoj Podolyjos karalu paskyrty, kursaj jau buwa nukelawys i Kriokuwa Lanku buwejny karalu keldintyis, nes jog nenoriejy wieros Gudyszkos atmajnity i Lankyszka, dieltogi ne karszincziu ne karalu tapty negalieje, pargrižys numyi neyłga buwos myry. Algerds po smerty jo atidawy Podolyios waldy Teodoriuj jo broluj rieditojuj Nowogrodeka kursaj igawys teip płaczius krasztus i sawa waldy pasykiely i dydista yr nebnorieje Letuwos riedima bekłausity. Nes Algerds pawejkys ji użjemy pylis Brasława, Sakałka, Smotricy, Skała, Czerwonogrodek, yr winu žigiu wysa Podolyjy użkariawys rieditoju Gasztauta padieje o Walachus su wysu ysz tenaj ysznajkyna. Niestata rieditoi Teodcriaus Skało sugawys i Wylniu nusiunty.

Smertis Bolesława Kunajkszty Mozuru i naujus kersztus Letuwius su Lankajs suwedy (1340). Bolesłaus turieje po motina kraszta tarp Alicziaus yr Lemberga waldžio Letuwiu. Tykruoju karszincziu to kraszta buwa Kazimiers Lanku karalus kursaj noriedamas ji atgauty wysa sawa gali onsuka ont Gudu

rauswuju, kurius waldy Letuwis Lubarts kunigaiksztis sunus Gedymyna. Kazimiers pawejkys Lubarta pylis użjemy, turtus, geribes, auksus, sydabrus, yszplieszys pati kraszta omżynaj su Lanku żiamy suniery yr ukynikams pagał Lanku istatymu lipy giwenty. Nes Kejstutis D. K. L. regiedamas sawa broły yszginta ysz Rauswuju Gudu ne yłga ont toky darba Kazimiera karalaus Lanku tetiliejo: kaipogi Kejstutis tą pati meta szyła mienesie iejys i Mozuryiy su rimtajs pułkajs wysa kraszta bajsej nuterioje yr nesejkietus turtus yr geribes yszwyrdys pargriżdamas dar dydesnej Krіżejwiu kraszta nułupa.

Atenti (1342) meta Rudolfs Mystrus Krіżejwiu ne steigy atmonity Kejstutuj sawa nełajmu, nes sutraukys wysus sawa karejwius su Lankajs yr Pamarejs kuryms naujyiy Markyjy norieje użimty ysz wysos galys kariawos.

Tuo pragumu Letuwej Żemajtej kuryi senej jau tyikies Krіżejwems ne tiktaj atmonity ju nełabibes nes yr ysz wysa kraszta yszginty yr Prusams luosibe pagronżynty, sutraukusis ysz wysur rimtus pułkus sawa karejwiu guly i Prusus ont Krіżejwiu kuriu negaliedamis yszgauty ysz pylu, wysa żiamy teip nuteriojy, jog kuli yr wondeni tiruointi belyka. Kas apraszis tas teriones kures tynaj Letuwej Żemajtej yszdary. Kajmas, bażniczes, dwaraj, miesta nudeginty, giwentojej winy yszkyrsty, kyty i wergus yszwarity, rumaj klosztorej ysz pamatu suardity, niekamy nieka nebibuwa, medes pates yszdegintas rioksoje, tirusy tiktaj łaukusy wiesułay plienis ont degiesas gajnioje, o kamy nekamy rustas szuonis suýrusiu pylu rauswawa. Turieje buty rusta dyina jog Rudolfs dydis Mystrus sugriżys ysz kari kad yszwida tas terones Letuwiu yr Żemajcziu ysz gailesy paswajga yr myry.

Enryks Dusemer apjemys waldy Krіżejwiu kaipo dydis Mystrus yr regiedamas tokes rustas dinas jeme kelty wysa Europa ont Letuwiu Żemajcziu yr raszy grometas pas popieżiu, karalus yr wieszpaczius krykszczionu guosdamas yr mejłaudamas ju pagałbas. Klemensas VI. popieżius pasygajlys jo yszsiunty tujau siuntynius pri Karalu yr Wieszpacziu idant skatintum jus ejty prisz Letuwius yr Żemajczius yr żadietum tyms kuryi ejs kariauty jog apturies tus paczius atpuskus yr patajka nu Dyiwa kaip jey yr tyi kuryi ejn graba szwenta i Jeruzolima arba i Kompostely graba szwenta Jokuba arba patyis Roma nobażnaj łankity. Rasztaj yr siuntynej popieżiaus sujudyna krykszczionys wysu krasztu. Kaipogi Karalej Wengru, Czeku, Danu yr Wieszpatis Murawu Brandeburgyios yr Allys su rinktynejs karejwiu trauky ysz tolymu krasztu Letuwiu yr Żemajcziu kariauty. Atejuses tos gaujes i Prusus susyniery su Mystrajs Krіżejwiu yr Mieczejwiu kuriuodu turiedamu rinktynius karejwius wysos Europas nieka kyta nekalbieje tarp sawys abazusy kaip tiktaj yszkyrtusis Letuwius yr Żemajczius ju żiamy ysz łajka dalyios. Letuwej Żemajtej ont garsa toky pasytyikyma Krіżejwiu wyiny nusymyny kyty ginkławos yr i kary riedies, o Kejstutis yr Algerds rimoje kaip toky galiby galietum pargaliety, arba ont krykszczionu pacziu prapuoltyis pariedity. To diejusiuos wysu pyrmu

sutrauksiu wysukontriausius rinktynius karius, Kejstutis ysz Żemaicziu, Trakiu yr Jodwieżiu, o Algerds ysz wisa Letuwa yr Gudu. Paskuo igules stypres su gudrejs yr dronsejs Kamendotajs i pyles parubeżiuse esonczes idiejusiu, motryszkas, kudykius yr negalinczius ginkła neturiety su wysu giwenimu i tolymas gyres yszwedusiu wysa paszali Lietuwos yr Żemaicziu nu Prusu pusyi nudeginsiu par keles miles wyinus tirus belyka. Pacziuodu parskaidysiu karejwius, Algerds juodoje gyrie, o Kejstutis Palongos medys apsykyrtusiu su wajskais łauky atejnonczіu Krіżejwlu (1343). Dajutusiu jog krykszczionis parejy rubeżiu Letuwos(,) (t)ujau Algerds meties ont Mieczejwiu i Letu żiame, o Kejstutis guly su ontru daly i Pruses ont Krіżejwiu kuryi nieka neżinodamis kas numyi dedas, iejusis i Letuwa wyinus wiejus pelenus gajnioienczius po tirus berada. Karalej wieszpatis, kuryi buwa atejusis Krіżejwems ont pagałba pradieje rugoty ont Krіżeiwiu, jog anus nuwily, kaipogi ne rond ne kajmu, ne miestu, ne karejwiu Letuwiu; kuryi kłaidżiodamis tynaj pritruka pena, tujau rados bada yr lygas tarp krykszczioniu, ongała yr mara teip jog kaukoles myrusiuju mediesy, łaukuose Letuwos po keliu deszimtu metu dar walkiojes. Supikyi Karalej ont Krіżejwiu Dusemera ju Mystra jemy itarłoty zdrajcyl yr kejkty kaipo pirmuojy prіżasty wysu tu nelajmiu, kuryi nustojusis wysu kareiwiu palykynis sawa indas yr ironkius karys grіża numyi.

Tuo tarpu Algerds Letu - żiame isyłaużys i pyli Derpta wysa kraszta iki bala Ozele nuteriojy. Kejstutis Prususe Sambyiy wysa nuplieszy yr nudegyna, Karalaucziu paty su żiamy suligynys daugibes wyitowiu yr pylu sugrowy yr dydi grobi su daugibiemis imtyniu lig neuźnykus Krіżejwiams numyi yszwary. Teip Letuwej Żemajtej sawa gudribu ysznaikyna judus murius slenkonczius Letuwa użlyity.

Noris ta żyima wysy ylsieje wyinog pawasari (1345) dydis Mystrus Krіżejwiu su Wieszpacziu Brandeburgyios yr su atgalejs lykusiuju karejwiu nu praejusiojy meta nupuoly eiy i Żemajczius, nes nieka gera negroby; kaipogi ukynikaj pajutusis atejnont Krіżejwius i pyles susydongyna, o Krіżejwej negaliedamis ne i pylis isyłauszty ne upiu parejty su nieku numyi pagrіża.

Nes atenti (1346) meta Krіżejwej pajemusis 40.000 kareiwiu iejy i Letuwa yr Żemajczius, kurius płatej płatesnej nuterioje.. Wyinog sausie mienesie Algerds su nedydejs pułkajs Letuwiu yr Żemajcziu użstojy kely teriotojems Kryżejwems lygmiesy Onkaimas pylys wylyios wakara prisz Grabniczes, dieltogi dydis Mystrus lyipy sawyisyms ta dina pasnikauty su duoniu yr wundeniu idant pargaly yszmełstum. Rita meta ta ira grabnicziu dyina szalls kuo narsesnej susyriemy, grumies kruwynaj wysa dyina, yr teip negalieje dar żynoty katryi katrus pargalies nes wakarop Letuwos pułkaj gorty pradije. Algerds sawa kontriby yr dronsiby norieje dar jus pastyprinty su Żemajtejs, kuryi uż wysus dronsesnej to rusto dyino turiejos, wyinog nebgalieje besustyprinty yr

Križejwej yszwerży ongała kruwyna pargaly. Letuwems Wokitej rasza jog 22.000 Letuwiu Żemajcziu karwyitie palykusiu, o Letuwej rasza jog 10.000. tokemy winog nuopulie Algerds su Żemajcziu lykusejs pułkajs atsytraukys riede pylie Wylunas użsyrakyna; turieje tynaj daugibes yr Križejwiu krysty noris niera paraszita skaitlaus, jog pawejkusis Letuwius nebstyngy bewity lykusiuju, wyinog Križejwej teip dydžiawos ta pargaly jog iszlejda siuntynius i Letuwa lyipdamis sau doni mokiety. Nes Algerds rodidamas jog nier su wysu pargalietas, yr nor dar tu pacziu žigiu su Križejwejs grumtyis. Kaipogi ipuolyis tu pacziu kartu su pułkajs Żemajcziu i Prusus wysa Sambyiy i kuli yr wundeni yszwerty yr keles tukstontes kalyniu yszwarys i Letuwa, siuntynems Križejwiu nosis nupjowys lyipy sawa Mystruj i donyis wita parneszty.

Tuo meta (1347) Letuwej Żemajtej pasytyikusis styprej yr użtełkusis dar Narimunda Kunigajkszti Smolenska ejy su rimtajs pułkajs i Prusus yr tynaj ketures pyles su žiamy suligynusis daugibes kajmu, wyitowiu, moižiu nudegyna, tukstontes Wokicziu yszkyrta, tukstontes i wergus yszwary yr teip bajsej yr smarkej terioje jog Križejwej yszsiunty sawa siuntynius mejłaudamis ju idant nu to łajka Letuwej noriedamis kariauty wyiny ontryms tur kary yszsakity, kaipogi iki sziole kuomet norieje tuomet Križejwej i Letuwa, o Letuwej i Prusus ipuołusis kariawa yr terioje be koky apsyskelbyma.

Tu tarpu wieszpats Alsztein ateje Križejwems ont pagałba su rimtajs pułkajs, tu pacziu dar łajku po yłgu yr kruwynu kariu Pruncuzaj su Anglejs susygadyjusis atlejda abejy wysu rimtuju sawa kariu 40.000 i Prusus, Letuwiu yr Żemajcziu kariauty. Dusemer dydis Mystrus Križejwiu turiedamas toky galy norieje Letuwems atgrisztontems keli użstoty, winog bugaudamas idant Letuwej ji neapsiaustum i ketures dalis pardalyjes sawa karejwius pakłupy wysa wajska yr meldies idant pargaly apturietum yr prisyiky, jog wysy on tu witu myrs ar pargalietojejs taps. Paskuo susytykuses szalis ligmiesy pylys *Labiau* su toky narsibe grumies jog wyna yr ontra pusy norieje ar myrty ar pargaliety; nes kas apraszis wyinos yr ontros pusys kontriby kuri tenaj tą dina rodies. Letuwej buwa jau parłaužų wyina sparna Križejwiu, nes Narimonts Kunigajksztys paregiejys brostwyny karunely Križejwiu blyzgonty norieje sklistontes eiłas Križejwiu ką wejkesnej yszardity yr wejkesnej pargaly apturiety, dieltogi meties it lewas ont wysu rimtesnýjy gelžyis pułka yr tynaj łauždamas wysu kontriusius po kojes sau keli skiny yr jau szalyp karunelys brostwynys buwa, nes tu tarpu nu szimta siutiu Križejwiu yszgura. Gudu pułkaj nustojusis teip kontry sawa karwedy jaugtyis pradiejy; noris wiresnyjej Letuwiu yr Żemajcziu dronsyna sawusius idant kontrej už numus žmones yr tiewajny kariautum yr myrtum ne kaip omžynajs wergajs Križejwiu taptum. Patis Kunigajksztej Letuwos Algerds yr Ortmanwigs noriedamu atmonity smerti sawa broly yr Gudus styprinty meties ką narsesnej ont gelžitas ejłas Križejwiu yr kur błoszkies ten łauży po sawi kontrius kontresnius rycielus, nes tu tarpu

Kepstedt Križejwjs parwiery kaławyiu Kunigajkszti Artmanwiga o wieszpats Olsztynys numety nu żyrga Algerda; tu tarpu sułausztasis sparnas Križejwiu atsytajsys meties ont ejłas Letuwiu Żemajcziu kuryi welidamyis myrty nekaip pargalietajs tapty grudies ont kaławyiu Križejwiu yr tynaj sau ar neprieteluj gała dary, ne musza nes pjutys rados, winog Križejwej pargalieje Letuwius yr Żemajczius. Palyka tą dina Letuwiu yr Żemajcziu 18.000 karwyitie, tarp Križejwiu 500 ricielu daugibes wiresniuju, yr 11.000 karejwiu gała gawa. Dydys Mystrus mynawonej tos pargalys tujau Karalaucziuj klosztoriu wadynama Lebemeinch yszstaty, yr tu pacziu żigiu Wylunas pyly apguly kurios igulie lig neginusis pasydawy Križejwems, kuryi iguly apwergusis pyli su żiamy suligyna.

Tą pati meta myry Dusemer D. M. Križejwiu, rodies jog Letuwej gaus atlida nu kariu koky wałonda, nes Kniprode apjemys waldista dydzioje Mystra dydesnes kares dary su Żiamajtejs yr Letuwejs, kuryi jau ne numusy sawa, nes ont pelynajs numu łuosibe sawa dar giny.

Lankaj regiedamis Letuwius tokiuse suspaudymuse tą paty meta norieje nekurius krasztus jems yszplieszty; to diejys Kazimiers karalus ju, sutraukys karius, krasztus Gudu prigulenczius Lubartuj yr Kejstutuj, ta ira Padolyiy, Wołyniu su apikartomis Bełska yr Breszcziaus użjemy, yszgynys ysz pylu syłpnas Letuwiu igules, sawa wiresniusius yr rieditojus su iguliems tynaj pardieje. Winog Letuwej noris tejp suspausty kariems Križejwiu dydesnej gajliejos nustoty tu krasztu nekaip norieje atmonity sawa nełajmu kures jems Križejwej yszdary: kaipogi Letuwej sutraukusis rimtus pułkus guly i Lankus, kuriu wajskus sutykusis ont wyitu yszkłoje yr wysa kraszta Sandomiriaus i kuli yr wundeni apwerty, paskuo sukos i Gudyiy yr tynaj tu pacziu inyrtymu yszdrapstusis igules Lanku apent użjemy sawa pyles yr wyitowes, patyis tiktaj Lemberga arba Lwowa nekabawoje (neużkabyna), kursaj rodies sunkiu isyłauszty jog naujejs murajs buwa apwestas yr gausy iguly turieje, winog wysa kraszta apsukurtynaj nuteriojy yr nudegyna.

Kazimiers karalus noris użmyrszys kares linksmynos sawa rumusy; winog pajutys kełonczius Letuwius jęmy i ginkła, nes regiedamas jog sawa galy jems nieka nepadaris, użtelky dar Ludwyka Wengru karalu su kuriuo susynierys teriojy łaukus Władimieriaus yr i paty buwejny isyłauży, kaipogi Kejstutis D. K. su wyinu ejdamis ont pagałba pylej onpuly ysz neticziu abaza patyis karalaus, nes noriedamas yszsykyrsty par abaza Lanku, kluwa i ronka, yr retsaj tarp Letuwiu beyszsykyrta yr i pyly beiejy. Wyinog Lubarts brolys Kejstuta Kamendotas pylys Włodimieriaus yszspruda kalyny dronsumu wyina karejwy wardu Jwonys kursaj ji naktowydu par abaza Lanku yszwedy. Kejstutis wieżlibaj yr karalyszkaj buwa saugojems kalynie, kursaj juo ketieje krykszczioniu tapty, juo łuosesnej buwa łajkomas. Ongała gawys praguma tomsy nakty yszsygawa ysz kalyny yr parskryijys i Letuwa: tujau tynaj su brolu Lu-

bartu Letuwos Żemajcziu pułkus pajemusiu guly i Gudyjy nu Lanku użimtoujy. Kejstutis wyinu wietru isyłaużys i Włodimieriu Lankus wyinus yszkyrtys, kytus yszgynys netiktaj Lanku kraszta nes Wałachu yr Wengru nuteriojy.

Atenti meta (1352) pargrižys ysz Gudu trauky ysz naujy i Lankus yr tynaj wyinu žigiu wysa Sandomyryjy lig pat Zawikostu i kuli yr wundeni apwerty yr dydes daugibes imtyniu su geribiems parwyrdy numon. Kejstutis karts po karta lejsdamas rimtas wyrtynes i Lankus wysa ju kraszta szypus upys Wisłas nuteriojys, norieje dar parsykelty i ontra pusy yr ysz nežyniu onpulty Lankus, to diejeis Kejstutis papyrka żynowus Lankus Pszonka yr Czekarawicziu, idant paroditum Letuwems brastwa par kuren galietum ne tyktaj upy Wisła parejty. Pszonka su Czekarawicziu yszwejziejusiu brastwus par teip płaty upi użkajszy anuo medejs, idant karejwej Letuwiu wejziedamis i medžius galietum dronsej joty. Nes tu tarpu atejusis żwejej, tus żenkłus parkiely żwejodamis i kyta wyita. Letuwej nakti atejusis i żenkłus wejziedamis lejdos su żyrgajs i Wisła nes wysu pyrmýjej yr wysu dronsýjey skyisdamis jemy szaukty(;) jog anij ira apgautajs yr ont prapuołtyis atwestajs. Kaipogi karwedis Letuwiu tardamas jog zdroda (apwilus D. P.) ira, lyipy Pszonka ten pat nukyrsty, wysuomet ont swieta żmones, uż gera prastu mok, kaipogi toksaj ira żmogaus budas, jog kyta darba wysuomet ont pykta wert. Pułkaj Letuwiu Żemajcziu negaliedamis upys parejty atsytolyna.

Kyto pusie Algerds su Totorejs susynierys kariawa Podolyjo su Lankajs kurius kruwynose muszose pawejkys yszgyny yr wiel wysa kraszta i sawa waldy atgawa.

Lankaj regiedamis jog sunku prisz Letuwius turietyis sundara su jeys padary (1353) kuri Letuwej prižadieje neteip nebgaliedamis kariauty su Lankajs, nes jog Križejwej nu ontra pusy su wysu galy jemy gulty ont Żemajcziu yr Letuwiu. Algerds yr Kejstutis ysz pyrma tą sundara szwentabliwaj użłajky, nes Lubarts kunigajksztis su karejs Letuwiu yr Wołynionu newejziedamas on to sondara Aliczíu wyitowe apguly yr isyłaużys tenaj i pyli daug praszalejcziu susyrinkusiu ont jomarka yszkyrta, trobesius sudegyna yr wysa kraszta nuteriojy. Szyta mienesie wieł ysztraukys su tajs patejs pułkajs nuteriojy Zawikosta yr dydžius turtus su daugiby imtyniu ysz tynaj yszwyrdy lig nesusyrinkus dar Lankams.

Teip pat łaimingaj kyto szalie Kejstutis su Algerdu yr su sawa sunu Patryku, kraszata Rozalina Prususy kariawa yr terioje ysz tynaj isysukusis Letuwos yr Żemajcziu pułkaj i wyduri Prusu płatej płatesnej dydžius krasztus ysznaykyna.

Rasza jog tą paty meta dydej onkstibas pawasarys buwys, teip iog kowa mienesie żoles židiejuses yr jawaj buwusis siejemis, nes gegužej bengontes tokyi użeje ne lota szaltej nes speiga jog snyiga patyis i dwyiu mastu gyłuma

ontsnyga, kursaj cieła nediely gulieje. Rupynos żmonis, jog be duonas palyks yr bada sułauksaj, nes nuejus snyiguj tokyi jawaj pauga yr toke bronday buwa kokios niekados nebuwa regiejusis ar tu tiktaj jawaj prapuly, kuryi nu anu snyigus kraty arba smauky.

Tą (1354) meta wieł ysztrauky i Prusus rimty Letuwos Żemajcziu pułkaj wysur luosa sariodamis yr niekamy nesutykdamis Križejwiu, kuryi nusymynusis pyliesy użsyrakynyi lindojy, wysa Sambyiy uż Karalauczìu dar par 15 trukiu i kuli yr wundeni apwertusis su dydżiu grobiu ńumyi pagriża.

Atmonyjy tas nełajmas atejes dydis Mystrus su Križejwejs i Żiamajczius, (1355), kuriu kraszta nuteriojys kudikius yr neigalus senus yszkyrta, o jaunus i wergus yszwary, nekuryi wyinog tarp tu imtyniu tokiu pragumu nu ta wergista użlyka. Pagriżdamas dydis Mystrus Kniprode ysz Żemajcziu, paczio ongo Ragnetas pylys yszkrysdamas ysz żyrga deszyny sau ranka pałaużies, tą paty nakty pylys użsydegy; tamy subruosdie kalynej Żemajtej yszsygawusis ysz kalyny łajmingaj numon pargriża.

Letuwej tepat atmonyjy tos nełajmas Križejwems (1356). Kaipogi Algerds su Kejstutu surinkusiu daugibes pułku ysz Żemajcziu yr Letuwiu guly i Prusus yr tynaj i keles żaras pasydalyjusis teriojy ką sutykdamu, wyinor ugnis leida, kytur kardu najkyna wyitowes, klosztorius, bażniczes, dwarus i plienis werty, pylis su żiamy ligyna yr teip narsej sariojy jog Križejwej nedrisa rodityis ysz pylu kuriose besuskubieje użsyrakinty; lig pat nubengont wysa Prusu kraszta, Letuwej noriėje dar sukelty apwergtus Prusus, idant atsybudusis kełtumes trupinty gelżynius sawa, nes Prusaj buwa pardaug jau nuwarginty, jog nieka nebgalieje bedarity, ont dydesnes ju nełajmas Kniprode D. M. Križejwiu, noriedamas yr żenkła tos gymynies ysznajkinty użginy raszity yr skajtity Prusyszkaj arba Letuwyszkaj o tyi, kuryi kalbieja tu kałbu buwa uż giwolus paskajtity, winog Prusaj Letuwey buwusis wargdinejs noris yr teip suspausty użłajky sawa kałba iki szej dinaj. Ongała Letuwej negaliedamis besukelty Prusu, sujemusis daugibes kalyniu krykszczionu yszwary i Letuwa yr Żemajczius palykdamis Prususe onglis beżiuoruointes.

Garsus tu nełajmu yr nupuolu Križejwiu pasklida wyso Europo, kuryi nusymynusis jemy guostyis wieł wieszpatyms yr karalems krykszczionu, jog jems pagonis Letuwej yr Żemajtej paskuoji siuti użlejda nu kurio nebkelses jej krykszczionis ont pagałba neatejs yr križiu wyrstonti nepriturles. Tą yszgyrdusis krykszczionis ysz wysu pusiu gaujomis twyna neaptwyrtinty tynaj križiaus szwenta, nes użkariauty Letuwiu Żemajcziu żiamy yr tynaj ju ponajs yr jomilestoms pasydarity. Kaipogi to diejusis rimty yr gausy pułkaj Anglu, Proncuzu, Czeku, Frankonu, Swewu yr jaunuomeny wysos Germanyjos arba kaip szenden wadyn wysos Wokytyjos płuda i Żemajczius yr Letuwa. Wyinok dydis Mystrus Kniprode tebsergons, nebgalieje pats karwedżiu buty tu gauju; dieltogi sawa wiresnibe parlejda Dawelt Marczełgay Križejwiu, kursaj pajemys

tas galibes ejy i Letuwa yr Żemajczius, nes tynaj niekoky ne abaza ne karejwiu nesutykdamas wysa pyktiby yszwerty ont tuszcziu trobesiu jawu giwolu jey kurius kamy begaliejy użlenkty *(atrasty* D. P.), niewyns Letuwis neszokos ju drausty. Diełto jog dyde nełajma numusy buwa radusis. Negał żynoty dielko brolej tarp sawys Kejstutis su Algyrdu teip dydej susybara, jog neprietelej Križejwej tą pajutusis atsiunty siuntynius pas Kejstuti žadiedamis jem padiety kariauty jej tiktaj parsykryksztitum yr jems tarnautum, nes yszmintingas Kejstutis nenoriedamas prapultyis gymynies sawa yr ukys, mindamas ont to jog wyinibe gymynes stowaj, wysas kaltibes brolu sawa Algerduj dowynoje, yr ysz apmauda siuntyniems Križejwiu lyipy nosis nupjaustity yr apent nusiunsty, o patsaj tu paty dingsty su kelejs pułkajs ikonden siuntyniu ipuolys i Prusus Ragnetas yr Tylży pylis ysz pamatu yszwerty.

Tu tarpu (1357) ateje wieł gaujes Pruncuzu Anglu ont pagałbas Križejwems kuryi yszgyrdusis jus atejtont i Marienburga buwejny Križejwiu yszsiunty kunigus kapomis albiemis yr ernotajs apdaritus kuryi sutykusis jus gyidodamis i miesta iwedy. Križejwej paskuo pakiely gieriny, ongała Szindekop Marczełga Križejwiu susynierys su tomis gaujomis ejy i Letuwa. Dydy Kunigajksztej, idant gautum koki toki praguma bon pasyriedity yr karius ysz tolemuju krasztu sutraukty rasza pry dydžiojy Mystra grometa tardamu jog nor kryksztą priimty yr ont dweju metu sondara meiłau, kuri Mystrus tujau prižadieje, Algerds idant dydesnej itykemu Mystruj taptum yszlejda siuntyni broli sawa i Norinberga pas Ciecoriu, jem apsyrejkszty jog Algerds meiłau aiszkej krykszczionu tapty, nes kad jau buwa pasytyikys i kary, atraszy Ciecoriuj tardamas, jog tuo kartu tebus krykszczionu kad Križejwej tapsaj tejsingajs ta ira: aduos jem tą ką anyi buwa užjemy, nes Križejwej to darity niekaip nenorieje, dieltogi prasydieje naujes kares, naujy krauja pralyjymaj, kuriuse kartajs Križejwej, kartajs Letuwej pargaly apturieje, nes niekas Żemajtems Letuwems tose rustose dinose teip dydej ne sintieje szyrdiese kaipo tas, jog duktie Kejstuta kluwa i ronka Križejwems, kuren Walter Stadion wieszpats nuwedys i pa Reni adawy i klosztoriu, yr tynaj Žiamajty wyina pati wargdiny giwenyma sawa pabengy 19 metu turiedama, be motina be tiewa be pažistama; kaipogi nebibuwa kas ysz tynaj jen begełbuos, patsaj jos tiewas Kejstutas tapy teipat kalyniu Križejwiu, kuryi papyrkusis wyina Letuwi parkryksztą, kursaj żynodamas kuriosy gyriese Kejstutas gebieje medžioty ont rubežiu Prusu, nuejys tynaj su kelejs Križejwejs ysz nežyniu ji sugroby yr i Marienburga nuwedy, už kuri Letuwej yr Żemajtej wysus krykszczionis kalynius, kuriu saka daugiaus ne 50.000 buwus Križejwems aduoty turieje, lig yszluosawa Kejstuta, kursai pargriždamas ysz kalyny nebrada jau sawa dukteryis.

Kejstutas lig numyi lig yr priszakie rimtu pułku Żemajcziu (1360) pasyrody su kurejs ysztraukys i Prusus susytyka su wajskajs Križejwiu, pyrmuoju susyriemymu pati Marczełga 12 brostwiniku yr 2.000 karejwiu karwyitie ysz-

kłoje o 1.000 pażejdy. jau ejłas Križejwiu buwa gurty pradedontes, tą regiedamas dydys Mystrus pagrobys brostwyny karunely abstaty skreintius yr meties ont Letuwiu ejłas teip narsej jog anas atgrudy, nes atsygawusis Letuwej wieł atriemy Križejwius yszguldžiusis ju daugiaus ne 1.000 karwyitie. Wyinok netruka dar nekatra puse ne galys ne kontribys, dieltogi susygrumy ontra atwei yr tuo kartu pjowies nebmuszies. Kas apraszis tą inyrtyma yr tą kontriby abeju pusiu, wyino dydis Mystrus priszakie keli skindamas grumies, ontro pusie Kejstutas dydis kunigajksztis pyrmasis szonkyna žyrga tarp Letuwiu yr Žemajcziu ont auksitus rycielus gruosdamas jus po kojes sawa nepargalemu kardu. Jau brieszka gała dar musza nebuwa (tebybuwa D. P.), wyinog dyinu ne metu Križejwej parłaužy Letuwos pułkus, kuryi szlisty pradieje, nes Kejstutas su Žemajtejs norieje jus sustyprinty yr pats welyios to wyito myrty ne kaip užpakali Križejwems atsukty, kad teip skrindamas łaužy po sawi wysu dronsiusius rycielus, tu tarpu mesdamas wysuodronsiujuj Križejwiuj kaławyju ont spronda, pasyjuta ysz žyrga yszmestas nu Ekeberg auksa ricielaus yr nu daugibe apgułtas kluwa Križejwems i ronka. Tą pajutys Patrykas sunus jo ysz gajiesy meties it žyžyłpas ont wariuotas ejłas Križejwiu pentynajs szonkindamas žyrga it smaka, kad winus wert smarkumu, kytus pargał kontrumu noriedamas tiewa sawa dar nepasyduodonti gelbiety, nes tu tarpu Eberg Križejwis yszkiely ji ysz žyrga, wyinog piestes dar it onsaj lewas myrdamas grumies su Križejwejs. Tu tarpu wyrtynes Žemajcziu dawusis rinki teip smarkej suriemy tą pułka Križejwiu kuremy apgułtas buwa Patrykas, jog bewejzint yszweržy jauna kunigajkszti kraujejs suszłakstita, nes Kejstuta dydy kunigajkszty, kursaj jau buwa pawestas niekaip nebgalieje begłobty, kuri Križejwej Marienburga pylie i gelžynius idiejusis tomsemy kalynie užrakyna. Skajtitos kłaus už ką, už tą, jog luosu norieje giwenty jog tiewajnys sawa nenorieje paduoty neprietelems. Kalynie rustas nuludys, tiłus kentieje sawa nełajma kontrej, wyinog kad Križejwej wajkszczioje jo ysz ciekawasty (diel stebiejymos D. P.) wejziety, onsaj ju teip nekenty, jog užpakaly jems atsuka, walgy sausus walgius yr dydej maž temyigoje, lityis buwa auksztos, sausus, akis žybuoriuointes, skajsty wejda, płaukaj ont gałwu rety, o žyła jo barzda krutis dengy, łupu płonu tebuwa; wyinog kalbieje dydej ajszkej jej on ko supika, gisła kakto yszszoka o wysas jo kunas rody kontriby yr dronsiby. Turieje buty nepargalemas yr garbingas wiras, jog ji Križejwej teip rasztusy sawa apraszius palyka. Wyinog yszsygawa ysz to kalyny tokiu pragumu. Buwa tynaj kudykiu dar budamas Žemajtis i wergus parwestas wadynamas Ałps, tas parkryksztitas sawa bukłumu yr yszminty, protu tejsumu to dasyiky, jog buwa pyrmuoju pas Mystra tarnu pas kuri tyik turieje itykiejyma jog Mystrus jem raktus nu yszdu sawa atidawy saugoty, kursaj noris su wysu tapys Wokicziu, wyinog neužmyrsza Kejstuta kunigaikszti garbies lig atwedus ji i Marienwerdena lig apsyžadieje sawiep aną yszluosuoty. To diejys Ałps pajemy du žyrgu Mystraus

yr du kyrieju arba abytu Križejwiu, su kurejs apsywyłkusiu par wysas sargtis Križejwems regunt yszjojy, kurios anuodu pagał użłajkima dar paswejky. Atjojusiu pas medes, żyrgus nebgalenczius bebiegty palejda, pacziudu wersmie yr neyszsakito biało pasysliepusiu tris dyinas twiłoje, paskuo naktymis tonkmiemis gyriu yr wersmiemis sekdamos nu żwajżdżiu, Kejstutas wysus szaku nudraskitas, purwajs aptekys yr pusgiwis yszejy ongała i kajma wadynama Eidam Mozuryio. Tynaj nu dukteryi sawa Danute Mozuru kunigaikszty żmona pażintas, wysulinksmiausej priimtas, pas kuren pawyisziejys yr pyrtie yszsypierys su joty apwejzietas i Letuwa pagriża su wysu dydżiausiu dżiauksmu netiktaj kunigajkszcziu yr dyduomenys nes yr wysos gymynies. Sargtys Križejwiu pajutusi, jog nebiera teip garbinga kalyny, pasaky kamendotuj pylys kursaj ipuolys i kalyny wejziety rada Križejwi sarga nużordota. Onpuołusis ont żyrgus norieje ji pawity, nes wełtuo; kaipogi Kejstutas budamas pas Kunigajkszti Mozuru grometa nuraszy pri dydżioje Mystra juokdams, kurio jem diekawo uż gaspada yr mejłau, jog niewina Križejwy neitartum jog ii uż pyningus yszlejda, stygawodamas jog ji patijs Dyiwaj yr sunus jo Ałps yszluosawa ysz sunky kalyny yr tardamas, jog jey dydis Mystrus klus i Kejstuta ronka geresnej bus saugojemas.

Lig Kejstutas pargriża i gimtuojy żiame dar neatsyputys oru tiewajnys sawa lig yr i kary jemy tyiktyis: sutraukys paskuo rimtus pułkus ysz Żemajcziu guly i Prusus yr tynaj i pyly Jonisberg wadynama żyimos wydu speiguoty wietru isyłaużys iguly yszkyrta o geribes yszjemys murus su żiamy suligyna. Ysz tynaj płatej płatesnej sariodamas lig Donska nuejy yr tynaj i pyli isyłaużys wyitowe arba miesta sudegyna yr giwentojus yszkyrta, pati tiktaj kamendota Kolin su kytajs wiresnesejs Križejwiu sujemyjs i kalyni yszwedy. Paskuo wys teriodamas eje statej ont pyle Keřerberg kurios kamendots Kejstuta buwa nu żyrga nukielys, yr kuren teipat isyłaużys geribes yszplieszy o pyli paty su żiame suligyna. Jau griża numon Kejstutas su pułkajs geribiemis nusliegtas kalynius waridamis, tu tarpu kamendota pylu Barsteiny yr Rostenberg pawyjusiu Letuwius, guly jems ont użpakali. Susygroby aby pusy dronsej, nes nełajma atiemy tujau Letuwems dronsibe yr kontriby. Kaipogi Križejwis Windeken nukieli nu żyrga Kejstuta kursaj piestes dar nukyrtys żyrga Windekena norieje pati prisyikty, tu tarpu kamendots pylis Nesau pati sunkej pażejdys sujemy. Wyinog neyłga tebuwa Kejstutas tamy tretemyiy Križejwiu kalynie. Negał żynoty kokiu ysz tynaj pragumu yszsygawys pagriża swejkas i Żemajczius. Minty gał jog koksaj Križejwis susymijlys tynaj ont jo doribe yr kontribe ji yszlejda.

Atenti (1362) meta dydis Mystrus Winrich wysa sawa gali sunierys su Anglejs, Danajs, Czekajs, pajemys dar 30 puszku iki szioł negyrdieta neregieta ginkła ejy i Letuwa yr tenaj wysu pyrmu Kauna wyitowe yr pyli dydely yr stypry kuryi Waidats sunus Kejstuta su 5.000 igulies apwejzietas penu yr ginkłu ginioje apguly. Kejstutas noriedamas atolinty neprietelus nu Kauna

yszdawy dydej kruwyna musza kurios atgalu negaliejau rasty, nes teip narsi buwusi rasza Wokitej, jog par dwy dyiny pjowusis, ne muszusis yr wos tretyjy dyina atejus patem Mystrui ont pagałba sawyisyms su paskuojejs puołkais, teweikusis Letuwius pargaliety. Kejstutas regiedamas, jog nedaturies nakty pagał atsytolyna palykens pargaly Križejwems i gyłuma Letuwos yr Żemaicziu nauju kariu tyikty. Križejwej pargaliejusis Kejstuta kruwyno muszo grudies i pyli su neyszsakitu narsiby; nes yr igulie wieł ginies su toky kontriby kurios apraszity niekaip negał. Tu tarpu Waidats pats kamendots pylys su 26 dyduomenys wiras yszejys i abaza Križejwiu parsykryksztyjy; ką dumodamis tą dary tyi wiraj szenden negał dar to żynoty. Kunigaijkszt̓is Waidats buwa nuleistas pas Ciecoriu, nu kurio pagrižys paskuo Welau pylie yszkarsza nu wysu użmyrsztas. Wełtuo linksmynos Križejwej ysz krykszt̓inu kunegajkszty Waidota kaipogi pylys niekaip nenorieje pasyduoty gindamos iki paskuoje; noris bokszt̓ay murusy buwa nuwersty ir daugio wyito muraj patis yszłauszty; wyinog Križejwej nieteip nieka negalieje padarity Kaunuj par wysa mienesi łaużdamas kasdyina. Ongała patsaj dydis Mystrus suwadynys wiresniby terawos kaip weikesne i pyli galietum isyłauszty, sutary ysz tryiu pusiu wenkartu wietrawoty wysu storusius murus; to diejusis Križejwej tujau wyrbas medes użwerty griowius, kuryi murus ginioje, o werbu rita onpuolei suyrusius murus yszwerty su dydelu tronksmu yr kriokymu, patsai dydis Mystrus sukynies jau su ejłomis Križejwiu ont yroms pylis, nes kas tas buwa do nusymynymas ju kad tynaj yszwida ontra nauji mura storesni yr dar gylesnes griowes apkasta, kuri igulie pyrmuosius griaunont Križejwems ontra buwa yszdyrbusi. Križejwej ysz apmauda tus 26 wirus dyduomenys Letuwos knryi buwa parsykrykszt̓ijusis lyipy yszkyrsty, yr teip wargalej pragaisza nepasakiusis dielko tą buwa padariusis, jog sawusius palykynis pas Križejwius nuejy, wyinog dydis Mystrus turieje nu muru pylys atsytraukty. Tu tarpu jautrus Kejstutas surinkyis naujus pułkus atskryijy ont pagałba pylyi, nes ne su wysu galis, wyinog norieje ar i musza stoty su wokitejs, ar iguly naujejs karejwejs pastyprinty; nes sunku buwa anay pagałba duoty nes dar sunkesnej regiejos pulty su tokejs kelejs pułkelejs ont abaza dydy Mystra yr krykszczionu gelżimis yr warejs aplejtu. Wyinog nenorieje pylys nesugłobtas palykty yr aną rupesnie paskondinty. To diejeis Kejstutas, yszleida erolda ta ira siuntyni pas Mystra, jog nor onsaj su jumy regietyis; pakłausy to Mystrus yr dydżioje petniczio dydis kunigajkszt̓is buwa iwestas su yszkylmy i puoki szietra pas dydii Mystra nu kurio żmoniszkaj priimtas Kejstutas tary: „jej asz ginioczio pyli niekaip neisyłausztumi“ — „Ejk „wejkej (Mystrus jem atsaky) imk geru kariu kyik nori, o asz parodisiu jog „ketwyrta karta tamista turiesiu Marienburge“. Kejstutas jem tary on to: „szwejsus wiry, weiziek esu luosu ir busiu ar myrsiu“. Mystrus, asz anus suardisiu (ta ira murus). Kejstutas pabengy tardamas „stok su muny i musza o „pargali parodis koksaj gałs bus pylyi“ teip bengies ju pasibiłojymas. Tujau

Križejwej Letuwems bewejzint meties it nesawie ont muru ysz wysu pusiu yr puszkomis griauty pradieje, ont dydesnys dar Letuwiu Żemajcziu nełaimas użdegy Križejwej pyly, kas yszsakis tą dronsibe yr kontribe su kuryi tenaj Letuwej yr Żemajtej dar gindamyis myry, wyiny lyipsnomis jau apteky lejda wolus degonczius nu muru ont Križejwiu, kyty mesdamyis ont ju gelžitu ejłu tynaj sau yr sawu neprietelems gała dary, on gała 1.500 kuryi buwa pacziuse cziukuruse pylys lyipsnomis aptekusis yr dumajs apgobty isyrupynusis idant netektum i wergus krykszczionyms sau gała padary. Teip weliku rita sauly użtekieje neb ont dydy yr garbingu wyitowe Kauna, nes ont jos yromis, on kuriomis dydis mystrus su Wiskupu Sambyios yr su wysajs wajskajs krykszczionu tarp garuoinczių kunu nekałtu pagoniu myrusiu nenoriedamis ju wergais tapty, atgyidoje diekawodamis Dyiwuj uż pargały, *Tawy Dyiwu garbynam*. Buwa gadine! jog tyi żmones bedyiwej taries tykraj Dyiwa garbinu yr negiediejes sawi krykszczionymis brolejs mejlys yr wyinibys wadinty!

Ligy daly kluwa i ronka Križejwems pylis, Pistena kuren aplejsta radusis użjemy, yr Wyluna kuri wyinog ketures dar dyinas dydej dronsej ginies; kamendots jos buwa Gosztauts wirs dronsus galis yr wysa regiejys nes ketwyrtuojy dyina noris użdegy Križejwej pyly, wyinog igulie yr teip nepasydawy gindamos iki paskutyne welyios luosajs yrosy pylis użsyrausty nekaip wergajs krykszczionu Wokicziu tapty.

Tokiuse teriojymuse yr draskimus Letuwos yr Żemaicziu, kur swieta tukstontes ontra tyik giwolu nełajdotu łaukaj apskeisty gulieje, o lykusyisyms nebibuwa ne jawu ne użdongas nu dargnu yr speigu; turieje buty tynaj rusta dyina, jog dydis Mystrus drowiedamos gylaus beżengty i Letuwa griża numon; kuri paejtont Kejstutas idant paroditum jem jog nepargaliety ira dar Letuwej użpuolys su Żemajtejs wyino kajmo 500 wysu rimtosys jotys Križejwiu pakłojy.

Rimoty rejk wejzint i Letuwius yr Żemajczius tu łajku; wyiny patis pagonis nu wysu pusiu apsiausty krykszczionymys nu kuriu daugiaus ne par 300 metu sawa luosibe giny yr niekajp nepasydawy po tyik nupuolu yr nuteriojymu, noris nu wysos Europas karejwiu kariaujemis, wyinog niekuomet nepargalemis. Aiszkej gał Letuwa yr Żemajczius paliginti i aną uoła wydurie juras esonty on kurios noris siaut isiutuses wylnis noriedamas aną pragary juras pagromsdity, wyinog wysu narsesnej aną użgawuses pates skistaj yr nikstaj, teip yr burej Križejwiu yr kytu križneszių puoly ont Letuwiu Żemajcziu idant jus apkryksztitum yr ju żiamy użimtum nes pyrmiaus patis użwyrta ne kaip Letuwius Żemajczius pargalieje.

Tokiuse yszsyszilimuse yr suspaudymuse Letuwej yr Żemajtej nie yszkur pagałbas kaipo pagonis negalieje wyltyis yr nu wysur sawa winu galy donguotyis; kad tu tarpu Križejwems nu wysu pusiu twyna paszałpa: kaipogi tą meta (1363) ateje ont pagałbos jems Wieszpats Bawaryios su kuriu susynierusis Križejwej trauky i Żemajczius kuriu apikartas Ejrogała, Parreima Lambima yszkyrta yr

mażne wysa Letuwa nuteriojys daugibes imtyniu i kalyny yszwary. Ontra atwei sugriżys Szindekop Marczełga Križejwiu i Letuwa apguly pyli Gradna kuren wyinog Patryks Kamendots teip dronsej ginioje, jog Križejwej nebgaliedamis isyłauszty jemy apikartas terioty, ysz kuriu Kejstutas yszpułdamas szławy ius łaukon, nes wyino kruwyno mûszo patsaj pażejstas gulyis, rasza, ginyis dar it lews nu Trolburg kamendota Karalaucziaus, lig Żemajtems atpuołont, kuryi ji yszgelbiejusis su sawi ont kyriejes padiejusis paneszy.

Letuwej Żemajtej juo spaudamis nełajmomis juo tompresnejs rodies, kaipogi lig tiktaj atriemy Križejwius nu sawa kraszta, tujau byjodamyis idant anyi neparkełtum kary i pati wyduri Żemajcziu yr Letuwos ką wejkesnej skubyna pylis sugriautas atnauinty, kaipogi ne yłga trukus pylis Kaunas, Pistena yr Wyluna kielies ysz yru.

Ne yłgaj trukusis Letuwej Żemajtej atmonyjy sawa wargus Križejwems; Kejstutas sutajsys rimtus pułkus Żemajcziu (1365) trauky i Prusus yr tynaj ligmiesy Szałauju susytykys su pułkajs Križejwiu kruwynaj susygrumy kuriu daugiaus ne 8000 karwyitie palyka, Szindekop Marczełga pats wos beyszspruda nu gyltyne. Kejstutas po pargale tuo pacziu żigiu isyłaużys i pyli Jurienburg 800 kalyniu Letuwiu yszluosawa, geribes kures tynaj rada yszjemys pyli paty su żiame suligyna; ligy daly isyłaużys i pyli Angerburg iguly yszkyrta o paty pyli ysz pamatu yszwerty.

Kad tejp to szalie Kejstutas szlawy ejłas Križejwiu su ju pyliemis; ontru szalie Algerds su Kariotu su kytajs pułkajs Letuwiu Żemajcziu nuterioje Sambyios kraszta pylis Tylży yr Ragneta su żiamy suligyna, kajmus, bażniczes, klosztorius degyna yr najkyna gerdamis Letuwej Żemajtej Wokicziu wina ysz szwentu indu, yr geribes plieszdamis, kuryi paskuo pargrižusis łajminga i numus wysudydżiausi wiresnii Križejwiu ont apiera Dyiwams uż tokes pargales sudegyna. Kejstutas tynaj diekawodamas Dyiwams ysztraukys sawa karda tarty myniems anuo rodidamas: „użtaritum szi mumis nu terioniu yr wergisczciu krikszczionu jei tretesis ukynikas stotum i muna ejłas neprietelu graudynty".

Linksmynos Żemajtej Letuwej pargaliejusis neprietelus sawa uż rubeżiu, nes użsyrustyna pacziuse numuse. Du sunu Algerda Kowigalis yr Butauts parkalbietu yr papyrktu nu Križejwiu użmyrszusiu ont tiewa, genicziu yr tiewajnys sawa apsykryksztyjy wyldamuos su pagałbu Križejwiu apimty waldy wysos Letuwos yr dydejs Kunigaiksztejs tapty. Rieditojs Wylniaus sugawys nekures grometas zdroda (wilu D. P.) numany yr Butauta i kalyni idieje. Kowigalis bugaudamas, idant yr jem toksaj gałas nepriejtum surinkyis skubyna nekurius krykszczionis onpuoly ysz neżyniu rieditoi yr ji nużordojys broli ysz kalyny yszleida, yr nubiegusiu pas Križejwius i Karalaucziu parsykryksztyjy, kuriu kumosy pats dydesis Mystrus buwa, wyinog Križejwej niemaż jems neitykieje kaipo tyms kuryi yszsyżadiejusis buwa tiewu, motinu, tiewajnys yr dyiwu sawa, wajkszczioje anyi bałtuse kyriejuse yr tuo tenkynos uż sawa

zdroda (wilu D. P.). Dydis K. L. Algerds nulejda siuntynius pry dydy Mystra rejkałaudamas, idant tas yszgamas aduotum tiewuj diel sudraudyma, bet onsaj atsaky, „jey nori eksz imk sau“.

Tą żyny atiemys dydis K. L. Kejstutas nu broly Algerda, guly wieł su rimtajs pułkajs i Prusus yr tynaj susytykys su wajskajs Krizejwiu ajszkio muszo pargalieje anus teyp, jog ysz kelu tukstoncziu wos 25 belyka, kuryi żyny Krizejwems to nupuoly parbogyna, pats Marczełga Krizejwiu Szindekop atskyistas nu sawuju wos mediemis nusygawa i abaza patyis mystra, kyty wysy tynaj gała gawa nu nepargalema karda Letuwiu yr Żemajcziu. Tu pacziu żigiu i Jnsterburga pyli isyłaużys apigarda Welawos yr Tapiawys nuterioje yr daugiby turtu yr kalyniu i Letuwa parwyrdy.

Krizejwej noriedamis nu smarkiu onpulu Letuwiu uż wys Żemajcziu użsyrakinty yr sau tyisy keli i ju krasztus adaritum, ont skardejs Nemuna jemy pylis dyrpty yr tyłta par upi. Noris Kejstutas kaip imanidamas nenorieje Krizejwems użlejsty, pylu statity, wyinog anyi yszpily ne tolyi nu Kauna wadynama pyli Gotes-werder*), nes lig dydis Mystrus palykys tynaj iguly atstoje, lig tujau Kejstutas yr apguly i kuren isyłaużys dyinu ne metu sawa iguly idieje, nes tujau Szindekop Marczełga atskryjys ont pagałba pylys yszplieszy Letuwems yr tynaj anus ysz apmauda ont yromis pylys wysus yszkyrta, kuryi nenoriedamis pylys paduoty lig paskutyne turiejes.

Po tokiu kruwynu yłgu yr maringu kariu susytary ongała aby pusy ta ira Krizejwej su Letuwejs yr Żemajtejs kalynius wyiny ontryms yszkyisty *(yszkejsty* D. P.), wyitu yszkyityma *(yszkejtima* D. P.) Karalauczius buwa użenklintas; nueje tynaj pats Kejstutas, negał apraszity kokes tynaj gaujes swieta subiega regiety Kejstuta teip garbinga karejwy, ne tos yszkylmys yr żmonistas su kury tynaj ji Krizejwej prijemy; ongała po wysu yszejgu 14. Kamendotu arba Generołu su 100 auksa rycielu pakilieje Kejstuta gasy Karalaucziaus wysu akiwajzdo kajpo butum nori turiety ji uż sawa wysuwiriausii Kamendota arba dydy Kunigajkszti; kuri yszkylmie pagał apsyejymu Letuwiu buwa dydżiausy garby. Paskuo wajszyna aną teip kaip imany yr tą kas buwa wysu bronges-nis to gadynie. Tujau adariusis wysus kalynius yszlejda ymtynius Letuwiu yr Żemajcziu, kuryi wieł atidawy wysus krykszczionis esonczius Letuwo yr Że-majcziuse. Negał apsakity linksmibys yr dżiauksma wyinu yr ontru grisztonc-ziu numyi. Rejkaława Algerds D. K. yr sunu sawa kaltyniku Koigaly yr Butauta, nes Krizejwej atsaky, jog anyi yszsydongyna i kyta kraszta.

Teip pyrma karta krykszczionis pasirody mejlingajs ont wargu żmogisty yr pasyżyna jog wyiny yr ontry żmonymis buwa yr wajkajs wina tiewa, ta ira Adoma, wyinog kruwynas kares subengies nes dar dydesnes yr baisesnejs rodies i kures aby pusy tyikies.

---

*) Teraz czy nie Czerwony Dwor? (D, P.?)

Kad teip Letuwej Żemajtej su Križejwejs taikynos, rados Letuwems kyto szalie kytas kares. Lankaj regiedamis Letuwius sunkio kar'e su Križejwejs norieje anyi wieł Letuwems yszplieszty Wołyniu yr Podolu. To diejeis Kazimiers Lanku Karalus pasytajses użjemy Wołyniu, Podolu, wyitowiese sawa wiresniby o pyliese igules użdieje. Jpikusis Letuwej Żemajtej ont Lanku, jog anyi ju nełajmose nor praturtiety, uż wys skełbyma buwa jog praejusius onpuolus Križejwej dary ont Letuwiu ikalbiejymu Wiskupu Lanku. Tujau Kejstutas su rimtajs pułkajs guly i Mozuryiy pyrmamyjy onpuolie i Pułtuska buwejny Mozuru isyłaużys wyitowy paty sudegyna, pyly su żiame suligyna yr wysa kraszta nuplieszys i kuli yr wundeni apwerty. Nebgalieje Kejstutas tolaus i Lankus belejstyis, jog Križejwej nuteriojusis parubežius Letuwos, pradieje jau i pat wyduri wersztyis, dieltogi rejkieje Kejstutuj pagrižus anus ką wejkesnei gronżinty.

Jkirieje bekariauiy Letuwems yr Żemajtems kuryi noriedamis kuomet tuomet kares pabengty yr wynkartu sawa wargus tyikies i kary teip rimtaj, jog rodies ne tiktaj Križejwius pargalies, nes ysz wysu Prusu jus yszwersaj. Kaipogi Kejstutas sutraukus wysus karius ysz Żemajcziu Letuwiu yr Gudu użtelky dar Totorius yr susynierys su Algerdu brolu eje dwym żarym i Prusus. Wyinu żigiu wysa Stambyiy i kuli yr wundeni apwertys pyli Otelsberg wadynama su żiamy suligyna, tą pati padary i pyly Rudau isyłaużys. Leida rimtus pułkus i wysas szalis kuryi plieszdamis płatej płatesnej degyna, terioje yr wys i kuly yr wundeni werty. Tu tarpu Dydis Mystrus surinkys wysus Križejwius, Pruncuzus, Anglus, Czekus, Wokiczius, Morawus yr daugiaus ne 90,000 tukstoncziu karejwiu turiedamas mustrawoje ligmiesy pylys Pillau, yr teip anus dronsindamas szyrdingaj pratarys jog karejwej gyrdiedamis ji sakont graudej werky; paskuo wysus kłuponczius Wiskupa apszłaksty yr pałajmyna. Tejp Winrich D. M. pastyprintus garbingus rycielus yr wysukontriusius karejwius wysas Europas wedy prisz Letuwius yr Żemajczius kurie yszgyrdusis su nesuskajtitomis gaujomis atejtont križejwius tujau wysus buwa karius ysz kajmu sutrauky yr i abaza tyis yroms pylys Rudau tirusy sustoje, kur yr Winrich tujau ateje (1370). Kas apraszis tus łaukus tas ligmes neapregamas kur 100,000 Żemajcziu, Letuwiu, Gudu sustoje, o daugiaus ne 90,000 Križejwiu, Anglu, Pruncuzu, Wokicziu yr kytu gymyniu. Ontżwelgys tarsy, jog ira gymynes wysos pasaulys susyrinkuses jos waldy warżityis, żwengymaj żyrgu, klegesis paczių, bruzdesis yr tromsmus (trąksmas D. P.) ginkłu tolymose gyriese oży. Aby pusy ejłose jau stowieje o karejwej ylgiejos nesułaukdamis żenkłu i musza. Ausztont karwedej Letuwiu suputynusis trimiltius i kary meties ont Križejwiu wysu syinu ne ejłu, yr wyinu susyriemymu draskies mażne lig puosdyiny nes prisz pyitus Križejwiu ejłas deszynojy sparna gorty pradieje. Dydis Mystrus noriedamas atgauty kontribe szyrdie sawa karejwiu meties wysupyrmasys ont wysurimtoses wyrtynes Żemajcziu su kuriomis Kejstutas ką nar-

sesnej ont jo guly kursaj kelejs kyrtejs sunkej żejstas pakryta, yr ajszkej but kluwes i ronka Żemajtems nes tą paregiejusis rycielej arba brostwynikaj meties it isiuty ont wyrtynes Żemajcziu, susiriemy abejy it lewaj, noris Żemajtej pargalieje rycielus, wyinog Mystra neigawa kuri tu tarpu kyty Križejwej pagrobusis i szali pawedy. Nustojusis Križejwej mystra pradieje gorty, tą regiedamas Szindekop dydis Marczełga Križejwiu użjemy wyita Mystra yr mesdamos ont priszaki neprietelu nudury kelis Križejwius kuryi ont jo lyipyma negriža prisz Letuwius, kuriu sparnas jemy jaugtyis; kaipogi jauny Kunigaiksztelej Witauds sunus Kejstuta yr Jogaiła sunus Algerda kursaj regiedamas anuodu isykyrtusiu gylej i ejłas Križejwiu, suputyna trimiltius idant grisztum, kuriuodu begriždamu sujaugy wysu rimtuojy Letuwiu pułka, kaipogi artymyjej regiedamyis anus grisztonczius tary, jog szalen skrei jemy biegty. O Križejwej tą dydesnej wysu syinu ont ju gulty. Kejstutas regiedamas, jog neatsyturies wynsaj su Żiamajtejs prisz wysus Križejwius suputyna trimiltius yr atsytrauky ejłose. Szindekop noriedamas pribengty Letuwius wyiy ius nakty pagał; nes Kejstutas atsysukys teip kruwynaj yr narsej sugrumy, jog to paczio wyito, atmonidamas dyinos nełaimas pati Marczełga 26 konturus arba generołus, 200 rycielu arba brostwyniku yr daugiaus ne 30,000 karejwiu, karwyitie tą nakti paguldy. Letuwej maż ką daugesnej nustoje. Nieks tą naktyis nupuli Križejwems nedydyna kaipo smertis teip garsinga wira Marczełgas Szindekop. Wyinog Križejwej mynawoney tos dyinos pargalys dwy bażniczy mura yszdyrbyna wyina Rudau wyitowie ontra Loplau, to paskutynio buwa dar abrosdas kuremy buwa atmolawota ta kruwyna dyina, szenden dar żmogejwej Prusay ardamis, arba kasdamis rond ont tu wyitu surudiejuses ragotynes, kaławyius yr szarwu skiautes tos rustos dyinos żenkłus.

Križejwems ysz kare tebgrisztont ateje i Prusus on pagałba Leopoldas Ausztryios Wieszpats su dydżiomis daugibiemis swieta, su kuriomis susynierusis tujau Križejwej griža wieł i Żemajczius yr tynaj yszsyskajdżiusis i keles żaras wysa kraszta nuterioje; kur użeje ten degyna yr plieszy; kudykius yr senusius yszkyrtusis daugibes dar yszwary i wergus, spieriaus nekaip Kejstutas sutraukys sawa karius galieje onpulty jems on pagałba, kursaj wyinog negaliedamas pawity neprietelu ipuolyis su kelejs pułkajs apigardas Križejwiu nuterioje, paskuo i pyli Gozenlanke isyłaużys su żiamy aną suligyna yr su dydżiu grobiu numon łajmingaj sugriża.

Noris teip draskies maringose muszose Letuwej su Križejwejs; wyinog ysz wysos galys tyikies i kary prisz Lankus kuryi esontems kruwyno karie Letuwems yr Żemajtems buwa atiemusis jems Wołyniu yr Podolu. Nes tujau Letuwej yr Żemajtej ysztraukusis su rimtajs pułkajs Letuwiu yr Żemajcziu użjemy wieł i sawa waldy wysa Wołyniu yr Podolu, pyles kures buwa Lankaj diel sawa apsytwyrtynyma tamy kraszty padyrbusis yszwerty. Ysz tynaj wysuotynaj guly i paczius Lankus yr tynaj płatej płatesnej krasztus Sandomiriaus yr

Lublina nudegyna, bażniczes, wyitowes, pylis werty yr griowy pati klosztoriu garbinga yr dydej turtinga wadynama plykuoju kałnu (: łysej gurze:) nuplieszy ysz kurio wysas indas szwentas yr yszdùs atiemusis i Letuwa su dydy daugiby imtyniu parwydy *).

(1371 — 1374). Tyi ketwery metaj parejy wyinajs onpulejs wyinajs pliesźymajs yr draskimajs su Krizejwejs, kurius neyszguldys aplejdu.

Wyinog Letuwej newejziedamis jog kas dyina su Krizejwejs kruwynaj rejkieje kariauty; Algerds, Kejstutas, Witauts, Jogaiła, Lubarts, Narimontelis surinkusis rimtus pułkus Letuwiu, Żemajcziu, Gudu, Wołynionu, staygu Spalu mienesie apmauda atgyiżdamis wieł ontpuly Lankus yr tynaj i keles żaras parsyskyidusis wysa kraszta Lublina, Sandomiriaus, Podgura lig pat muru Kriokuwas teriodamis atsyriemy teip smarkej yr narsej, jog Lankaj wos wos besuskubieje pyliese użsyrakinty. Wyinu żodżiu wysa Lanku kraszta szypus Wisłas i kuli yr wundeni apwerty, kaipogi par tris mienesius Letuwej tynaj degyna bażniczes wyitowes yr pylis. Paskuo daugibes neapsejkamas geribiu yr kalyniu sujemusis numyi łajmingaj pargriża. (: Turieje buty dydej sunki ta kary yr patyms Lankams, jog Kazimiers dydis Karalus Lanku pritrukys naudos adawy Opatuj klosztoriaus Tyniecka wadynama kelis walszczius, idant pyningu nu konorent pażicziotum; kaipogi Opatas, użstates bażniczes dajktus sawa klosztoriaus pażicziodyna arba iskolyna karaluj 2.000. grywynu. *J. S. Bandtke Dzieje Król. Pol. T. I. K. 210:).* Kad teip Letuwej Żemajtej Lankus drasky, tu tarpu ju numuse Krizejwej wolawos yr dydes nełajmas dary: kaipogi Winrich pats Mystrus Krizejwiu nuteriojys szeszes apikartas Żemajcziu apguly paskuo Kauna pyli ysz naujy atdyrpta kuron dyina yr nakti wietrawodamas niekaip negalieje isyłauszti yr nustujys wysu rimtuju sawa kariu sugriża i Prusus su turtajs yr kalynejs, kurius buwa sujemys. Ontro szalie Marczełga su 10,000 karejwiu płatej płatesnej wysus panemunius nudegyna.

Ludwyks Karalus Lanku budamas Wengruse yszgyrdys tokes nełajmas Lanku parskubieje tynaj pats yr sutraukys karius i Sandomiriu, i dwy daly pardalyjy, su wyinu Sendziwojuj karwedżiuj łyipy i Kełma pyly łausztyis, o patsaj su Kriokuwionymis yr Wengrajs trauky i Bielska pyli. Szendziwojus it wejkej yszwerty Letuwius ysz wysos Kelmyios yr pylis Kełma, Grabowyiy, Orodlu, Sewołosy użjemy. Nes Karalus niekaip negalieje isyłauszti i Bielska kuri dydej kontrej yr dronsej giny Narymontelis, nes wynsaj pats bebuwa sugalis prisz wysa galiby Lanku yłgaj turietyis, uż wys jog pagałbas nu Letuwiu negalieje wyltyis, kuryi tu pacziu kartu kruwynaj kariawa su Krizejwejs ysz wysos galys, winog iki paskuoje Narymontelis nepasydawy Lankams. Letuwej patis tokiemy suspaudymy nebnumany ką bedarity, su Lankajs ar su Krizejwejs kariauty, kaipogi abejy pawojy yr galingy, su abejeis grumtyis ne buwa

---

*) Kojałowicz hist. Lith. T. I.

galys. Bet Kejstutas kaipo kontrus, teip yr gudrus wensaj tiktaj te sumany ką darity tokiemy atsyejymy. Kaipogi idant nusykratitum nu Lanku neaduodamas jems kraszta, daros ju bendru yr patsaj ejt i abaza karalaus Lanku yr tynaj sondara toky dara, jog Letuwej aduos Lankams wysus kalynius esonczius Letuwo yr Żemajcziuse yr Bielska pyli, o kyta wysa kraszta paturies sau Letuwej, suderiejusis Lankaj ont to pasymiława su Letuwejs wyinibe padariusis tarp sawys. Teip sutajkynys Kejstutas rejkałus ukys Letuwos su Lankajs, griża numyi su Križejwejs kariauty[1]).

Wysu pyrmu Witauds noris jaunas nes galis sunus Kejstuta ysztraukys (1377.) su nekurejs pułkajs Letuwiu Żemajcziu i Prusus Jnsterburga pyli su žiamy suligyna yr ligpat pylu Labiau yr Toplowu beatsyriemy. Keistutas ontru žaru par Mozuryiy ipuolys i Prusus apigardas Jłburga pylys nuterioje yr ne mieruotas geribes numon parwyrdy. Paskuo su brolu Algerdu yr Witaudu i tris žaras parsydalyjusis wyinu žigiu krasztus Welawyies Jnsterburga yr Szalauju nuteriojy yr daugibes kalyniu sujemy. Norieje Križejwej keli užstoty grižtontems Letuwems, kuryi jus su toky dronsibe suriemy ysz wysu pusiu jog wysy tynaj gała gawa teip jog niewina neblyka kursaj but galiejes tą nełajma Mystruj apsakity. Kaipogi wens Križejwis kalynie Letuwo budamas teip rasza Mystruj: „. . . . . . . mes esam wysy yszmuszty tykieket tą aisz-
„kej, asz raszau wergdamas kaipo kalynis nepretelu abazy. Muna tarnaj
„wysukontrijej kryta, kyty dejuo sumi gelžyniuse pagonu, pałajminty krytusijej!
„gajluos, jog asz to rusto dyino giwas palykau". Teip Letuwej Żemajtej paguldžiusis daugesnej ne 6,000 Križejwiu karwyitie griža numyi linksmindamis[2]).

Križejwej tu tarpu onpułusis Żalij pagyri arba kaip szenden wadyn Paliesi nuterioje, nes negaliedamis isyłauszty i Bielska pyli su grobiu yr imtynejs ejy par Letuwa yr Żemajczius i Prusus wysur i kuli yr wondeni wersdamis teip jog nieksaj nedrisa toms inyrtusioms ejłoms Križejwiu priszingauty, winog Żemajtej yszmany ongała kaip Wokitems atmonity: kaipogi iejusis i gyry par kuryi Križejwems rejkieje traukty, wyinor pakyrta medžius, kytur yszkasusis gyles duobes abdengy welienomis yr smyltymis apipili kaip tynaj wyiszkelis but esos, o szaliese to kely mediesy užsliepy rimtus pułkus karejwiu. Lig iejy pułkaj Križejwiu i gyry lig medej wysudydelyjej jemy wyrsty ont gelžitas ejłas Wokicziu kuryi noriedamis skryity nauju wyiszkelu wysy i duobes sumurgieje, tu tarpu guly Letuwej Żemajtej ont nusymynusiu Križejwiu yr lig paskojojy wysus tynaj yszžordojy kuriu daugiaus ne 12,000 karwyitie palyka. Wokitej paskuo ysz apmauda už tą apgawyma kejkdamis Żemajczius rakalejs, ta ira rasbajnikajs wadyna; pasaka ira Żemajcziuse, jog Wokitej buk supikej

[1]) Tasaj tynaj.
[2]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. II. K. 32.

nu to łajka tebmynawoj dar tą żodi, už tą jog ne łaukuse yr ajszkio muszo nes užkompei užlenkusis ysz nežyniu anus yszżordojy [1]).

Atenti meta (1378) Križejwej noriedamis atmonity Letuwems yr Żemajtems teip dydi praejusiojy meta nupuoli, pasytyiky i kary kaipogi wyinu žaru Marczełga turiedamas 12,000 trauky i Letuwa yr kur užeje tyn kuli yr wondeni belyka, jau artynas Wylnion yr Trakion. Ontru žaru Kamendots Ragnetas ejdamas terioje bajsej bajsesnej Żemajczius. Kejstutas nestyngdamas rymtyis łaukusy su tokiomis gaujomis rejkaława wyinos dyinos pałukos nu Marczełga tardamas jog nor tapty Krykszczionu, noris Marczełga pažadieje jem wyinog karejwej be žynios patyis Marczełgas Wylniu uždegusis wyina daly nudegyna nes nestyngdamis, i pylys isyłauszti, yr byiodamyis idant Letuwej su dydesnejs wajskajs neontpułtum tą pati dyina szalen nu Wylniaus i Prusus paeje. Wyinog paejtonczius Witauds wyje kurius noris ne suwysu pargalieje, wyinog dydi nuopuoli jems padary, kaipogi pagrobyis kuowejkesne 500 rimtos jotys pena Križejwems atiemy; ysz szalu nežyniom ysz medžiu onpułdyniedamas Križejwems po keles deszimtis kartas kelis szimtus atsyskyidusius pena ejszkoty yszkyrta, kuryi yszalkusis par 6. dyinas nieka newalgidamis maž ką begalieje gintyis, dieltogi retas ysz ju bepargriža i Prusus.

Tą meta (1381.) dydis Kunigajksztis Letuwos Algerds myry wirs garbingas ukie, garsus karie, kursaj pargaly nedydžiawos, nupuolu niekuomet nenusymyny, kłausy sawa broly Kejstuta yr tykiejyma sawa tiewa neaplejda, nu Križejwiu nepargalietas, nes Lanku yr Totoriu pargalietas. Netiktaj apginy tą kraszta kuri tapdamas D. K. L. rada, nes dar ji padydyna ysz dydy miegyma sawa žmonos Gudys krykszczionkas pats mažne tapy krykszczioniu, noris patsaj pagonis krykszczionis wyinog milieje yr Gosztauduj lejda i Wylniu Proncyszkonis ysz Lanku parwesty yr klosztoriu yszbudawoty. Kad tynaj giwentojej Wylniaus papajkusis yszżordojy tus zokanikus, tujau łyjpy 50 ukyniku smercziu nukoroty; rets krykszczionys Wieszpats butum darys toky tejsibe koky onsaj pagoniu budamas padary krykszczionyms sawa neprietelems kuryi kas dyina tikojy luosiby yr waldy jem yszpliesztу. Palyka płaty gymyny; ta ira szeszis sunus ysz Ulyjone Kunigajksztajte Witebska, Władimieriu Kunigajkszti Kijawa, nu kurio paejt szenden Słucka Kunigajksztej — Jona Żadziwiti Podolyios Kunigajkszti — Symona Lyngwyni nu kurio paejt Mscisława Kunigajksztej — Endrieju Wigunda nu kurio paejt Trubeckey Kunigajksztej — Kastontina Kunigajkszti Czernikawa nu kurio pareit Kunigajksztej Czartoryskiej. Lubarta nu kurio paejt Kunigajksztej Sanguszkas, Kowelskas yr Koszyrskas. Ysz Kunigajksztu Tweru ontru žmonu penkis: Jogajła (paskuo karalus Lenku), Skirgeła, Swidrigeła, Korybuta nu kurio paejt kunigajksztej Zbaraskey yr Wiszniowieckey yr Demetryusza nu kurio paejt kunigajksztej Korecke. Kaipo

---

[1]) Tasaj tynaj.

giwas budamas uż wysus ju milieje Jogaiła, teip yr myrdamas ji sawa ƙarszinczju palyka, ta ira, jog onsaj tarp kytu sawa brolu D. K. L. wadinses. Dyduomeny paskuo susyrinkusi pałaidoje nebasztyka pagał apsyejyma sawa bocziu probocziu kaip wyrsziaus regiejem; ta ira kuna Algirda szarwomis apwyłkta tieunaj yszneszusis ont małka yr tynaj kaławyiu, rakotyny, wiliczes, sejdoka, *warpsty* pry jo padiejusis su wysu itykiemuoju jo tarnu, wysu milemuoju żyrgu, su sakałajs, piedsakiejs, degyna yr szalyp stowiedamis gyrdojy jo darus yr nagus meszku, łusziu i ugni mieczioje, idant myresis turietum su kuo i dongu roptyis.

§ XXI.

Jogaiła yr Witauds dydy Kunigajksztej Letuwos.

Algerds giwas dar budamas toki buwa su Kejstutu sutaryma padarusiu, jog po smerti Algerda bus jo karszinczju sunus Jogaiła yr waldis wysajs tajs krasztajs kures jo tiewas Algerds waldy; kyty jo brolej wysy jo kłausis kaipo gaspadoriaus arba seyminika. Teipat po smerty Kejstuta bus jo ƙarszinczju jo sunus Witauts yr waldis wysajs tajs krasztajs kurejs waldy Kejstutas, kyty brolej jo kłausis kaipo sawa wiresnioja. Teip tiewu pariedusiu taries, jog ju wajkaj giwensaj tokio wyinibie yr mejlie kap je anuodu pacziudu, nes slidi wyltys!

Pałajdojusi kaip sakiau dyduomeny Algerda susyrinka i Wylniu Letuwos buwejny ont sueima yr su waly yr noru Kejstuta Jogaiła dydżiu kunigaikszcziu yr karszinczju Algerda daugiaus diel tiewa garbingu daru ne kaip jo patyis usługu (nupełnu *D. P.*) pakiely. — Diwityis rejk to wyito ysz Kejstuta yszmintyis yr mejle ont sawa broly Algerda, jog adawy tuo jo sunuj kas jem patem pagał Dyiwa yr żmoniu istatimu prigulieje. Nes tarp Wieszpacziu kas gał riedity tas yr itaremas ira, jog nor riedity, noris onsaj niekados nenorietum; kaipogi Jogaiła skrupczioje wejziedamas i Kejstuta diedy kursaj diel sawa garbingu daru karys yr yszmintyis nu wysu milemas yr taip nojemas wyino wałando wysos Letuwos Wieszpacziu pasydarity galieje. Nes Kejstutas niekuomet to dumoty nenorieje yr tynkynos nupelnitu garby akiesy wysas pasaulys. Wyinog Jogajła skaugieje szyrdie tos garbies yr dydibys sawa diede, yr kuo wejkesnej geydy nu jo nusykratity. Turieje dar Jogaiła uż wysu itykemuoi sawa rodnoju Wajdyła żmogu kursaj ysz dûnkepy berna Algerduj dar giwam esont i wysudydżiusius wiresniusius buwa yszsykielys ne karys daras nes pasykłojymas yr geru pasyejymas; paskuo myrus Algerduj nenusyżiamyna, nes dar auksztesnej yszsykiely, kaipogi su naszly Dowietieny tetuty Jogaiłas apsypatiawys pasydary genty patem Jogaiłay yr wysa jo kyltyi. Kejstutas to Wajdyłas dydej nekenty, uż tą jog tas berna

łupatas dydesnej buwa milemas yr taupomas nu Jogaiła ne kaip jo diedy garbingas wiras ne tiktaj nu pacziu pagoniu pagyrtas nes yr nu krykszczionu garbynamas. Tasaj sakau Wajdyła nuguosczi̇uodamas, idant nenustotum kokiemy atsyejymy sawa didistas, jemy pajkinty Jogaiła tardamas jem, jog iki giwa gałwa Kejstuta negał dar onsaj tarty, jog ira dydżiu kunigajkszcziu Letuwos, ne wyltyis ont bendrista su sunu kuryi pawyrszion jem mejlingajs brolejs rodos, o szyrdie tika praguma kaip ji nugałuoty. Ne sunku buwa Wajdyłuj pajkinty tą kursaj gieradieisty sawa diedys Kejstuta yr raszta tiewa ne daras karys yr usługu ukys buwa karszincziu yr D. K. Letuwos pakełtas. Tą mindamas Jogajła sutary su Wajdyłu sawa kylti Kejstuta ysznajkinty, żadiedamas wysus krasztus Kejstuta Wajdyłaj aduoty jej onsaj tą padaris. Teip nekałtam yr yszmintingam sawa diedej, prażiłusem seneluj kariesy, wysugarbingiausem Letuwos karwedżiuj jemy tyikty graba yszgama ne broly sunus. Wyinog żynodamas Jogaiła, jog · wynsaj neyszgaliės to padarity, użwys jog Kejstutas milemas buwa yr garbynamas nu wysu, dieltogi Jogaiła yszsiunty (1383) Wajdyła kaipo wyinutyni sawa ironki pri Krizejwiu yr Mieczejwiu wysudydżiausiu [1]) Letuwos neprietelu su rasztajs, kuriusy mejłaudamas ju padiejyma, saky Mystrams: „Diedy muna Kejstutas, jusa nepargalemas nepriе-„ telus, nor seseryis sawa sunu Ziemowita kunigajkszti Mozuru Lanku karalu „ pakelty, o pats Wieszpacziu wysos Letuwos pasydarity". (: Rejk żynoty, jog Jogaiła pats geidy karalu Lanku tapty, kaip tujau matisem:). Teip użdengys Jogaiła sawa nedoriby akiese Krizejwiu; sundarus padary kuriusy adawy Mieczejwems Żemajcziu szmota iki upyi [1]) Dobys, yr pasyjemy be żynios Krizejwiu niekokios karys nepradiety su artymosiemis tautomis yr par ketwerius metus apsykrykszti̇ty su wysa gymyny. Mystraj nu sawa puse pażadieje wysokieme atsyejyme ji szelpty yr uż dydi Kunegaikszti Letuwos turiety.

Kad teip Jogaiła suderieje ont prapultyis sawa diedys; tu tarpu Studstein kamendots pylys Osterodys Krizejwis wirs yszmintingas kuma Kejstuta, kursaj dukteri jo Danute ysztekonty uż Janusza kunigajkszty Mozuru pri kryksztа buwa turiejys; tasaj pagailys Kejstuta noris pagonyis aprejszky jem wys tą ką Jogaiła su Wajdyłu buwa padariusiu su Krizejwejs ont jo prapultyis. Atsytyka tu kartu Kiejstutas Trakiuse. Atiemys toky żyny patsaj nenorieje niekaip tykiety, mindamas tyik sawa daru, tyik żigiu, tyik diel montos ukys atbutu kariu, idant Jogaiła butum ont toke nedoribe atsydawys, rimoje patsaj sawiep neyszmanidamas ką darity. Jpuolys ongała i apmauda Wajdyłuj kaipo ironkiuj tos nedoribes gyltyny pamojawa. Tujau Witauda sunu sawa ysz Gradna parwadynys wysa zdroda kaip buwa jem apreiszkaj rugodamas ont Jogaiła, jog uż tyik gieradieiszcziu sau paroditu su bernu susytarys giwiba jem nor

[1]) Tasaj tynaj.

yszplieszty, neyszgaliedamas dar patsaj to nudarity pagałbas sawa nedoribe pri neprietelu Letuwos ukys yszkojy. [1])

Witauds, kursaj dydej milieje Jogaiła niekaip nenorieje i tą tykiety yr wyseip tiewa parkalbynieje tardamas: jog wejkiaus ira żabonkłai neprietelu, nekaip zdroda Jogaiłas, kuryi nuguostuodamis musa wyinibys nor mumis sukerszinty, idant nuwargusius mumis numkary weikiaus galietum apwergty. Kejstutas lejdyis sawi parkalbiety ar nuguostuodamas idant sunus jo neyszmintingu meyle Jogaiłas, patsaj sawi yr tiewa neprapuoldintum, Witauda i Gradna yr Drohiczyna yszsiunty. Patsaj palykys Trakiuse nu wysu pusiu nełajmas jautojes, idant audras kyłstontes ont jo gałwu ne użnyktum ji nepasytyikusi. Neyłga trukus zdroda Jogaiłas ajszkej yszsyrejszky. Rejk żynoty jog Jogaiła lig tapys D. K. L. lig buwa padarys sondara su Krizejwejs ont 10 metu, ysz pyrma Krizejwej neontpuldynieje krasztu, nes sondarus saugoje, nes kaip tiktaj Jogajła tus ontrus sondarus padary, tujau Krizejwej jemy onpuldyniety yr terioty tus krasztus kurejs Kejstutas waldy, o krasztams Jogajłas nieka nedary. Ontra. Endriejus Waidats mażasis sunus Kejstuta buwa kamendotu Pałacky, tam be joke ida atiemys Jogaiła kamenda adawy Skyrgełaj tykrujuj sawa broluj. Pałackionis miliedamis dydej Waidota niekaip nenorieje Skyrgełas uż sawa rieditoi priimty ne pylys jem iduoty. Jogaiła tu tarpu pułkus kariu Skyrgełuj nulejda, idant Pałackionis yszpaikusius nudraustum, yr waldy Wajdotuj atimtum; tujau kaip buwa sutarta su wajskajs Skyrgełas Mieczejwej susyniery yr Wajdotu su Pałackionymis kariawa. Tą regiedamas Kejstutas nebabejoje jau apie zdroda (paynewas S. S.) Jogaiłas kursaj Wajdotuj atiemy waldy ne diel kyta ko, jog tiktaj onsaj sunu jo buwa, kaipogi priżastyis karys yszkoje wyłdamos, jog tieus sunu panyikta neaplejs; mindamas ont gała sakau Kejstutas naujus sondarus padaritus esont su Krizejwejs yr Mieczejwejs nu to, jog ysz wysudydżiausiu yr smarkiausiu neprietelu Letuwos ukys, rados anyi wenkartu bendras yr su pułkajs Jogaiłas wyinamy abazy stowieje. Tą manidamas Kejstutas, idant ką wejkesnej nełajma nu sawyi atolintum szarwas sawa subrusdyna yr tujau sutraukys ysz Żemajcziu 300 jocziu dydej sau itykiemu yr milemu kariesy nurumbiejusiu retes yr wysa datirusiu lyipy i Wylniu suejty wysokes rejkałajs pasykłojus idant tynaj yszsyskajdżiusis butusy tolymesniu jo prisakimu łauktum, nu itaryma saugodamyis. Paskuo wyina rita 600 pieszcziu kariu szyina weżymusy apkrautu i Wylniu iweży. Ongała teip pariedys pats staigej su 1,000 rinktyniu jocziu atpuoly; ont yszrejkszta io żenkła użslieptyjey su juomi susynierusis, tujau pylis apsiauty yr użjemy kuriose Jogaiła, Ulyjony jo seseri yr Moriny jo tetuty sugawys sargtis jem użdieje, ligy daly pyliesy yr paczio buwejnie; tą paty dyina Wajdyła kaipo ironki wysos nedoribys ont plykalniu Wylniuj pakory. Paskuo kad jemy

---

[1]) Kojałowicz hist. lith. T. I.

Kejstutas kratity pyliesy rasztus Jogajłas atrada yr sundarus patyis ronku prisyraszitus yr pecziotymis jo arba żimiemis apżimietus su Krizejwejs ont prapultyis Kejstuta padaritus kurius Kejstutas lyipy tujau apskelbty, idant wysy żynotum uż ką Wajdyła pakardyna, o Jogajła i kalyni idieje. [1])

Witauds noris tyik pyktibys szyrdie Jogaiłas regieje ont sawys, wyinog nepamety ji miliety. Ont żynios to kas Wylniuji nutyka, tujau ysz Gradna atskryijy i Wylniu żody negaliedamas pratarty. Tiewa sweykyna, yr miłuodamas ji linksmyna ji, jog nu pragara pasysaugojy, nes rupynos sawiep gyrdiedamas sawa bendra Jogajła uż neprietelu yr zdraycy paskajtita, noris sargaj nelejda jem prisyartinty pri Jogaiła, wyinog Witauds noriefe ji dar gelbiety noris nebwyłontis daugiaus giwa bebuty. Nes ysz ontra puse nuguostawa pats idant tiewa sawa neużrustintum, kursaj jem użmetynieje jau pyrma jo stygawojyma, jog rodont raszta kamendota Sudstein onsaj użstoje Jogaiła tardamas, jog wejkiaus ira pinkles neprietelu nekaip nedoriby Jogaiłas. Tuokartu Witauds nebiprisztarawa nedoribej Jogaiłas nes wysa jo kaltiby jemy mesty ont Wajdyła, jog onsaj jauna Kunigaikszti yszpajkyna, kursaj rados daugiaus kałtu par sawa nenumony nekaip par sawa nedoriby. Teip ji teysindamas sawa tiewuj primyny jo meily kuren turieje diel broly sawa Algerda stygawodamas, jog onsaj nor tokio wyinibie mejlie yr sutajko su Jogajłu giwenty kaip jej anuodu kad su sawa brolu Algerdu giwena. Wyinog Witauds tas sawa miławymajs parkalbieje tiewa, jog Kejstutas pasygailys Jogajłas giwiba jem dowenoje yr ysz jo teiwa krasztu Krewa Kunigajksztista, o ysz motinas Witepska tepat Kunigajksztista jem riedity dawy. Yszdu arba skarbu kurius buwa pyliese użrakintus radys neatiemy sau nes ukej adawy, tynkindamos tiktaj igautu waldy ukys kuren tujau jemy riedity.

Kad teip tokyi sumajszymaj atsytyka buwejnie Letuwos kyltie pacziu dydżiu kunigajkszcziu, wyina apigarda Żemajcziu użimta nu Krizejwiu yr neyszsakomaj nu ju wergynama yr sunkynama ipuołusi i rupesni Fridlans pyli kuren ont lyipyma Krizejwiu patis sawa kraszty buwa yszdyrbusis, su żiamy suligyna Krizejwius sawa rieditojus wyinus ten pat yszżordojy kytas łaukon yszwyrdy. Kefsztek kamendots pylys Kłajpiedas pajemys 4,000 rimtos jotys trauky drausty papaikusiu Żemajcziu, kuryi wyinog iwedusis aną i bałas kruwyno muszo pargalieje o lykusius jo karejwius i wersmes sumurdy. Pati Kefsztek kamendota sugawusis giwa Dyiwuj Perkunuj uż pargaly sudegyna, o kytus Krizejwiu wiresniusius sugautusius, priryszusis ont medy augusejs żyrgajs, kurems pabraukusis po uodegas dagius palejda i tirus łajgity su prirysztajs Krizejwiu wiresnesejs.

Jgawys Keystutas waldy i ronka wysu pyrmu, idant bendra Jogaiłas nepajkintum ukyniku Wylniuj, lyipy Witauduj anuo su wysas gentimis i Krewa

[1]) Tasaj tynaj.

nulidiety; paskuo yszlejda żyny karejwems i abaza tyis Pałacku, idant nebłausztum Wajdota, karejwej to pakłausy, nes Skyrgajła nuguosczuodamas prasta gała rasty nebsugriża i Letuwos żiamy nes pri Mieczejwiu nueje.

Kyto szalie ta ira Seweryio Korybuts ontrus brolis Jogaiłas kursaj waldimas tuo kraszta netiktaj nebnorieje waldżios Letuwos ont sawys yszpażinty, nes dar jutys tokes numu kersztas Wylniuj, keles pyles parubeżie esontes użjemy, prisz kuri su rimtajs pułkajs trauky pats Kejstutas. Nes patem numyi nesontem idant nerastumes kokyi sumajszymaj Jogaiła isaky su sawa pułkajs abazy tyis Witepsku stowiety, idant kokeme atsyejyme galietum ont pagałba Kejstutuj atejty. Jogaiła prasydżiuga igawys sawa karejwius i ranka, kaipogi paejys truputi Seweryjop staigu atsybłoszky yr kuo wejkesnej trauky i Wylniu yr tynaj zdrodu Auņuty kamendota yr wiresnibes Wylniaus i pyli ieje naktyis wydu yr tynaj iguly Kejstuta wyina yszkyrta kyta apkała. Ożjemys Jogajła Letuwos buwejny tujau yszlejda siuntynius i Prusus pri Krizejwiu yr i Ringa pri Mieczejwiu pagałbas mejłaudamas. Pats palykys Wylniuj rimta iguly trauky prîsz Witauda i Trakius, nes Witauds tą pajutys nu bendru sawa su pamoty garbingu Byruty i Gradna parsydongyna yr użsyrakyna. Tu tarpu Jogaiła łaużies i Trakius kuriu igulie nestyngdama yr newyłdamos wejkios pagałbas Jogajłay pasydawy. Pajutys tą Kejstutas palykens pułkus Gudu Seweryjo yr isakys jems nu ontpuolu Korybuta tiktaj Letuwos rubeżiu ginty patsaj wyiszkelejs lejdos i Żemajczius, sutraukys tynaj rimtus pułkus Neriedy upy arba Wylyiy parsykiely yr su Witaudu kursaj su Gradnyszkejs pri jo artynos susyniery. Paskuo yszlejda siuntynius pri Janusza Kunigajkszty Mozuru wadinty ji ont pagałba kurios kas dyina atejnonczios łauky, wyinog idant karejwej wełtuo nestowietum Trakius apguly, nes tujau atstojy yszgyrdys Kejstutas, jog Januszus netiktaj jem pagałbos nedawy nes łaużidamas dar sundarus ipuolys i Kejstuta kraszta ta ira Jodwieżiu arba Polesiu żiamy terioje, yr jau Droiczyna, Menikus, Surażiu, Skała yr kytas pylys buwa użjemys. Tu tarpu Jogaiła sułaukys pagałbas nu Mieczejwiu yr Krizejwiu i abaza pas Wylniu sustoje. Żynoje Kejstutas dydes daugiaus kariu Jogaiłas yr rimtus gelżyis pułkus Krizejwiu Mieczejwiu jo ejłose, nes mindamas ont tejsibe sawa sprowas ar wyłdamos ont kontribe sawa karejwiu trauky prisz Jogaiła yr abaza prisz jo abaza pastaty. Teip tataj ateje gadiny, jog Letuwej kuryi pyrmu susykyby graudyna neprietelus, sawa ukys; szenden atkakliby wyina żmogaus neprietelus i numus parwadyna, yr tajs patejs kardajs, ragotines kuriomis luosiby sawa dongsty nu neprietelu, szenden o rusta dyina! anas i sawa szyrdys iriemy tarp sawys! Jogajła noris keturis kartus su sawa tałkynikajs daugiaus turieje, wyinog żynodamas kontriby gudriby yr narsiby kariesy Kejstuta nedrisa pulty ont jo abazu, nes żynodamas dydy meily Witauda ont sawys jemy siuntynius i Kejstuta abaza łajdity yr sundarus darity; tuo pasykłojys iwadyna i sawa szietra Kejstuta su sunu, prisyikys jog anuodu nieka pykta nedatyrs,

nes lig tiktaj sziuodu i szietra ieje lig tujau abudu i gelżynius Jogajła sukała. Tujau Jogaiła Kejstuta Krewa pylie użrakynys nużordojy tykruojy sawa diedy, wira garbinga, wisu dydżiausi kari sawa amżiuj kursaj nekarta donksty krutymis sawa uky; myry nu kraugeringa broly sunaus (brolwaykia *D. P.*) Jogaiłas, nu to kurem wyina karta sosta Letuwos buwa dawys, ontra karta giwiba dowynojes; teip tataj yszsymokieje uż tyik geradieiscziu, jog yszkarszusem seneluj yr sawa geradiejuj neblejda omżiaus gała besyłaukty, atiemys netejsinga nu jo Letuwos sosta, dar giwiba wysu yszmintingiausiuj wiruj yszplieszy. Kas gał skajtity darus Kejstuta diel uke Letuwos yr Żemajcziu yszdaritus idant aszara nenuryitietum ont jo smerty; negut tas tiktaj kursaj Jogaiłas kraugeringa szyrdi sawiep turies. [1]) Jogaiła użmyrszys ont meyles Witauda i kalyni su jo żmonu istumy o Widirunda tieuna Letuwos uoszwi Kejstuta dydżios kyltys wira nieku nekałta arklejs giwa Wylniaus gasy sudrasky. Ongała pralyijys tyik kraujy sawa gyncziu Letuwos buwejnie, lejdos i Lankus kur ji i Karalus wadyna, nes jog newynsaj tynaj tebuwa kursaj karunas Lanku norieje, nes buwa yr kytu wieszpacziu kuryi jos ligy daly geidy; dieltogi Jogajła noriedamas wejkej nubengty yr nuguostuodamas kokiu sumyszymu Letuwo, prieżadieje Lanku dyduomenej jej aną karalu pakełs niekuomet niekokios rinklewas nu jos neimty, pats su gintymis yr gymyny apsykryksztity, Letuwa yr Żemajczius su Lankajs omżynaj sunerty, żiamy Kulma, Mikelau, yr Pamary kures Lankams Krizejwej buwa użkariawy, atimty pasyjemy. Lankaj wyina pamejly tu prizadu, ontra wyłdamyis jog Letuwej abgins jus nu Krizejwiu pakelty Karalu yr su Jedwigy karałajty yr karszinczy myrusioje karalaus appatiuoty pasyiemy. [2])

Nes kad teip Jogaiła łajmingu tares esus; tu tarpu Witauds Wylniuj yszsprukys ysz kalyny tokiu pragumu. Wajkszcziojy dwy żmony i kalyny kunegaiksztienys żmonos Witauda guldity; nes pri patyis Witauda wyina jo żmona tegalieje ieity. Wyina karta Wytauds parsydarys drabużejs sawa żmonos, palykyns aną sawa kalynie yszeje i jos kumbari yr tynaj parsydarys apdaru wyinos motryszkes kuren palykys su ontru łajmingaj par sargtis yszeje (: rejk żynoty jog Witauduj neauga barzda :). Teip Witauds yszsygawys ysz kalyny nuskryjy statej pri Janusza kunigaikszty Mozuru szwogery sawa be kokios galys, wyinog ketiedamas tiewyszky sawa atyiszkoty, nes tynaj neregiedamas kyta ironky ejy pas Krizejwius yr tynaj parsykryksztyjys atsydawy i ju użtarima, kuryms uż toky ju gelbiejyma Żemajcziu żiamy użraszy (1384.), o jej bewaykiu myrs wysa Letuwa Krizejwems palyks prizadiedamas dar anyms jog wysuomet prisz ju [3]) neprietelus kariaus yr żigiuos tynaj kur jemuj lyipsa. Tą yszgyrdys

---

[1]) Kojałowicz hist. lith. T. I.
[2]) Tasaj tynaj.
[3]) Tasaj tynaj.

Jogaiła nusymyne o Witauts pargriżys su Križejwiu pułkajs yr su nekurejs Żemajtejs i Letuwa wysupyrmu Trakius użjemys karius ysz wysur trauky. Jogajła wyinog noriedamas prisz Lankus pasydydżiuoty buwa apgulys Marienwerder Križejwiu pyli, nes yszgyrdys jog Witauds jau Lituwo wert łaukon jo rieda yr żynodamas jog nebus doros jemy masinty yr wyloty Witauda su dyduomeny Letuwos (: kaip Wokitis wyns rasza nebgaliedamas kardu su lyiżuwiu jemy kariauty :) tardamas jog onsaj tapdamas Lanku Karalu prapłatins dar dydesnej Letuwos waldy yr garby, jog anyi susynierusis su Lankajs wejkiaus Križejwius pargalies; ont gała Witauduj pażadieje aduoty waldy wysos Letuwos yr Żemajcziu. Witauds atmynys miliejyma sawa ont Jogaiła yr użmyrszys wysos jo nedoribes sau yszdaritas, yszsyżad Križejwiu sawa użtaritoju yr ejt pas Jogaiła su kuriu tujau lejdos i Kriokuwa i pariedka su wysu dydżiausy yszkylmy. Winog noris Lankaj norieje Jogaiła uż karalu sawa turiety, nes Jedwiga karałajty niekaip jo nemiega noris rasza Jogaiła dyde grakszti buwus kursaj wyisziedamas rumusy Kriokuwas nulejda pri jos dydżius siuntynius ronkas jos meiłaudamas kuri anyms mejlinga kłukontyms atsaky neduosiu, siuntynej tary jog Jogaiła parsykryksztis, ana atsaky jog ronkas jem neduos. Paskuo jemy ana użmetyniety Jogaiła nużudima jo diedys teip garbinga kary Kejstuta. Jogaiła to użsyginy; Witauds pats pradieje karałajty parkalbyniety, stygawodamas, jog Kejstutas buwa jo tiewas, kuri ne Jogajła nużordojy nes Proksa iomi(li)sta kursaj senej ont jo ylti gryiży aną nużordojy, nes neteip dar aną nenorieje tykiety, ongała Proksa patsaj turieje pasyrodity yr tą patwyrtinty, nes Jedwiga suprata ajszkej tus monus yr atsaky jog ronkas neduosaj. Paskuo tieunaj Lanku palyka jaunuoju wyinudu [1]) dyinu ne metu parkalbieje Jedwigy, kuri noriedama ar nenoriedama turieje miegty Jogaiła, kursaj gawys ronka nu karałajte tujau parsykryksztyjy yr warda ont krykszta Władysłowa prijemy yr prisyiky jog Letuwa yr Żemajczius su Lankajs suners. Paskuo buwa parietka yr karunas Lanku Jogaiłaj ondiejymas. Teip Letuwej ontra pariedka pargiery Kriokuwo buwejnie Lanku. — (: Križejwej atgyiżdamis apmauda ont Witauda D. K. L. nutruczyjy jo du mażu sunelu Jurgi yr Jona Karalaucziuj metuse 1385. kurius Witauds buwa Križejwems i użstawius sawa prižadiejyma idawys.*)

Jogaiła pargriżys i Letuwa giries dyduomenej yr aną wyłdamas tary, jog galy yr waldy Letuwos padydyna yr prapłatyna sunerdamas Letuwa yr Żemajczius su Lankajs, ne dielto tą padary idant Lankams anyi wergautum yr ju waldżios kłausitum, nes idant rejkalingamy atsyejymy wyiny ontryms pagałba duotum; paskuo wyinyms tarp dyduomene Letuwiu pyles dowenodamas, kytus į wiresnius kełdamas, kytus apdowynodamas geribiemis tyldy sakau Letuwos

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. II. U. 32. *) Krót. rys. Życia Witolda. Geneal. famil. Jagiel.

yr Żemajcziu Jomilestas, kuryi dydej nenorieje sunieryma Letuwos su Lankajs kaipogi regieje anamy sawa ukys nużiamynyma yr prapuolyma, wyinog tu kartu Jogaiła wysus parkalbieje yr Wylniuj sunieryma abeju krasztu rasztus yszdawy kuriuse dyduomeny pasyraszy yr apżimieje (1386).

To dasyikys Jogaiła jemy kaip buwa prižadiejys Lankams kryksztity Letuwius, rasza, jog patsaj su żmonu ważiojyis po Letuwa (1387.) par wysa meta kryksztidamas yr ewangelyjy pats Karalus żmonyms yszguldidamas; kaipogi nebuwa daug kunigu mokonczių letuwyszkaj. Wyinog nenorieje Letuwej yr Żemajtej atmesty sawa senu dyinu apsyejymu, uż wys motryszkoses, idant nenustotum sawa bałtu apdaru yr bałtu nometu, kures Jogaiła dronsindamas yr stygawodamas, jog galies bałtaj darityis yr krykszczionymis budamas kap je pagonymis, dowynoje joms bałtas wyłnones yr bałtas bałtesnes drobes, idant kryksztitumes. Nes yr teip maż tewika lig aukszcziausis Sutwertos galiby sawa nepadary cudu arba stebukłu netykszems pagonyms, kaipogi karalus lyipy stabu Perkuna wysudydżioji Dyiwa Letuwiu yszwersty, nes tas kurs ji norieje sutrupinty uż pyrmuoji kyrty sau koje dydej baysej prakyrtos, pagonis tą regiedamis suszuka, koke styprimy musa Dyiwaj; nes tu tarpu priejys kunigs krykszczionys su kyrwiu, deszíny ronku i warda Dyiwa parżygnoje żeistuoi, kursaj tujau kielies sweykas, o atkału użgawa stapa, kursaj kaip nebuwys i dolkes pawyrta; yr tujau szwyisiby dongiszka ont wysu tynaj surinktu swietu apsyreiszky; kaipogi pagonis tą regiedamis burejs biega kryksztityis, teip jog nebgalieje pariedity ne wysu yszeigu, ne numu begauty, kunigaj tiktaj paupie stowiejusis szliegdamis kryżyszka wundeni ont wiru buri dawy wyina wysyms warda Petra ar Jona, yr teip 300 ar 400 wenkartu Jonu ar Petru paejy apkriksztitu; tepat ontszliekusis motryszku toki bury dawy joms wyina warda Onos ar Elsbietys; yr teip kelomis dyinomis kyik deszimtu tukstonczių apsykryksztyjy.

Tujau Wylniuj Perkuna Bażnicze aple kuren wyrsziaus skajtitos regiejy i krykszczionu bażniczy pardyrba yr dydi ałtoriu to paczio wyito pastaty, kurio pagonu ałtorius buwa, on kuriu omżyna ugnys degy.

Wiskups Poznaniaus tą Letuwos apsykryksztyjyma praneszy Popieżiuj kursaj tujau apskelby raszta arba bully idant Križejwej yr Mieczejwej omżyna sundara su Letuwejs yr Żemajtejs saugotum. Teip ongała ispinda linksma sauly wieros szwentos katalykyszkos po tyik wargu yr nełajmu ont Letuwos krasztu, yr wynkartu ysznika Križejwems wyltys pasykłojus apkryksztyjymu Letuwa użkariauty; wyinog noris wiera szwenta prasydieje, nes kersztaj dar tarp pacziu kunigajkszcziu tebibuwa, kuriuse Wokitej tikojy dar kuomet numkary suyrusy uky Letuwos yr Żemajcziu użimty kaip tujau regiesem.

Jogaiła tapys karalu Lanku nedawy Witauduj Letuwa riedity kaip jem prižadiejys buwa, nes Skyrgajłaj broluj sawa tykruojuj; Witauds regiedamas sawi nukropta ejt wieł pri Križejwiu, su kuriu wajskajs atgriżys dauges pyles

Letuwo użjemy. Jogaiła tą regiedamas parkalbieje wieł Witauda kursaj pakłausys jo ontra karta pagriża; wyinog tu tarpu Jogaiła kas karta daugiaus Lanku i Letuwa wedy yr anyms pyles yr stypres wyitas aduodamas riedity, sawi stypryna. Witauds regiedamas sawi nukropta eje treti karta (1388.) pri Krizejwiu su żmonu su wajkajs yr su dyduomeny Żemajcziu kuri Jogajłas nekenty yr nenorieje Lanku i Letuwa ilejsty.

Kad teip Witauds tyikas su Krizejwejs traukty i Letuwa, tu tarpu Jogajła apguly Grodna kursaj nenorieje ne Lanku priimty ne Jogajłas prisakimu kłausity: wietrawojy ji Jogajła par kelis mienesis, nes nieka negalieje padarity, jo igulie dydej kontrej ginies, kuri ongała suwalgiusi wysus skurgalus yr suszierusi żyrgams supuwusius nu stogu sziaudus, nepturiedama nieyszkur wyltys pagałbas, pasydawy Jogaiłay.

Witauds ontro pusie pasytyikys su Krizejwejs trauky (1390.) i Letuwa trimis żaromis wyina wedy pats Witauds, ontra Mystrus Mieczejwiu o tretyjy Mystrus Krizejwiu. Tyi wysy wajskaj tyis Kauna susynierusis wysu pyrmu Trakius użjemy, pargalieje kruwyno muszo Korygaiła broli Jogaiłas; paskuo Wylniu paty buwejny Letuwos apguly kuren brolej Jogajłas Korigajła yr Narimunds giniojy. Noris Krizejwej tujau sudegyna wyina daly buwejnys Letuwos, wyinog igulie yr teip nenorieje pasyduoty yr juo Witauds dronsesnej łaużies juo brolej Jogaiłas stypresnej ginies. Wyinamy yszpuolie Korigaiła ikluwa i ronka Witauduj kursaj lyipy ji nukyrsty yr gałwa jo ont ragotyny pamauta tyis pylys ongomis pastatity, idant tou nugondintum iguly: nes kad tas nieka nelietawa, Witauds jaunesnij broli Jogaiłas Narimunda yszwadyna i wajda, kurio maringay ji pażejdys lyipy uż kojes i medi pakarty yr wiliczioms suwarstity akiwajzdo igulies. Wyinog su tokiu kraujy pralyijymu negalieje Witauds i pyli isyłauszty, kuren Maskarauskis Lankas dronsej gine nejau Wylniuj nes yrosy Wylniaus, kuriosy pacziu karejwiu krytusiu 14,000 gulieje; teip warżidamyis Letuwos buwejny karejwej Witauda yr Krizejwiu pritruka pena, i kuryi griowusis par tris mienesius turieje ne Wylniu nes jo yras palykty, maż ką mażesnej nustojusis sawuju uż Lankus. Witauds uż wys atstojy gailiedamos Totwyła broly sawa kuri puszkas kułka szalyp su pacziu bekałbonti nudauży *).

Witauds paskuo patwyrtyna sawa rasztus yszduotus Krizejwems, o Żemajcziu dyduomeny pasyraszy kaip imanonti Witauda gelbiety; kaipogi tujau jem 500 swaru sydabra sudieje, yr daugibes żyrgu yr kariu atlejdusi, daugi-

---

*) Rasza jog, tamy apgulymy Wylniaus tonkiuse yszpuolusy ysz pylu Lankaj su Proncuzajs (: kuryi Krizejwiu wajske budamis Witauduj talkynieje:) ne tiktaj kardomis kariawa nes yr patejs leżuwejs muszies. Lankaj itarłoje Pruncuzus jog anyi uż zdraycus tiewajnys kariawa; o *jus* Proncuzaj Lankams atsaky, pagonis (Letuwius) giniojet. Tonkej ysz żodżiu i barnius, o paskuo suejusis i wajda iki paskuoje kapojes. *Kotzebue T. II. k. 32.*

bes dar duoty rekałauint żadieje, idant tiktaj galietum onsaj tiewajny sawa nu neprietelu atgauty yr Lanku nusikratity.

(:Ne gana dar buwa Witauduj pagałbas wyinu Krizejwiu yr Żemajcziu, kaipogi noriedamas dar dydesnej pasystyprinty, artymesnej susybendrawa su Wasilu D. Maskolu Kunigajkszcziu; yszlejsdamas (1391.) uż aną sawa wynturty duktery Sopejy, yr su Kunygaikszcziu Mozuru uż kuri tu pacziu łajku ysztekieje jo sesuo wadynama Rimgaily. Wyłdamos, jog jey winy nenories jo gelbiety, kyty dar galies buty ano użtaritojeis. Tą regiedamas Jogaiła nusyżiamyna yr atlejda siuntyni pas ji Enryka wiskupa Płocka noriedamas su Witaudu pasygadity. [1]:)

Tyi metaj buwa łajmingy Witauduj. Wysupyrmu apguly ontra karta Wylniu i kuri iejys zdrodu, atgyiżdamas apmauda uż tyik sawa nełajmu, lejda ont *łupyny* karejwems. Kas apraszis tą isiutyma kuri tynaj jo karejwej rody; kaipogi ne omżius, ne litys ne graksztumas lutosy szyrdiesy jo karejwiu patajkas nerada. Raszitojej tu łajku saka, jog Wylnius tamy łupynie daugiaus nukentieje nekaip butum du atweju i aną neprietelus wietru isyłaużys. Paskuo Wyłkmergy kuren Jogaiła tarnay su Lankajs giniojy su żiamy suligyna, kuri jau nuo to łajka nebkielies daugesnej ysz yru sawa; wyitowy teip garbinga kyta karta, prekiointi su Lankajs, Gudajs, Wokitejs, Totorejs yr sudiemy sawa prekiu turinti. Szenden jos atgalu wyinas tyktaj kałnas pylys pro szali eitont beszmeksza, po kurio dar apaty ruduo kelets deszimtu apłużusiu trobalu. Tą pati meta użjemys Nowogrodeka, aiszkio muszo pargalieje sawa neprietelus.

Kad teip Witauds styprynos wyino szalie Letuwos, ontro pusie Żemajtej wyinas pylis panemuniusy użjemy i jo warda, kytas ont sałomis Nemuno esontes suardy. Netenkindamas dar tą, Witauds jemy netiktaj kardu wyinu graudinty sawa neprietelus nes yr truczinu: kaipogi mindamas tyik nełajmu sau yszdaritu nu Jogaiła yr tyik geradieiszcziu jo tiewa Kejstuta po koju pamintu, Wigunda wysumilemuoji jo broli nutruczyjy, kursaj waldidamas Sewerviy buwa jau yszsyżadiejys jo tiewa kłausity (: kaip wyrsziaus regiejem:). Skirgajła ontrus brolis Jogaiłas neapkentamas ne nu wyina Witauda nes nu wysu Letuwiu, patsaj gała sau Kijawy pasydary.

Teip Witauds pargaliejys sawa neprietelus wyinus kardu, ontrus nedoriby, tapy dydżiu Letuwos Kunigaikszcziu, kuri dyduomeny pagał sena apsyejyma pakiely, o Wasilko pyrmasis Wiskups Wylniaus pagał apsyejyma krykszczionyszka paszwenty katedro Wylniuj metuse 1392. [2]).

Witauds nużiamynys Jogaiła karalu Lanku, jemy rimoty kaip Krizejwiu galiby sugraudintum; kas wałonda wejzieje tiktaj proguma, kurio wyinog neyłgaj tełauky. Kunigaj Łatwiu arba Wedażiamys wargynamis nu Mieczejwiu

---

[1]) Krót. rys. Życ. Witol. K. 33.
[2]) Krót. rys. Życia Witołda. k. 36.

kuryi jems atiemusis wysus ju walszczius, paczius dar be koke parskira, prabaszczius, kanaunikus, prałotus, Wiskupus yr pati Arce-Wiskupa wysuwiriausy gałwa sawa Zokana neteisingaj kalyna. Kunigaj nebwyłdamyis nieyszkur pagałbas susytary Witauduj D. K. L. atsyduoty, ką diejys Arce-Wiskups Ringos Sinten yszleida siuntynius i Wylniu mejłaudamas jo idant tejktumes kaipo Wieszpats krykszczionys priimty jus po sawa sparna yr nu neteisibiu Mieczejwiu użtarity yr gelbiety. Witauds siuntynius Arce-Wiskupa su dydy yszkylmy prijemys gelbiety jus pasyjemy yr sundara metusy 1393. su anu padary [1]).

Noris Witauds norieje szyrdingaj użtarity Arce-Wiskupa yr kunigus nu nedoribe Mieczejwiu; wyinog tujau i kary stoty su jejs negalieje diel trukuma naudos yr diel dydumu yr sunkuma karys: kaipogi pradiety kary su Mieczejwejs, ligy daly buwa pradiety kary yr su Krizejwejs turintejs neapsejkamus yszdus, kuryi wysuomet ysz wyina kariawa. Kad tutarpu ne Arce-Wiskups, ne kunigaj neturiedamis walszcziu negalieje Witauda suszelpty, kaip rejkint su pyningajs; yszdaj paczios Letuwos numkarie buwa su wysu ysztusztinty, uż wys dydesnej, jog brolej Jogaiłas karalaus kuryi dydżius dalikus yr krasztus riedy, lyipamis Witauda pagał istatimu ysz sawa krasztu atsiunsty duokly, ta ira: doni i eszda Letuwos, netiktaj jos neatsiunty nes dar Korybuts rieditos Seweryjos atsaky jem: „jog onsaj kaipo sunus Algerda yr brolis Jogaiłas nieka neduos Witauduj". Tokemy atsyejymy turieje Witauds wysu pyrmu sudrausty nekłausanczius sawa rieditojus, o Arce-Wiskupa Ringos tu tarpu aplejsty.

Witauds żynodamas, jog turieje su styprejs neprietelejs kariauty, kurius pats Jogaiła karalus słaptu szelpy; dieltogi idant pasystyprintum, użtelky sawa posuni Borysa dydi Kunigaikszti Twera yr su anu sundara metusy 1393. 3 dyino Rugpjuty mienesys padary, wens ontram pagałba yr bendristy pażadiedamu [2]).

Witauds tujau sutraukys pułkus Żemajcziu yr Letuwiu yr susynierys su karejwejs Borysa ejy i Sewery ont Korybuta jos rieditojy, kursaj ysz sawa puse buwa teipat i kary pasytyikys. Susygrumy szalis tyis wyitowy wadynamu Niedokow Kaługas Gubernyjo, ont upy Teczy. Musza (musztine *D. P.*) buwa dydej kruwyna yr maringa, aby pusy yłgaj warżies pargaly; ongała pats Witaudas su wyinu pułku żaluku wiru parłauży syina neprietelu yr teip pargaly apturieje; paskuo Korybuts nebdrisa niekamy bepriszingauty dydem Letuwos Kunigaikszcziuj, nes ipuolys i Nowogroda Seweryios sawa buwejny, kuowejkesnej yr twyrtesnej użsyrakyna, kuri Witauds ikondent widamas tujau tynaj apguly. Noris pylys buwa dydej stypri yr Korybuts dydej dronsej ginies; wyinog Letuwej yr Żemajtej sawa kontriby ongału gała wietru isyłauży, eszdus yr turtus ysz tynaj yszjemusis pati Korybuta su żmonu yr kudykejs kaipo

---

[1]) Kotzebue Preus. alt. Gesch. T. III. k. 7.

[2]) Krót. Rys. Życ. Witołda ł. 45.

kalyni i Wylniu parsiunty, o Sewerýjy su Letuwu suniery. Pagailys paskuo Witauds meiławyma Kunigaikszty Rezena uoszwy Korybuta, ne tiktaj ji ysz kalyny palejda; nes dar Padolyjo yr Wołyniu pylis wadynamas Brasławice, Wynica, Sokolce jem waldity dawy [1]).

Pargaliejys teip Korybuta atsysuka Witauds ont Władimiera rieditojaus Kijawa, ont kurio ipikys buwa ne tiktaj jog jem duoklys nedawy, nes, jog esontem pas Krizejwius wysudydżiausej steigy, idant netaptum Witauds D. L. K.; kaipogi Grodna, Bresczíu, Suraż pylis Witauda daliky esontes buwa użjemys; iejys Witauds i dalika Władimiera kelosy muszose ji pargalieje, i pylys Owrócz, Żytomiriu wietru isyłaużys wysa kraszta użjemy yr Kunigaikszti Alszienu Algimunda sawa bendra yr tarna łajmos yr nełajmos Kijawa rieditojuj pardieje, o Władimieruj pakłausys małdos jo broly pyli wadynama Kopyl su apikartu waldity dawy.

Noris tarp nesukłausanczíu rieditoju Witauds wyina tiktaj Teodoriu Kariota rieditoji Podolyjos beturieje pargaliety; wyinog negalieje bebenkty karys su anuo, nes rejkieje griszty numu gelbiety.

Regiejem wyrsziau, jog Witauds buwa padarys sundara praejusi meta su Arce-Wiskupu Ringos, Mieczejwius kariauty. Dasyżynojusis tą Krizejwej rugoje ont Witauda yr tikoje tiktaj praguma kary su jumy pradiety, kurio ne yłgaj tełauky. Kaipogi Swydrygajła negaliedamas ontsyturiety Letuwos dydżiu Kunigajkszcziu, ateje pas Krizejwius pagałbas mejłauty, kuren jem anyi tujau prizadieje, wyłdamos tuo żigiu Witauduj atmonity yr Letuwa użkariauty. To diejys dydis Mystrus sujemys daugibe karejwiu ejy (1394.) su Swydrygaiłu i Letuwa. Wysu pyrmu nuteriojusiu panemunius, yr keles pyles użjemusiu trauky i wyduri Letuwos. Witauds pargrizys ysz kariu Gudu negaliedamas i aiszky musza stoty su neprietelejs Wylniuj użsyrakyna kuri Swydrygaiła su Krizejwejs tujau apguly; kas apraszis tą kontriby su kury tynaj Letuwej Żemajtej ginies, du mienesiu Krizejwej dyina yr nakty be parstojyma griaudamyis niekaip neisyłaużу. Ongała Swydrygajła nestyngdamas narsiby nieka padarity, lejdos ont nedoribys; kaipogi wyinas jo itykemas tarnas pasykłojys pabiegiu nu Krizejwiu iejy i Wylniu yr słaptu parkalbynieje Gudus kunigus, kuriu patsaj Swydrygaiła tykiejyma yszpażyna, idant griaunontes Krizejwems, anyi użdegtum wyitowe yr pylis, kunegaj tą pasyjemy yr buwa jau wys patyiky; tutarpu ysz tu pacziu kunegu Gudu wyinas yszrejszky Witauduj, kursaj wylti neprietelems yr tamy dajkty ysznajkyna. Teip Swydrygaiła nestyngdamas nej galy nej nedoriby isyłauszty yr trukdamas pena atstoje. Witauds tu tarpu ikonden wyjy paejtonczius Krizejwius yr onpuolys tarp wersmiu mażne wysus sumurdy, teip jog ajszkej galieje gyrtyis pargalietoju [2]).

---

[1]) Tynajgi.
[2]) Tynajgi.

Tą pati meta Križejwej noriedamis atmonity sawa nupuoli tujau sugrižusis, su wyinu daly Marczełga ju Tetynger wyina Letuwos kraszta nuterioje su ontru daly kamendots Karalaucziaus Konrad Juningen brolis Mystra Žemajcziuse Warnius yr Raseynius nudegyna o su tretynjy daly Koborg Kamendots Balga, Droiczyna yr jo apigardas płatej płatesnej nuplieszy. Nestowieje wełtuo nie Witauds, kaipogi su rimtajs pułkajs ysztraukys i Prusus Jnsterburga pyli su žiamy suligyna yr apigardas płatej płatesnej i kuli yr wundeni apwerty, teip jog Križejwej diel užtarima sawa kraszta, turieje Letuwa yr Žemajczius palykynis numyi griszty.

Sudraudys Witauds to pusie sawa neprietelus griža i Gudus nekłausonicziu rieditoju kariauty; kaipogi ysztrauky i Podolyjy ont Kariota, nes tynaj iki nesusytykdamas su neprietelu, pylis Brasława, Smotryciu, Žwinigroda, yr Skała užjemy. Ongała atejys tyis Kamienciu, kuremy Kariotas buwa užsyrakynys, apguly. But galiejys tynaj Kariotas ylgaj turietyis, nes netajkas jo karejwiu paskubyna Witauduj ongas pylys adarity, i kuryi iejys yszdus (geribes D. P.) atiemy, Podolyiy wieł su Letuwu suniery.

Witaudas noris pasydary tomis pargaliemis wieszpacziu wysu pyityniu Gudu, wyinog negalieje dar Letuwos ukyszkaj riedity, kaipogi buwa dar daug neprietelu kuryi skaugieje (byjoje D. P.) jo dydibys, dieltogi rejkieje jus graudinty ne numyi linksmintyis tarp sawa tarnu yr bendru.

Kaipogi Swydrygaiła yszgyrdys myros sawa motina kunegaiksztieny Witepska žmona dyde Kunegaikszty Letuwos nabasztyka Algerda yr noriedamas jos karszinicziu tapty, nu Križejwiu pas Mieczejwius parsykiely yr ju pagałbas meiława, idant padietum karszinczista motinas jos, ta ira, kunegaikszstista Witepska atgauty, kuren jau Jogaiła karalus Lanku buwa užjemys yr sawa rieditojus pardiejys. Kad teyp Swydrygaiła Mieczejwius sau telky tutarpu Witauds tą pati meta sundara padary su Ditrik garsiu Wiskupu Derpta kursaj ketieje wysus Mieczejwius ysz wysa Łatwiu žiame yszbrukty [1]).

Kaipogi Witauds suriedys karejwius trauky i Łatwiu žiamy yr aną bajsej nuteriojys i Duneburga pyli wietru isyłaužy; yszjemys ysz tynaj neapsejkamus yszdus yr geribes i Letuwa yszsiunty, o patsaj sudraudys tuo žigiu Mieczejwius sukos ont Swydrygaiła kursaj su pagałbu bałtuju Gudu buwa jau iejys i Witebska yr tynaj Wiosna rieditoji Jogaiłas giwa nu muru pylys lyipy nustumty, tu tarpu Orsza yr kytas pylis užjemys patsaj Kunigaikszcziu Witebska pasydary. Witauds ikonden jo ejdamas i pyli Orsza wietru isyłaužy, ysz tynaj nuejy i Drucka kurio kunigajksztej noris pyrmu szelpy Swydrygaiła nes yszwidusis pargalietoi Letuwos, turieje noris ysz nenora Witauduj pasyduoty ne kaip prasta gała su Swydrygaiłu łaukty. Ateje dar tynaj ont pagałba Witauduj Kunigaikssztis Smolenska Jurgis Swiatosławicz kaipo tarnas Letuwos su

[1]) Kotzebue Preus. aelt. Geschichte. T. III. K. 11.

kurio karejwejs Witauds pasystyprynys, trauky ont Witebska, kuremy Swidrygaiła buwa użsyrakynys yr tynaj ji apguly. Ginies Swydrygaiła kontrej yr dronsej su Gudajs yr Witauds par wysa mienesi griaudamos wos ne wos żiamuojy pyli teużjemy wyinog giwentojej pałykynis żiamuojy pyli parsykiely i auksztuojy, yr tynaj dar gynies su Swydrygaiłu, nes toke daugiby swieta susykimszusi pradieje trukty pena kurio Witauds i pyli nebileida, żmonis nebturiedamis ką bemysty pradieje myrty. Paskuo rados kerszta yr netajkas tarp karejwiu Swydrygajłas, kurios adary keli Witauduj i pyli, kursaj wietru isyłaużys yr Swydrygaiła pati sujemys i gelżynius idieta Jogajłaj karaluj Lanku i Kriokuwa jo buwejny nusiunty o Drucka, Orsza yr Witebska su Letuwa suniery.

Griża jau Witauds numyi linksmindamos ysz sawa pargalu, kad kelie pajuta, jog Jurgis Kunigajksztis Smolenska, kursaj jem talkynieje tamy żygie, parejdamas nekures pylis Orszas apikartosy użjemy: dar mojawa pati Witebska yr Orsza su pagałbu Olega Kunigajkszti Rezana użimty. Witauds griszt i Smolenska, kursaj newyłdamas atsyturiety jem pasydawy. Witauds idant nukonkintum Jurgi uż jo atkakłuma, Glebuj Smolenska waldity aduod, kursaj prisyiky Witauda kłausity yr kas meta jem duokly duoty. Wyinog netejsiby Gleba sugronżyna wieł Witauda i Smolenska dar iki numyi ne parejus, kursaj pajkynamas nu Olega nenorieje po waldy Witauda buty yr jem duokly duoty. Tą yszgyrdys Witaudas apent griszt i Smolenska yszpajkusiu kunigajkszcziu drausty, nes tynaj ejdamas paskelby, jog trauk ont Tamerlana garbinga karwedy Totoriu. Gleb tykiedamas i tą paskelbyma ateje i jo abaza kursaj ji mejlingaj prijemy. Gleb tą regiedamas nieka nebyjojes. Kad wys taikej buwa, ne karejwej Gleba sutraukty ne ongas pylys użdaritas; Witauds tu tarpu użtur Gleba sawa abazy yr ejt i Smolenska; giwentojej regiedamis tą atmajna tary jog su żyny ju kunigaikszty D. L. K. tą dary: diełtogi jem nepriszingawa. Witauds atiemys Glebuj kunigajksztista Smolenska su Letuwu suniery yr du sawa karwedżiu arba jenerołu Jomonta yr Borejki rieditojejs tynaj pardieje. Wyinog yr Gleba su wysu neaplejda, duodamas jem waldity pyli wadynama Polony. Besont Witauduj Smolensky ateje tynaj, jo paswejkinty Wasilus D. K. Maskolu żentas Witauda kuri prijemys su yszkylmy yr apdowynojys, rubeżius żenklyna sawa waldistu. Letuwa tuo kartu buwa dydej płati, kurios rubeżius nu wyitowiu Weliki — Łuki, Karaczew, Wolchow, Bielew iki Mołdawyje yr Galicyje ysz wyina puse tyisies; ysz ontra puse ont upy Oku bengies. Wyino żodżiu wysa pyityny Gudyje waldżio Letuwiu buwa, paczius tiktaj sziaurys Gudus bewaldy Maskolu dydis Kunigajksztis, nu kurio waldista rubeżawa tos wyitowes Możaysk, Borowsk, Kaluga yr Alexin. Tamy dar pasyregieimy Witaudas su Wasilu sutary ysz dakta Totorius kariauty [1]).

---

[1]) Krót. rys. Życia Witołda. ł. 53.

Teip sundarauint Witauduj su Wasilu, Oleg Kunigaiksztis Rezena paikintas Gleba norieje Witauduj už Smolenska atmonity, to diejys pajemys sawa rimtus pułkus yr susynierys su kytajs Kunigajksztejs trauky i dalika Lętuwos, kuri bajsej bajsesnej nuterioje kaipogi netiktaj augusius kyrta łaukon nes senyms yr kudykiems neparlejda. Tą pajutys Witauds yszsiunty ont jo sawa garbinga karwedi Langwyna kunigaikszty Mscisławos, kursaj pargaliejys Olega daugiosy kruwynosy yr maringosy kariesy użjemy jo wysa kraszta esonti tarp upiu Oka yr Dona [1]).

Nutyldys Witauds Olega, yszlejda ontra sawa karwedi Algerda su wyinu daly sawa karejwiu ont Totoriu giwenonczіu anupus upiu Dona yr Wołgos, kuryi tu łajku buwa garbingajs yr smarkejs, kaipogi łupdamis yr donis rinkdamis buwa atejusis iki pat Kijawa, tus Algerds parsykielys par Dona upi kruwyno yr ajszkio muszo pargalieje, teip jog tris Kanaj arba ju karalej karwyitie palyka. Griża Witauds numyi i Lętuwos buwejny netiktaj pargalietoju Gudu nes yr pacziu Totoriu.

Tokiu pargalu Witauda garsus nuskida ne tiktaj iki krykszczionu karalu yr wieszpacziu, nes yr iki pacziu Totoriu kuryi susywarżiusis wiresniby yr negaliedamis wyns kyta pargaliety, ejy Witauda pagałbos mejłauty.

Totoriu tauta garbinga yr stypri tusy łajkuse, myrus Tamerlanuj, rados dydemy sumyszymy, kaipogi karwedej Tamerlana noriedamis kyikwyinas tapty dydżiu Kanu, ta ira wieszpacziu wiresniby susywarży. Taktamysz negaliedamas pargaliety Timur atieje pagałbas mejłauty pas Witauda kuren onsaj jem prižadieje. Kaipogi noris Witauds tyikies senej jau ont Totoriu, wyinog negalieje tujau ont ju traukty, nes rejkieje pyrmu numus nu neprietelu użtarity. To diejys jemy D. K. L. sundarauty su D. M. Križejwiu, kursaj ysz prade newysaj tenorieje gadityis; kaipogi rejkaława idant Witauds prisyiktum yr użstowius duotum, wyinog onsaj ne wyina ne ontra nenorieje darity, tardamas jog Mystrus tur jau użstowius ysz Lętuwa duotus, o Wiskups Wylniaus prisyiky Popieżiuj, jog yr paskuoje pagonis bus apkrykształity, stygawodamas, jog kaip dabar pakajus ira teip yr ylgesnej bus onsaj użłajkomas. Norieje dar Witauds sutajkinty Mystra Križejwiu su Ditrik Wiskupu Derpta; nes tu tarpu Żemajtej nenoriedamis pasyduoty Križejwems płatej płatesnej ju krasztus sarioje; noris Witauds stygawoje, jog anyi ju kłausis, wyinog Mystrus dydżiuodamos ne ugadu tarp Wiskupa prijemy ne i Witauda stygawojemuy už Żemajczius tykieje, tardamas „onsaj pats (: Witauds :) ne jo boczej negalieje „suwaldity to kraszta apaugusi gyriemis, kuri jau mums senej Popieżius yr „Ciecorius padowynoje, idant tynaj tykiejyma krykszczionyszka użtwyrtintumem". Ne tiktaj wyiny Križejwej kaulyjos su D. K. L., nes atsyrada dar daugesnej jo neprietelu; kaipogi Karalus Wengru Zigmonts skundies wysaj

[1]) Tynajgi.

pasaulej, jog Witauds kariau yr pargał kas dyina pagonis (:Totorius:) yr krykszczionys, idant galietum paskuo wysus użkariauty. Wysa Wokityie linkieje idant Witauda ipajniotum i kary su Križejwejs yr Lankajs tardama: jog onsaj ded i pyles sawa Gudus, Pagonis yr Totorius, bendraujes su Turkajs, karalaus Lanku ne kłausa, pats noriedamas Letuwos Karalu tapty, karunas nu Popieżiaus mejłau. Pati Jedwigy Karalieny Lanku żmona Jogaiłas atlejda grometa Witauduj, tardama, jog Jogaiła su anu pacziuodamos użraszy jey wainyku Letuwa yr Gudus, dieltogi mejłau ana sawa dyiweryis, idant onsaj jej duokly arba doni atsiunstum. Jgawys tą raszta Witauds neyszpasakitaj supika, yr tujau wysaj Letuwaj yr Žemajtems sueima użsaky i Wylniu, kuremy tynaj akiwajzdo wysu tieunu yr siuntyniu patsaj parskajty tą grometa Lanku karalienys yr kłausy, kuomet Letuwej duokly arba doni Lankams mokieje? Tieunaj yr siuntynej jem atsaky: jog mes buwom luosy tauty yr esam, donyis Lankams nemokiejem, ne mokiesem [1]). Regiedamas Witauds, jog Jogaiła patsaj skaugie jem jo garbies yr dydibes, nebtruka su Križejwejs sundara bebenkty: kaipogi broli sawa tykruoji Sygysda arba Sygysmunda kaipo użstowi Križejwems adawy, yr Żemajcziu żiamy wieł jems użraszy, kurius anyi jemy sawotyszkaj riedity yr pyles sawa ysz nauja dyrbinty kures Žemajtej buwa yszwerty; kuryi wyinog daugiaus gyrdieje sawa neyszżyngamosy gyriesy rieda Križejwiu ne kaip jos datiry, kaip tujau regiesem.

Dydis Kunigaiksztis Letuwos teip apsytwyrtynys sundarajs nu sawa neprietelu tyikies i kary ont Totoriu; wejkej sutrauky rimtus pułkus Letuwiu Żemajcziu yr Gudu, Križejwej patis rodidamis jem sawa gera szyrdi atlejda 500 rycielu wyinamy plyiny aprieditu. Jogaiła noris jo żmona duoklys nu Witauda rejkaława, onsaj pats wyinog pasykłojys bendristu atlejda jem Lanku keleta tukstoncziu, kursaj turiedamas tyik karejwiu trauky ont Timur Waldimiera arba Wieszpati Totoriu kursaj tujau atlejda siuntynius mejłaudamas Witauda idant Toktamysza jem aduotum; nes Witaudas siuntynems atsaky: „eitu asz su anuo pasyregiety“. Parsykielys Witauds su sawa wajskajs par upis Suły yr Koroly pamaty prisz ont skardejs upys Worksłas Timur abazuinti, daugiaus norinti pakajaus nekaip karys, kurios onsaj, kaip sakau, noriedamas nusykratity wieł atlejda sawa siuntynius yr tary: „Teraujuos Szwyisiau-„sis Wieszpatie tawys pryszta tos karys; asz i tawa rubežiu niekuomet neiżengiau“. Witauds jo siuntynems atsaky: „Aukszcziausys tyik mon waldy ont „wysos pasaulys, teguł bus Timur muna sunu yr tarnu arba wergu“. Timur yr po toky atsaka szyrdingaj norieje ont pakajaus suderiety yr dydem Kunigaikszcziuj Letuwos pripażyna wiresniby ont sawys yr duokly kas meta pasyjemy jem mokiety. Nes dydis Kunigaiksztis Letuwos netenkenos tuo, norieje dar, idant Totorej kałdamis pyningus sawa jo wejdu apżimietum. Timur

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. K. II.

mejława nu Witauda tryiu dyinu apsydumoty tamy dajkty; o tu tarpu bukłus Totorius siuntynius su dowynoms Witauduj łajdy łukordamas atejnonczios pagałbas nu sawa karwedżiu arba generołu.

Kaipogi Timur nenusywily tamy daliky, atejy jam ont pagałba garbingas karwedis Tamerlona wadynamas Edyga, tas yszgyrdys kałbont aple pakaju, atsaky; „asz welyjuos myrty", yr tujau lejdos i paupius Worksłas noriedamas pasyregiety su D. K. L. kurem tary: „Kontrus Kunigajkszti, Kans muna Wiesz- „pats tejsingaj tawi pripażyna sawa tiewu, tu uż aną esi senesnis, nes jau- „nesnis uż muni, dieltogi nusyżiamints buk tarnu muna yr pyningus Letuwos „apżimiek muna wejdu". Ont to Witauds supikys lyipy waiskams sawa par Worksła keltyis yr ont płatejs jos skardejs stotyis. Nekuryi karwedej jo regiedamis nesuskajtomas gaujes Totoriu linkieje dydem Kunigajkszcziuj, idant geriaus sundarautum ne kaip kariautum su neprietelejs, kursaj yr pats abejutyniu rodies yr Edyga nebuwa tolymu nu pakajaus, wyinog daugesnej buwa użwys tarp jaunůmene kuryi muszos (*musztine*) geidy; kaipogi Wojewoda Szczukowskis Lankas regiedamas abejojenty Witauda tary jem: „Szwyisiausis „Kunigajksztis jej nenori myrty gailiedamos sawa jaunos yr grakszczios żmo- „nos, leisk bon mums ar myrty ar tus burius netiksziu yszgainioty". Tą yszgyrdys D. K. L. lyipy trimiltius pusty i musza, kuri prasydieje 12 dyino Szyla mienesis metusy 1399. Letuwej yszpyrma wilies daug pagałbas turiety sawa puszkosy, nes tas ginkłus tusy łaukusy nebuwa teip geraj pritinkus kyikwyinamy atsyejymy, kaip onsaj szenden kad ira; kaipogi negalieje neatsukty wejkej, ne nuwejziety, ne yszszauty teip, jog neprietelej dydej tolyi budamis nu puszku, galieje jes ontpuolty iki niekarta neyszszawus. Pyrmamyijy susyriemymy Totorej negaliedamis yszturiety smarkuma Letuwiu buwa pradedus guorty; nes tutarpu Timur ysztyisynys sawa syina apsiauty nu wysu pusiu Letuwius yr ką narsesnej jemy gulty ont ju, kuryi noris tokio paskutynie budamis wysur dar neprietelus graudyna, stebukłus sawa kontribys yr narsibys rodidamis. Witaudas patsaj wysuomet priszakie syinas skrajdidamas wyinus dronsyna, kytus stypryna o wysur neprietelus skiny. Ont dydesnys nełajmas Letuwiu susyjaugy ju jotys su piestesejs, kuryi nebgyrdiedamis tronksmu żyrgu, ne bałsu trimiltiu ne wiresniuju o nu wysur graudynamis nu Totoriu yszguóra ongała. Szczukawskis pyrmasis ysz karwyite parskryiy tarp Letuwiu rets kursaj belyka. 74 patis Kunigaiksztej karwyitie palyka. Witauds pats grejtumu sawa żyrga giwiba beużłajky. Totorej igawusis toky pargaly ikonden widamis Letuwius iki Kijawa atsyriemy, kursaj noriedamas ju nusykratity 3,000 rublu atsypyrka, o klosztorius wadynamas Pieczara ipatej 300 rublu duodamas, yszsyluosawa. Totorej tuo pacziu żigiu nusariojusis Letuwos dalikus iki Łucka su neapseykamu grobiu pagriża numon [1]).

[1]) Krót. rys. Życia Witolda ł. 55.

Križejwej tu tarpu susynierusis su Križneszejs kurius dar Kunigajksztej Geldryios yr Lotaringyjos buwa atwedusiu pagonu kryksztity, kariawa Żemajczius kuryi nenoriedamyis jems pagał prižadiejyma Witauda pasyduoty dronsej lyjy kraui už sawa luosiby. D. K. L. pargrižys i Letuwa be kariu yr nauda su wysu neigalis, idant nebutum dar itaremas nu Križejwiu, jog onsaj Żemajczius słaptu pajkyna, patsaj kaip ju bendrus susynierys su Križejwejs padieje jems kariauty Żemajczius wysudydžiausius sawa tarnus, kuryi iki atgaunont Witauduj Letuwos sosta apstej lyjy už ji sawa kraui yr paskutyniu skatyku szelpy, idant ji kaip noris yszgelbietum. Nes Witauds tuo kartu wys tą rodos užmyrszys. Kaipogi ysz wyina szalyi Mystrus yr Križneszej kruwynaj draskies maringosy muszosy su Żemajtejs, degindamis ju paskuojus numus yr wys i kuli yr wundeni wersdamis; ysz ontra puse Witauds susynierys su Kamendotu Ragnetas teriojy ontra szali Żemajcziu degindamas yr suimtusius karejwius Żemajcziu siusdamas Wokitems i wergus. Żemajtej yszlyijusis upalus kraujy už sawa luosiby, nebstyngy ont gała sugraudinty sawa neprietelu, nes turiejy duoty Križejwems sawa užstowius žadiedamis, jog ju kłausis yr už sawa waldimierus turies. Jgawys pargaly Mystrus tajs žodejs nuraszy Ciecoriuj grometa: „dwym nedielym tar užjemiem pagoniu kraszta (: Žiamajcziu:) yr yszdegynom, užstowius yszgawom yr daugibes kryksztityis prisoukiem". Dydis Kunigaikesztis idant dydesnej galietum pasykłoty sawa bendristu Križejwems, lejda jems naujes pylis dyrbinty, o žmona sawa yszlejda i Prusus szwentos Barboros yr szwentos Kotrinas stebuklingas łonkity yr apžadus pyldity, kuren dydis Mystrus wysor su wysu dydžiausy yszkylmy yr yszeigu prijemy yr wajszyna, kaipogi Križejwej tą regiedamis wilies omžyna pakaju su dydžiu Kunigajkszcziu užłaikity[1]).

Żemajtej noris pargaliety nenorieje wyinog Wokitems wergauty; kaipogi atenti meta žyimos wydu 4,000 gymyniu aplejda sawa numus yr i Letuwa yszsydongyna, tą pati padary yr kytas gymynes gailynamas pagałbu nu Witauda. Križejwej tą regiedamis rugojy ont Witauda jog onsaj ju padonusius paikyn, kursaj jems atsaky; „sundaruse niera paraszita jog luosy žmonis negalietum giwenty kur sau tinkamis, ongała (tary) jog onsaj anu neužtur". Diel dydžiu speigu yr gylos žimos dydis Mystrus negalieje ne kareywiu i Żemajczius yszsiunsty, ne su dydžiu Kunigajkszcziu Letuwos regietyis, wyinog siuntynius sawa yszsiunty, kurius Witauds prijemys su yszkylmy par 5 dyinas kaip imanus wajszyna, wyseip trukindamas iki atsaka jems dawy; tu tarpu yszsiunty ginkłus Żemajtems yr Rombuoti sawa karwedi pusontras dyinos pyrmesnej, nekaip atsaka siuntynems Križejwiu dawy.

Żemajtej ipikusis ont Križejwiu už praejuses sawa gałžudes, it nesawie ipuołusis i ju kraszta ką sutykdamis tą i kuli yr wundeni werty, atmonida-

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. K. II.

mis tą ką patis buwa datiry, kaipogi naujes pylis Krizejwiu sawa żemie esontes su żiamy suligyna, daugibes imtyniu Wokicziu i Letuwa parwary kurius ajszkej but tamy apmaudy wysus yszżordojusis, kad tiktaj nebut gailiejusis sawa użstowiu pas Krizejwius esoncziu, kaipogi wyłdamyis kalynejs Wokicziu sawa użstowius yszluosuoty palyka jems giwiba [1]).

Dydis Kunigaiksztis Letuwos nebudamas dar su wysu atsygawys ysz nuopuoly Worksłas negalieje dar ajszkej kypty i Krizejwius; patis Lankaj rados jem pawojy; to diejys norieje kyik tyik apsytwyrtinty yr atejus tą meta Jogaiłaj karaluj Lanku i Wylniu sondara su anu padary, yr apsyraszy jog, jey Witauds myrs bewajkiu wysa Letuwa teksaj Lankams, jey Jogaiła myrtum nelykdamas wajku Witauduj arba jo sunams teksaj Lanku karalista; on gała prizadiejusiu wyns ontram pagałba prisiku sundara patwyrtyna.

Krizejwej igawusis nu Żemajcziu kaip wyrsziaus regiejem użstowius, nemejiingaj jus wargyna; kaipogi turiedamis daugiaus ne 200 jaunu jaunesniu Żemajtelu wysu dydżiosys kyltys, ta yra, sunus kunigajkszcziu tieunu yr łupatas jus apdaridynusis lyipy wyinyms giwolus ganity, kytyms stelingiusy arklus pagrensty. Wyinog Anderlau Kamendots yr buwusesis rieditojs Żemajcziu żmogus gudrus pagriżes linkiejy sawysyms, idant użstowius Żemajcziu atiemusis nu tiewu mażus kudykius pas sawi mokitum anus wokyszkaj yr i sawa apsyejymus gudintum, kuryi teip użmyrżdamis sawa kałba yr apsyejymus sawa bocziu prabocziu taptum Wokitejs yr bendrajs Krizejwiu, wejkesnej kryksztitumes yr linksmesnej jems wergautum. Pagiry wysa wiresniby tą roda yr buwa sutarusius jaunus Żemajczius auginty pas sawi. Nes kad toki gała tyiky Krizejwej użstowems Żemajcziu yr kas karta dydesnej jus wargyna wysokiemis gałżudiemis, Konrads dydis Mystrus wyłdamos nugondinty Żemajczius kuryi kaip sakiau, ginkławos ont Krizejwiu; lyipy apkalty ju użstowius kuryi winog welyios kalynie myrty nekaip teip giedynamis buty; kaipogi wyiny tamy rupesnie toms pacziomis skaromis kurios ju nuogi dengy użsysmaugy, kyty tajs patejs gelżynejs kurejs apkalty buwa pasykory. Yszgyrdusis Żemajtej tokes gałżudes sawa użstowiu, suskata kuodydesnej ont Krizejwiu ginkłuotyis. Kaipogi tujau pylis Krizejwiu onpuołusis kures buwa Żemajcziuse wieł yszdyrbyny su żiamy suligyna, kunigus yr zokanikus Wokiczius yszbruka łaukon, bażniczes sugriowyny, reges jog wyina tiktaj Sziauly bażnicze tu rustu łajku iki szej dinaj beużlyka. Użstowius Krizejwiu apkała yr Skyrwajła sawa kunigaikszti arba karwedi pyrmu yszbrukta nu Krizejwiu apent parwadyna. Kas apraszis tynaj tą meily, wyiniby, kontriby, yr dronsiby kuren Żemajtej to rusto dyino rody, regiedamis użsylejdonty sawa luosiby it anu swyisy sauly. Niewynsaj negailiejes sawa turtu, dawy pyningus kurs tiktaj beturieje. Żombrius, dalgius, ekietes kała i kardas yr ragotynes, palykdamis dyrwas mediems aukty;

---

[1]) Tas patsaj tynaygi.

pates motryszkoses, sawa perłus, żemcziugus nu gałwos nusegusios i piningus kałdyna, idant tiktaj uky sawa yszgelbietum, wysy yr wyinas ontra prisykawa, jog pyrmiaus myrs nekaip wergas tapsaj. Ongała noriedamis parodity wysam pasauluj yr atejnonczioms kartoms, jog netejsinga ira żudomis nu Krīżejwiu o wynkartu palykty sau mynawony, jog iki paskutyne giny luosiby sawa yr priturieti tus Krīżneszīu twanus kuryi kas dyina płuda on pagałba Krīżejwems; to diejusis apskelby garbinga raszta łotinyszkaj yr wokyszkaj, kuri cze kaipo aiszki żenkła nełajmu Żemajcziu żodi i żodi pardiejau. „Yszkłausiket! yszkłausiket! jus Wieszpatej dwasyszky yr ukyszky, bałsa musu prapuołusiu, yr „imket mumis tajkesnej konkinty. Mes esam luosy żmones, dydżios kyltys, „wys tą nor mumsa yszpliesztу szenden Krīżejwej; nenor anyi musa duszys „yszganima, ne musa moka pażynyma tykra Dyiwa, nes tiktaj pasykłojusis „mokimu szwenta tykiejyma nor użimty musa żiamy musa turtus. Teip jog „mėes tapusis szenden wargdyinejs turem rinkdamyis, łupdamis yr muszdamis, „musa warginga giwiba użturiety“.

„Kaip tokyi drensaj sawi brolejs wadinty? kaip tokyi gał mumis kryksztity? Kas nor kyta masgoty tas patsaj tur czistu buty. Prusaj senej jau ira „krykszczionymis, wyinog nieka ne żyna aple szwenta itykiejyma kaip jej pa„gonymis budamis. Nes kad Krīżejwej sario swetyma kraszta, tuokartu siunt „priszakie Prusus idant anyi sawa kraui pyrmiaus yszlyitum. Wyinog tuo anyi „dar ne tenkynos plieszy yr degyna bażniczes pyktesnej uż Turkus, kuryi jou „konken żmogu juo dydesnej dżiaugas. Kam mums kryksztа mes galem yr „be kryksztа ligy Prusams buty“.

„Ysz pamaża musa nełajma prasydieje, nes kas dyina ana auga, wysus „jawus yr bartis tyi brolej mums atiemy, nuengy naktyis darbas musa peczius „nu gymyma luosus yr wysus wargdyinius żmones neyszsakitajs łażajs apsun„kyna. Użginy mums musa pacziu gyriesy medżioty, eżerusy, upiesy żwejoty „yr su swetymajs krasztajs prekioty“.

„Kas mumsaj dar szyrdgylingesniu ira tas, jog, kas meta jem nu musa „kudykius kaipo użstowius yr wargyn jus be koky susymylyma teip jog ysz „200 nie wyina neblyka kuriuo ju motina galietum pasydżiaukty“.

„Mees kłuokam, yszkłausikiet musu! tyi kuryi tejsiby milet! mees dau„giaus werkam, nekaip kałbam. Anyi musa dyduomeny wyinus yszwedusis „apwergy; kytus su ju żmonomis ugnie sudegyna uż tą, jog anyi sawa kudy„kiu nenorieje jems aduoty. Musa jaunas seseris yr dukteris atgroby mums „pargaly, tyi sakau żmonis kuryi krīżiu ont krutymis diewie. Kad mees anyms „guodamos (skundemos D. P.) anyi wadyn mełagistu tą kas ira wysyms ży„noma yr ką mees galem darodity; kaipogi wynsaj musa tieunas wadynamas „Kyrkutis dydżios kyltys turieje wysugrakszcziausy duktery kuren brolej Krī„żejwej ysz ronku tiewu yszgrobusis norieje yszżarginty, dar jos brolus norin„czius użtarity aną nu użgiedynyma paczius nużordojy. Wyssygyna kyta ukynika

„dydżios kyltys yszwariusis i Prusus su paty, su kudykejs teipat nużudy. „Smolky numus su apigarda nudegynusis giwentojus jos yszkyrta, wos patsaj „giwas beyszspruda. Ontra bajora Sungaiła yszwedusis i Prusus apwergy o „turtus geribes jo sau atiemy".

„Kłausikiet krykszczionyszky Wieszpatej! mes nieka negalem wyltyis nu „tu brolu, negut to, jog anyi musu nekałtu krauju suteptum sawa kaławyjus. „Tapiem jau krykszczionymis, wyinog neturem musa żiamie nie wyinos bażniczes, nie wyina kuniga, kursaj mumis mokitum szwenta itykiejyma. Diekawojem tiktaj D. K. L. Witauduj yr Lanku karaluj Jogaiłaj, anyi mumis nekurius yszmoky szwenta itykiejyma. Susymylkiet ont musu! Krykszta kłukam. Mynieket, jog mees esam żmones, ne giwolej kurius gał parduoty, „majnity, dowynoty, nes esam sutwierymu Dyiwa yszmintingu ont jo pawejksła „sutwerty yr luosiby apdowynoty, kuren norem użturiety iki paskuoje yr anu „dżiauktyis kaipo wysudydżiausy Dyiwa dowynu. Dieltogi szaukomos pas tiewa „szwentuoi, idant mumis par Lanku Wiskupus tejktumes priimty i skrejta „bażniczys szwentos, kaipogi troksztam buty apkryksztitajs wyinog ne su „krauju [1])".

Garsus tu aszaru Żemajcziu nusygaudy ne tiktaj wysosy buwejniesy krykszczionu wieszpacziu Europas, nes rumusy Ciecoriaus yr patyis popieżiaus.

Krizejwej noriedamis użdenkty sawa nedoriby yszdawy wiel raszta, atsakidamis jems, kuremy teip tar; „Żemajcziu tauta tur dydej tompri spronda „yr wysuomet atkaklejs daros, dielto jemiem nu ju użstowius kurius apkryksztyjom yr geresnej anus użłajkom nekaip ju pacziu tiewaj; ligy daly 80. „senu Żemajcziu kuryi wajkus sawa i Marienburga atneszusis buwa, apkryksztyiom paczius yr ju wajkus, (:turieje buty werkama dyina jog ysz Żemayczziu rejkieje wajkus neszty kryksztity i Marienburga buwejny Krizejwiu ta „ira 60 trukiu arba milu:). Badu esont 40,000 auksynu nusiuntiem jems dawiem jawu yr giwolu. Wysuomet mes su anajs meilingaj yr bendringaj apsyejem, anyi gał sakity tą ką nor. Tas wels (:Witauds:) paikyn tus senus „żalczius (:Żemajczius:), kuryi bażniczes yr pylis su żiamy sulyginusis szwenta Mikoła abrosda ta ira pawejksła pastacziusis uż cielu szaudy, uż toky ju „atkakliby mees sudraudem anus, nes wysuomet tejsingaj riedom". Wyinog Krizejwej negaliedamis atsakity ont kyikwyina punkta raszta Żemajcziu, negalieje ligy daly yr sawa nedoribys prisz swieta użdenkty. [2]) Witauds pats dar raszy grometas pas Wokicziu Kunegajkszczius mejłaudamas jus idant neblejstum daugiaus Kriżneszui ont pagoniu yr neszełptum Krizejwiu, kuryi użmyrszusis jog patis źmonymis ira, sunkej sunkesnej sawa naujus padonuosius

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. II.
[2]) Tasaj tynaygi.

żudy yr wergy, kuryi nebyszturiedamis ju gałżudżiu pas muni i Letuwa atsydongyna patajkas eiszkodamis. Witauds noris guody rasztajs Żemajczius, wyinog negalieje jems padiety ju luosibys ginty: kaipogi reikieje drausty yszpaikiusius Gudu kunigajkszczius kuryi jo nebnorieje bekłausity.

Tuo paczių łajku Swiatosławicz buwusesis Smolenska kunigaikszty mindamas pyrmu, nupuoli tyis Worksłu, o dabar regiedamas Witauda ipayniota i kary su Krizejwejs, taries wysugiariausi proguma turis diel atgawyma sawa kunigaiksztistys, to diejys pyrmiausej iejy i Smolenska nekaip Witauds paskubieje jem ont pagałba atejty, kursaj radys tynaj giwenonczius sawa puses yszbudelietus nu Swiatosławicziaus tujau Smolenska apguly, wyinog negaliejy i aną yłgaj griautyis, nes yszgyrdys atejnonti Rodosława sunu Kunigaikszty Rezana su dydejs wajskajs on pagałba Swietosławicziuj turieje palykyns Smolenska ont jo ejty, su kuriu susytykys tyis wyitowy Lubucku kruwyno yr maringo muszo ji pargalieje, kurio patsaj Rodoslau kluwa i ronko D. L. K., kursaj pargaliejys teip Rezena Kunigaikszti griża wieł ont Smolenska, nes atejys tynaj nebrada Swiatosławicz, kursaj newyłdamos atsyturiety Witauduj buwa nuejys pas Wasilu D. K. Maskolu pagałbas mejłauty kurios negaudamas ont pyrmojy żody wylies yszkaulity łukordamas. Tu tarpu D. L. K. sekmojo nedielo apgulyma isyłauży i Smolenska metusi 1402. Giwentojems netiktaj nieka pykta nedary nes dar anyms luosiby dowynojy kurios budamis waldżio Swiatosławicz neturieje yr teip ysz neprietelu rados jo wysudydżiausejs tarnajs yr bendrajs, o Smolenska apigarda tapy Letuwos daliku[1]).

Sudraudys D. L. K. Gudus, taries winus Krizejwius beturis nuwejkty, nes tujau rados kytas dar jo neprietelus. Swydrygaiła, kuri kaip regiejem buwa Witauds nusiuntys Jogaiłaj, nu kurio onsaj nuskryiy pas Zigmonta karalu Wengru, o nu jo parsydarys prekiotoju ateja i Marienburga buwejny Krizejwiu yr tynaj sundara su dydżiu Mystru padary żadiedamas jem jej onsaj su pagałbu jo tapsaj D. L. K., ne tiktaj Żemajcziu żeme adouty, nes dar yr tus Żemajczius yszduoty kuryi buwa i Letuwa yszsydongynusis. Dydis Mystrus noriedamas tuo praguomu Letuwa użkariauty pasyjemy ji szelpty yr tujau su daugiby kariu yszlejda i Letuwa, kursaj tynaj Merecziu pyli yszdegynys su grobiu pagriża pas Krizejwius.

D. L. K. noris buwa pasystyprynys pargaliemis Gudu praejusi meta: wyinog negalieje dar rymtyis su Krizejwejs; to diejys skundies Ciecoriuj ont Krizejwiu yr patem popieżiuj, kursaj atlejda Krizejwems bully arba raszta lyipdamas jems su naujejs krykszczionymis pakaju użłajkity, nes anyi raszta rodont atsaky, jog anamy nebuwa użginta kariauty; dieltogi tą ani dara ką nor. Kaipogi Krizejwej iejusis ontra karta i Letuwa bajsej bajsesnej su Swydrygaiłu nuterioji. D. L. K. tą regiedamas norieje pasyregiety su Mystru

---

[1]) Krót. Rys. Życ Witolda. ł. 51.

idant ji kaip teip ongała gaiszintum jem sundarauty su anu. Mystrus lejdos ont sondaru, nes norieje Żemajczius sau atimty, Witauds atsaky, jog to negał onsaj darity be Lanku Karalaus, kad teip D. K. L. su dydżiu Mystru kaulyjos, tu tarpu jo bajoraj su Križejwejs szaliesy teip waydyios, jog ugnis ysz kardu lieky, on gału gała Witauds rejkaława nu Mystra 9. dyinu dieł apsydumojyma, kuriu tarpu szalis tyikies i kary yr pacziosy dar grometosy temuszies kures wyiny ontryms be parglita lajdy, Witauds sawosiesy skundies Mystruj ont Swydrygaiła, jog onsaj nor jem giwiba atimty, yr mejława idant ji yszduotum, nes Mystrus atsaky jem, jog to negał darity [1]).

Nebgalieje D. L. K. su Križejwejs bekaulityis, nes rejkieje su anajs skubyna sundara darity: kaipogi D. K. Maskolyjys pajkynamas nu Gudu Kunigajkszcziu jemy tyiktyis i kary ont Letuwa; to diejys Witauds noriedamas bon nu wyina puse pawoju nebuty, yszskyr ont susyejymu wyitowy Racionż kur tujau wysy, ta ira, D. L. K., Lanku Karalus Jogaiła, yr D. M. Križejwiu su sawa Wiskupais yr rodnasejs susyrinkusis sundara padary, kuremy ketieje omżyna pakaju tarp sawys użłajkity, D. L. K. pażadieje Križejwems Żemajczius adouty, o Jogaiła atpyrkty nu ju Dobrzyny żiamy uż 50,000 auksynu. Mystrus ysz sawa pusy prižadieje jog leis Letuwems prekioty be koky mokesny sawa kraszty, niekoky neprietelaus neleis eity par sawa kraszta i Letuwa yr pasyjemy jog Swydrygaiła su wysu apleys yr sawa żemie nebłaykis. Nes Witauds noris buwa pażadiejys Križejwems Żemajczius aduoty, wyinog niekaip nenoriejy ju yszduoty, noris ju kariauintu su Križejwejs neszelpy, wyinog giry ju kontriby yr dronsyna dar gintyis. Nes ontra karta sysyejusis Kauny (1405.) Witauds neteip noriedamas kaip regiedamas kyłstonty kary su Maskolu D. K. Wasilu żentu sawa turieje ongała Żemajczius Križejwems yszduoty, kuryi jo su aszaromis kluoky idant to nedaritum yr ne skyirtum ju nu Letuwiu kaipo wyinos tautos, wyinos kałbos yr kyltys żadiedamis jem wysy eitý su kuo tiktaj onsaj nories kariauty. Wyinog nieka neweltiejy ne klukymay ne aszaras, Witauds yszdawy du rasztu wyina łotinyszkaj ontra Wokyszkaj ta ira priwylyies ont Żemajcziu żemys, kaipogi tujau igules ysz pylu ysztrauky yr Križejwems anas adawy, noriedamas dar kuo dydesnej Križejwems pasykłoty, użginy prekiba Żemajtems Letuwo, yr nebilejda daugiaus i ju żiamy ne druskas, ne gelżyis, ne jawu, yr tuo dydej itykemu rados Križejwems [2]).

Żemajtej wyinog kluwusis i ronka Križejwems ne tiktaj ju kłausity nes yr żynoty nenorieje, tardamis, jog Witauds negał ju niekaip użraszity Križejwems, kaipogi onsaj pats ira D-u. L-os. K-u. nu Żemajcziu pakełtas kuryi pagał sawa nora szenden wyina, rita ką kyta gal dydżiu Kunigajkszcziu ysz-

---

[1]) Kotzebue Preuss. ält. Gesch T. III. K. 11.

[2]) Tasaj tynajgi.

kelty; to diejusis ysz gyriu yszpuołdamyis żordojy Križejwius kuryi neparlendamosy mediesy negalieje suwokty kaltyniku. Wyinog Elfenbach Kamendots Križejwiu yr wysuwiriausis rieditos Żemajcziu, lyipy nekurius itaramus bajous apkalty. Pajutusis tą kyty tujau ateje i Fridburga nauje yszdyrpta pyli nu Križejwiu kuryi buwa sau anuo uż buwejny aprinkusis, kłausdamis uż ką ju ukynikus apkalindyna yr guodamos ont netejsibiu Križejwiu, kytu rieditoju mejława jo idant ju ukynikus kaipo nekałtus yszluosuotum o Križejwius kaipo netejsius rieditojus sudraustum, nes Elfenbach dydżiůdamos atsaky jems, jog onsaj krykszczionyszka kraui nelyis diel netyksziu szunu (:Żemajcziu:) kursaj dar ysz apmauda lyipy anus paczius apkalty, kaipo paikintojus yr atkaklus żmones. Nes nekaltiby wysor rond sawa użtaritojus; kaipogi pardietos kalyny buwa Krykszczionys Żemaytys kyta karta kudykiu i wergus ysz Żemajcziu yszwaritas, pasygailys sawa ukyniku nakti kalyny jems adary yr parody taka i rumus patyis kraugery Elfenbach, Żemajtey kalynej tuo paczius żigiu iejusis i jo kombarius gulenti tynaj łowo pati nużordojy, ligy daly yr jo tarnus. On to garsa wysy Żemajtej kiełusis groby i ginkła yr prisyiky ar luosajs dar giwenty ar yromis sawa tiewaynys użsyrausty. Kas apraszis tą meily yr steigyma koki to rusto dyino Żemajtej rody; kaipogi trukdamis ginkłu ruoby kałnus kuriusy gyrdiejy pasakomis ginkłus esont nu Mindowys łajku dar użslieptus, uż wyina karys żyrga du tris wałakus żiamys dawy jej tiktaj begalieje ysz kur ji gauty, teip wyinu wałondu wysy Żemajtej wyinamy ginkly brusdieje. Tujau pylis Fridburg Tobiszau su żiamy suligyna, wyinus Križejwius yr Wokiczius yszżordojy, kytus yszbruka łaukon i Prusus, yr akyis myrkteriejymy taries luosajs tapy. Nes tujau ateje Witauds ont pagałba Križejwems, ligy daly Lankaj atlejda sawa wajskus, patis Križejwej pasytyikusis atgriża yr teip wysy trejy susynierusis kariawa ysz wyina nekałtus Żemajczius; kuryi apstej apstesnej yszlyijusis kraui uż sawa luosiby yszgura ont gała. Teip nekontribe bet nedoribe swieta garbinga tauta *Sarmatu* (:Gierulu *D. P.*:) ysznika ysz skaitlaus tautu giwenonczius szio pasaulie. Witaudas noriedamas dar geru pasyejty Križejwems patsaj padiejy jems pyles suarditoses atstatity yr penu jus szelpdamas pats Kauny giwena iki anas nenubengont. Noris Żemajcziuse po tokiu terioniu wyinas bebuwa gyres o ju tarpusy rusty degiesaj buwusiu pylu, kajmu, yr tiry łaukaj kuriusy wiejej wyiny szwylpieje o bada lykusiusius smerczius goryna, wyinog neprieteley ju szaszuoleczius dar nuguostuodamis stypprynos yr sawi dronsyna. Negana dar buwa to Witauduj, norieje dar pasyregiety su paczius Mystru, kursaj tu tarpu susyrga, Witaudas tujau yszlejda sawa żynowa su dowynomis jo łonkity, kuren su dydy yszkylmy Mystrus lyipys priimty nuraszy Witauduj grometa, tarp kytu tus żodżius tardamas: „linksmynuos „jej dydis Letuwos Kunigajksztis tą rimo ką dara“ [1]).

[1]) Kotzebue Preuss. ält. Gesch. T. III K. 2.

Żemajtej nebgaliedamis galy sawa luosibys beginty, noriejy jej ne luosiby bon jos uksmy yszkłukty nu sawa nauju waldimieru; to diejusis yszrinka wysusenusius tarp sawys yr yszlejda (1406.) i Marienburga buwejny Kriżejwiu pri patyis dydżiojy Mystra, mejłauty, jej negał Żemajtej luosajs budamis riedityis pagał sawa senu dyinu istatimu, kłuk jo kaipo sawa Wieszpatyis, idant anyms tejktumes leisty riedityis pagał Kulma wyitowys arba miesta istatimu, kurius anyi reges użpelniusis tyik kraui lyidamis uż sawa luosiby. Mystrus jems atsaky: „jog Żemajtej ne uż sawa kraui ne uż sawa luosiby nieka negaus“. Teip siuntynej Żemajcziu kaip wergdamis buwa yszejusis teip wergdamis yr sugriża (sugrinża *D. P.*).

Kas gał yszguldity koke to tauto atmajna rados tuo kartu, kad neb patis jau beriedies nes swetymis jemy anuo riedity, yr isakimus sawa duoty. Tujau naujy rieditojey idant aptwyrtyntum sawa waldisty dyrbyna pyles, o idant apwergtum ukynikus padiejy łażus. Rejkieje Żemajtems kyrsty szwentus lyiknus, kuriusy daug kartu yszjodamis i kary żmonas su kudykejs buwa palykusis, tus onżuołus omżias nurumbiejusius po kures ne karta ju boczej praboczey yr anyi patis meldies, rejkieje sakau tas ragotynes kardas, bardysziusis su kuriomis tyik kartu neprietelus sawa ukys graudyna kalty i żombius dalgius, yr sawa żidentes łonkas (:piewas D. P.:) plieszty jems i dyrwas; nes to tujau negana buwa, turieje dar keres swarstity, bałas yr wersmes dżiowinty, dyina yr nakti kruwyna prakajta lyidamis ne dieł sawa łaba nes dieł tu dyrpty kuriu ne kałbos, ne apsyejymu, ne itykiejyma ne yszmany. Kas gal tas rustas dyinas apraszity, muna płunksna ysz gailiesy linksta yr ne yszgał wyina szaszuoliety użbrieżty gałżudżiu tu łajku... Żaluka wira sudżiuwa nu darbu, jaunikaicziu lyimynis sukumpa ont żombejs yr dalgejs, kas dar yra gailingesne, suputy żiaudy sziaure łaukusy skajszczius wejdelus grakszcziu mergajcziu o kaitras saulys yszdyldy ju paskutynius miegus. Rasza, jog tusy łajkusy Żemajtej łajdodamis sawa wargdyinius gyidojusis tus żodżius: „Eik „wargdyini i ontra łajmingesni giwenyma, kuremy ne tu Wokitems, nes tau „tynaj Wokitej wergaus“ [1]). Kas tykietum i tą ką asz dabar yszguldżiau, jej to nestygawotum tyi żodej tusy łaikusy użraszity.

Teip wargstont Żemajtems D. L. K. yszsyriedy tą pati meta (1406.) i kary ont Wasilaus D. K. Maskolu żenta sawa, kurios tas buwa prysztas. Pleskawionis arba Pskowionis użmuszusis Letuwius Pskowy prekioinczius wysa preki jems atiemy kad Letuwej paskuo ju gentis atsyszauky turtu yr pełnu myrusiuju Pskowionis nenorieje jems anu aduoty; dieltogi Witauds noriedamas sudrausty nedoriby Pleskowionu kary jems yszsaky; kaipogi ysztraukys tynaj su rimtajs pułkajs i pyli Kołoże wadynama isyłauży wietru, yr 10,000 Gudu sujemys i Letuwa yszwary. Tą yszgyrdys Wasilus D. Maskolu K.

---

1) Stryikowsky Kron. Litew. K. VI.

rugojy ont sawa uoszwy D. L. K. jog onsaj be jo żynios kariauty pradieje su wyitowy jo użtarimy esonty, kaipogi noriedamas atmonity Witauduj yszlejda sawa woiewodas arba generołus su wajskajs nekures wyitowes Letuwo użimty, nes jo karwedej nieka negaliedamis anoms padarity be ko (su niekumi *D. P.*) sugriża numyi. Wasilus suszirys tokiu newikymu karys yr regiedamas, jog wensaj sawa galy nieka D-m. L-os. K-uj. nepadaris, patelky dar Sadzibeka Kana arba Wieszpati Totoriu su kuriu susynierys trauky ont Witauda. Susyartyna szalis tyis wyitowe Krapiwny szenden Tulys Gubernyio esonty; aby pusy łauky tiktaj żenkłu i musza; nes tu tarpu jemy sundarauty, paskuo tajkintyis, ongała palauba padary [1]).

Ne yłga tetwiery tas pakajus, tujau ji suardy netajkus Swydrygaiła kursaj aplejstas nu Krizejwiu kaip wyrsziaus regiejem buwa radys bendra yr geradieji sawa neprietelu Witauda, kursaj pasygailys jo, dawy jem riedity wyina Letuwos dalika, ta ira: Seweryiy su pyliemis Starodub, Bransk, yr Nowgorodu Seweryios; negał żynoty ysz koke priżaste Swydrygełła adawys tas pylis Wasiluj D. K. Maskolu, patsaj pas ji giwenty parsykiely. Jpikys Witauds ont Wasilaus, jog Swydrygaiłła pas sawi łajky yr pyli Nowgorod — Sewerski ano waldie buwusy użjemy, tujau uż tą jem kary yszsaky (1407). Susytyka szalis pas upi Ugra. Aby pusy łauky tiktaj żenkła i musza, nes Wasilus newyłdamos D. L. K. wejkty, pyli Nougorod — Sewerski aduot sawa uoszwiuj yr mejłau nu jo pakajaus, kursaj nenoriedamas wełtuo kraui lyity pasygadyiy su anuo yr sundara padarys numyi pargriża.

J teip sunky kary riedontes truka dar Witauduj naudos, kaipogi nu nuopuoly tyis Worksłu upy nebuwa dar atsygawys; sudiejy (1408.) jem dydy summa Żydaj kuryms dydis Letuwos Kunigaiksztis yszdawy priwylyie leisdamas jus Letuwo giwenty, yr sawa użtarima pażadieje. Jki szioł noris giwena tynaj nes po Gudajs nu wiresnibe yr tejsibys neturieje.

Krizejwej igawusis Żemajczius dżiaugies, jog suniery sawa krasztus su Mieczejwiu krasztu yr linksmynos, jog prapłatyna sawa waldy nu upyi Odra iki atsiauta Finu, wyłdamyis dar trumpu łajku wysos Lituwos waldimierajs pasydarity. Dydis Mystrus Juningen idant sawi garsesniu padaritum yr prekiba prapłatintum patemy wydurie sawa mażne sakau karalistas, lyipy dyrbty naujy sau buwejny ont yszburgu Nemuna i jura. Jau surinkty ysz wysa kraszta murynikaj pamatus jemy diety, o tukstontes suwaritas swieta kas dyina murus auksztyna.

Żemajtej niekaip negalieje yszturiety wergistys Krizejwiu kuryi jus nemejlingaj żudy; kaipogi tu łajku raszitos saka: „Turieje anyi (: Żemajtej :) „wyina Wiskupa, Prałotus, yr kunegus, kuryi wyłnas, pyina nu ju rinka, ju „kraui giery yr kuna nu kaułu grauży, nes tykiejyma krykszczionyszka niemaż

---

[1]) Krót. rys. Życia Witolda ł. 66.

„ne steygy.“ Skaytitos tur sau atminty, jog tyi kunegaj nebuwa Żemajtej nes Krizejwej, diełtogi rodies Żemajtems wergauty swetymyms, ligy daly kaip jej ne żmonymis buty; kaipogi szenden patarlie mynawojema tebiera: „Kełmas (:Wels:) *(Welney D. P.)* tau tewergau ne żmogus *(żmones D. P.)*.“ Tamy rupesnie onpuołusis staigu Żemajtej (1409.) tos naujosys buwejnys pamatus padietus yszwerty o darbynikus Wokiczius kuryi nebsuskubieje paskryity wyinus yszmuszy kytus sugawusis i wergus i Żemajczius parwary, o pyles kures Krizejwej buwa Żemajcziu żemie padyrbyny su żiamy suligyna [1]. Atgyiżdamis Krizejwej apmauda nużordojy prekiotojus Letuwius Ragneto (Ragayniey *D. P.*).

Tą regiedamas Witauds pasygailys Żemajcziu norieje jus atimty nu tu budelu kuryms onsaj buwa adawys; kaipogi tą pati meta rudyni suniery sawa karejwius su Żemajtejs yr pradiedamas kary tujau ont rubeżiu Żemajcziu medżioinczius Krizejwius wyinus nukawa, kytus sugawa. Jogaiła noriedamas pastyprinty Żemajczius 20 łajwu jawu kuriusy daugiby ginkłu buwa użslepta jems siuntyna, nes tus łajwus Krizejwej sugawusis sau paturieje, tardamis jog sundary paskutynymy buwa paraszita, jog Żemajtems D. K. L. yr karalus Lanku neduos ne jawu, ne ginkłu.

Kas tokies netajkas wysur rodies, aby puse jemy kowejkiausej ginkłuotyis. Witauds Letuwo yr Guduose, Jogaiła Lankuse apskelby kary ont Krizejwiu. D. L. K. styprindamos tujau Totorius użtelky. Krizejwej teipat ysz wysor kriżneszius trauky yr walynikus brostwynikus, ta ira, tus kuryi negiwena Prususy ronkiojy; noriedamis dar sawi sustyprinty, sundara wyinibys padary su Wieszpacziu Pamary, yr teip pasytajsiusis trauky i Dobrzyny kuren i kuly yr wundeni apwertusis, yszkyrta dar ne tyktaj augusius nes senus yr kudykius, i pyly Bydgoszy zdrodu (par wilu *D. P.*) iejy, użjemy Mozuryje yr iki Kujawu atsygrudy.

Jogaiła Karalus sutraukys Lanku wajska, żengy ont Krizejwiu kurius ontpuolys abazy tyis Bydgoszy yszkyrta yr zdrayces (priwilus *D. P.*) pylys sugawa. Witauds D. L. K. ysz pety pasytyikys i kary, lyipy sawa broluj Sygysduj traukty su rimtajs pułkajs i Prusus tepat ont Krizejwiu, kursaj nuteriojys płates apigardas pyly Soldau su żiamy suligyna. Krizejwej geisdamis atmonity ipuoly par gyres i Letuwa yr Wyłkawyska sudegyna. Witauds noris netolyi pasytyka wyinog neturiedamos artyi rimtos galys negaliejy Krizejwiu grinsztonczius wity. Nes tujau susytarys su Jogaiłu duonas krauty, tyłtus dyrbinty yr ysz wysu krasztu karems ont Krizejwiu traukty.

Krizejwej idant dar dydesnej pasystyprintum, Zigmontuj karaluj Wengru 40.000 raudonuju dawy yr priżadiejy, jog iki kare pasybengont kałs pyningus sawa żemie su Zigmonta powiziu. Karalus Wengru uż toky ju geradieisty sundara padary kuremy pażadieje netiktaj ysz wysos galys jus szelpty yr

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. 14.

atimty tus krasztus, kurius Križejwems Žemajtej buwa atiemusis, nes dar pasyjemy prapłatinty ju rubežiu, yr niekoky sundara nie su kuo be ju żynios nedarity.

Dydis Letuwos Kunigaiksztis yszlejdys buwa sawa siuntynius pas Wacława karalu Czeku mejłaudamas pagałbas, nes Wacławas jo siuntyniu kaipo puspagoniu mejławyma neyszkłausy: kaipogi norieje karalus idant Witauds apent Žemajczius Križejwems sugronžintum; o tu tarpu anyms dawy on skoła dydžius yszdus yr užginy Czekams tarnauty Letuwos yr Lanku wajsky, kuriu wyinog daugibes Witauda pułkusy buwa, yr tynaj tarnawa wyiny diel garbies kyty diel nauda.

Neganu dar to buwa. D. L. K. noriedamas atkalbiety Zigmonta karalu Wengru nu Križejwiu, patsaj su Rombutu, Gosztaudu, yr Radzwyłu Letuwos pyrmajsejs tieunajs lejdos i Buda Wengru buwejny. Zigmontas tynaj jem atsaky, jog sundara su Križejwejs padarita negał łaužity, nes sena sundara tarp Letuwiu yr Wengru pasyjem užłajkity. Noriedamas dar Karalus D-m. L.-os K.-uj pasyejty wyiszyna ji yr linkieje idant onsaj patsaj Letuwos Karalu pasydarys karuna Mindowys ont sawa gałwa ontmautum. Noris tuokartu Witauds abejutyniu ont to pasyrody, ko paskuo wyinog dydej geidy, kaip tujau regiesem.

Križejwej ont gała sawa krasztusy lyipy wysyms kuryi tiktaj gał ginkła pakełty i kary stoty. Daugibes nesuskaytomas susumdy dar Wokytyio; Wacłaus karalus Czeku nebeyszmanidamas kaip beszelpty Križejwius podowynojy wyina daly Letuwos Mystruj, ta ira: apigardas Gradna tardamas, jog anam prigulieje kyta karta tos gyres Sawdaw wadynamas (: bon žynoty kaip onsaj tynaj tą sawa pryguliejyma darody?).

Teip dydis Mystrus Križejwiu pasystyprynys netiktaj wilies Žemajczius atgauty nes dar tolesnej rubežiu sawa atkelty. Wysu pyrmu palykys du konturu arba jenerołu Pamary žemie, trauky (1410.) pats su wysu sawa galy ont Letuwiu kuryi i Prusus iejusis tyis Soldau szietrusy ylsieje. Ateje tynaj yr Wengru Karalaus siuntynej yr kary yszsaky Lankams yr Letuwems, kuryi idant paroditum siuntynems, jog nebo nieka anyms beweizont Silgenburga wyitowe su žiamy suligyna.

Noris artynos Križejwej ont Letuwiu yr Lanku, wyinog Mystrus patsaj nenorieje aiszkys muszos dar yszduoty, nes kyty wysy wiresnyjej Križejwiu szyrdinga kietieje grumtyis. Susyriemy szalis ligmiesy Tanenberga tą pati meta 1410. 15 dyino Lyipas mienesy. Križejwiu kariu ysz iwayriu tautu Wokityiys buwa daugiaus ne 100,000 wysy gelžiu yr wariu aplyity kuriu karwedžiu patsaj dydis Mystrus Juningen buwa. Letuwiu, Žemajcziu, Gudu Totoriu yr Lanku tyik pat buwa o rasy yr daugesnej. Karwedejs buwa Letuwiu, Gudu yr Totoriu Witauds D. L. K. o Lanku Zydran Maskowskis Kamendotas Krokuwas, kuri wyinog moky yr užwejzieje Letuwos karwedis. Rasza jog

Jogaiła pawidys neapregamuse łaukuse paparczius wyn Križejwiu blyzgonczius, tejp buk tarys paparti pajemys sawa rinktyniu „Aukszcziausi! buk mon swiet-„ku, jog asz prisuoktas pakielau kaławyiu ont krykszczionu, idant ginczio nu „kraugeriu gałžudžiu muna tautas yr jems už ju neteysibes atmoniczio. Buk „mon swietku, jog daug kartu dawiau muna ronka ont pakajaus, nes tyi dy-„džiulej kraugerej kuryi zokanikajs drens sawi wadinty, anos nejemy kuo dy-„desnej juokas ysz doribe, o tejsiby po koju myn. Dieltogi aduodu tau Wiesz-„patie tą pati paparti i užtarima, yr tas kraus kursaj cze yszsylyis teguł krimt „ont ju pacziu gałwos.“ Tą sakontem karaluj aszaras pradieje ryitiety, Lankaj regiedamis karalu werkonti wysy pradieje aszaroty. Witauds tu tarpu riedy karius i musza yr isakimus dawy kuryms kamy kariauty, skrajdidamas nu wyina sparna ont ontra daugiaus ne par dwy mily ysztyistu syinu. Teip besy-tyikont siuntynej Križejwiu atneszy du kaławyju wyina kruwyna ontra czista i abaza Witauda yr duodamis Jogaiłaj tary: „Skyrk karalau, katran nori, o su „anu kary ar pakaju. Mes anus tau atsiuntum, rasi trukstatau su Witaudu „kardu, rasi dar niera ganu wyitas grumtyis, mees aną prapłatinsem pagał „tawa nora.“ Karalus noris nebukłus užgauliesy wyinog atsaky jems: „noris „turiu gana kaławyiu wyinog atimsiu abudu kaipo zastawus atentys pargalys „mindamas senu dyinu apsyejyma, jog pargalietas aduod sawa kaławyju sawa „pargalietojuj, o kary aukszcziausis riedis.“ Lig paejus siuntynems Križejwiu karalus jemy kłaupyis tyis Ałtoriu szietry szyrdinga melstyis; rupesningas nes dronsus yr ruomus Witauds ejt pas ji yr tar: „broli dyina ira karys ne mał-„dos.“ Kad Jogaiła nieka jem ont to neatsaka Witauds griszt yr skub i pri-szaki sawa karejwiu ont deszinuoi sparna. Jlgiejos wysy pułkaj łaukdamis karalaus, idant duotum ženkła i musza; tu tarpu wyinog yszpuołdamyis ysz abeju pusiu po kelis szimtus, kartas po keles tukstontes draskies wydurie wajska, rodidamis atenti rusta kraujy pralyiyma. Paskiaus pasyrody yr Jo-gaiła yr lyipy i musza trimiltius pusty, on kuriu bałsa susyriemyi szalis it mure, dydeles wałondas grumies ligy łajmu yr narsumu, wyinog deszijnasis sparnas Letuwiu (:Witauda *cvg*:) kuremy Gudaj, Czekaj, Totorej stowieje, pyrmu gurty paskuo spaudamis dydesne nu Križejwiu szalyn skryity pradieje; noris Letuwej stabdidamis jus stebukłus rody sawa kontribys, už wys trakysz-kiu pułkas už wysus to garbingo muszo dydesnej atsyženklyna yr tu kartu it muras nepajudynamas stowieje wydurie Križejwiu wariu yr płyina aplyitu ejłu, wyinog nebgalieje sugronžinty skreintuju ont neprietelu ne ju patis suwargusis muszu nestyngy atrymty, kuryi parłaužusis deszyny sparna Letuwiu taries jau pargalietojejs tapy. Nes kad Witauds atpuolys on tu sparnu su kytajs pułkajs Letuwiu yr Gudu atrem Križejwius; tu tarpu Lankaj ysz wysos galys onguly ont kairij sparna Križejwiu: tujau susyriemy wysa syina yr neyszsakitas wysur kraujy pralyjymas rados. Wyduriu teipat griowies bajsej narsej Wokitej yr norieje paparti patyis karalaus atimty. kuri Witauds sustyprynys puoly i szietra

pri Jogaiła kursaj tynaj myszìu kłausy, yr mejława jo idant pasyroditum karejwems Lanku nusymynusyms yṙ anus apdronsintum; kursaj nieka neatsakontem karaluj buk tarys yszejdamas ysz szietra: „Sudyiwu broli asz ejtu myrty „priszakie muna kontriu Letuwiu." Ongała pats karalus pasyrody noris wysuomet ysz toła kuri yszwidusis Lankaj dronsesnej jemy gulty, o Witauds tu tarpu sawa kontriby yr bukłumu apsiauty ysz wysu pusiu Križejwius; kas apraszis tą krauij pralyjyma yr tą maruma muszos koke tuokartu rados; wyinog buwa jau wynsaj pułkas Križejwius it parłaužuos Lanku syina yr wynsaj rycielus arba brostwynikas wadynamas Dippold yszsykyrtys statej skryiy ont patyis karalaus gorindamas ji gyltyny. Tu tarpu Olesnickis raszitos karalaus noriedamas ji gelbiety sugrobys ragotynys kotas teip styprej užsiauty Križejwiu, jog ons ysz žyrga yszskryiy, kuri tujau kyty karalaus tarnaj nužordojy. Tu tarpu Witauds szeszis pułkus Lanku paskubynys atwesty atriemy Križejwius o Totorej Gudaj kuryi buwa paskryijusis jemy pulty ką narsesnej ont Križejwiu kuryi suspausty nu wysor ongała yszgura, 600 rycielu arba brostwyniku, pats dydis Mystrus Juningen yr 50,000 kariu palyka tą dyina karwyitie. Wysas geribes yr turtaj ne tiktaj Križejwiu nes yr wysos Wokityiys kluwa i ronka pargalietojems yr tuo garbingu muszu sutrupyna galiby Križejwiu ont omžiu. Witauds D. L. K. imtynius surajsziotus su tajs patejs strykejs yr gelžynes kurius Križejwej Letuwems buwa sawa abazy patyikusis, wyinus i Letuwa yszwaridyna, kytus i Lankus, o Kamendotus Marguard ir Enrich kuryi buwa netejsingaj apkalbiejusis jo motina lyipy nukyrsty. Paskuo wyinas wyitowes nugondintas po kytu užjemy o kurios norieje dar prisz Witauda gali priszingauty su žiamy tapy suligintas. Ongała apguly pati Marienburga buwejny Križejwiu kurio Kamendots Plauen su 5,000 buwa užsyrakynys [1]).

Kad teip Letuwej maringas karis dary su Križejwejs; Žemajtej užpakalie ju kruwynose kowiese piowies ne muszies su Mieczejwejs, kuryi pagał susytaryma su Križejwejs norieje Letuwius ysz užpakaly onpulty (užpulty) Prususe, nes Žemajtej niekaip nenoriedamis par sawa žiamy parleisty kruwynaj su anajs muszies; kaipogi Fitingof Mystrus sunkiu yr bajsiu nupuolu datirys Žemajcziuse wos beiwedy i Prusus 500 jocziu yr tus Witauds pajutys atejnont sugawa su pacziu Mystru yr karaluj Jogajłaj adawy. Wyinog D. L. K. nenorieje iki paskuoje Križejwiu ysznajkinty, nuguostuodamas idant Jogaiła yr Lankay nebturiedamis daugiaus Križejwiu neapwergtum ji; to diejys pasysaky karaluj, jog lygos jo wajsky pradiejuses pliestyis, jog onsaj nebgał jem bepadiety wietrawoty Marienburga, nes tur ejty Letuwosginioty kuren Mieczejwej ontra karta onpuołusis teriojy, yr imtynius yszwariusis pardawoje i swetymus krasztus; kaipogi palykys Jogaiła tyis buwejny Križejwiu; pats trauky su wajskajs sawa i Letuwa. Saka jog Witauds pacziu rinktyniu žaluoku pułku

[1]) Kotzebue Preus. ält: Gesch. T. III. k. 5.

Letuwiu yr Żemajcziu ne statys i musza, nes atstu użpakalie atsarga użsliep-tus łaikys.

Karalus Jogaiła negaliedamas isyłauszty i pyli Marienburg pasygadyiy su Krizejwejs (1411.) yr sondara padary Toruny, kuremy wyns kytam prizadieje imtynius be pyningu yszduoty, wysus krasztus użimtusius wyiny ontrims kaip buwus sugronżinty pasyjemy, wyinog Żemajtej iki smerty Witauda yr Lanku karalaus bus ju waldżio, nes po ju smerty apent teksa Krizejwems, kuryi wyinog sziu kartu tur użmokiety Lanku karaluj yr D. L. K. 100,000 kapu skatyku uż yszdowius ont tos karys o kunygaikszcziuj Mozuru 5,000 kapu skatyku, uż yszkadas.

Nes jog Witauds D. K. L. nebuwa użkwyistas ont to sondara, wyinog tejsiby pati szaukies, jog tasaj duotum pakaju kursaj neprietelus pargalieje; rugodamas ont to Witauds jog ji teip panyiky, tą pati meta trauky i Prusus su rimtajs pułkajs, tujau dydis Mystrus yszsiunty dydżius wajskus ont jo, su kurejs susytykys D. L. K. 6,000 wysugeruju jocziu Krizejwiu karwyitie pagul-dys, yr płatej płatesnej ju apigardas nuteriojys su dydżiu grobiu numyi sugriża [1]).

Jogaiła karalus Lanku kaip regieiem padarys sondara Toruny su Krizej-wejs pargriża i Krokuwa buweiny sawa i kuryi iejy su yszkylmy kajpo par-galietos. Tuo paeziu łajku atsytyka tynaj sesyryis jo dukties kunegajksztatys Mozuru ysztekonczios uż Arce - Kunegaikszti Austryios pariedka, kurio buwa yr patsaj Witaudas; rasza, jog to pariedko siuntynej Ciecoriaus Zigmonta par-kalbieje D. L. K., idant apmautum gaława sawa Letuwos karunu yr su wysu nu Lanku atsyrisztum [2]).

Tą regiedamas Jogaiła uż wys jo rodnyjej yr Wiskupaj kuryi aną waldy, linkieje jem, idant atnauintum dar sunieryma Letuwos su Lankajs, kaipogi nuguostawa anyi, idant Letuwa wejkiaus ar paskiaus neatsyrisztum butynaj nu Lanku. To diejys Jogaiła karalus susyejy (1412) su Witaudu D. L. K. wyitowie. Orodluj yr tynaj yszdawy raszta kuriu omżynaj suniery tauta Letuwos su Lankajs yr prisiku ji aby pusy patwyrtyna. Daug galietum aple tą raszta składawoty, nes jog pasyjemiau trumpaj raszity, diełtogi palyiktu anu ky-tam łajkuj.

Paskuj Witaudas su Jogaiła atkelawusiu i Żemayczius jemy anus ysz wysos galys krykszytity, kuryi iki szioley noris wargynamis nu Krizejwiu wyi-nog pagonymis tebibuwa. Tujau lyipy omżyna szwenta ugni żniczius wadyna-ma kuri kurynos ont auksztu kałnu tyis upy Newieżu, użgesity yr użlyity. Nes jog nebuwa kunegu mokoncziu Letuwyszkos arba Żemajtyszkos kałbos, Witauds su Jogaiła pacziudu pamoksłus saky yr istatimus tykiejyma szwenta

---

[1]) Eber. Windeck hist. Sigismund. T. I. p. 1133.
[2]) Kojałowicz hist. Lith. T. II. p. 90.

moky yr kryksztyjy. Żemajtej sułaukusis apszwyityma dwasys szwentos wysy atsyżadieje pagonistys yr apsykryksztyjy. Tuo pacziu kartu Witauds su Jogaiła Wiskupa Warniusy pardieje yr tynaj Katedra i warda szwenta Petra yr Powyła apastołu pamatus padieje. Paskuo Witauds D. L. K. dewines bażniczes padyrbyna: Eirogaly, Krażiusy, Warniusy, Raseyniusy, Wyduklie, Wyluno, Kaltynienusy, Cetro (Sedo) yr Łuokie[1]).

Atenti meta (1414) garbinga ukys Naugarada dydżiojy atlejda sawa siuntynius pas Witauda D. L. K. su kuriu sundara atnaujyna po senowys. Nes su Kriżejwejs nebuwa dar aiszky pakajaus: kaipogi tą pati meta susyejusis Witauds, Jogaiła, yr Juningen dydis Mystrus i Grabau wyitowy, rejkaława D. L. K. yr Lanku karalus nu Mystra idant anuodum aduotum Żemajczius, Sudauius, Pamari, Kulma yr Mikelau żiamy, dydis Mystrus nenorieje aduoty tu krasztu użwys Żemajcziu tardamas „Żemajtej daug kraujy kasztuo Krizejwems." Negaliedamu Witauds su Jogaiłu nieka yszkaulity nu Krizejwiu jemy wieł su anajs kariauty yr wyinu żigiu użjemy pylis Osterody, Neidenburg, Balga, Allenstein, Elsberg, Brandeburg, Elbing, Christburg, Riesenburg, yr wyina dali patyis Marienburga; ongała teip prispausty Krizejwej padary palauba ont dweju metu yr wysy jemy riedityis i Constanca wyitowy ont Koncilium kuremy ne tyktaj wysy Kardynołaj Arcy - Wiskupaj yr Wiskupaj wysos pasaulys turieje buty nes yr patsaj popieżius ketyna atkelauty yr tynaj ne tiktaj Lankus yr Krizejwius tajkinty nes yr kytus Wieszpaczius karalus ir kunigaikszczius sudity i kuri surynkyma ne tiktaj wysa dwasyszka wiresnibe rejkieje susyrinkty, nes dar turieje wieszpatey yr karaley tynay eyty: kaipogi patsaj Zigmont yszejdamas i tą Koncilium sawa Ciecoristy yr Karalisty Wengru adawy i użtarima yr apieka D. L. K. Witauduj idant saugotum krykszczionis nu galibe Turku.

Cze ira wyita Letuwiuj Żemajcziuj pażwelkty on sawa uke tu dyinu yr rimoty ont jos dydiby. Buwa dyina kad Wylnius buwejny Letuwos żiamy iki juru adryatyios, juodosys, Kaspyios lejda, o atiemy atsakus nu jura baltyios yr upys Dona. Tos dyinas diel Letuwiu Żemaicziu ira sauly żybonti pusdyinie, kuryi iki tapusis krykszczionymis tujau palyka użtaritojejs krykszczionu, kuryi patis tarp sawys susykiwojusis prowojes, o Letuwej Żemajtej sekdamis doriby yr kontriby sawa bocziu probocziu Skytu yr Sarmatu (yr Gierulu *D. P.*) giwendamis wyinibie kaltynikus krykszczionis giniojy. Ne muna płunksnas rejk apraszity galiby yr dydiby Letuwos tu łajku; rasi kuomet tuomet pagimdis bon wyina motina toki sunu kursaj pasygailys sawa pamintos tautos suraszis pamenkłuj jos tus auksa metus! Kaipogi Stryikauskis aple kuri wyrsziaus mynawojau, saka, jog anam esontem Konstantynopolie buwejnie Turku metuse

[1]) Krót. Rys. Życ. Witol. k. 89.

1574. cziausus ta ira Turku kunegas żmogus mokitas rodys jem pyrmuojy bendrista Letuwos su Turkays nu Witauda omżiaus ju kningosy użraszita.

Żemaytey neżynodamis dar aiszkej kam teksaj; kaipogi paskutynemy sundary Toruny padaritamy su Krіżejwejs buwa paraszita, jog myrus Witauduj yr Jogaiłaj Żemajtej apent teksaj Krіżejwems, dieltogi mindamis anyi jog ju kunegaiksztej yr karalej daugiaus sawa gera weiz ne Żemajcziu, to diejusis yszrinka tarp sawys 60. wysu geruju wiru yr yszlejda i Koncilium Konstancyios 300 trukiu arba milu atolinta nu sawa tiewajne, noriedamis tynaj teysibe rasty tamy wysudydżiausemy yr teysingiausemy ont wysos pasaulys sudy: kaipogi iejusis tynaj i tą szwyisy surinkyma kuremy neapregemas ejłas Kardynołu, Arce-Wiskupu, Wiskupu siedieje, jemy ju mejłauty idant priimtum anus i użtarima sawa, yr mokitum itykiejyma szwenta, jog anyi nor szyrdingaj krykszczionymis tapty, nes yr luosajs po senowys giwenty, ne Wokitems yr kytyms swetymyms wergauty, jog anyi ne dielto kariau su Krіżejwejs, jog anyi krykszczionymis nenor tapty; nes dielto, jog anyi sawa żiamys nenor aduoty Krіżejwems yr anyms wergauty. Su toky yszkałbu siuntyney guodies tam szwentam surinkymuj, yr teip jo kłuky idant yszpliesztum jus ysz nagu Szetona, jog Kardynałas patsaj Raguza pasygailys ju meyławyma yszmintyis yr yszkałbas, ketieje pats ejty i Żemajcziu żiame tykiejyma szwenta mokity yr tą but padarys kad tyktaj kałbu Żemajcziu but yszmokys [1]).

Ne gana to, dar buwa Żemaytey ontra karta pasyrody tamy szwentamy surinkymy kłukdamis, idant onsaj lyiptum Krіżejwems, kuryi yśz Żemajcziu żemys daugibes kalyniu buwa yszwariusis yr apwergusis, aduoty, yr jus paczius nu waldżios Arce-Wiskupa Ringos yszluosuoty. Surinkymas pakłausys ju mejławyma, lyipy Krіżneszems yr Krіżejwems, tujau pagronżinty ju kalynius yr pasaky jog Żemaytey ukyszkusy rejkałusy yr dwasyszkusy nie wyina kyta netur kłausity kaip tiktaj Ciecoriaus yr sawa Wiskupa. Toky pagonda gawusis Żemajtej sugriża numyi.

Witauds noriedamas pasyeity tam szwentam surinkymuj atlejda dar i aną Gudu Wiskupus kuryi tynaj atejusis norieje yr geidy su Romos bażniczy susynerty yr popieżiaus kłausity. Dary tą Witauds daugiaus dieł to, jog itaremas buwa nu nekuriu, jog onsaj taupa pagonis yr Totorius, kyty dar skelby jog onsaj igawys waldy yszsyżadies apent tykiejyma krykszczionyszka, dieltogi D. L. K. norieje sutajkinty Sizmatykus su Katalykais, ką yr buwa padarys.

Noris paskuo Koncilio buwa Ciecorius lyipys Krіżejwems Żemayczius adouty D. L. K., o Popieżius jus tynaj yszkeiky jey anyi to nekłausitum darity; wyinog Krіżejwej traukies yr nenorieje aną aduoty uż wys Wyluna pylys; kaulidamyis Witauds, Jogaiła yr Mystrus, sutary ongała paczio Wyluno susyeity yr tynaj tarp sawys pasydality: kaipogi susyrinka tynay ne anyi wyiny, nes

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. 7.

daug dar siuntyniu swetymu Wieszpacziu, kuryi norieje buty ju tarpynikajs wyinog yr tynaj nesusytaikyna.

Kad teip kaulyios szalis sundarus daridamis, tu tarpu Żemaytey noriedamis butynaj Krizejwius uż Nemuna yszbrukty, onpuldynieje jus yr kariawa, noris daug kartu yr paczius Żemajczius Krizejwej iweyky, wyinog D. L. K. ne tiktaj jems niekokios pagałbas nedawy nes dowynas wens ontram su Mystru siuntyna, yr kad Mystrus guodies Witauduy ont Żemayczių, onsaj jus kaip rasza Wokitej lyipys Mystruj sudrausty.

Smertis dydżios kunigaikszt ienys Letuwos Onos (1418.), garbingas żmonos Witauda kuri ji metusi 1362. kaip jau sakiau ysz kalyny yszluosawa nemaża użrustyna Letuwa.

Tą nełajma padydyna Letuwos neprietelus Edyga, pargalietos tyis Worksłu, tasay parsykielys par Dona upi atrauky staygu iki Kijawa yr ji apguly, nes negaliedamas i pyly isyłauszty kuren stypri igulie kontrej giny ysz apmauda wysa wyitowy nudegyna teip jog garsus iki szioł Kijawas nu to łajka nebgalieje daugiaus i sawa senuoi puikuma beisygauty. Witauds noris ikonden ginies Edyga, wyinog nebgalieje jo bepanokty.

D. K. L. budamas pasytyikys i kary ont Totoriu tuo pacziu żigiu myros Saladyn dydem Kanuj apkarunawoje Bestabule dydżiu Kanu Wylniuj yr ji yszlejda su wyinu daly, sawa wayska yr su Totorejs Letuwos, waldżios apimty ont wysu Totoriu; nes Bestabula kariaudamas su nekurejs karwedejs nenorintejs jo yszpażinty uż dydi Kana, karie myry. Witaudas tujau jo broli apkarunawojys wieł yszlejda, kursaj apjemys waldy ont wysu Totoriu buwa tarnu D. L. K. yr jem duokly kas meta mokieje. Tą matidamas patsaj Edyga nusymynys atlejda siuntynius pas D. L. K. pakajaus mejłaudamas, yr atsiunty jem dowynom tris werbludus karmazynu apdenktus, yr 27 wysugrażiausius żyrgus.

Tą pati meta atejusis siuntyney Ciecoriaus i Letuwa, Witauda D. K. sutajkyna su Swydrygaiłu, kuris pasygailys onsaj dawy jem wyina dalika Letuwos riedity su pyliemis Nowgorod - Seweryios yr Bransku, kures waldy onsaj iki smerty D. L. K.

Winog Witaudas negalieje teip wejkej pasygadity su Krizejwejs; noris Wiskupas Derpta yr Arce - Wiskupas Ringos linkieje idant kuowejkesnej sondarautum tarp sawys yr nauju krykszczionu nepiktintum, tardamu, jog anyi tą regiedamis kas dyina gał yszsyżadiety tykiejyma szwenta; ką yr nuliemy Wiskupaj, kaipogi Żemajtej kuryi jau padore yr szyrdingaj buwa apsykrykszt yjusis, tą meta (1419.) papaikusis bażniczes sawa sudegyna yr Wiskupa yszgyna; negał szenden żynoty prizastyis to bunta, negut paskiaus atsyras kokyi rasztay kuryi apreyszksaj yr prizasti. Wyinog tas ira żynoma, kaip wyrsziau regiejem, jog Koncilium pasaky Żemaytems idant anyi kyta nieka nekłausitum kaip tyktaj Ciecoriaus yr sawa Wiskupa, ontra jog patsaj D. L. K. paskuo Koncy-

lijys neużtarynieje Żemajcziu, kaip jau mynawojem nu Kriżejwiu yr ju nepgelbieje: kaipo tuo pacziu kartu Witaudas drausdamas Żemajczius lyipy 60, ju wiresniuju nukyrsty [1]).

Czekaj noriedamis yszsyluosuoty ysz waldżios Ciecoriaus susybuntawojy yr atlejda siuntynius i Wylniu (1420.) karuna Czeku Witauduj siułodamis yr mejłaudamis idant onsaj aną prijemys teiktumes anus gelbiety yr użtarity. Negał żynoty dielko D. L. K. nejemy, nes adawy aną sawa broly sunuj Korybutuj kuri yszlejda i Czekus su wyinu daly sawa wajska ju gelbiety.

Ciecorius atmonidamas uż tą Witauduj igundyna Kriżejwius i kary su anuomi, żadiedamas jems sawa pagałba duoty, kuryi iki szioł nedrisdamis aiszkys karys pradiety, wyinas kaulyiymajs, wyinais palaubu darimajs nu pat Tenenbergu muszos wysa tą łajka parlejda, paskuo wyłdamyis pagałbas nu Ciecoriaus kuo dydesnej jemy sziausztyis. Nes kad Krizejwej nenor yszsyżadiety Żemayczlu żiamys, Witauds D. L. K. iejys i Prusus, użjemy pyli Lebau, o Risenburga i pelenus apwerty, paskiaus isyłauży wietru i pyli Golup yr pargaliejys kelosy kruwynosy muszosy Krizejwius artynos jau ont Marienburga, nudegyna Toruna yr apguly garbinga Kulma sawa istamas (istatimus *D. P.*), kures Żemajtej kaip regiem norieje riedityis.

Ongała Krizejwej budamis teip prispaustajs padary sundara ont eżeru Melna metusy 1422. kuremy atsyżadieje Krizejwej Żemajcziu Sudauju (:szenden Woiewodiste Augustowa:) yr apigardu Nessau, Orlau, Neudorf, i Moryn nu upyi Drewenca iki Bygdgosza, be to dar wysus rasztus kurejs Krizejwej sawynos tus krasztus turieje aduoty Letuwems yr Lankams, yr prisyikty, jog wysy kyty rasztaj, kuryi dar rastumes priszingy tam sundaruj niekokios twyrtibys neturies. Tujau pagał to sundara yr rubeżius użwedy tarp Letuwiu yr Żemajcziu, wyinog Witauds neatiemy Krizejwems Kłajpiedas yr tos kerczios Żemajcziu szypus Nemuna esonczios, nebe wyltys sawa gera kaip tujau regiesem yr wyina tyktaj sau Pałonga palyka.

Nutyldys Witaudas sawa neprietelus neużmyrsza uky riedity. Wysy pyitynej Gudaj noris buwa waldżio Letuwos ukys, wyinog wiresniby dwasyszka budama yszpażynyma ritu arba Greku kłausy Metrapolitas sawa Moskwo esonty yr wysas dwasyszkas rinklawas yr deszimtynes turieje jem i Moskwa siusty. Tas dydej netyka Witauduj, jog pyningus be joky reykała rejkieje siunsty i swetyma kraszta. Kaipogi myrus Metrapolituj Cypryionuj Witauds D. K. L. użsaky Letuwos żiamys Wiskupams tarp sawys wyina Metrapolitu yszrinkty, kursaj galietum riedity wysokius rejkałus dwasyszkus yr użginy daugiaus besiusty i Moskwa deszimtyniu yr kytu dwasyszku rinklawu. To diejys Arce-Wiskups Pałacka Teodorius su Wiskupajs: Jzoku Czernikawa, Dioniziu Łucka, Gerasimu Włodimiriaus, Sebestyjonu Smolenska, Karitonu Chełma,

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. 7.

Eugeniuszu Turawa, susyrinkys paszwenty Metrapolitu Letuwos ritu Bażniczes Gregoriu Camblaka wira mokita metusy 1425. Nowogrodeky, nu kuriu .netu Letuwa su wysu atsygriża nu Maskolyje dwasyszkusy rejkałusy [1]).

Pskowionis wysumet nieries su Mieczejwejs yr anyms kariauint su Letuwejs słaptu talkynieje, noris żynoje tą aiszkej D. K. L., winog nieka jems nedary yr łauky tiktaj praguma kary su anajs pradiety. Tu tarpu rados kerszta dieł rubeżiu tarp Pskowionu, ukyniku Nawgorada yr Letuwiu. D. L. K. tujau jems apskelby kary yr sutraukys sawa karius apguly Opoczkas pyli daliky ukys Pskowa esonty; nes tynaj Witauduj newika; kaipogi kad Letuwej łaużdamyis pro onga i pyli susygrudy ont tyłtu, tu tarpu Pskowionis paskubieje tyłta pakyrsti yr teip daugibes Letuwiu iłużusiu su tyłtu wyiny użsymuszy krysdamis, kyty ont myitas ticziomis i wundeni ikałtas parsydury, o giwyisyms kurius sugawa, kailus łupa akiwajzdo patyis Witauda. Negaliedamas D. K. isyłauszty i Opoczka meties ont pyle Woronecze. Atsymynusis Pskowionis jog nestyngsaj su galiby Letuwos kariauty, nusyżiamynusis pasydawy yr pażadieje jem kas meta 700. swarus sydabra duoklys duoty. Nużiamynys teip dydis L. K. dukteri, eje dar yr motinas kariauty, ta ira Naugarada dydżiojy, kurio galiby yr turta buwa neapraszomis, kaipogi prižodis buwa sakomas: kas gał ką padarity Dyiwuj yr dydem Naugaraduj. — Pelkes, wersmes, yr neyszżyngamas gyres giniojy nu wysu pusiu tą garbinga uky; nes nurumbiejusem Witauda karejwiuj kursaj mokieje trupinty plyina yr wariu aplyitas Križejwiu ejłas, tam sakau parejty bałas yr gyres buwa niekas; kaipogi Witauds tuo pacziu żigiu lyipy 10,000 kyrtieju skinty keli tyisiau ont dydżiojy Naugarada par juoduojy gyre, o par bałas żemgrindus dyrpty. Wysu pyrmu apguly pyli Porchau, kurios kamendotas Boreckis negaliedamas atrymty Letuwiu, atsypyrka duodamas Witauduj 20.000 swaru sydabra uż wysa wyitowy. Tasaj newikymas pradżioje karys nugondyna ukynikus Naugoroda, kuryi nenoriedamis prasta gała łaukty, pasydawy dydem Letuwos kunigaykszcziuj, yr teip użmyrsza prižodi kas gał ką padarity Dyiwuj yr dydem Naugaraduj. Kaipogi ukyninkay yszrinkusis tarp sawys siuntynius priszakie Arce - Wiskupa Eufemiusza yszleida i abaza Letuwiu yr tynaj rasza szietry kuremy D. L. K. siedieje ont auksztu sostu, kurios szaliese stowieje eiłomis jo karwedej yr wysa karys wiresniby kłaupusis mejława pakajaus yr jo użtarima yr pażadieje kas meta 4,000 swaru sydabra jem mokiety; kaipogi yszkłausys ju mejławyma Witauds tynaj pat sundara padary metusy 1425. Teip pargriża Witauds pargalietoju yr i Wylniu Letuwos buwejny su yszkylmy iejy i kuryi neapsejkamas geribes yr turtus [2]) parwyrdy.

---

[1]) Życ. Witolda — k. 97.
[2]) Życie Witolda – k. 100.

Partekys Witauds garbies, turtu, yr galibys, tapys garsiu wyso pasaulie, yr pyrmuoju karwedžiu sawa omžiuj, waldimieru płacziu krasztu, wieszpacziu daug tautu, kurio walde prasydiejy nu baltyios jura, bengies ont juoduojy. Nieka netruka jo dydibej yr galibej kaip tiktaj wyinos karunas kurios nebwyłdamos nu Lanku sułaukty, užwys jog Jogaiła sułaukys buwa wayku dieltogi norieje Letuwos karunu apsymauty. Dydey bendringaj giwendamas Witauds su Kamendotu Ragnetas Mimpelgard yszmintingu wiru, pasysaky jem ką ket darity. Mimpelgard susyžynojys su dydžiu Mystru Dydi Letuwos Kunigaikszti ką dydesnej gundyna karalu Letuwos pasydarity. Dydis Mystrus pasaky tą Ciecoriuy kursay netiktay linkieje Witauduj tapty Karalu Letuwos nes dar patsaj norieje su anu regietyis, kaipogi sutary Łucky susyeyty.

Ateje tynay ne tiktay Zigmonts Ciecorius su žmonu kaipo mejłaudamas D. L. K. pagałbas ont Turku yr Czeku kuryi buwa susybuntawojusis ont jo, nes dar karaley Danu yr Lanku su wysu sawa dyduomeny, dydis Kunigaikisztis Maskolu, Dydy kunigaiksztey Twera, Rezana, Dydis Kans Totoriu, siuntyney Ciecoriaus Ritu, [1]) siuntyney kytu Wieszpacziu yr karalu, daugibes kunigaikszcziu, Metropolitu, Arce-Wiskupu, kuryi gyrdiedamis atejusi Ciecoriu D. L. K. karunawoty Letuwos karalu, wyiny atkelawa patyis Witauda regiety, kaipo wyso pasaulie garbynama, kyty regiety yszeigas karunawojyma. — D. L. K. pakiely tyms swetems bankiety yr jus waiszyna karaliszkaj par penkes nedieles; rasza jog toksaj buwys susyrinkyms, jog 700 bosu patyis mydaus yszgierusis swetej kas dyina, neskajtont i tą wina, almazyjys yr kytu gierymu, 700 jaucziu, 100 bryidžiu, 100 szernu, 100 tauru, o paukszcziu yr kytos smulkmies be skaitlaus kas dyina suwalgiusis [2]). Wayszinty teip sweczius par penkes nedieles retas szenden netiktaj karalus nes yr Ciecorius tegalietum.

Dieltogi Ciecorius stebiedamos i geribes yr turtus D. K. L. tary jem: „Tamista esi jau aiszkej karalu, warda wyina bereyk, kuri tujau gausi.“ Rasza jog Witauds teip sawa sweczius wayszindamas pażadiejys dar Ciecoriuy i tałka 100,000 kariu ont Turka. — D. K. L. noris geydy karalu Letuwos tapty, wyinog nenorieje priimty to naujy oronda be žynios Jogaiłas Lanku karalaus, kuri tynaj esonty gerindamas Ciecorius su Ciecorieny apłonky. — Ciecorius aple daugy su anu biłodamas primyny, jog Mindowy buwa Letuwos karalu, daug gadnesnys ira tos wiresnibys Witauds, Jogaiła abejotynaj ont to atsaky, tardamas „je roda muna sutars asz nepriszingausiu.“ Atejys i roda

---

[1]) Kursaj tarp kytu brongiu dowynu Dydem Kunigajkszcziuj Letuwos atsiunty dydej brongi abrosda Motinas Szwencziausys auksa spielcziusy, kuri abrosda neseney senusy Trakiuse kunigas Benedyktionys gerbdamas dydii ałtoriu rada tynay užkyszta dulkiemis apkerpiejusy; ysz pyrma nepażyna, nes kad jemy weyziety, rada yr parasza; tasaj abrosdas tebier szenden pas kunigus Benedyktionis, yr rejk wyltyis, jog tas zokanas kaipo jemy szenden mokityis, nepakleis niekur to brongy pałaka Letuwiu tautas.

[2]) Stryikawskis Kron. Lit. k. 529.

pats Witaudas sawa nora apreyszky Lankams. Wysu pyrmu Arce - Wiskupas Gniezna linkiejy Dydem L. K. karunawotyis, tardamas jog tasaj daras jo bus su łajma diel Lanku yr Letuwiu, nes Wiskupas Krokuwas Olesnickis gelbietojes karalaus, niekaip neleyda to jem darity stygawodamas jog Ciecorius yr Križejwej link karunas dydem Letuwos kunigaikszcziuy ne ont jo łajmos, nes ont prapultyis, jog karunawodamas sawa omžiaus galy garbingesniu nebtapsaj, kaip jau ira, jog onsaj negał łaužity sawa prisikas: kaipo du kartu sunerdamas Letuwa yr Žemajczius su Lankays, abu kartu prisyiky, jog tą omžynaj dara. Dydis kunigajksztis užrustintas yszeydamas ysz roda tary: „noris jus nenoret, wyinog asz darisiu tą ką asz noriu."

Tieunay Lanku yszdawy tujau raszta idant D. L. K. ne tiktaj nebendrautumes su neprieteleys Lanku yr Letuwiu, nes dar idant sudyiwu Ciecoriuy nesakys ysz Łucka yszsydongintum. Witauds netiktay ysz Łucka neważiawa, nes priszingaudamas Lankams ką dydesney Ciecoriu wayszyna yr meylingaj su juom byłojy, ongała apdowynojys Ciecoriu brongejs, brongesnejs dayktays, tarp kuriu saka buwus yszauksita raga taury, kuri jo boczius Gedymyns D. L. K. ont Wylniaus pylys kałnu buwa užmuszys, kaip jau wyrsziaus regiem, su yszkylmy yszleyda, yr tujau sueima suwadyna, idant dasyžynotum kas bus karszinczju Jogaiłas.

Tą regiedamis nusymyny Lankay yr atleyda siuntynius pas Witauda, kuryi wysupyrmu norieje parkalbiety, paskuo negaliedamis to dasijkty jemy kary ji gorinty. — D. L. K. tuo nenusymindamas anyms atsaky: „Negeydžiau „asz niekuomet karunas, kad mon aną linkieje Ciecorius asz nejemiau; nes „jusa pacziu karalus sawa rodu yr meyławymu muny igundyna, anos geysty, „kursay dajktas wysyms rados žynomas, o muna onoras *(kyltys)* reykałau „szenden idant asz aną dasyikcziau." [1]

Teyp atsakys Witauds siuntynems susybendrawa ką dydesney su Križejwejs, papyrka nekurius tieunus Lanku, skubyna Ciecoriuj pradieta reykała nubenkty yr pats i kary jemy tyiktyis; yr maž ko bereykieje jog Jogaiła isypayniojys i sawa kebeles nenuryitieje nu sosta karalaus Lanku. Kaipogi pyrmu ginioje Dydem L. K. karunawotyis, paskuo jemy pats jem linkiety rasztusy sawa wyseip ji gyrdamas; nes yszmanus yr gudrus Witauds jo saldyms žodems ne tykiejy: kaipogi raszidamas grometa pas dydii Mystra Križejwiu teyp saka: „gali tamista suprasty kaip puikeis žodeis karalus kałb o kaip maž tedara."

Jogayła negaliedamas parkalbiety D. L. K., idant nekarunawotumes Letuwos karalu; guodies popiežiuy kursay katram bully atleyda taykindamas

[1]) Kotzebue Preuss. ält. Gesch. T. III k. 19.

abudu. Ongała nebsumanidamis Lankay ką bedarity, tą dar yszmany; jog Jogaiła senas, jo sunus karszinczius mažus, D. K. L. bewaykis; diełtogi susytarusis su karalu Jogaiła, Witauduj D. L. K. Lanku karuna norieje aduoty, wyłdamyis tuo yszradymu wys sutaykinsis, ta ira: Witauduj karuna duoty yr sunieryma tautu nesuardity. Nes Witauds to nenorieje darity yr eiszkodamas tos garbies ne dieł sawys nes dieł Letuwos ukys tary: „Teguł aukszcziausis „paylgyn omžiu karaluj! asz ne tikau jo karunas, onsaj tiktaj mon teneskau- „gie munosys; su jo karalista asz łaikau yr užłajkisiu sena bendrista, jey jus „to noret, jey ne, jus muni yszwiset ginkłuota."

Lankay nebgaliedamis kyta ką besumanity susytary Ciecoriaus siuntynius eytonczius pas Witauda su karunu i Letuwa sugauty yr karuna atimty: kaipogi Czarnkowskis su kytu dyduomeny Lanku susynierys parjemy ont rubežiu siuntynius yr prywylyies duotas nu Ciecoriaus Witauduy ont karalista Letuwos atiemy: wyinog siuntyney yszsygawusis atejy dar patem D. L. K. apreykszty tą kas buwa su anajs nutykys. Tyik datyrdamas Witauds ne linkiejyma nu tu kuryms tyik gera yszdawys buwa, ysz rupesne susyrga; wyinog lygo budamas wilies dar karalu parkalbiety, diełtogi geydy idant ji Jogaiła apłonkitum, tardamas jem, jog onsaj (:Witauds:) wys jau užmyrsza. Nes tieunay Lenku neleyda Jogaiłas eyty jo łankity, nes jog onsay dydey weržies, pridiejusis jem rodnusius yszleyda i Letuwa, kursay ont rubežiu Letuwos karalyszkay priimtas yr i Wylniu buweyny atwestas buwa. Pyrmamyiy pasyregiemy neužmyrsza Witauds sawa sweczių parkalbyniety, tardamas szyrdinga sawa brosiu tays žodeys: „Stowiu ont grabu, ko jus nuguostuoet munys, nieka asz nebipadari- „siu su muna karunu, noriu tyktay pasauluy su tu ženkłu pasyrodity kaipo su „muna nupełnu. Nediewiesiu asz jos, prisyiku asz jums i warda wysu szwen- „tuju jog po kelu dyinu yszsyžadiesiu asz anos ysz gera nora." Kaipogi prisyikys dar dydey gaylingaj meyława Jogaiłas yr Lanku rodnuju. Jogaiła karalus sugraudintas tajs žodejs, tary: „jey leyd muna rodnyjej asz ne priszingauju." Nes rodnyjey neleyda jem niekayp karunawotyis, už wys Olesniskis Wiskupas Krokuwas tas kuly žmogus kuren D. L. K. dowenas dawy, mejława yr goryna, teip jem dar tary; „Tu esy wysugadniausys pyrm wysu karunas, „tawa kraszta, tawa galiby, tawa turtay ligynas wysudydžiause karalista, nes „Letuwos karalus gał tapty kuomet tuomet neprietelu Lanku, szenden aby „tauty ira sunerty omžynay yr karuny abeju ont wyinu gałwu sumauty. Tas „bendringas tautas Ciecorius ju neprietelus nor parskyisty, ne ont łajma ju, „nes ont nełajma; kaipogi patsay pri skomy ysztary tus žodžius: „Warda ka- „ralaus it mesos szmota tarp szunu imecziau". Sunertas musa tautas ira ne- „pargalemas, nes parskyistas tapsaj grobiu neprietelems, yr tu busy tuokartu „kaltynamas; pats regi jog teysiby kałbu: kaipogy asz negalu buty zdraicy „muna tiewaynys." Noris teyp dronsey Olesnickis jem kalbieje wyinog ont prisyika Witauda, jog onsay apent ketieje karunas atsyžadiety nieka neatsaky.

Ongała yr tyi Lanku rodnyjey kuryi ysz pyrma linkieje Witauduy karunas nebgalieje ar nebnorieje bepriszingauty Wiskupuy Krokuwas [1]).

Letuwey teipat wysy nutyła yr nerados nie wyina kursay but atsakys bon tus żodżius: „Norem bendrajs ne wergajs Lanku buty. Neteysinga Wis- „kupas Krokuwas nor łajmos Lanku o prapulties Letuwos, yr tą nor darodity „prisikomis. Tyisa jog prisyiky Letuwey Żemaytey ysz wyina turietyis yr gin- „tyis nu neprietelu, nes neprisyiky on to, jog nebibus daugiaus Letuwėjs nes „Lankajs, jog kalbies, raszis lankyszkay ne lituwyszkaj, jog yszs/żadies Letu- „wey sawa istatimu, sawa apsyejymu, o riedyses pagał lankyszku, ne, ne ont „to Letuwey neprisyiky. Kaipogi yszsyżadiety sawa kałbos, sawa istatimu, „sawa apsyejymu, o priimty i ju wyita swetymus, ligey ira, kaip jey swetymam „pasyimty jo wergu buty. Nie wyina raszta Lankaj neparodis kuremy Letuwey „butum sawi wergajs Lankams użrasziusis, tuokartu kad Letuwey tur waldżio „sawa Gudus, kad pargalieje Mieczejwius, sutrupyna galiby Krizejwiu, sudrau- „dy Totorius yr goryn dar sawa galiby paczius Turkus. Kurs Letuwis leys „szenden sawi swetymu wergu użraszity. Jey rustosy yr kruwynosy dyinosy „mokieje Letuwey Żemaytey sawi ginty nu galibe wysos Europas, pargalieju- „sis szenden wysus sawa neprietelus sawa kontriby, żyna kaip tolaus tur sawi „ginty yr użłajkity. Esam luosy yr tokeys norem buoty yr rieda koky norem, „toky apskyram; nes jey kas dreus mumsa, musa kałba, musu istatimu, yr „apsyejymus yszplieszty yr mumis wergays sawa padarity, pyrmiaus mes anuo „kaipo tykry sunus Skytu Sarmatu *(Gierulu D. P.)* kontriby musa pargalie- „sem yr suwarżiusis ji pati gelżyneys po koju paminsem, ar patis pelenuse „musa tiewaynys, użsyrausem. Galem mes su Lankays bendristo giwenty yr „ysz wyina nu neprietelu gintyis, nes katryi sau kaip tinkamis uky sawa rie- „dity, yr katryi kalbiety, raszity, mokityis kałbu sawa bocziu prabocziu. Neży- „nau pasakiket jus tieunay Letuwos uż ką mumis Lankay nor wergays da- „rity? Jey Olesnickis gyras milis tiewayny sawa noriedamas mumis Lankays „padarity, mes uż aną tukstonty kartu dydesney milem musa tiewayny; kai- „pogi tukstonte kartu uż aną musa krauje pralyjem.“ Nebuwa niewyina (kaip sakiau) kursay but bon teyp użtarys Letuwius, o rasi kas yr atsaky Wiskupuy Krokuwas, nes skaugista (pawidas *D. P.*) swieta ne użłayky mums to atsaka iki musa łayka.

Reyk żynoty jog Jogaiła apsyriedys buwa gudreys gudresneys ir moki- tays Arce - Wiskupays, Wiskupays, rodnaseys, nieka pats neriedy: kaipogi karie Witaudas, o rodo Wiskupay yr Arce - Wiskupay; diełtogi wynsaj gudrus yr mokitas Wokitis pasaky: „Jogaiła karalus Lanku be Witauda, buwa ronka be kaławyiy.“ Dydis kunigayksztis Lėtuwos noris turieje kontrius yr buklus kar- wedżius, nes ne gudrinczius, kuryi but galieje sawa yszkałbu ligy daly kaip

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. 19.

jey su kardu kariauty, patsay buwa jau i omżiaus gała atejys, nebgalieje nicka nuwejkty. Tyisa buwa yr Letuwo Wiskupaj, Prałotay yszmintingy wiray yr dydy steigieje prapłatynyma tykiejyma szwenta, nes sziokyi tokyi atejunaj Lanku daugiaus nieka neżynu, ne yszmanu kaip tyktay wyinus istatimus tykiejyma szwenta: diełtogi negaiłu buwa anyms Letuwos prapulynczios: kaipogi kad Lanku Wiskupay ont sawa gera składawojy, Letuwos Wiskupay wepsojy yr żiowawa.

Tyisa, Olesnickis neleyda Dydem Letuwos kunigajkszcziuy karunu onsymauty, nes ką gawa uż tą sawa neleydyma; negut tą jog 400 metu tyidwy tauty riedżiusyis ysz wyina pagał Lanku buda, Lanka palyka Lankajs, o Letuwey tepat Letuweys, nes su tuo tiktaj iwajrumu tarp sawyi: Lankaj budamis rieditojejs tapy mokitajs gudreys, yszdailyna sawa kałba, kurio skayta yr rasza iki szej dyinaj, yr ira tauta żynoma wysam pasauluy, Letuwey tu tarpu prisuokty kyto kałbo raszity yr skaytity, sawa kałbos nebgalieje dajlinty, kuri kad but yszdajlinta, pujkesni but esonti uż pacziu Lanku kałba, pati tauta neturiedama niekoky moksła sawa kałbo, paty tomsibie nieka neżynonti nu wysu panyikta yr użmyrszta, teip jog szenden wos patis mokity te żyna kamy dar tebiera atgalej tos teip garbingas tautas senowie. Tyisa norieje Olesnickis idant Letuwey taptum Lankays yr lankyszkay kalbietum, wyinog to nedasyiky. Kaipogi szenden tarp 300 ar 400 Letuwiu Żemajcziu wos tris ar ketury żmones temok kalbiety lankyszkay, kyty wysy tebkałbu kałbu sawa bocziu prabocziu. Kad but Wiskupas Krokuwas leydys katra tauta pagał sawa buda riedityis; nes nu kyikwyina neprietelaus sawa ukiu ysz wyina tiktay gintyis; rasi but tebesonty tyidwy tauty łaimingesniomis. Nebukłus tesu wiras negalu daug aple tą składawoty (yszguldity *D. P.*), diełtogi palyiktu gudresnems aple tą raszity; tą tyktay żynau jog niewyinas Letuwis Żemaytys nepagyrs darba Olesnicky. (yr Jogayłas. prid: *S. S.*).

Nepturiedamas D. L. K. niekokios wyltys apsymauty Letuwos karunu, ką dydesney nukudieje, wyinog prażylys senelis 80 metu turiedamas, norieje dar sawa neprietelems gera darity, kielies ysz łowa palidiety karalu Jogaiła, nes jodamas ysz Wylniaus ont Trakiu, apkudiejys ysz żyrga yszkryta, yr ont żmonos ratas nusyweżynys i Trakius, yr tynaj su Ponu Dyiwu yr Jogaiłu pasyiednojys adawy Diewuy duszy ont ronkomis żmonos sawa Julyiony Algimuntalys kunigaiksztalys Alszienu 27. dyino Spalu mienesis metusy 1430.[1])

Teip garbingas karwedis palyka szyi pasauly kurios wyina dali yłga yr garbinga riedy. — Jo stowiła (stumas *S. S.*) nieka dydy nerody, buwa maża auguma be barzda. Swetymyms buwa dosnas, sawyisyms teysyngas. Ont wysu tu krasztu nu baltyjos jura iki Judaja, nu Mozuryie iki upyi Dona jo waldżios buoży swirawa; szenden rieda Gudu arba Rossu i 22. Gubernyiy

[1]) Życ. Witol. k. 56.

padalyiy karalisty Witauda arba tu łajku Letuwa be tu krasztu kuryi dar tebier Lanku karalisto: ta ira wyina dalys Jodwieżiu szenden wadynama woiewodistu Palesy, yr Sudaujy, szenden Wojewodista Augustawa. Nekarta dawys Gudams kunigaikszczius, o Totorems Kanus arba karalus. Numanus, gudrus, bukłus sundarusy, wysuomet wyns pats ar ons kary rimojy, ar sudyiy yr siuntyniu atejusiu nu swetymu karalu kłausy. Tonkej miegynos, nes niekuomet ne giery, jo yszkałba milyna kłausonty, kad jo yszkałba kas giry, onsaj jem atsaky „geriaus nebyle kalbiety nes teise." Kad dalyiy Letuwo żymy Totorems atejusems kaip wyrsziaus regiejem, rupynontyms Letuwems atsaky: „geradieistomis „reik żwieris jaukinty." [1]) Par truki arba mili anupus Wylniaus ira dydej pujki yszleyty tarpy kałnu ont upely Wiliu, kurio Witauds puszkas lyidyna, iki szej dyinaj wadynama Witauda puszkarny; duobes, parkasaj, atsukta upys ligis łonko stygawo tą teysiby. Kas neżyna garbingas wyitas wadynamas pyrtis Witauda, szenden Jekatarinosława gubernyio. Teipat Moilewa gubernyio apigardo Bielicas walszczium wadynamy Wietka, ira Witauda eżeras wadynamas *Witaudowoe oziero*, ta ira: Witauda eżeras, pasaka ira tarp Gudu, jog tynay D. K. Witauds żyrga gyrdys yr nu to wadynamu esus Witauda eżeru. — Bażniczes ne tiktay Żemayczíuse kaip regiejem yszdyrbyna, nes Trakiusy klosztoriu zokana Benedyktionu su bażniczy yszstaty, katedra Wylniaus papuoszy yr turtingaj apdowynojy. Nes kas suraszis muna trumpamy raszty tas wysas garbingas, wyitas ir darus, yr tas pasakas kurios iki szej dyinaj tebier tarp żmoniu mynawojemas. Gana bus ont jo garbies tą priminty ką wyinas garbingas Gudu raszitos aple Witauda pasaky „su anu (:t. j. Witaudu:) „garbie Letuwiu tautos ispinda yr użsyleyda; ont łajmos Gudu, kuryi ajszkey „but prapuołusis ont omżiu, jey Witauda karszincze but turieje jo prota yr „nora garbies." [2]) Turieje buty dydey garbingu wiru, jog daugiaus ne pusontra szimta meta buwos Letuwey szaukies pri Lanku karalu, idant anus ne pagał kytu kokiu prisakimu, nes pagał istatimu Witauda rieditum. Kokius buwa dawys Witauds Letuwems Żemajtems istatimus to nie wyns dar szenden neżyna, nes jog buwa dawys tą patis rasztaj roda. Euu! teip garbingas karwedis niera szenden żynomas kamy ira pałajdotas, wełtuo yszwaykszczios wysas kerteles bażniczíu Wylniaus yr Trakiu, nuludys Letuwis ir Żemaytis noriedamas rasty jo graba yr ont anuo apwerkty sawa rustas dyinas, nes nie mażiausy żenkła niekamy neras. Aiszkej skaytitos regies ontramy płuokszty tos kningos kuremy apraszisiu darus Letuwiu yr Żemajcziu krykszczionymis esoncziu iki ontra susynieryma su Lankays, jog su Witaudu dydiby yr galiby Letuwiu yr Żemayczíu tautos wenkartu i graba iżengy.

Gałas

pyrma płuokszta v. kłasta.

---

[1]) Kotzebue Preus. ält. Gesch. T. III. k. 9.

[2]) Karamzin T. V. III.

ATSKAIDAS.